



היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת בהר-בחוקותי
תשפ"ה



היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגדאוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קרן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

שבוועות רעדענע טומאות – פרק שני דף יז עמוד א – מתוך מהדורת “אבן ישראל – (שטיינזולץ) רנא חוספות

או דלמא פנים גמירי שהיה – בטומאה שאירעה לו בתוך העזרה. תלה עצמו באויר – כדי שהיה. מיאמ עצמו במיור – ואם תמצוי לומר צריך שהיה למלקות בטומאת אונס ושהיות מויד, טומאת מויד מי בעיא שהיה או לא? נזיר בקבר – נזיר שנטמא באונס בתוך בית הקברות, דומיא דנטמא בעורה שלא נתחייב (בפנים) בבניסותו. כגון שנכנס לבית הקברות בשידה חיבה ומגדל, ובא חבירו ופרע עליו את מעיבת גג האהל, ונטמא באויר בית הקברות, והתרו בו “צא ולא יצא, ומיהו לא שחה כדי השתחואה. צריך שהיה למלקות או לא – קרבן לא שייך הכא כלל, שאין כרת בזכר שנטמא. וקרבן נזיר נטמא לאו אעון טומאה אתי, אלא למילח עליה נזירות טהרה כשאר מחוסרי כפרה. ובענין זה מפורש שהיה לו במסכת נזיר. פנים גמירי שהיה – בטומאת עזרה, דשיטתא ביה השתחואה. אפילו כל היום פולו – שחה בהליכתו, שהיה חולץ ויוצא בנות – פטור. מהו שיצטרפו – הדיח יוצא בקצרה ושחה מעט, וחזר וחלץ דרך יציאתו ושחה מעט, מהו שיצטרפו לכשיעור? תשובה ליה מדידה – דלא מצטרפו, דהא אתו הוא דאמר, אפילו כל היום כרת, דהם ברלא שחה – ולא חילוק כלל. בעא מיניה אבי מרבה – בר נחמני, שהיה רבו. וכל היבא דאיבא “בעא מיניה” רבה הוא ולא רבא. בא לו בארוב כשעור קצרה – שיצא בדרך הארובה, שאל רץ במרובה עד שלא שחה ביציאתו אלא כשעור קצר קצרה בחילוף בינוני, מהו? שיעור – ארובה גמירי לחיוב, וליכא. או דלמא דוקא גמירי בארובה חייב – לא שגא רץ לא שגא לא רץ, לא ניתנה ארובה לידחות אצלו – להתיר אפילו במרובה. דקיימא לן – בסנהדרין “באלו חן ותשרפך” (פג, א) כהן טמא ששימש בעזרה במיתה ביד שמים. היכי משכחת לה? ראינן בה כרת? עד שחייב בנטמא בעזרה הוא דמשכחת לה, דאי בנטמא בחוץ וכנס – אחייב ליה כרת בבניסות. אי לא שחה בעבודתו זו השתחואה. היכי עבדי עבודה – איזו עבודה קטנה תעשה בפתוח ביהמיה שהיה השתחואה. אי אמרת בשלמא – בכל שיעורי דמותניתין, כן בשהיה בין ביציאת ארובה, שיעורא גמירי לחיוב, כגון שיעור שהיה ביציאת קצרה או שיעור יציאת ארובה בלא שהיה. משכחת לה – שהיה בלא חיוב כרת. כגון דאנינ נפשיה בקצרה – שחייב ששימש ושחה בשמישו ביה שהיה, יצא לו בקצרה. ואנס עצמו במרובה עד שלא שחה שיעור עכבתו ומשנטמא שיעור שהיה יציאת קצרה בחילוף בינוני.

אלא

וטימא עצמו במיור – אפילו שחב אחד כך לא מייחב קרבן, דהא לא שב מדידתו הה. ואי למלקות בעי, צריך לומר דלא חתרו בו אלא לאור שטימא עצמו, אבל חתרו בו קודם לא בעי שהיה דכירפשי לעיל. נזיר בקבר צריך שהיה למלקות או לא – ואם תאמר: האמר בפרק “שילשה מינין” (מג, מג, א) גבי נזיר שהיה מת מנוח על תבין, והושיטו לו מת חזר ונגע בו, יכול ידא חייבו? תלמוד לומר “ולא יחלל” – במי שאינו מחולל, יצא זה שמוחלל ועומד. ופריך מדרגתן: היה טמא ואמר לו “אל תטמא” – יאל תטמא? חייב על כל אחת ואחת. ומשני: כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין. משמע: כל זמן שלא פירש מן המת אינו חייב במה שהושיט לו מת אחר, משום דאין מוסיף טומאה על טומאה, וכל זמן שנתנו טומאה על תבין, מי שנוגע בו טמא טומאת שבעה. אבל חייב אלא שלא בחיבורין, שכבר פירש מן הראשון, דמי שהיה או נוגע בו לא היה טמא אלא טומאת ערב – לכן כשחזרו ונגע בו דייב שהוסיף טומאה בגניעה. ודמי שהיה נוגע בו בשעת גניעה זו הידח טמא טומאת שבעה. ואם כן, הדא אמאי ילקח על השחייה כל זמן שלא פירש? ויש לומר: דאדא דפטר ליה כשהושיט לו מת אחר, היינו בשלא הספיק להשליך מת הראשון מעליו, לפיכך אינו מוסיף טומאה. אבל הכא הוא מוסיף טומאה, שכל שעה הוא מוחזר לפרוש מן הקבר. ורבינו חם מפרש: הדא איירי בשנטמא סמוך לחשיבה, ובלא פירש גמי מוסיף לו יום אחד על ידי שהיה. ונראה דההיא דנזיר דמפליג בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אתי במאן דאמר במסכת שבתות (פרק ד) דאפילו באותו יום שנטמא אינו יכול לחזור ולטמא. לפי שמוסיף טומאה בחיבורין כדפרישתי. אבל למאן דשרי החם ליטמא באותו יום עצמו, דלא חשיב ליה חוספת טומאה כיון שאינו מוסיף מימא, לא אתי. דשהה בר כרת הוא – הקשה רבינו חם: מה בכך אם הוא בר כרת? דהא מוקא איבא נפקותא טובא, דהא קיימא לן (מכות כג, א) חייבי בירות שלקו נפטרו מידי בירות, ואם בטל ברת נשאר עליו מיתתו ועוד נפקא מינה דמיתה, כגון שהדיח בשימוש טומאה ושגג בטומאת מקדש.

תלה עצמו באויר עזרה מהו – אית ספרים דגרסי: אויר עזרה כעזרה דמי או לא. וקשה: דבפרק “כל הפסולין” (ובחים לב, א) אמר: טמא שהוכנס ידו לפנים חיוב, דביאה במקצת שמה ביאה. ובפרק “כל הפסולין” (שם לב, ב) גמי אמר: ואי אמרת ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל דיהה בהדחנות? משמע דאורי גמי נתקדש. ועוד, אי לאו כעזרה דמי, אלא כן כשמוליך דם ואיברים למזבח – יפסל בינא? ונראה בביתא הספרים דגרסי “מי גמירי שהיה היבא דבר השתחואה הוא”.

צריך שהיה לעצמו שטמא איירי. אבל אם היה שרץ במקדש וחתרו בו שלא יטמא עצמו – בלא שהיה גמי מלקא לקי, כדמוכח בפרק “מי שאמר דריני נזיר” (נזיר י, א). וקאמר דהתם, בעי רבא: גבי נזיר חלוקת, הקברות מי בעי שהיה או לא? וקאמר: היכי דמי? אילמא דקאמר “לא נמור” – מי בעי שהיה בו, ואין לתמוה דהתם בעי רבא אי גמירי שהיה בארבי, אלא כן בפנים למלקות פשיטא ליה דגמירי שהיה. והתם בעי: אם תמצא לומר דבפנים גמירי שהיה למלקות, בחוץ מהו? ורבינו חם גרס התם “רב אבי שאי, דרב אבי שחב ליה הכא בסמוך. ושריך לעל טו, כו”א. אי צריך – כחיתא לחובש” הכא משמע דלקי אשהיה, דלא קמבעיא אלא היה “אי צריך שהיה שיעור השתחואה או לא. וקשה: בפרק בתרא דמכות (כא, א) תנן גבי היה לובש כלאים ואמר לו “אל תלשב” – חייב ללבוש, ומכאן פושט ולובש – חייב על כל אחת ואחת. ואמר רב ביבי במרוא: לא פושט ולובש משום אלא מכנס ומצויא ידו בבית אונקלי שלו. רב אשי אמר: אפילו לא שחה אלא כדי לפשוט וללבוש, מכלל דרב ביבי לא מחייב בשהיה? ויש לומר: דרב ביבי לא פליג אדרב אשי, אלא דלא נחת לאשמועין יחידוש של שהיה. אלא לאשמועין דבהנכסת בית אונקלי חייב לא כדי לפשוט וללבוש, מכלל המלבוש. אי גמי, דרב ביבי לא לקי אשהיה משום דהוי לאו שאין בו מעשה. והבא איירי למאן דאמר לא שאין בו מעשה לוקין עליו. אי גמי, איירי לענין איסור מלקות ולא לענין חיוב. ורב אשי דפליג עליה החם חושש שהיה במעשה, כיון תחלתה הלבישה על ידי מעשה. והבא אפילו אי לא בעינן שהיה כדי השתחואה, מכל מקום בעינן כדי יציאה וביכסה, אבל בפחות מיכן לא, כי היכי דבעינן גבי כלאים בו פשיטא ללבושה. ונראה דאפילו אי תמצא לומר דגמירי שהיה כדי השתחואה למלקות במקדש ובמזבז – מכלל משום דמי לשהיה דקרבן דגבי מקדש, אבל לגבי כלאים פשיטא דלא גמירי, דלא שייך דהם השתחואה כלל. מיאמ עצמו במיור מאי – צריך לומר דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש, דאי ידע

אפילו אי לא בעינן שהיה כדי השתחואה, מכלל משום דמי יציאה וביכסה, אבל בפחות מיכן לא, כי היכי דבעינן גבי כלאים בו פשיטא ללבושה. ונראה דאפילו אי תמצא לומר דגמירי שהיה כדי השתחואה למלקות במקדש ובמזבז – מכלל משום דמי לשהיה דקרבן דגבי מקדש, אבל לגבי כלאים פשיטא דלא גמירי, דלא שייך דהם השתחואה כלל. מיאמ עצמו במיור מאי – צריך לומר דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש, דאי ידע

אפילו

אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור - ואם נכנס דרך פניו, משכנס רובו - טמא, אבל במיעוט - לא. דרבי אושעיא דחבא אית ליה אפילו גבי טמא שנכנס למקדש ביאה במקצת לא שמה ביאה, דבפרק "כל הפסולין" (ובדמס לב.) פריך לעלא דאמר ביאה במקצת שמה ביאה. ועוד, ואפילו עולא דאמר שמה ביאה - דוקא גבי מקדש, כדמפרש התם, משום דכתיב "בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא" מה גניעה במקצת שמה גניעה אף ביאה במקצת שמה ביאה, אבל גבי בית המנוגע מודה דלא שמה ביאה. דלא מצניע שהקדש הכתוב. דאי לא תימא הכי, תקשה לעולא ממתינתין דמוסבת דים (פרק ג משנה א) ומיתי לה בפרק שני דחולין (לב.) ה: המכניס ידיו לבית המנוגע, דידו תחלתו דרבי רבי עקיבא, דמכניס אומרים ידיו שניות. ומפרש במסכת חולין דכולי עלמא ביאה במקצת לא שמה ביאה, ובגמרא ידיו אטו גופו כפיפלי. ומיהו, כשנכנס רובו הוי טמא, דרובו כשעור. ותימיה: דדרך אחוריו נמי, כשנכנס רובו יחא טמא מטעם דרובו ככולו, ומשנכנס כולו הוי טמא. מדי דהוה אכלים שבביתו ויש לומר: דאם כן אל היה חילוק בין דרך ביאה לדרך אחוריו. ואמאי תימיה: "הבא אל הבית", דמכניס דרך ביאה? וליכא למימר דאיצטרך לומר דחבא טען כיבוט גורמס כששהה בכדי אכילת פרס. דסברא הוא אפילו נכנס דרך אחוריו כולו, אם שמה כשעור שהיה טעון כפיט בוגדים, דבכל ענן כתיב (דבא אל הבית) "והאכל בבית יכבס בגדיו".

דרך ביאה אסרה תורה - אף על גב דאמר בפרק קמא דחולין (ז' ע"ב) "ירצאה דרך אחוריו שמה יציאה, דקאמר: כהן גדול ביזם הכפרים ויכח דכתב ביה יציאה, ותנן: יצא ובא לו דרך גניסו - היינו משום דדרך לצאת כן, בתלמיד הנפטר מרוב, כדמפרש בפרק "הוציאו לו" (והוא נג. א.) ואין אוכלין שם קדשי קדשים - אפילו יש נקב לראות שם דרך פתח עורה, דבעינן שיראה פתח עורה בשעת אכילה, כדאמר בפרק "אילונו מוקיין" (ובדמס נ. א.).

ואין שוחטים שם קדשים קלים - והוא הדין דאין אוכלין. דגניס ועליות לא נתקדשו, כדאמר בפרק "כיצד צולין" (פסחים פה.) אלא נקט שחיתו משום דאכילת בעורה לא שייכא בקדשים קלים. **וממא** שנכנס דרך גנין להיכל פטור - תימיה: אמאי פטורי תיפוק ליה דהייב משום גג דהיכל גופיה. שרירי נתקדשו, כדמפרש בסוף פרק "כיצד צולין" (פסחים פה.) גבי תא דאמר: רבי גידל ועליות לא נתקדשו. ופריך (שם פה. א.) מהא דתנא: עליית בית קדשי קדשים חמורה מקדש הקדשו, ומשני רב יוסף: שאני היכל כי משמע שנתקדשו עליות, ומסתבר דגנין ועליות דין אחד להו: וידין לומר דאף על פי שנתקדשו עליות - גג לא נתקדש, דעלייה גופה לא ידעינן אלא מקרא דרדו, ודחתם אל כתיב אלא עליות. וכן מוכח התם בחדיא, דקאמר תא שמיא וגג קדשו, ולא שמיא מחילא מותרת אישש, כדפרש שם בקטורת: משום דבקרא לא כתיב גנין. **אבל** חייבין על עשה ועל לא תעשה שבגדה - ואף על גב דאמר בפרק בתרא דמכות (יג. ב.) דבעינן דומיא דעבודה זרה, דאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד מיידיה, יצא פסח מיליה - עשה נדדה לא תעביד הוא, דלא תפרוש בתנאה מרובה. **א** בתלמיד חכם - חרא הוא דמחייב. אף על פי שהוא מוידע על הפרשה, מכל מקום על הכניסה חשבינן ליה שב מידיעה, דאימא יצר אלבישה, כדאשכחן בכתובות בפרק "ערה" (נא. ב.).

אלא אי אפרת דוקא נמירי - שהה כדי השתחוותיה חיוב, ואפילו יצא כל בקצה במרצא נתיחייב בשחייתו. חיוב משכחת לה - בלא כרת? משכחת לה - בעבודה בלא שחייה. שנטמא ויצא מיד בקצה, ודרך יציאתו היה אומל מולו בידו, והכח בו באחד מן האברים שעל המערכה והפך מה שלמעלה למטה. כדבר השו"א דאמר - ר' שחקר בצניורה - עבודה היא, שמקרב עיכולו, ויש כאן עבודה בלא שחייה. חיוב מיתה - משום "וזהו הקרב יומת" (בבבבד יח.) חוץ מחוטמיה - שהוא בולט לולל חוץ השו"א נשכבין - שהיו בו מתחלתו, ולא קרינא בהו "והבא אל הבית", ואפילו הכי טמאים כדכתיב (ויקרא יד) "ופנו את הבית", כדי שלא יטמא כל אשר בבית. גנין הללו - שבעורה. **אין** אוכלין שם קדשי קדשים - הנאכלים לפנים מן הקלעים. דקסבר גנין ועליות לא נתקדשו, אלא הרצפה והאדיר עד הגג. **וממא** שנכנס בו - אלא כל היכא דכתב ביאה, דרך ביאה בענין. **היכא** קאי דקאמר זו היא - היכא שנה: אין חייבין על עשה שבמקדש, דקאמר הכא: זו היא מצות עשה שבמקדש כי? חתם קאי - במסכת הוריות. אין חייבין - בית דין בהוצאתם. **היכא** קאי דקאמר זו היא מצות עשה ד"והשליחו", בין שהוא של מקדש וקדשי, בין שהוא של עשה. כגון שנטמא בעורה דהיינו עשה ד"והשליחו", בין שהוא של לא תעשה, כגון שנטמא חוץ אדמיה לאוהרת "אל המקדש לא תבא" (שם יב.) ודחתם מפרש טעמא דאין חייבין, משום דאין מביאין פר בהוראה אלא על העלם דבר ששגגתו חטאת קבועה ליהוד, אבל טומאת מקדש - קרוב וזהו חורר הוא. ואין מביאין **אשם** תלוי - היחידים שבא לידם ספק ברת והוציבן הכתוב אשם תלוי - אין מביאין אותו על ספק טומאת מקדש, לפי שאינו בא אלא על ספק דבר ששגגתו אחרת חטאת קבועה. והתם יליף לה מקראי. שבגדה - להכי נקט נדה. משום דמשכחת לה עשה דומיא דנטמא בעורה באנוס שהוא מוחרר לצאת, כגון שהיה משמש עם הטהורה ואמר לו נטמאתי. **מביאין** אשם תלוי - היחידים. דאין אשם כצבור, ד"נפש" כתיב ביה. וקאמר - הבא בנותניתין. והו מצות עשה - ששניה התם. וחיוב סתם - הפרש מן הגדה בקישור. **אילימא** כמור שמיא - שאינו אטו על גביסותו, דהו ליה לאסוקי אדעתיה שמוא תראה בשעת תשמישו. ומיהו מויד לא הוי. כפסבר יכולני לבקוע - לפרוש קודם שחטא. אין בתלמיד חכם - שידוע שבמשמש עם הטהורה אפרה לו "נטמאת" צריך להחזיק עד שימותו. והאמר, ואי

אפרישה. הוי בה רבה: במאי? אילימא סמוך לזוהרתה, ובמאי? אילימא בתלמיד חכם, בשללמא אפניסה ליחייב קסבר: יכולני לבקוע, אלא אפרישה אמאי ליחייב? מויד הוא! ואי

שבועות ידועות הטומאה – פרק שני דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ) תוספות רש"י

ואי בעם הארץ – שהוא שוגג על שתיקה, אבל שני יוהי חלב בהעלם אחד הוא – שלא נודע לו בין זה לזה, ואינו חייב אלא אחת, אף זה, לא נודע לו בין בניהל לפרישה שחטא, שבשואמרה לו "נטמאתי" אינו יודע שנתייחד על הכניסה, כסבור: אנוס אני עליה, שהרי לא למד ממוהרית ישראל לפרוש מן נשותיו סמוך לוסתן, ואין זה אנוס אלא שוגג. וכיון

דלא למד – נמצא שלא ידע בין בניהל לפרישה שחטא, וזהו היה בא על נדה שתי בעילות בהעלם אחד. אלא בשלא סמוך לוסתה – זה אנוס על הכניסה דחה, שלא היה לו לעלות בדעתו. ואי בתלמיד חכם ולא חזא לא מייחב – דאכניסה אנוס ואפרישה מיד. ואי בעם הארץ חזא הוא דמייחב אפרישה – דאדמר מותר, אבל אכניסה אנוס. ובתלמיד חכם לזו – כולמו, יודע שישאל מוהרין לפרוש מנשותיו סמוך לוסתן, כדאמר לקמן מ"הוהרם את בני ישראל מטומאתם", ואין יודע שהמשמש עם הטוהרה ואמרה "נטמאתי" ע"ר לפיכך באבר מת. וזהו היה שוגג על שתיקה, אכניסה – דסבור יכולני לבעול, ואפרישה – אומר מותר. ושני יוהי חלב בהעלם אחד לא חזא, שהרי תלמיד חכם הוא לזו, שלא היה לו לבעול סמוך לוסתה, ואין זה אנוס אלא שוגג, כסבור יכולני לבעול קודם, וכי אמרה לו "נטמאתי" ידע שחטא אכניסה, והיא ליה ידיעה בין בניהל לפרישה, ואם תאמר: מיד הוא בבעול סמוך לוסתה? אז קשיא, שאין ברת חיוב חטאת על סמוך לוסתה עד שתטמא, ובבעילת הטומאה שוגג הוא, כסבור יכולני לבעול. נמצא על שלו – דם על המפה שקנח בה אחר תשמיש, טמאים – שנייהם טומאת שבעה, היא משום נדה, היא משום בועל נדה. דודאי ראהו דם קודם בעילה או בשעת בעילה תשמיש. וחיובין – שניהם בקרבן. שלא בסמוך לוסתה – חיובין אנוס, וטומאתה הוא דמייחב ליה, כגון שאמרה לו "נטמאתי" ופירש בקושי, לקמן פריך: הא "נמצא" קתני. פרישה למה לי – דלרבי שסידר את המשנה לאשמועינן. הא טמא ליה – מן מחנותיו שדברות. אידי דבעי למיתני נמצא על שלה – שמחלק שם בין קנח מיד לקנחה לאחר שעה, שבקנחה מיד קתני: טומאים וחיובין בקרבן, ובלאחר זמן דאיכא למימר לאיזה תשמיש אחר, קתני: פטורין מיד לקנח. כתר הכי – בקנחה שאתה תשמש קאמר, אפר ליה רבא – לרב ארי. ציית מאי דקאמר לך – רבינא רב, דלא בפרישה מצית לאוקמה, אפר ליה הכי מצית – לאוקמה בבנייה? דתני עלה דהויא נמצא על שלה וזו היא מצות עשה שבגדה, ואם איחא – בבנייה איירי, מצות לא תעשה היא ואין כאן עשה אפר ליה אי תניא חסר ותני הכי – אפר אתה שונה בהבדל, אפר אתה בלשן "חסר מחסרה", ותני הכי: וזו היא מצות לא תעשה שבגדה, היה משמש עם הטוהרה ואמרה לו "נטמאתי" ופירש מיד – זו מצות עשה שבגדה, כל זה צריך להוסיף על משנתן, נועץ צפריני –

ואי בעם הארץ, אידי ואידי אכל שני יוהי חלב בהעלם אחד הוא! ואלא בשאין סמוך לוסתה, ובכמאן אילימא בתלמיד חכם – ולא חדא לא מייחב, אכניסה אנוס, אפרישה מיד! אי בעם הארץ – חדא הוא דמייחב, אפרישה! הדר אמר רבא: לעולם בסמוך לוסתה, ובתלמיד חכם, ותלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו. אמר רבא: ותרווייהו תניניה, בניהל תנינא, פרישה תנינא, פרישה תנינא, פרישה תנינא, דקתני: היה משמש עם הטוהרה, ואמרה לו "נטמאתי", ופירש מיד – בניהל תנינא: נמצא על שלו – ממואן וחיובין בקרבן, מאי לאו בסמוך לוסתה, ואכניסה? אמר ליה רב אדא בר מתנא לרבא: לעולם אימא לך בשלא סמוך לוסתה, ואפרישה. וכי תימא: פרישה למה לזי? הא תנא ליה! הא אצטריך לאשמועינן: נמצא על שלה – טמאים בספק ופטורין מן הקרבן, ואידי דבעי מיתנא נמצא על שלה, תנא נמי נמצא על שלו. אמר ליה רבינא לרב אדא: מי מצית לאוקמה להויא בשלא סמוך לוסתה, ואפרישה? והא "נמצא" קתני, ו"נמצא" לכתר הכי משמע, ואי אפרישה – מעיקרא כי פריש ליה, מעיקרא הויא ליה ידיעה! אמר ליה רבא: ציית מאי דקאמר רבך. – היכי מצית? דתניא עקה: זו היא מצות עשה שבגדה שחיבין עליה, ואם איחא, מצות לא תעשה היא! אמר ליה: אי תניחא – חסר, ותני הכי: זו היא מצות לא תעשה שבגדה שחיבין עליה, היה משמש עם הטוהרה ואמרה לו "נטמאתי" ופירש מיד – חיב, זו היא מצות עשה שבגדה כו'. אמר מר: פירש מיד – חיב. היכי עביד? אמר רב הונא משמיה דרבא: נועץ עשר צפרינו פקדקע עד שימות, וטוביה. אמר רבא, זאת אומרת: המשמש מת בעצרות – פטור; דאי סלקא דעתך דחיב, הכא מאי טעמא פטור – משום דאנוס הוא; אי אנוס הוא, כי פירש מיד נמי ניפטר, אנוס הוא! אמר ליה אביי, לעולם אימא לך: ההמשמש מת בעצרות – חיב, והכא מאי טעמא פטור? משום דאנוס הוא. והא דאמרת: כי פריש מיד אפמי חיב? שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. אמר ליה רבה בר חנן לאבוי: אם כן, מצינו ארובה וקצרה בגדה, ואין

א"י בעם הארץ אידי ואידי אבל שתי יוהי חלב בהעלם אחד הוא – משמע הכא דאף על פי שנודע לו ביניהם שבא על הנדה, כיון שלא נודע לו שנתייחד חטא, כסבור להיות אנוס – שחיבין ליה בהעלם אחד. וכן פירש בקונטרס, ואם תאמר: דאמר בפרק "כלל גדול" (שבת עא, א) בעי מניה רבי רימיה מרבי זירא: קצר וטוח כחצי גרגרת בשגגת שבת ודון מלאכה, וחזר וקצר כחצי גרגרת בודון שבת ושגגת מלאכה, מהו שיטטרופי אמר ליה: ולקוסן דן חטאות ולא מייצטרי, פירוש: שאם היה בכל פעם מגוררת היה חיב שתי חטאות, אף על פי שלא היתה ידיעת איסור בניתנה ויש לומר: דרבא טעמיה, דסביחא ליה החם דאנוס חיב אלא אחת. אי נמי, החם חשיב ליה ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה.

לעולם אימא לך שלא בסמוך לוסתה ואפרישה – דהוא דקור דודה מצי למימר: בסמוך לוסתה ואפרישה. והא נמצא קתני – תימה: דעריפא מניה דיה מצי למיפרי מאה דקתני סיפא: נמצא על שלה טמאים מספק ופטורין מן הקרבן. ואמאי פטור כיון דאמרה "נטמאתי"? המשמש מת בעצרות פטור – ומה דתנן בפרק שני דנדה (יד, א): נמצא על שלה – כשעור וסחה חיבין בקרבן, ומפרש בגמרא: משל למשח ועד, זה נכנס וזה יוצא. וצריך לאוקמה דפירש בקושי, דאי בפירש מת – אז היה שיעור וסחה.

דאי סלקא דעתך חיב כי – כל מה שמדקדק רבא מן תמשנה יכול לדקדק מן הפסוק, דנפקא לן בשמעתין אהדרה למשמש עם הטוהרה ואמרה לו "נטמאתי" מרבתיב (א) ואל אשה ברת טומאתה לא תקרב, דלא תפרוש משמע, אלמא משמש מת פטור, וזכיון שהזכור שלא לפרוש יש לו להמתין עד שימות האבר. ותימה: דבפרק "הא"ב על "נטמאתי" (בבבבב, ג) נפקא ליה לרבא מ"שכבת זרע" דבתיב באשח איש, ומשמש מת פטור. אם כן מצינו ארובה וקצרה בגדה – ש מפרשים: אם כן כדבר הונא דאמר נועץ צפריני. וקשה: דתקשי ליה מחנותיו, ומשמש שתי תקנה בשלא פירש מיד! אלא שי לפרש דאדאבי פריך: דבשלמא אי משמש מת פטור – אין שייך כאן ארובה וקצרה, כיון שאין איסור בעילת נדה בשתיקה, כמו גבי מנדה שיש בשתיים טומאת מקדש, ולכילי לא קתני דאנוס ארובה בגדה, שהפטור אינו על ידי שהיא בעילה קצרה, אלא על ידי שאין כאן בעילה כלל. אלא לאביי דאמר חיב, ובעילה היא כשפירש באבר מן, דזה היה למתני: פירש בארובה, דהיינו שבקין, ארובה מרובה חיב, ובקצרה, שמקצר הנתה תשמיש דהיינו הנתה מועטת – פטור. דלא נטיע למימר משמש מת בעירות פטור, מדשבקין לאחי לישנא דתנן גבי מקדש ומשנה: דלכתיב שבקין, משום לך, מיתני שפיר, כיון דארובה דחתם קצרה דכא. וכי תימא דליתני איכא: בקצרה חיב בארובה פטור – כיון דלא מצי למיחב כי החם שבקין להזוה לישנא לגמרי, ועוד, שאם כן לא היה שונה טעם הפטור והחיוב, דארובה, ארובה משמע טפי חיוב וקצרה פטור. אלמא

– שמעינן מניה שהמשמש בעירות באבר מת פטור. דאי סלקא דעתך – בעלמא חיב, הכא מאי טעמא פטור? משום דאנוס הוא – דאין לו עוד מה לעשות. כי פירש מיד נמי ליפטר – דהוא ואין חשבו לאבר מת ומשמש בקושי. מצינו ארובה וקצרה – חילוק בין קצרה וארובה, שאם האריך ושהה – פטור, ואם פירש בקצרה, כלומר מיד – לחיוב חיב. ואין

כלומר, יעמיד עצמו בלא דיעה עד שימות האבר. וטוביה = ואשריו. כלומר, זו היא השובה לו. זאת אומרת – מחנותין דקתני: פירש מיד, ומשמע: הא פירש באבר מת פטור

– שמעינן מניה שהמשמש בעירות באבר מת פטור. דאי סלקא דעתך – בעלמא חיב, הכא מאי טעמא פטור? משום דאנוס הוא – דאין לו עוד מה לעשות. כי פירש מיד נמי ליפטר – דהוא ואין חשבו לאבר מת ומשמש בקושי. מצינו ארובה וקצרה – חילוק בין קצרה וארובה, שאם האריך ושהה – פטור, ואם פירש בקצרה, כלומר מיד – לחיוב חיב. ואין

עשו ספך ידיעה כידועה – לא דמי לנגע בבערשה דריש פירקא (יד, ב) ולא ידע אי כוית מטמא אי בבערשה ממטא. דהתם הוא מסופק אי שייכא כלל טומאה במה שנגע, אבל הכא פשיטא ליה דאיכא טומאה, הלכך הוי ליה ידיעה טפי. **כאן** שנה רבי ידיעות ספק מחלוקת לחטאות – תימא: לריש לקיש תיקשה דרבי שמעון בן יהודה אדרבי שמעון בן יהודה, דהבא לא פליג ארבי אלא לעצן אשם תלוי, אבל ברא דמחלוקת לחטאות מודה. ולעיל פטר גבי מקדש, ולא חשיב ליה ידיעה ואם יש לחלק ולומר דרבי שמעון בעינן ידיעה פשיטא

טפי, משום דבעינן ידיעה בתחלה ודאית דומיא ידיעה בתרייתא – אם כן הוי פריך מריש לקיש אריש לקיש? ובדוחק יש לומר דהבי פריך: אמאי מוקי לה כרבי ישמעאל? לוקמה כרבי, ולימא דסבירא ליה דאין חילוק בין ידיעה המחלקת לחטאות ובין ידיעה דמקדש, ופליגי אדרבי שמעון בן יהודה. **גוקמה** כרבי – תימא: דבלא הדיא ידיעת ספק מחלוקת תיקשה ר' גוקמה רבי דאמר ידיעת ביית רבי שמה ידיעה ועוד, ומתעם ספק ידיעה לא מצו לאוקמה כרבי, דהא אחו לא בעי ידיעה כללו ויש לומר: שוה לא היה חידוש אי הוה מוקי לה כרבי דלא בעי אלא ידיעת בית רבו, אלא הכי פריך: דאפילו במאן דבעי ידיעה דממא מצו לאוקמה, וכרבי דאמר ידיעות ספק מחלוקת.

הדרן עלך ידיעות הטומאה

שבועות שתים. ורמינהו שבועה שאוכל לך – משנה היא בפרק שני דנדרים (טז, א). אף על גב דהתם קתני "שבועה שאוכל לך" וזכא קתני "שבועה" – דרך הנמיה לקצר המשנה שביא, ואין דילוק בין "שבועה" ל"השבועה", דהואי מתינית דהתם מין ממתניתין דהבא בגמרא, ומשני כי הבא. ולא גרסינן בסמוך "ברייתא במסכתין בו לאכול", דאין לומר שביא ברייתא משום דאין קתני "השבועה", דלא הוה ליה למיפרך במרייתא כיון דמצו למיפרך ממתניתין. אלא גרסינן: התם במסכתין. **לא** שבועה לא אוכל לך אסור – דמשמע: הא מה שאוכל לך יא אביסור שבועה. ואף על גב דבפרק שני דנדרים (שם) מוקי רישא דרך משנה כרבי מאיר, ורבי מאיר לית ליה "מכלל לאו אתה שומע קו" גבי נדרים, כדאמרין סוף פרק קמא דנדרים (יג, ב) – יש חילוק בין שבועה לנדרים, כמו שאמר בסוף פרק "שבועת העדות" (שבועת לו, ב דבור המתחיל הכי גרסינן) בעור השם.

שאי

הדרן עלך ידיעות הטומאה

ואפילו בקמייתא? כמה נפשיך טמא הוא! אמר רבא: **הכא במאי עסקינן** – בגון שהלך בראשון, ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון, והיוא ליה מקצת ידיעה. ובהא קא מיפלגי, תנא קמא סבר: אמרין מקצת ידיעה בכל ידיעה, ורבי שמעון סבר: לא אמרין מקצת ידיעה בכל ידיעה. **"הלך בראשון ונכנס, הוה ושנה וטבל, חזר והלך בשני ונכנס – ורבי שמעון פומר". ואמאי חייב? ספק ידיעה הוא! אמר רבי יוחנן:** **פאן עשו ספק ידיעה פדיעה;** **וריש לקיש אמר:** **הא מני? רבי ישמעאל היא;** **אמר: לא בעינן ידיעה בתחלה. ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, ורמי דריש לקיש אדריש לקיש;** **תנינא:** **אכל ספק חלב וגודע, ספק חלב וגודע – רבי אומר:** **כשם שמיכא חטאת על כל אחד ואחד, כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד. רבי שמעון בן יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו משום רבי שמעון:** **אינו מביא אלא אשם תלוי אחר, שצאמר:** **"על שגגתו אשר שגג", התורה ריבתה שגגות הרבה ואשם תלוי אחר; ואמר ריש לקיש, פאן שנה רבי: ידיעות ספקות מתחלקות לחטאות. ורבי יוחנן אמר:** **כשם שידיעות ודאי בעלמא מתחלקות לחטאות, כך ידיעות ספק מתחלקות לאשמות; בשלמא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא:** **פאן עשו, ולא בכל התורה בולה עשו; הכא הוא דלא פתיבא ידיעה בהדיא – מ"ונעלם" הוא דקא אתי, ולא בכל התורה בולה עשו – דרביב "או הודע אליו", ידיעה מציילתא בעינן; אלא לריש לקיש, אדמוקים ליה ברבי ישמעאל, גוקמה כרבי! – הא קא מושמע לן, דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה. – פשיטא דלא בעי, מודלא מייתרי ליה קראי "ונעלם", מיתחייב על העלם מקדשו! – מהו דתימא: כי לית ליה – מקרא, אבל מנפרא אית ליה, קא משמע לן.**

ואפילו בקמייתא – בתמיה, ממה נפשך טמא הוא, קודם שנכנס היה טמא ודאי, וידיעת דאי הוה ליה בתחלהו שכח שהלך בראשון – ואין כאן אלא מקצת ידיעה. **תנא קמא סבר ב'** – תנא קמא אליבא דרבי שמעון, פשוטו בזהו ושנה ואינו פוטר בראשונה, סבר: כיון דטומאת דאי הוא, אף על גב דאיתו לא ידע לה לבוללה ותיחיה ליה ידיעת דאי, אלא ידיעת ספק – עדיפא היא מהנך ידיעות ספק דהוה ושנה, דהתם ידע ליה לבולה מילתא ואפילו הכי ספק הוא, אבל הבא אי הוה ידע לה לבוללה מילתא הוה ליה ידיעה ודאית, הלכך לאו ידיעת ספק היא אלא מקצת ידיעה ודאית. ומקצת ידיעה ככל ידיעה. ורבי שמעון בן יהודה אליבא דרבי שמעון סבר: לא אמרין מקצת ידיעה ודאית ככל ידיעה. **ואמאי ספק ידיעה היא** – לתנא קמא פריך. **אבל ספק חלב – חתיכה ספק חלב** וספק שמון. ונודע – לו לאחרו שם שוהו ספק חלב, ודעו להו באשם תלוי. וחזר וטבל ספק חלב, ודעו לו שספק חלב אבל. **כשם שמיכא חטאת סבר – לקמיה פלוגי רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש** פפירושא דהא מילתא דרבי. על שגגתו אשר שגג – בפרשת אשם תלוי כתיב. **כשם שנה רבי ידיעות ספק מחלוקת לחטאות** – והכי קאמר רבי: כשיודע לו לאחד זמן שחלכ היה – זכיא חטאת על כל אחד ואחד, שידעת ספק שזיהת לו ביניהם מחלוקתם לא נדחו שני זיהוי חלב בהעלם אחד. כך כל זמן שלא נודע לו שזו ודאי חלב אלא ספק חלב – מביא אשם תלוי על כל אחד ואחת. אלמא מדקתני: שמיכא חטאת על כל אחד, סבירא ליה ידיעות ספק מחלוקת לחטאות. ורבי יוחנן אמר – לא אמר רבי כן, אלא כן פירשה: כשם שלעצן חטאות שבאין על ידיעת דאי – ידיעת דאי שבתים מחלוקת לחטאות, כן לעצן אשם תלוי בעי על ידיעת ספק – ספק ידיעות שבתים מחלוקת לאשמות. **אדמוקים לה כרבי ישמעאל ב'** – מאי דחזיקא למימר דלא בעי דאי תנא ידיעה בתחלה? דלמא לעולם בעי, וסבירא ליה כרבי דאמר: ידיעה כידועה: **ואו קא משמע לן** – ריש לקיש. **פירא** מייתר ליה טומאה והעלם מקדש. **מנפרא** – הלכה למשה מסיני.

הדרן עלך ידיעות הטומאה

משנה שבועות. שאוכל ושלא אוכל – הן שתים המפורשות. דרביב (ויקרא ה) "לחזק או להחטיב" דמשמע להבא, ו"לא אוכל" – לחזק, "אוכל" – להחטיב. **שאבכלי ושלא אבכלי** – הן שתים הנוספות ממדרש חכמים, כדילוף לה רבי עקיבא לקמן בפירקין (כה, א) מריבוי הכתוב. מריב' ונפתי קרין – בשביל ביטול דיבורו, ובין דמשום ביטול דיבורו הוא – אף הו ביטול דיבורו, שחאומר "לא אוכל" דעו לאסור עצמו בכל שדוא. **גמרא** שבועה או אוכל לך ב' – אמר אחד משלש לשונות חללי – אסור לו לאכול משל אותו האיש שגדר הימנו, דהכי משמע "שבועה לא אוכל לך" – שבועה עליו שלא אוכל משלך. **שבועה שאוכל** – לא יא יא עלי באיסור שבועה מה שלא אוכל משלך.

שְׂאִי אוכל לך פשיטא – לא פריך פשיטא אלא משום דהיינו "שלא אוכל לך" דקתני, דהא א"שלא אוכל" לא קשיא ליה פשיטא.

לִישְׁנָא איתקל ליה – וליכא דלמיפרך: כיון דאשמעין "שאי אוכל" אמאי אינטרדי למיני ברשא "שלא אוכל לך"? דוז וף אז קתני. ואם תאמר: בשלישי מה היה בדעתו

ויש לומר: כגון שאמר שבדעתו כל מה שיחיה ממערת לשנוי. אי נמי, כגון שכתב מה היה בדעתו. ונבדרי (טו, טז) אמרש אמאי רב אשי לא אמר אנדרים. **אִיסֵר** מתפיש שבועה – פירש בקונטרס: דאם אמר "איסר עלי ככר זה" כמי שנשבע על הככר חזר ואמר על ככר אחר "חזר זה כזה", שהתפס את השני בראשון. וקשה: **אִיסֵר** כו', ואילו "איסר ככר זה" עלי? לא קתני ומה שפירש נמי "איסור איסר" – כלומר, איסור של איסר זה נמי דינו, אם אתה אומר מתפיש שבועתו בן, שחבל להוכיח מקרא בשום מקום שהוא כמציא שבועה מפיו וחיוב קרבן – אף איסור זה כו'. קשה. דנשמע דתנא בא לאשמעין דין איסר, ואינו משמעו כלום, שהרי מסתפק במתפיש שבועה עצמו, ועוד, דאין דרך דבר משנה וברייתא שיסתפק תנאם אם חיוב או פטור. ועוד, מאי "ואודא לסעמיה" דקאמר לקמן, דהבא מסתפקא ליה לאביי ולקמן פשיטא ליה דכמוציא שבועה מפיו דמי, ועוד, דבכל הספרים גרסין בסמוך "במציא שבועה מפיו וחיוב" דהכי נמי ולפירוש הקונטרס דזה ליה למינע "חיוב" בלא ויז' ומפרש רבינו חס: דנבטא הכתוב בפרשה הוא לשון שבועה, שנשבע בלשון "מבטא" דכפריש נמי בקונטרס. אבל איסר הכתוב בפרשה אינו שבועה שיאסר עצמו בלשון "איסר", אלא במתפיש שבועה הכתוב מדבר, שנשבע על הככר חזר ואמר על ככר אחר "חזר עלי שלא אוכל ככר זה כזה", דהיינו איסר דקרא. וחיוב נמי מפרש ליה בברייתא לאביי: ואיסור של איסר זה, אם אתה אומר מתפיש שבועתו, כלומר שהתפיש בככר שנשבע עליו – הוי כמציא שבועה מפיו וחיוב. אבל לא, אלא אומר מתפיש שבועתו, וחיוב "איסר ככר זה עלי" – אין זה לשון שבועה, ופטור. אי נמי הכי פירוש: אם אתה אומר מתפיש שבועה, פירוש: שהתפיש בלשון שבועה, שהוכיח לשון אבילה ואמר "חזר עלי שלא אוכל זה כזה". ואם לאו, שלא הוכיח לשון אבילה, אלא אמר "חזר עלי זה כזה" – פטור. ועוד יש לפרש: "איסר איסר" היינו איסור שלישי, שהתפיש בככר שלישי שבועה, אם אתה אומר מתפיש שבועתו, דהיינו השני, כמציא שבועה מפיו דמי, דהוי לגמרי בראשון – אף לענין להתפיש בו חיוב גם בשלישי, אבל לאו – פטור. מידו דא פשיטא ליה שדניו בראשון לחתייב קרבן בשני, ורבא פליג עליה ופטור אבא בשן. אבל תימה: דאכתי מספקא ליה לתנא בשלישי דהא דגרסין נמי "וחיוב" בויז' לא אתי שפיר. **וְאִילוּ** שבעה לא קאמר – דאי

מסרינן = מפצירין. מתניתין בשאין מסרינן בו – הלכך "שאוכל" דקא אבילה הוא. רב אשי אמר תני – בברייתא: "שבועה שאי אוכל לך". דאיתקל – נכשל, ולא נתחברו לומר "שאי". איסר שבועה – מפרש לקמיה. איסור איסר – איסרתו של איסר מה הוא? אם אתה אומר "בו" – מאי קאמרת? דאז אמרת איסר לשון שבועה הוא, ודור תני "אם אתה

אומר!" הכי קאמר מבטא שבועה – האומר מבטא ככר זו עלי? כאומר "שבועה שלא אוכלנו", ואם אכלו הרי זה בעולה ויורד. איסר מתפיש – שבועה – "איסר עלי ככר זה" דהי אסר כמי שנשבע על הככר חזר ואמר על ככר אחר "חזר זה כזה", שהתפיש את השני בראשון. איסור איסר – ומדו איסור זה איסר חז? אם אתה אומר "בו" – אסר תעיל לומר שדמותה בשבועה כמציא שבועה מפיו דמי, ואם אכלו חיוב קרבן – אף זה האומר "איסר ככר זה עלי" חיוב קרבן אם אכלו, שהאיסר לשון התפסת שבועתו הוא, ואם לאו – שהתפיש שבועה – אינו נכשע לענין קרבן ומלקות, אף האיסר אין בו לא קרבן ולא מלקות. או אסרה אסר בשבועה – משמע שאסרתו ותפסתו בדבר שנשבעה עליו ככר. או מבטא שפתח איסר אסרה וז' – ולא כתיב "בשבועה", במה אסרה לא נפשה – בלשון "מבטא". רבא אמר – לא איסתפק ליה לתנא למיפח דהא "אם אתה אומר", דפשיטא ליה דמתפיש שבועתו לא כמציא שבועה מפיו הוא. וחיוב קאמר מבטא שבועה איסר נמי – לשון שבועה הוא. איסר זה הפילו הכתוב ב' – היינו פירוש "דאיסר איסר אם אתה אומר", דהכי קאמר: איסור של איסר שאמרת לך שהוא שבועה – לא כל הלשונות שוות בו, שהרי הפילו הכתוב בין נדר לשבועה. אם אמירתו בלשון שבועה, כגון "איסר שלא אוכל ככר זה", כן שווה שנשבעין, ואומרים "שלא אוכל" – אף האיסר שדושיא בלשון זה שבועה הוא, וחיוב קרבן. ואם לאו, אלא הוציא בלשון נדר, שאמר "איסר ככר זו עלי", שהוא לשון הנדרים "קונם זה עלי" – אף זה נדר, ופטור מקרבן. כיום שמת בו אביו – בא כשר אסרה עליו שבועה שמת בו אבא לעולם. והוא שנדר ובא מאותו היום – שקבל עליו ככר נדר שלא יאכל בשר ביום שמת בו אביו ודמי. וכן שמת בו פלוני, וכן יום שנהרג בו גדליה. וסקלקא דעתא השתא דהיינו מתפיש בנדר, וקתני: איחזו איסר האומר בתורה שהוא ב"לא יחל דברו" – האומר "חזר עלי" כו', אלמא המתפיש בנדר הרי הוא ב"לא יחל" כנדר עצמו, ומדמתפיש בנדר – מתפיש בשבועה שבעה

תרין

בו גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקֶם, "כִּיּוֹם שָׂרָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֻזְבִּיבָהּ" א; אסור; ואמר שְׁמוּאֵל: וְהוּא שְׁנֹר וְכָא מְאוּתוֹ תִּיּוֹם; בְּשִׁלְמָא לְאִבִּי, מִדְּמַתְפִּים בְּנֵדֵר נֵדֵר – מִתְפִּים בְּשִׁבְעָה שְׁבוּעָה.

אלא

זהו כתיב שבועה, דהא מפרש שאותה מבטא אסרה על נפשה בלשון שבועה. אבל השתא על כרחך אית לך לפרש: במה אסרה על נפשה – "ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה!" יש לומר: כיון דאז כתיב "אר" יש לומר דאנדר דכתיב ברישא דקרא קאי. **שְׂלֵא** אוכל בשר – לא חש תנא לדקדק בלשונ, דבשלון זה אינו חל, ד"שלא אוכל" הוי דבר שאין בו ממש, שאינו אסר על עצמו כלום, כמו "קונם שאני יש" דלא אמר כלום אם לא אמר "קונם עיני בשניה", כדאמרין בפרק שני דנדרים (טו, טז). והבא נמי צריך שיאמר "קונם אכילת בשר עלי". ומדוע שמא יש לחלק, דרוקא גבי שניה לא אמר כלום דשניה עצמה אין בה ממש. **מִדְּמַתְפִּים** בְּנֵדֵר נֵדֵר כו' – ואם תאמר: שמואל אמאי מפרש איסר במתפיש בנדר? דאז איסר דקאמר אביי דהיינו מתפיש שבועתו יש לומר: דמתפיש בנדר ילפין ממתפיש שבועה, וניחא ליה לשמואל לאוקמא ברייתא בנדרים, שרגילות

הוא שבני אדם נודרין מלאכות בשר ומלשות יין ביום שראו ירושלים בחורבנה, ואין גילולת לאסור עצמם שבועה.

אלא לרבא קשיא - אף על גב דרבא נמי מודה דמתפיס בגדר נדר, דמשנה שלימה היא: **מי שאמר "הריני נודר" ושבעת תבירו ואמר "ואני" (נדר כ. ב.)** וכן בגדרים קאמר דבקרבו הוי נדר, **מכל מקום פריך** לרבא אמאי דמפרש איסור דקרא מתפיס. ורבא משני דלא קאי אאיסור דקרא - **לא נדר** - פירשש בקונטרס דלא גרסינן "כיון דמדרבנן הוא דאסור

תריין **ואימא ב'** - כלומר, האי תנא לאו במתפיס בגדר אייירי, אלא בעיקר נדר אייירי, ואשמועינן שאינו חייב בגדר אלא אם כן פירשהו ואחר כך חלאלו בדבר הנדר עליו כבר, כדילוף לה ואולי מקרא. וחכ"י קאמר: איחור איסור נדר. אבל מתפיס בגדר לא נדר הוא. והכ"י דמי מתפיס: כגון שלא פירש "הרי עלי שלא אוכל שם ובא מיתרע יין", אלא

אמר "הרי עלי יום זה כיום שמת בו אבין" כיום שראה את ירושלים בתורבנה". **פשיטא** - כיון דטעמא משום דנודר הוא דאם עליו, מיתת אביו מה לי ואין יכו משום דמת בו אביו מיתרע גבי איסוריה; הרי נודר ובא עליו; הכי גרסינן: סלקא דעתך אמינא דכיון דכי לא נדר איסור כי נדר נמי לא מתפיס בגדר הוא קא משמע לן ואף רבי יוחנן כ' - רבי גרסינן: כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסורא בלא יחל. לא גרסינן לה לאה, דהא אי נמי מדאורייתא הוא. אמרינן (שבועות כה, א): הנדרים חלים על דבר מצוה דברב הרשות. ואף רבי יוחנן כ' **כלי לאה** **דרבא** - דאיסור שחוציו בלשון שבועה שבועה. **אוכל ולא אוכל** - כלומר, שבועה להבא קריי שבועת שקר. ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר - דהכי קאמר: לא תשבעו בשמי כל לשקר שבועתכם לאחר זמן. ואזהרתה בו צריך להחרתו בו שהוא עובר באזהרת "לא תשבעו בשמי לשקר". **אביתא ולא אביתא** - כל שבועה לשבער שאינה אמת קרייה שבועת שוא. ודלשון שוא לשון ולא כלום. כמו "בביתא השוא" (ישעיהו ח). "לשוא הביתא את בניכם" (ירמיהו ב). אף כאן יצאנה מפיו לבטלה. ואזהרתיה מלא תשא, ואזהרתא הוה צריך להחרתו בו. קונמות הרי זה בלא יחל - כלומר, "לא יחל" דמשמע להבא - לאו לאזהרת שבועת להבא אטא, ושבעת להבא מלא תשבעו בשמי לשקר" נפיק. וכי אתא "יחל" - לאזהרת נדרים אטא, לאפוקי מדרבנן דאמר: אזהרת שבועת להבא אטא מילא יחל. מה שוא לשבער - כגון נשבע על דבר שאי אפשר, שחבלו יודעים שאין שבועה זו כלום. אף שקר לשבער - כגון "אביתא" ו"לא אביתא", והדיא לא מקריא שוא לפי שאין הכל מכירים בה אם אמת אם שקר. ועל כרחך שביעות להבא מלא יחל דבריו. אבל "לא תשבעו בשמי לשקר" שבועת להבא קריי. והכי קאמר: לא תוציא שבועה לשקר מפיהם. **דרבא ארא** - כלומר, להקיש "וכור" לשמור" בקידוש היום, דנפקא לן מ"זכור את יום השבת" וזכורו הוא היין. ואף על גב דשאר מצות עשה שהיומן גרמא נשים פטורות - בוו חייבות, דאינקש "לשמור" דביבור אחוה, כל שישנו בשמירת לאו שבת ישנו בקידוש. והנשים ישנן בשמירה, דכל מצות

לא תעשה, בין שהיומן גרמא בין שלא היומן, נשים חייבות. **חכ"י גרסינן: אלא בשם שלוקה על שוא ב'** - להכי קאמר אחת הן, לענין מלקות. **כלפי לייא** - כלפי היכן אחת פותנה זו היפוך הוא. דאילו שקר אשכחן בה לאו שיש בו מעשה, כגון "לא אוכל" ואכל, שעבר על שבועתו על ידי מעשה. אבל "אביתא" ו"לא אביתא" לאו שאין בו מעשה הוא **אלא אימא בשם שלוקה על שקר** - בלא שיש בו מעשה - כל שלוקה על שוא על פי שאין בו מעשה. דנפקא לן מילא ינקא ה" (שמות כ) כדלמקא (בא, א) ה' הוא אף ינקא, אכל בית דין של טטה מלקין אותו אם חתרו בו ומנקה אותו. **פשיטא** - דהא כתיב קרי "לא ינקא ה'". מהו דתימא דרבמי ליה רב **פפא לאב"י** - לקמן בשמעתין: אימא לא ינקא בלא.

אף דלמאי (מנחת מנו, א) צריצי מצות עשה שהיומן גרמא וגשים פטורות - לשחרת נשים בכלאם, וכל שאינן בגדילים אינן בכל הלכש שעמען, דהיינו מסיפיה לרישיה; וכי תימא הכי נמי, אם כן בסוף פרק קמא דביצה (יד, ב) גבי משלחן גברים בין תפורין בין שאינן תפורין, ופריך: כלאים למאי חזו? למאי מתניתין? כמאן דאמר נשים פטורות מן הצציצי וחזו לנשים ולמאי דפרישית נמי דלחורמא מקשינן, תימא: דליחייבו בצציצי לכולי לעלמא?

אָלָא לְרַבָּא קִשְׁיָא! - אָמַר לֶךְ רַבָּא, תִּרְיִן וְאִימָא חֲכִי: אִיחֹרָא אִיפֵר נִדְרָא הָאָמַר בְּתוֹרָה? הָאָמַר: "הָרִי עָלִי שְׁלֹא אוֹכֵל בִּשְׂרָא וְשְׁלֹא אֲשֵׁתָה יוֹן כִּיּוּם שְׁמַת בּו אַבּוּ", "כִּיּוּם שְׁנִהַרָּה בּו פְּלוּגִי". וְאָמַר שְׁמוּאֵל: וְהוּא שְׁנִדּוּר וְכָא מֵאוּתוֹ הָיוּ; מַאי טַעמָא? אָמַר קְרָא "אִישׁ כִּי יֵדֵר נִדְרָ לָהּ", עַד שִׁדּוּר בְּדִרְבַּי הִנְדּוּ. "כִּיּוּם שְׁמַת בּו אַבּוּ", פְּשִׁטָּא! - "כִּיּוּם שְׁנִהַרָּה בּו גְּלִילָה בֶּן אַחִישָׁם" אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ, סִלְקָא דַּעְתָּךְ אִמְנָא: כִּיּוֹן דְּכִי לֹא נִדְרָ נִמִּי אֲסוּר - כִּי נִדְרָ נִמִּי לֹא הָוִיָּא עֲלֵיהּ אֲסוּר, וְהָאִי לֹא מִיתְפִּיס בְּגִידוֹ דְּרַבָּא, דְּכִי מִשְׁמַע לָן. וְאַף רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר לֵה לֵהָא דְרַבָּא, קָא אֲתָא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "מִכְבָּמָא לֹא אוֹכֵל לֶךְ", "אִיפֵר לֹא אוֹכֵל לֶךְ" - שְׁבִיעֻתָּה. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "אוֹכֵל" וְ"לֹא אוֹכֵל" - שֶׁקֶר, וְאוֹהֲרֵתִיה מוֹהָבָא: "לֹא תִשְׁכַּעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקֶר"; "אֲכַלְתִּי" וְ"לֹא אֲכַלְתִּי" - שְׁוֹא, וְאוֹהֲרֵתִיה מוֹהָבָא: "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁוֹא", קוֹנְמוֹת - עוֹבֵר בִּ"לֹא יִחַל דְּבִרּוֹ". מִיתִיבִי: שְׁוֹא וְשֶׁקֶר אֶחָד הֵן; מַאי לֹא מִדְּשָׁוָא לִשְׁעָבֵר, אִף שֶׁקֶר נִמִּי לִשְׁעָבֵר; אֲלֵמָא "אֲכַלְתִּי" וְ"לֹא אֲכַלְתִּי" - שֶׁקֶר הוּא! - מִידִּי אִירִיָּא? הָא פְּדִאיָתָא וְהָא פְּדִאיָתָא. וּמַאי דְּכֶר אֶחָד הֵן? דְּבִדְבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, פְּרִתְנָא: "וְכוֹר" וְ"שְׁמוֹר" דְּבִדְבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, מַה שְּׂאִין יִכּוֹל הֵפֵךְ לְדַבֵּר, וּמַה שְּׂאִין הָאֲזוּן יִכּוֹל לְשַׁמּוּעַ. בִּשְׁלֵמָא הֲתָם דְּבִדְבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ - כְּדִרְבַּ אֲדָא בַר אֲבָהָה, דְּאָמַר רַב אֲדָא בַר אֲבָהָה: גִּשִּׁים חֲיִיבוֹת בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם דְּבַר תּוֹרָה, דְּאָמַר קְרָא: "וְכוֹר" וְ"שְׁמוֹר", כֹּל שְׂאִישׁוֹ בִּשְׁמִירָה יִשְׁנו בּוֹכִירָה, וְהָנִי גִשִּׁי הוּאִיל וְאִתְּנָהוּ בִּשְׁמִירָה אִיתְּנָהוּ נִמִּי בּוֹכִירָה. אָלָא הָכָא לְמַאי הִלְכְתָּא מִיבְעִי לִיָּה? - אָלָא, בִּשְׁם שְׁלֹקָה עַל שְׁוֹא, כֶּד לֹקָה נִמִּי עַל שֶׁקֶר. - פְּלַפְּי לִיָּיָא? - אָלָא אִימָא: בִּשְׁם שְׁלֹקָה עַל שֶׁקֶר, כֶּד לֹקָה נִמִּי עַל שְׁוֹא. - פְּשִׁיטָא, הָאִי לֹא וְהָאִי לֹא! - מַהוּ דְּתִימָא דְּרַאמְרִי לִיָּה רַב פְּפָא לְאַבְּי: לֹא יִנְקָה כֹּלֵל

בוכירה - ואיפסא ליכא למימר, דלחורמא מקשינן (נבמות ח. ב.) ובסוף פרק קמא דקידושין (לה, ד) רש"י: דלש"ן: לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" - כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל ולתנהו בהשחתה כו', הא דרדשין קלבי - משום דאיפסא אל שריך למירשד, דנש לית להו זקן. וכן הדאמר בערבין (ג. ה.) כל דהתינא: האל חייבין בצציצי כתינא לויס וישראלים כו', ומסיק: והני כתיני הואיל ואייתריה כלאים בגידיה לא לתייבוי - דהם נמי אי אפשר למרא איפסא. אבל בפרק "אלו עוברין" (פסחים מג. ב) קשה, דמשמע דאי לאו דאיתרבו נשים לאבילת חוצץ הוה דרשין לקולא: כל שאינו בקום אכול מצה אינו בכל האכל חוצץ ויש לומר: דההם משום דאית למילף "חבשה עשר" "חבשה עשר" מתג הסוכות. ומסוכה נשים פטורות כדילפינן בפרק "הדיש" (סוכה ב. א) ימי נמי, כברי אמר לרדש נשים פטוריה. אבל קשה, דלמאי (מנחת מנו, א) צריצי מצות עשה שהיומן גרמא וגשים פטורות - לשחרת נשים בכלאם, וכל שאינן בגדילים אינן בכל הלכש שעמען, דהיינו מסיפיה לרישיה; וכי תימא הכי נמי, אם כן בסוף פרק קמא דביצה (יד, ב) גבי משלחן גברים בין תפורין בין שאינן תפורין, ופריך: כלאים למאי חזו? למאי מתניתין? כמאן דאמר נשים פטורות מן הצציצי וחזו לנשים ולמאי דפרישית נמי דלחורמא מקשינן, תימא: דליחייבו בצציצי לכולי לעלמא?

1 דאורייתא הוא אמרינן לקמן (כה, א) דגדרים חלין
2 על דבר מצוה כדבר הרשות. מיהו גראה לרבי
3 יצחק גרסינן לה שם. אף על גב דאי הוי
4 דאורייתא נמי חייל עליה נדר, מכל מקום דבר
5 אחר שותלה בו לא איסור נדר בדבר הנדר, כיון
6 דאי לא נדר איכא עליה אדאורייתא. ועוד,
7 דהא דגדרים דלה שם, אף על גב דמיהו בבטול מצוה
8 איירי, כדתנא בפרק שני דגדרים (טז, א): כיצד?
9 אמר "קונם שאיני נוטל לולב" - שאיני מניח
10 תפילין? כדקסינן: דהם בגמרא מ"כ ידור נדר
11 לל"א אפילו דבר של שם חילי עליה. אבל אם
12 נדר לקיים מצוה, כגון שאמר "קונם שלא אוכל
13 ביום הכפורים" או "שלא אוכל גבילות וטרסיות"
14 - לא חייל, דאין איסור חל על איסור. ולחכי
15 איצטריך טעמא דמדרבנן, ומיהו דאין חורדה בן
16 בתריא דאית ליה לקמן בפירקין (כו, ב) דנשבע
17 לקיים את המצוה חייב - כל שכן נדרים שחלין
18 לבטל שיהיו לו יסורים.
19 **קונמוות** עבר משום כל דהי - בשבועה נמי
20 עובר משום "בל יחל", ודחתיב
21 (במדרב"ל) "לא תשבע" וגו' ו"לא תדבר" ובפרק
22 שני דגדרים (טז, א) תניא בחדיא דיש בשבועה
23 ב"לא יחל". ורבא דכ"י קאמר: בקונמוות ליכא אלא
24 ד"בל יחל" בריבא.

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה - משמע
1 קידוש דאורייתא. וכן תימא: בחדיא
2 בריש "מי שמתו" (ברכות כ. ב.) חתמה: דבריש
3 מסכת נידר (ד. א): אמר: "מי שבער ידיו" - לאסור
4 יין מצוה כיון הרשות. ופריך: מאי נענה, קידושא
5 ואבדלהא. משמע ועומד מדר סיני הוא. ומפרש
6 רבינו תם בתנאים: דמי מושבע ועומד מדר סיני הוא
7 דאיצטריך קרא למעוטי אלמא לעומד אטא. והוא
8 דבנחותא אין לפרש, דאדרבה, משום דמושבע
9 ועומד מדר סיני הוא איצטריך קרא לאסור,
10 כדמשיני התיב: אלא כי דא דאמר רביא "שבועה"
11 אשאתיה קרי ואמר "הריני נודר", דאיצטריך קרא
12 דחייל עליה נזירות לפי שהוא מושבע ועומד: ויש
13 לומר: דקידוש דאי מדאורייתא. אבל על היין
14 אינו אלא מקדוש: והדאמר בערבי פסחים (ק, א):
15 זכורו על היין - אסמכתא קלמא דהאי. וכן נמי,
16 אפילו הוא דרשה גמורה, לא דמברך צריך
17 שטעם היינו מדרבנן, כ"כ שישנו במסירה ישנו
18 בוכירה - ואיפסא ליכא למימר, דלחורמא מקשינן

(נבמות ח. ב.) ובסוף פרק קמא דקידושין (לה, ד) רש"י: דלש"ן: לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" - כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל ולתנהו בהשחתה כו', הא דרדשין קלבי - משום דאיפסא אל שריך למירשד, דנש לית להו זקן. וכן הדאמר בערבין (ג. ה.) כל דהתינא: האל חייבין בצציצי כתינא לויס וישראלים כו', ומסיק: והני כתיני הואיל ואייתריה כלאים בגידיה לא לתייבוי - דהם נמי אי אפשר למרא איפסא. אבל בפרק "אלו עוברין" (פסחים מג. ב) קשה, דמשמע דאי לאו דאיתרבו נשים לאבילת חוצץ הוה דרשין לקולא: כל שאינו בקום אכול מצה אינו בכל האכל חוצץ ויש לומר: דההם משום דאית למילף "חבשה עשר" "חבשה עשר" מתג הסוכות. ומסוכה נשים פטורות כדילפינן בפרק "הדיש" (סוכה ב. א) ימי נמי, כברי אמר לרדש נשים פטוריה. אבל קשה, דלמאי (מנחת מנו, א) צריצי מצות עשה שהיומן גרמא וגשים פטורות - לשחרת נשים בכלאם, וכל שאינן בגדילים אינן בכל הלכש שעמען, דהיינו מסיפיה לרישיה; וכי תימא הכי נמי, אם כן בסוף פרק קמא דביצה (יד, ב) גבי משלחן גברים בין תפורין בין שאינן תפורין, ופריך: כלאים למאי חזו? למאי מתניתין? כמאן דאמר נשים פטורות מן הצציצי וחזו לנשים ולמאי דפרישית נמי דלחורמא מקשינן, תימא: דליחייבו בצציצי לכולי לעלמא?

קא משמע לן ברפמשי ליה - לקמן, ואיבעית אימא - דא דקתינא שוא ושקר אחת הן - לומר לך: כשם שבמביא קרבן על שבעות שקר כך במביא קרבן על שוא ד"אבלתי" וילא אבלתי", ורבי עקיבא היא דמדיבין במתניתין לשעבר כלבאבא. נשבע לחלליף - לשנות את האמת בשבועות, היינו לשבער, כגון "אבלתי" ולא אבל "לא אבלתי" ואלא. אימא נשבע ומחליף - נשבע לעשות ואחר כך החליף

את דברו ולא עשה, או שלא לעשות ועשה. ואזהרתה מלא תשבעו בשמי לשקר - הכי משמע: בדיעבד שבעות על חותא שקר, דהיינו לשבער, לא יחל - להבא דאדא, דאדא לשעבר כבר החל משנשבע. לשנות את הידוע - על האיש שהוא אשה. והא דרבי אבהו - הא דאמר רבי ירמיה לעיל אמר רבי אבהו דאמר משמיה דרבי יוחנן: "אבלתי" וילא אבלתי" שקר - בפירוש אמר רבי אבהו בהאי לישנא, אלא מכללא איתמר, דשמעיה רבי ירמיה לרבי אבהו כחאד מילתא דארייב בה רבי יוחנן שבעות שקר, ואוקמה רבי אבהו רבי יוחנן: "אבלתי" וילא אבלתי" - מהחאד כללא אמר רבי ירמיה משום רבי אבהו אמר רבי יוחנן: "אבלתי" וילא אבלתי" שקר. ומאי כללא דאמר רב אידי בר רבא נוסקא סיפא דשמעתא: ואמר רבי אבהו תחא באבלתי ולא אבלתי. חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבריו בשם - המיוחד. והא מילתא עיקרה בפרק קמא דתמורה, והתם מפרש טעמא דמימר ומקלל, והבא נשבע לחלליף מפרש משום גרדא דמכללא איתמר: דרבי אבהו. אי כתיב - כי לא ינקח" כדקאמרין. "והיו בה" רסנין. חייב דמי - דאיצטרך למילף מ"לשוא" "לשוא". התראתה ספק - אסק אם יעבור על התראה אם לאו, שיכול לומר עדיין יש שעות ביום, ואין המתרה יכול לכוון שיעבור היום בתוך כדי דבור של התראה. ואמר רבי אבהו תחא - הך שבעות שקר דאמר רבי יוחנן דאיתרביא מ"לשוא" "לשוא", ב"אבלתי" וילא אבלתי", ומאי שנא - הך מ"אובל" ולא אבל? תא בכולהו לא שאין בו מעשה נהנה בפירוש ריבתא חזון כו' - מדאפקיה בלשון עינא. מה שוא לשעבר - נשבע לשנות את הידוע לאדם, אף שקר דלשעבר איתרביא למלקות, ולא לשקר דלכא. ומהחאד כללא אמר רבי ירמיה משום רבי אבהו: "אבלתי" וילא אבלתי" שקר. שבעות שלא אוכלת - לקמן מפרש בפירקין למה לי למינקט תלת שבעות. אינו חייב אלא אחת - דאין שבעות חלה על שבעות. רמון דנשבע שבעות ראשונה הוה לה שבעות שניה לקיים את המצוה, ותנו במתניתין דפטור. לא למעוטי מקרבן - ו"זו היא" - אשגגתה קאי. זו היא דעל שנתת קרבן - אבל שבעה לשעבר ליתא בקרבן. ורבי ישמעאל איהו, דאמר במתניתין: אינו חייב אלא על העתיד. אימא

לא שמה התראה! ואמר רבי אבהו: תהא ב"אבלתי" וילא אבלתי", ומאי שנא? אמר רבא: בפירוש ריבתה תורה שבעות שקר דומה לשוא, מה שוא לשעבר, אף שקר נמי לשעבר. איתביה רבי ירמיה לרבי אבהו: "שבעות שלא אוכל כפר זו, שבעות שלא אוכלתה, שבעות שלא אוכלתה, ואלה אינו חייב אלא אחת. זו היא שבעות בפשוט שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד; "זו היא" למעוטי מאי? לאו למעוטי "אבלתי" וילא אבלתי" דלא לקו? - לא, למעוטי "אבלתי" וילא אבלתי" מקרבן, זו היא דעל שגגתה קרבן עולה ויורד, אבל "אבלתי" וילא אבלתי" - לא. ורבי ישמעאל היא, דאמר: אינו חייב אלא על העתיד לבא, אבל מילקא לקי.

קא משמע לן כדשני ליה - ואם תאמר: אם כן, בלא דיבור אחד נאמר ודרשין ליה מה לא ינקח אבל בית דין של מטה מלקין אותה ויש לומר: והתראה דהר היה ממאי דאמר דיבור אחד נאמר. ומדוע בירושלמי ובספרי מוכח בהדיא דביבור אחד נאמר, דקאמר התם: שוא ושקר בדיבור אחד נאמר, וכן מחליית מזה וביה השבת כו' ורלשין

דבסנן, ד"אבלתי" וילא אבלתי" שקר, וילף מ"לשוא" "לשוא" שתי פעמים, איצטרך שפיר הא דבלא אחד נאמר. משום דאיכא למיפרך דארשא ד"לשוא", כדפריך לקמן. ומאי שנא? פירושו: אמיל "אובל" וילא אובל" נמי ומשני בפירוש ריבתה תורה כו', והיינו דבלא אחד נאמר כדפירשית בפרק קמא (ג) ב דיבור ומחליף "בפירוש". ואיצטרך נמי דרשא ד"לשוא" ו"לשוא" משום דלרבי אבהו דאמר לענין שבעות אלא לענין עוהה, דבדברות הראשונות כתיב "לא תענה ברעך עד שקר" ודברות האחרונות "עד שוא", אבל השתא דכתיב "לשוא" ו"לשוא" ילפנן שפיר נאמר בדיבור אחד לענין שבעות אלא לענין עוהה, דבדברות הראשונות כתיב "לא תענה ברעך עד שקר" ודברות האחרונות "עד שוא", אבל השתא דכתיב "לשוא" ו"לשוא" ילפנן שפיר נאמר בדיבור אחד נאמר לענין עוהה, דלא מרבינן אלא "אבלתי" וילא אבלתי", חוץ מנשבע ומימר כו' - היתה: והא רבי יוחנן אי לי היה השוכח את הפתלים" (בבא מציעא ג, ב) וכן סתמה בקול ודנהיה בקול: עקמת פי הוי מעשהו ויש לומר: דשאני דתם, בדיבור עושה מעשה, שהבחימה נגמנת מלאכול. והוי כמו מימר, דאמר ליה רבי יוחנן לתנא: אי חיתני כמימר, בדיבור קעביד מעשה בריש תמורה (ב, ב) ואם תאמר: והא בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סה, ב) גבי הא דמשני לרבי יוחנן דעקמת פתחי דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בקול, ופרך קמל מוסחמא בקול ודנהיה בקול דאמר רבי יוחנן דעקמת פתחי הוי מעשה. ומאי קשיא? התם משום דבדיבור קעביד מעשה ויש לומר: דהתם משום עדים וזמנין פריך, דלא חשיב לזו דעלמא אף על דמחליבין הנדון על ידם. ושם מפרש יותר.

חוץ מנשבע ומימר וכי - ואם תאמר: וליחשוב נמי עדים וזמנינים ומוציא שם רע! ואם על גב דעדים וזמנינים רחמנא רבאש ורש בבא קמא (ה, א), ומוציא שם רע נמי קאמר רבי יהודה גופיה בכחכות בפרק "נעדרה" (מו, א) דאינו חייב עד שישבור עדים, מכל מקום חשיבי אין בהן מעשה, והא בפרק קמא דמכות (ה, ד) ליק מניה רבי יהודה בעלמא דלאו שאין בו מעשה לוקן עליו זה לומר: כיון דכתיב בהו מלקות בהדיא לא חש למיתענינהו. אי נמי, אי לא למדן אין חשבל אפילו מקום שנאמר בהו "חוץ", ותא לא הך דהבא דחבא קאמר רבי יהודה דלאו שאין בו מעשה אין לוקן עליו ותתם קאמר דלוקן, דהבא משמיה דרבי יוסי קאמר ליה דאמר קרא כי לא ינקח - ואם תאמר: אמאי לא נפקא לן בריש "אין חוץ" - דלאו שאין בו מעשה אין לוקן עליו מדאיצטרך קרא בנשבע ובמקלל בחיור בשם, כדאמר בריש תמורה (ב, ב) ויש לומר: דלמנא לא הוה דרשין להכי ותי קרא. ומח

רבי אבהו: "שבעות שלא אוכל כפר זו, שבעות שלא אוכלתה, שבעות שלא אוכלתה, ואלה אינו חייב אלא אחת. זו היא שבעות בפשוט שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד; "זו היא" למעוטי מאי? לאו למעוטי "אבלתי" וילא אבלתי" דלא לקו? - לא, למעוטי "אבלתי" וילא אבלתי" מקרבן, זו היא דעל שגגתה קרבן עולה ויורד, אבל "אבלתי" וילא אבלתי" - לא. ורבי ישמעאל היא, דאמר: אינו חייב אלא על העתיד לבא, אבל מילקא לקי.

וחכמים

וּחֲכָמִים אומרים בין הוא בין חבירו לא מעל בו – משמע כדול' עלמא מוזד
בקונמות דאין לזון פרוין, דאפילו יב' מאיר דאמרי יש מעילה בקונמות
מודה דאין לו פרוין, והקשה הרב יצחק בן רבינו מאיר, דבריש "האשה רבה" (יבמות
פז, א) אמר: אי אבדו יש מעילה בקונמות משום דכידו לפדותו הוא! ותייץ רבי
הו' דקונמות דאסר קבלי' עלמא יש לזון פרוין

וְחִקְמִים אוֹמְרִים: בֵּין הוּא וּבֵין חֲבִירוֹ לֹא מַעַל, לִפִּי שְׁאֵין מַעֲלָה בְּקוֹנְמוֹת! - אִיפֹד: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה לֹא מַעַל, לִפִּי שְׁאֵין מַעֲלָה בְּקוֹנְמוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְחִקְמִים אוֹמְרִים: הוּא מַעַל, וְחֲבִירוֹ לֹא מַעַל. - אִי הָכִי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: קוֹנְמוֹת בְּשִׁבְעוֹת; אֵלָּא קוֹנְמוֹת אֲצִטְרֹפִי הוּא דִּלָּא מִצְטְרָפִי, הֵא מַעֲלָה אִיתָּהּ? וְהָאֵמֵר רַבִּי מֵאִיר: אֵין מַעֲלָה בְּקוֹנְמוֹת כִּלְלָא - לְדִרְבֵּיהּ דְּרַבְּנָן קָאֵמֵר לְהוּ: לְדִידִי - אֵין מַעֲלָה בְּקוֹנְמוֹת כִּלְלָא, לְדִידֵכוֹ - אוֹדוּ לִי מִיֵּת דְּקוֹנְמוֹת בְּשִׁבְעוֹת. - וְרַבְּנָן? שְׁבֻעוֹת אֵיפָא דֶּרֶב פְּתָח, קוֹנְמוֹת לִיכָא דֶּרֶב פְּתָח. אָמֵר רַבָּא: "שְׁבֻעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְאֵכֵל עֵפֶר - פְּסוּר. בְּעֵי רַבָּא: "שְׁבֻעָה שְׁלֹא אוֹכֵל עֵפֶר", בְּכִמְהָ? בֵּין דָּאֵמֵר "שְׁלֹא אוֹכֵל" - דַּעֲתִיָּה אֲפִסְתָּ, אוּ דִלְמָא בֵּין דִּלָּא מִיֵּד דְּאֵכֵל אֵינִישׁ הוּא - בְּכֹל שְׁהוּא? תִּיקוּ. בְּעֵי רַבָּא: "שְׁבֻעָה שְׁלֹא אוֹכֵל חֲרִצָן", בְּכִמְהָ? בֵּין דִּמְתַּאכִּיל עַל יְדֵי תַעֲרוּכָת - דַּעֲתִיָּה אֲפִסְתָּ, אוּ דִלְמָא בֵּין דִּלָּא בְּעִינִיָּה אֵכֵל לִיָּה אֵינִישׁ - דַּעֲתִיָּה אֲמַשְׁהוּ? תִּיקוּ. בְּעֵי רַב אֲשִׁי: גִּיזֵר שְׁאֵמֵר "שְׁבֻעָה שְׁלֹא אוֹכֵל חֲרִצָן", בְּכִמְהָ? דִּבְיֹן דְּכֹנִית אִיסוּרָא דְּאִוִּרְיָתָא הוּא, כִּי קָא מִשְׁתַּבֵּעַ אַהֲתִירָא קָא מִשְׁתַּבֵּעַ וְדַעֲתִיָּה אֲמַשְׁהוּ, אוּ דִלְמָא בֵּין דָּאֵמֵר "שְׁלֹא אוֹכֵל", - דַּעֲתִיָּה אֲמַשְׁהוּ? תִּיקוּ: שְׁמַע: "שְׁבֻעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְאֵכֵל נִבְלֹת וְטִרְפֵּי שְׁמַעִים בְּמַשְׁמַעֵי הַיָּד, וְרַבִּי שְׁמַעֲיָא מֵאִיר: מֵאִיר וְרַבִּי יוֹדֵי: אֵין

ואבאל עפר פפור - דלאו בר אבילה הוא. על ידי תערובת - עם הענבים. דעתו אמשוה - אם תמצא לומר עפר במשהו. וייר שאמר שבושק שלא אוכל הרצין בכמה - אם תמצא לומר בשאר כל אדם בביתו. נזיר מאי? בין דכזית אסור עליה ויודע שאין שבושק חלה עליו. כי אשתבע אדיתרא ואבאל - של פחות מכזית, של לא היה שבושק עליו מסיני. דעתיה אבדות - ואין כאן שבושק. אי איה מוצא - שיתחייב אלא אם כן נאסר בשבתו בחצי שיעור. שאינו שבושק עליו מסיני. והכי בשבת לא חי במפרש אלאובי דרבנן, אי בסתם דרבי עקיבא. והא נבילה דכי דרצין לנזיר דמיא. וקאמר ריש לקיש דאי אתה מוצא אלאובי דרבנן אלא במפרש. ולא אמרנן אפילו כחם נמי דעתיה אמשוה, דכי אשתבע אדיתרא אשתבע, דכעפר דמיא דלא חזיא לאכילה לישאלא נבילה בת אבילה - היא - ושחייך בה שיעורא. דרביע עליה - דרבוץ על היקף, אהורח המוקם. משנה שבושק שלא אוכל אוכל ושתה - אף על גב דשתיה בכל שבושק של אבילה, כדאמר בבגמרא, אלא חייב אלא אחת, דהוה ליה כאכל ואכל בהעלם אחד. שלא אוכל ושתה אשתה - הוה ליה שתי שבושקות. ובגמרא פריך: הויה שבושק של שבושק. שבושק שלא אוכל פת חסין פת שערין כו' - דכיון דפרשי, אדתא דמחיל שבושק אכל חזא ויהא באנפי נפשה קאמר. ובגמרא פריך: דלמא הוה דפרשי ליה אדתא למיפטר ממנא חזיתנא דאי אמר "שלא אוכל" סתם הוה נאסר בכל המינים, ולעולם חד שבושק הוא ואבאל נבילות - חייב - דראוין הן לאכילה, ואריא הוא דרביע עיליהו. ורבי ששקין פופר - דמשבע ועומד הוא עליו. אשתו אסורה - שחיי אכל אכל. ואפילו לרבי שמעון פוסט בקמייתא, אבאל לא משום דלאו בני אכילה, אלא לפי שאין שבושק חלה על דבר מצוה. דבבבלי. גמ' ודלמא

25 חֵיב? מוֹשָׁע וְעוֹמֵד מִהֶרָּה סִינִי הוּא! - רַב וְשִׁמְוֵאל וְרַבִּי יוֹחָנָן דָּאֲמְרִי: כְּבֹלָל דְּרִיבִּים
 26 הַמּוֹתְרִין עִם דְּרִיבִּים הָאֲסוּרִין, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: אִי אַתָּה מוֹצֵא אֵלָּא אִי בְּמִפְרָשׁ חֲצִי שִׁיעוּר
 27 וְאֵלִיבא דְרִבְנָן, אִי בִסְתָם וְאֵלִיבא דְרַבִּי עֲקִיבָא, דָּאֲמַר: אֲדָם אוֹסֵר עֲצֻמוֹ בְּכָל שְׁהוּא; וְהָא
 נְבִילָה דְמוֹשָׁע וְעוֹמֵד מִהֶרָּה סִינִי הוּא, דְּכִי חֲרָץ לִנְפִי נִזְרִי דִמְנָא, וְטַעְמָא - דְּפִרְשִׁי, הָא לֹא פִרְשִׁי - דַּעְתִּיהָ אֲפִסְתָּ, שְׁמוֹעַ מִיָּה -
 אֵלָּא תִפְשׁוּט דְּבַעֵי רָבָא: "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל עֵפֶר", בַּפְּמָה? תִּפְשׁוּט דַּעַד דְּאִיבָא בִּזְיָה, דְּהָא נְבִילָה כְּעַפֵּר דִּמְנָא, וְטַעְמָא דְּפִרְשִׁי,
 הָא לֹא פִרְשִׁי - דַּעְתִּיהָ אֲפִסְתָּ! - לֹא, עֵפֶר לֹא בַּר אֲכִילָה הוּא כָּלל, נְבִילָה בַּת אֲכִילָה, וְאֲרִיא הוּא דְרִבְעֵי עֻלּוּהָ. **מִשְׁנָה**
 "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְאֲכֹל וְשָׁתָה - אִינוּ חֵיב אֵלָּא אַחַת: "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל וְשָׁלֹא אֲשַׁתָּה", וְאֲכֹל וְשָׁתָה - חֵיב שְׁתֵּים.
 "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְאֲכֹל פֶּת חֲסוּן וּפֶת שְׁעוֹרִין וּפֶת פּוֹסְמִין - אִינוּ חֵיב אֵלָּא אַחַת: "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל פֶּת חֲסוּן וּפֶת שְׁעוֹרִין
 וּפֶת פּוֹסְמִין", וְאֲכֹל - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲשַׁתָּה", וְשָׁתָה מִשְׁקֵין חֲרָבָה - אִינוּ חֵיב אֵלָּא אַחַת: "שְׁבוּעָה
 שְׁלֹא אֲשַׁתָּה יַיִן וְשִׁמְן דִּבְשׁ", וְשָׁתָה - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְאֲכֹל אוֹכֵלִין שְׁאֵינִן רְאוּיִן לְאֲכִילָה, וְשָׁתָה
 מִשְׁקֵין שְׁאֵינִן רְאוּיִן לְשָׁתִּיהָ - פְּטוּר. "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְאֲכֹל נְבִילוֹת וְטִרְפוֹת שְׁקִצִּים וְרִמְשִׁים - חֵיב, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר.
 אָמַר: קוֹנֵם אֲשֵׁמִי תְּהִיָּת לִי אִם אֲכָלְתִּי הַיּוֹם, וְהוּא אֲכֹל נְבִילוֹת וְטִרְפוֹת שְׁקִצִּים וְרִמְשִׁים - חֵרִי אֲשֵׁתוֹ אֲסוּרָה. **גְּמָרָא** אָמַר
 רַבִּי חֵימָא בַּר אֲבִין אָמַר שְׁמוּאֵל: "שְׁבוּעָה שְׁלֹא אוֹכֵל", וְשָׁתָה - חֵיב, אִיבְעִית אִימָא סְבָרָא, וְאִיבְעִית אִימָא קָרָא. אִיבְעִית אִימָא
 סְבָרָא: דָּאֲמַר לִיה אִינֵשׁ לְחֲבָרְיָה: "נִטְעוּם מִיּוֹדִי", וְעִיִּיל וְאֲכָלִי וְשָׁתוּ. וְאִיבְעִית אִימָא קָרָא: שְׁתִּיבָה בְּכָלל אֲכִילָה, דָּאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ:
 מִנֵּין לְשָׁתִּיהָ שְׁהִיא בְּכָלל אֲכִילָה? שְׁאָמַר: "וְאֲכָלְתָּ לִפְנֵי ה'" אֲחִידָךְ בְּקוֹסֵם אֲשֶׁר יִכְחַר לְשׁוֹן שְׁמוֹ שֶׁם מַעֲשֵׂר הַדֶּגֶן וְתִרְשָׁד,

מחרש שוטה וקטן וטמא ואנדרוגינוס. מה אמר בה רבי יודה? נישמעינה מן הדא, רבי יוחנן בן דהבאי אמר משום רבי יודה: אף הפומא. לית בר נש אמר: אף אלא דו מודה על קדמייתא. מחלפא שיטתיה דרבי יודה, תמן אמר פרט. והכא אמר לרבנות. רבי יודה ורבנן מקרא אחד הן דורשין.

[דף מ"ה ע"ב]

רבנן דירושין (בראשית יז) ערל, מה תלמוד לומר זכר עד שיהא פלו זכר. רבי יודה דרש: זכר מה תלמוד לומר ערל ואפילו מקצתו ערל. ברם הכא (שמות כג) כל זכור – פרט לאנדרוגינוס. תמן תנינן קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. שמואל אמר: אפילו אחותו החפה שעשה אחת ממיתנין לו עד שלשים יום, ואותן שלשים יום מהו להאכילו מחלבה של תרומה? מהו לסוכו שמן של תרומה? נישמעינה מן הדא הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה ונשיהם ועבדיהם יאכלו. רבי אחא בשם רבי תנחום בי רבי חייא: אין ערלה אלא משמיני והלאת. ותני בן, כל שלשים יום אסור להאכילו חלבה של תרומה, ואסור לסוכו בשמן של תרומה. לילי שמיני מה את עבד לה? מן מה דתני לילי שמיני הנבכס לדיר להתעשר. הדא אמרה לילי שמיני בשמיני הוא. ותני בן, כל שבעת ימים – מתר להאכילו חלבה של תרומה ומתר לסוכו בשמן של תרומה. תמן תנינן, אילו הן ציצין מעבבין את המילה. ר' אבינא בשם רבי ירמיה: בחפה רוב גובהה של עטרה. רבי יוסי בן יוסי אמר: בחופה רוב גגה של עטרה. רבי טבי בשם שמואל: בודקין אותו בשעה שהוא מקשח. מל ולא פרע את המילה פלו לא מל. תני וענוש פרת. רבי אחא בשם רבי אבהו: הדא דתימר בשאין ביום כדי למרק. אבל אם יש ביום כדי למרק – ממרק ואינו חושש. תני, כל שעשה שהוא עוסק במילה – חוזר בין על ציצין מעבבין את המילה בין על הציצין שאין מעבבין את המילה. פרש אינו חוזר אלא על ציצין מעבבין את המילה. אמר ר' יוחנן: דברי רבי יוסי אפילו פרש חוזר אפילו על ציצין שאין מעבבין את המילה. היידן רבי יוסי? תהיא דתנינן תמן, רבי יוסי אומר: יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, שבת והוציא את חלולב ברשות הרבים – פטור, מפני שהוציאו ברשות. אף בסבין של מילה בן אף במצה בן. מן מה

[דף מ"ו ע"א]

דאמר רבי יוחנן: דברי ר' יוסה, אפלו פרש – חוזר אפילו על ציצין שאין מעבבין את המילה, הדא אמרה אף בסבין של מילה בן, אף במצה בן. אם לא ידעה משנעשה פציע דבא וברות שפכה – הרי אלו יאכלו. אמר רבי לעזר: דרבי לעזר ודרבי שמעון היא, אמר רבי יוחנן: דברי הכל היא, שנגיף היא הכא שלא הוסיף בה קנין אחר לפסול. אתיין אילין פלוגותא באינן פלוגותא, דאיתפלגון: שומרת

יבם בהננת שנפלה לפני שני כהנים יבמים, עשה בה אחד מהן מאמר, לא הספיק לכנסה לחפה של נשואין עד שנעשה פציע דכא וברות שפכה. אמר רבי שמעון בן לקיש: מפיון שהיא זקוקה לביאה פסולה – פוסלת. רבי יוחנן אמר: לכשיבעל. היה אחד מהן פשוט ואחד פסול אף רבי יוחנן מודה. רבי חייה בר אבא בעא קומי רבי מנא: עשה בה הכשר מאמר. אמר ליה: מחלקת רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש:

הלכה ב מתני' ואי זהו פציע דכא? כל שנפצעו הכצצים שלו אפילו אחת מהן. וברות שפכה, כל שנכרת הגיד ונשתיר בעטרה אפילו כחוט השערה – פשוט. פציע דכא וברות שפכה מתירין בגיורת ובמשחררת, ואינן אסורין אלא מלבוא בקהל, שנאמר (דברים כג) לא יבוא פציע דכא וברות שפכה בקהל ה'.

גמ' פציע הייתי אומר עינו? תלמוד לומר שפכה. פציע שבצד שפכה. אם פציע שבצד שפכה, עינו שבצד חוטמו? תלמוד לומר דכא. שבא בין עקביו. אמר רבי חגי קומי רבי יוסי: אין לה נמוך באדם בשעה שהוא יושב אלא ביציו בלבד. אמר רבי יוסי בי רבי בון: ויאות, תדע לה שהוא בן שבכלן בתיב דורות חוץ מזה שאינו מוליד. ולא סוף דבר, נפצעה אלא אפילו נימוקה אפילו יכשה. אפילו חסרה. תני, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: שמעתי בפרס ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת

[דף מ"ז ע"ב]

אינו מוליד והוא סרים חמה. אמר רבי יוסי: שמעתי הלכה ברבי יהושע בן רבי יוחנן בן ברוקה ולית אנא ידע מן מה שמעית? אמר רבי אימי: לא הוה רבי יוסי שמע לה מן בר נש זעיר. שמואל אמר: אם יבוא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו. רבי חונה אמר: דו סבר בר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן. אמר רבי יודן בר חנין: ובלבד של ימין. אתא עובדא קומי רבי אימי, אמר לה: אינן ברתא דאת שרייה ליה אלא תוי ידעת דלא מוליד והוה ר' זעירא מקלם לה, דו משים מילתא על בררא. פצוע, אית תניי תני בידי אדם – פסול, בידי שמים – פשוט. אית תניי תני: בין בידי אדם בין בידי שמים פסול. מאן דאמר בידי אדם פסול בידי שמים פשוט יליף לה ממוזר (דברים כג): "לא יבא ממוזר". לא יבוא פצוע דכא. מה ממוזר בידי אדם אף פצוע דכא בידי אדם. מאן דאמר בין בידי אדם בין בידי שמים פסול, מנן ליה. אמר רבי מנא: מהכא, לא יבוא פצוע דכא לעולם. אמר רבי יוסי בי רבי בון: עוד הוא יליף לה ממוזר, לא יבא ממוזר לא יבא פצוע דכא. מה ממוזר בידי שמים. אף פצוע דכא בידי שמים. וממוזר בידי שמים, יצירתו בידי שמים. הוון בעני מימר, מאן דאמר בידי אדם פסול בידי שמים פשוט. רבי

ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. מאן דאמר בין ידי אדם בין ידי שמים פסול – ברכנן. אמר רבי אחא בר פפי קומי ר' זעירא: בולה דרכנן. הרי שעלת חטטין, מי מחכה בה או מסיית. והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים. וברות שפכה, כל שנכרת הגיד ונשתיר בעטרה אפילו בחוט כשר. רבי יוסי בשם רבי חנינה: בעטרה העליונה. רבי הויה בשם רבי חנינה: בעטרה התחתונה. רבי יהושע בן לוי אמר: בעטרה התחתונה. תמן אמרי העשוי

[דף מ"ז ע"א]

במרב כשר. רבי הילא בשם רבי יוחנן: בקולמוס – הרי זה כשר. בקולמוס הפוך – הרי זה פסול. נקב בו נקב מבפנים – פסול, מבחוץ – כשר. רבי בא בשם רב יהודה: מבפנים – מן העטרה ולפנים, מבחוץ – מן העטרה ולחוץ. נקב – הרי זה פסול. נסתם – הרי זה כשר. נקב הרי זה פסול – מפני שהוא שופך. נסתם הרי זה כשר – מפני שהוא מוליד, וזהו פסול החוזר להכשרו. תני, אין בין פצוע דבא לבין ברות שפכה אלא חלכות רופאין, שפצוע דבא חוזר. שפכרות שפכה אינו חוזר. כיצד הוא עושה? רבי יעקב בר אחא בשם רב יהודה: מביא נמולין ומנשכין וקוצין. רבי חלקיה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: לא שנו אלא פצוע דבא ישראל, אבל פצוע דבא כהן לא בדא. תמן תנינן, כל האסורין לבוא בקהל – מתריין לבוא זה בזה. רבי יודה אומר, רבי ירמיה אומר כלל: פצוע דבא ישראל מתר לו לישא ממזרת. אמר רבי יוסי: בלבד פסול משפחה. הא פסול גוף לא בדא. חיליה דרבי יוסי מן הדא, דאמר רבי חלקיה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: לא שנו אלא פצוע דבא ישראל אבל פצוע דבא כהן לא, כמה דאת אמר תמן, אם כהן ברור הוא פסול לו לישא גיורת. אף הכא ישראל ברור אסור לישא ממזרת, על דעתיה דרבי יודה: ממזר לא ישא ממזרת, נישמעניה מן הדא. דמר רבי אימי: תני רבי יעקב בבלאי קומי רבי יוחנן, רבי יצחק בר טבלי בשם רבי שמעון בן לקיש: דברי רבי יהודה ממזר לא ישא ממזרת

[דף מ"ז ע"ב]

בדי שיתפלו ממזרין מן העולם. ודכותה עמוני לא ישא עמונית. אמר רבי יוסי בי ר' בון: על דרכנן נצרכה. דאין יסבר רבי יודה גרין פסולין קהל ח' אינון. לישא עמונית אינו יכול שהוא קהל ח' אצללה. לישא מצרית אינו יכול שהוא קהל ח' אצללה. אמר רבי מתניה: משחררין לו שפחה. ודכותה, מצרי לא ישא מצרית. נישמעניה מן הדא, תני רבי אבהו קומי רבי יוחנן: אמר ר' יודה בגימז, גר מצרי היה מתלמידיו של רבי עקיבה אומר: אני גר מצרי נשוי לגיורת מצרית. בגי בן גר מצרי ואני משיאו לגיורת מצרית נמצא בן בן כשר לבוא בקהל. אמר לו רבי עקיבה: לא בגי, אלא אף אתה משיאו

לבת גיורת מצרית כדי שיהיו שלשה דורות מיכן ושלשה דורות מיכן. רב יהודה בשם רב: הלכה כרבי לעזר; דברי חכמים. רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק: פתיב "לא יבא ממזר בקהל ה'". בקהל ברור אינו בא. בא הוא בקהל ספק. תמן תנינן, ספק בן תשעה לראשון בן שבועה לאחרון – יוציא והוליד כשר וחיבין אשם תלווי. תני, הראשון כשר להיות כהן גדול. והשני ממזר בספק. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אין ממזר בספק, מודה ר' אליעזר בן יעקב בספק פותים ובספק חללים, כהניא דתנינן תמן עשרה יוחסין עלו מבבל. על דעתיה דרבי לעזר בן יעקב – שמונה. על דעתיה דרבן גמליאל ורבי לעזר: תשעה. על דעתין דרבנן: עשרה. אומר רבי חנינא: מתניתא דלא כרבי יודה. דרבי יודה אומר: ארבעה קהלות אינן, קהל, קהל כהנים, קהל לויים, קהל ישראלים, קהל גרים.

[דף מ"ח ע"א]

מתיבין דרבי יודה, והכתיב: "לא יבא פצוע דכא בקהל ה'". פסול גוף איננו. והכתיב: "בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'!" בעשה איננו. דרבנן אמרין: שלשה קהלות אינן – קהל כהנים, קהל לויים, קהל ישראלים. לא יבא, לא יבא, לא יבא. דלמה רבי יהושעיה רופה ורבי יודה נשייא חוון יתיבין, רחט ר' יוחנן ולחש ליה באודנא דרבי הושעיה רופה: פצוע דכא כהן מהו שישא בת גרים? אומר ליה: מה אומר לך. אומר ליה: מילה דנגר בר נגרין לא מפריק ליה. לא אומר לי גיורת שהיא כוזנה אצלו. ולא בת ישראל שהיא כחללה. לא אומר לי אלא בת גרים. ובת גרים לא כישראל היא. פתר לה כרבי יודה, דרבי יודה אומר: בת גר זכר כבת חלל זכר. כהן שבא על גרושה והוליד בת ובת בת מהו? רבי חנינא ורבי מנא, חד אומר: כשרה, וחד אומר: פסולה. מתיב מאן דאמר כשרה למאן דאמר פסולה. בת חלל זכר אינה חללה מכהנה. אינה מישראל מה אתה פוסלת. ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי: מעשה במשפחה אחת ברודים שהיו קורין עליה ערער, ושלח רבי את רבי רומנות לבודקה, ובדק ומצא שנתגירה וקינתה פחות מבת שלש שנים ויום אחד והקשירה לכהונה. רב הושעיה אומר: כרבי שמעון הקשירה. אומר רבי לעזר: דברי חפל הוא. תבא דאמר ר' לעזר בשם רב אדא בר אחוא. רבי יודן מטי בה בשם רב. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: ולד בוגרת כשר שהיא בלא תעשה שהוא בא מבח עשה. "והוא אשה בבתוליה יקח" – ולא בוגרת. כל לא תעשה שהוא בא מבח עשה – עשה הוא.

[דף מ"ח ע"ב]

ודכותה "כי אם בתולה מעמיו יקח אשה" – ולא גיורת. כל לא תעשה שהוא בא מבח עשה – עשה הוא. התיב רבי הושעיה: הרי שני למצרי שהוא בלא תעשה שהוא בא מבח עשה – עשה הוא. חור

רב הושעיא ואמר: לא דומה עשה שבוישראל לעשה שבכהנים. עשה שבוישראל – אסור בכל. עשה שבכהנים – אסור בכהנים ומתגר בלויים וביושאל.

הלכה ג מתני' עמוני ומואבי אסורין ואסורין אסור עולם אבל נקבותיהן מתרות מיד. מצרי ואדומי אינן אסורין אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות. אמר רבי שמעון: קל וחומר הדברים, מה אם במקום שאסר הזכרים אסור עולם התיר את הנקבות מיד, מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות אינו דין שנתיר את הנקבות מיד? אמרו לו: אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה. אמר להן: לא כי הלכה אני אומר, ממזרין ונתנינן אסורין ואסורין אסור עולם, אחד זכרים ואחד נקבות:

גמ' עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית. ודכותה, אדומי ולא אדומית. מצרי ולא מצרית. בתיב: "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים". היה להם לנשים לקדם. בתיב "אשר שכר עליך ואשר יעץ". מי דרכו לשכר? האיש ולא האשה. מי דרכו ליעץ? האיש ולא האשה. בתיב: ושתרים הוליד בשדה מואב מן שלחו אתם חושים ואת בערא נשיו. שחרים – זה בעז שהיה משחרר מן העונות. הוליד בשדה מואב – שנשא את רות המואבית. מן שלחו אתם – שהיה משבמו של יהודה דכתיב ביה: "ואת יהודה שלח לפניו" וגו'. חושים ואת בערא נשיו – וכי יש לך אדם שהוא מוליד את נשיו? אלא שחש בנמר ובאר את ההלכה. ויולד מן חדש אשתו – לא צורכה דלא ויולד מן בערא נשיו, אלא על ידיה נתחדשה הלכה, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. כתוב אחד אומר "ושמו יתרא הישראלי". וכתוב אחד אומר: "יתר הישמעאלי". רבי שמואל בר נחמן אומר: ישמעאלי היה ואת אמרת ישראל? אלא שנקנסם לבית דינו של ישי. ומצאו יושב ודורש: "פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ". ונתגבר ונתן לו את בתו. ורבנן אמרין: ישראל היה ואת אמרת ישמעאלי? אלא שחגר מתניו בישמעאלי ונעץ את החרב בבית דין או נהרג או נהרג, או נקנס דברי רבי כל מי שהוא עובר על הלכה זו בחרב זו אני הורגו. עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. אמר רבי שמואל בר נחמן: אני אין לי אלא משנה. ותשב נעמי ורות המואבית פלגה עמה השבה משדי מואב – זו היא ששבה משדה מואב תחלה. אחורי אמר לה: ותעזבי אביך ואמך. אמר לה: אילו באת אצלנו מאתמול שלשום לא היינו מקבלין אותך. תנא רבי זביי קומי רבי יוחנן: בת גר עמוני – בשרה. בת גיורת עמונית – פסולת. אמר ליה רבי יוחנן: בבליא! עברת בידך תלגתא נהרין ואתבדת. אלא היא בת גר עמוני. היא בת גיורת עמונית בשרה. רבי יוסה בשם ר' יוחנן:

[דף מ"ט ע"א]

לא כן צריכה בשחיטה אמה מישראל. שלא תאמר בשם שנתחללה אמה כך נתחללה בתה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בשירה אפילו לכהן גדול. מאי טעמא? "בעמיו". עם שהן עשויין שני עממין. זכרים אסורין ונקבות מתרות. ר' חגי בשם ר' פדת: רבי שמעון בן לקיש לא אמר בן אלא בת גר עמוני פסולה, שהיא באה מטפה פסולה. אמר רבי יוחנן: ותני בן, עממין זה בזה עד שלא נתגירו זכרים אסורין אסור עולם. ונקיבותיהן מתרות מיד. נתגירו, זכרים אסורין אסור עולם ונקיבותיהן מתרות לאחר שלשה דורות. רבי חזקיה בשם אחא: מתניתא אמרה בן, מניין אתה אומר אחד מכל משפחות הארצות שבא על אחת מן הכנענים וילדה ממנו בן מתר לקנותו עבד. תלמוד לומר: "וגם מבני התושבים הגרים עמכם", יכול אפילו אחד מן הכנענים שבא על אחת מן האמות? תלמוד לומר "אשר הולידו בארצכם" – ולא מן הגרים אשר בארץ. שמואל בר אבא בעי: עבדים, מהו שיעלה להם דורות? הוה עבידה, גר עבד עמוני שנשא לגיורת שפחה מצרית לאחר שלשה דורות נתגירו. אין תימר עבדים עליו להם דורות – מתרין מיד, ואין תימר לא עליו להם דורות – זכרים אסורין אסור עולם ונקבות מתרות לאחר שלשה דורות. אמרו לו: אם הלכה נקבל. אם לדין יש תשובה. מה הוה להם להשיב? ר' אבהו בשם רבי יוסי בי רבי חנינה: הרי בת בנו ובת בתו הרי הן אסורין עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות. רבי אבהו אמר: רבי שמעון בן לקיש בעי, משיבין דבר שהוא ממזר על דבר שאינו ממזר. רבי חגי אמר: ר' אבהו בעי, משיבין דבר שהוא פרת על דבר שאינו פרת. אמר להון: לא! פי הלכה אני אומר ומקרא מסייעני. "בנים" לא בנות. ר' יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה: דור אחד עשר שבממזר כרבי שמעון בשר. ולא דרש עשירי? תני, רבי אלעזר בי רבי שמעון אומר: דור אחד עשר שבממזר זכרים אסורין נקבות מתרות. מה להלן זכרים אסורים ונקבות מותרות, אף הכא זכרים אסורין נקבות מותרות. רבי שמואל בריה דרבי יוסי בי ר' בון אמר: אתיא דרבי לעזר בי רבי שמעון כרבי מאיר, כמא דרבי מאיר אמר גזרה שונה במקום שפתוב. בן רבי לעזר בי ר' שמעון אומר: גזרה שונה במקום שפתוב. מה להלן זכרים אסורין ונקבות מותרות אף הכא זכרים אסורין ונקבות מותרות.

[דף מ"ט ע"ב]

מעשה אפילו מיד בלד מעשירי ולמעלן. שאלו את רבי אלעזר: דור אחד עשר שבממזר מהו? אמר להן: הביאו לי דור שלישי ואני מטהרו. ומה טעמא דרבי אלעזר? דלא הוה אתיא דרבי לעזר כרבי חנינה, דאמר רבי חנינה: אחת לששים ולשבעים שנה תקדוש ברוך הוא מביא דבר בעולם ומכילה

ממזיריהו ונוטל את הכשירין עמהו שלא לפרסם את הטאיתו. ואייתנה ביי דמר רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש: "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני יי" – שלא לפרסם את החטאים. ומה טעם? וגם הוא חכם ויבא רע – לא מסתברא דלא, אלא זהו "ויבא טוב", אלא ללמדך שאפילו רעה שמביא הקדוש ברוך הוא בעולם בחכמה הוא מביאה. ואת דבריו לא הסיר – כל כך למה? וקם על בית מרעים ועל עזרת פגלי און. רב הונא אמר: אין ממזר חי יותר משלשים יום. ר' זעירה פד סלק להבא, שמע קליו קריין ממזרא וממזרתה. אמר לון: מהו כן? הא אזילא ההיא דרב הונא, דרב הונא אמר: אין ממזר חי יותר משלשים יום. אמר ליה רבי יעקב בר אחא: עמד הית פד אמר רבי בא רב הונא בשם רבא? אין ממזר חי יותר משלשים יום. אימתי? בזמן שאינו מפרסם. האם הא היה מפרסם – חי הוא. רבי יסא בשם ר' יוחנן: אף לעתיד לבוא אין הקדוש ברוך הוא נזקק אלא לשבטו של לוי, מאי טעמא? וישב מצרף ומטהר כסף ומטהר את בני לוי וזקק אתם כו'. אמר ר' זעירה: באדם שהוא שותה בכוס נקי. אמר רב הושעיה: בגין דאנן לויים נפסיד? אמר רבי חנינה בריה דרבי אבהו: אף לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא עושה עמהו צדקה, ומה טעמא? והיו לח' מוגישי מנחה בצדקה. אמר ר' יוחנן: כל משפחה שנשתקע בה פסול – אין מדקדקין אהריה. אמר ר' שמעון בן לקיש: מתניתא אמרה בן – משפחת בית צריפה היתה בעבר תורדן ריחקה בן ציון בורוע, ועוד אהרת היתה שם וקרבה בן ציון בורוע, אף על פי כן לא בקשו חכמים לפרסמן. אבל חכמים מוסרין אותן לבניהן ותלמידיהן פעמים בשבוע. אמר רבי יוחנן: העבודה! שאיני מכירין ונשתקעו בהן גדולי הדור. אמר רבי יהושע בן לוי: חמשת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אמר הכהן, וכלן נשתקעו בכהונה גדולה, הן הן עזי פנים שבכהונה. אמר רבי לעזר: עקר טירונניא שבהן – "ועמד במריבי כהן". אמר רבי אבהו: שלש עשרה עירות נשתקעו בכותיים בימי השמד. אמרין: הדא גירוי דמושתקע מיניהון: הלכה ד מתני' אמר רבי יהושע: שמעתי שהסרים חולץ וחולצין את אשתו, והסרים לא חולץ ולא חולצין את אשתו, ואין לי לפרש. אמר ר' עקיבה: אני אפרש, סרים אדם חולץ וחולצין את אשתו שהיתה לו שעת הכושר.

[דף נ' ע"א]

סרים חמא לא חולץ ולא חולצין את אשתו שלא היתה לו שעת הכושר. רבי אליעזר אומר: לא פי, אלא סרים חמא חולץ וחולצין את אשתו – שיש לו רפואה. סרים אדם לא חולץ ולא חולצין את אשתו – שאין לו רפואה. העיד ר' יהושע בן בתירא על בן מניסה שהיה בירושלים סרים אדם, וייבמו את אשתו למס דברי רבי עקיבה:

הלכה ה מתני' הפרים לא חולץ ולא מיבם, וכן אילונית לא חולצת ולא מתיבמת. הפרים שחלץ ליבמתו – לא פסלה, בעלה – פסלה מפני שהיא בעילת זנות. וכן אילונית שחלצו לה אחין – לא פסלוה. בעלוה – פסלוה, מפני שהיא בעילת זנות:

גמ' אי זהו סרים חמה? רבי חייה בשם רבי יוחנן: כל שלא ראתו החמה בכושר אפילו שענה אחת. הושיט ידו וסירסו מבפנים דברי הפל אסור לבוא בקהל, ואינו לא חולץ ולא מיבם. נותנין עליו חומרי סרים אדם וחומרי סרים חמה במקלקת. מחלפה שיטתיה דרבי אליעזר. תמן הוא אומר: לא פי, אלא סרים חמה חולץ וחולצין לאשתו ואף אמר הכין? אמר רבי אינאי: לא אמר רבי אליעזר אלא לעונשין. רבי חייה בשם רבי יוחנן: זו דברי רבי ליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבה. אבל דברי חכמים – אחד סרים אדם ואחד סרים חמה אינו, לא חולץ, ולא חולצין לאשתו. לא מיבם ולא מיבמין את אשתו. דו מתניתא: הפרים שחלץ ליבמתו – לא פסלה, בעלה – פסלה, מפני שהיא בעילת זנות. אנדרוגינס שחלץ ליבמתו – לא פסלה, בעלה – פסלה מפני שהיא בעילת זנות. וכן אילונית שחלצו לה אחים – לא פסלוה, בעלוה – פסלוה מפני שהיא בעילת זנות:

הלכה ו מתני' סרים חמה בהן שנשא בת ישראל – מאכילה בתרומה. ר' יוסי ורבי שמעון אומר: אנדרוגינס שנשא בת ישראל – מאכילה בתרומה. רבי יהודה אומר: טומטום שנקרע ונמצא זכר – לא יחלץ מפני שהיא בסרים. אנדרוגינס נושא אבל לא נשא. רבי לעזר אומר: חיבין עליה סקילה בזכר:

גמ' תני, מאכילה בחזה ושוק. רבי יוחנן אומר: אוכלת בתרומה ואינה אוכלת בחזה ושוק. רבי שמעון בן לקיש אומר: כמה קולי חומריין בדבר. רבי יוסי בי רבי חנינה בעא קומי ר' שמעון בן לקיש: כמה כמה קולי חומריין בדבר? אמר ליה: פתח חבד וקבל. אמר ר' מנא: מנהיך חזה עימיה. אמר רבי אבון: מילה אמר ליה. מה אם תרומה שאינה ראויה לישראל בכל מקום הרי היא אוכלת, חזה ושוק שהן ראויין לישראל בכל מקום אינו דין שתאכל? ראויין היו לישראל, וכשנתחייבו נטלו מהן ונתנו לפהנים. יכול בשם שנתחייבו ונטלו מהן ונתנו לפהנים

[דף נ' ע"ב]

כך אם יזכו ויחזירו לה? תלמוד לומר: "ואתן אותם לאהרן ולבניו לחק עולם", מה מתנה אינה חוזרת אף אילו אינן חוזרין. ר' יעקב בר אבהו אומר: שמעתתא על בת ישראל שנשאת לפהן. רבי יוחנן אומר: אוכלת בתרומה ואינה אוכלת בחזה ושוק. רבי שמעון בן לקיש אומר: כמה קולי חומריין בדבר. ר' יוסי

בי רבי חנינה בעא קומי רבי שמעון בן לקיש: מהו כמח קולי חומרין בדבר? אמר ליה פתח חכך וקבל. אמר רבי מנא: מגחיד הנה עימיה. אמר ר' אבין: מילת הנה אמר ליה. מה אם תרומה שאינה ראויה לישראל בכל מקום הרי היא אוכלת, הנה ושוק שהן ראויין לישראל בכל מקום אינו דין שתאכל? ראויין היו לישראל וכתנותיהם נמלו מהן ונתנו לכהנים. יכול בשם שנתחייבו ונמלו מהן ונתנו לכהנים כך אם יזכו יחזרו להם? תלמוד לומר: "ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם", מה מתנה אינה חוזרת אף אילו אינן חוזרין. ואין חלוקין על דברי רבי יודה. מן דאמר רבי יוסי בשם רבי הילא: מיבמין את אשתו הדיא אמרה חלוקין על דברי ר' יודה. קידש - אינן חוששין לקדושתו. נתקדש - חוששין לקדושתו. נבעל - נפסל מן התרומה כנשים. ר' גיחא ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה: אפילו מין במינו כל שהוא. וקשיא, אם זכר הוא - אין זכר פוסל זכר! אם נקיבה היא - אין נקיבה פוסלת נקיבה! צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה. מאכיל את נשיו ואינו מאכיל את עבדיו, מאכיל את נשיו - מכח זכרותו. ואינו מאכיל את עבדיו - מכח זה וזה. נתחלל צד נקיבה שבו. ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן: ובלבד ממקום זכרות. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי: אפילו ממקום נקיבה. רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו: חזר בה רבי יהושע בן לוי מן הדין קריא: "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", את שיש לו שני משכבות באשה. ואי זה זה? זה אנדרוניגס. אמר רבי: בקשתי ולא מצאתי דברי בן שמוע באנדרוניגס, וחברה עליו חבורה. ולמה, משום שלא לגרע בו? או משום שאינו כדוי? מה נפק מן ביניהון? הנה דרכו לגלע. אין תימר משום שלא לגלע בו - הרי גילוועו בידו. הוי לית טעמא דלא משום שאינו כדוי. מה הנה לו לגלע בו? יורש מעיד. מנחתו קריבה בכלל, מזמניו עליו בזכר.

[דף נ"א ע"א]

פרק ט

הלכה א מתני' יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, מותרות לאלו ולאלי ואסורות לאלו ולאלי. אילו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול. פשר שנשא פשירה ויש לו אח חלל, ישראל שנשא ישראלית ויש לו אח ממזר. ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל - מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן:

גמ' רבי ניהא בר סבא בעא קומי רבי יונה: למה לנשא? ואפילו קידש, למה לי אלמנה? ואפילו בתולה. ואילין אינון? זו וצרה. אית לי חורנין! צרת סוטה מתרת לבעל ואסורה ליבם. אחיו שבא על אחות חלוצתו – מתרת לבעל ואסורה ליבם, פשר שנשא בשירה ויש לו אח חלל – מתרת לבעל ואסורה ליבם, הדא מסייעא לרבי יונה, דרבי יונה אמר: לית כלליה דרבי כללין. פשר שנשא בשירה ויש לו אח חלל – מותרת לבעל ואסורה ליבם. לא בן אמר ר' יוסי בי ר' בון בשם רב: גר ועבד משחרר וחלל – מותרין בכהונה. ביני מתניתא, פשר שנשא בשירה ויש לו אח חלל. ר' יוסי בי רבי בון בשם רב: גר ועבד משחרר וחלל – מותרין בכהונה, מאי טעמא? פשרין הוהו על הפסולות ופסולים על הפשרות אבל לא פסולות על הפשרין ולא פשרות על הפסולין. והתני "לא יקחו, לא יקחו" – מלמד שהאשה מזוהרת על ידי האיש. סברין מימר בכשרות על הפסולות. ואינן בפסולות על הפשרים:

הלכה ב מתני' אילו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן: בהן גדול שקדש את האלמנה ויש לו אח בהן הדיוט. פשר שנשא חללה ויש לו אח חלל. ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר. ממזר שנשא ישראלי ויש לו אח ישראל – מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן:

[דף נ"א ע"ב]

גמ' לא אמר אלא קידש, הא אם בעל – נפסקה בבגילת. הדא דתנינן, אסורות לאלו ולאלי ואילין אינון, הא אית לה חורניין: המחזיר את גרושתו משנשאת – אסורה לבעל ומותרת ליבם, הוא שבא על אחות חלוצתו – אסורה לבעל ומותרת ליבם. פצויע דבא שנשא בשירה ויש לו אח פשר – אסורה לבעל ומותרת ליבם. הדא מסייעא לרבי יונה, דר' יונה אמר: לית כללוי דרבי כללין:

הלכה ג מתני' אסורות לאלו ולאלי: בהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח בהן גדול, או בהן הדיוט פשר שנשא חללה ויש לו אח פשר. ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל. ממזר שנשא ישראלי ויש לו אח ממזר – אסורות לאלו ולאלי, ושאר כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן:

גמ' ואילין אינון? הא אית לה חורניין! סוטה אסורה לזנה ולזנה חלוצה אסורה לזנה ולזנה. פצויע דבא שנשא בשירה ויש לו אח פצויע דבא אף אסורה לזנה ולזנה. הדא מסייע לרבי יונה: דאמר לית כללוי דרבי כללין:

הלכה ד מתני' שניות מדברי סופרים, שניה לבעל ולא שניה ליבם – אסורה לבעל ומותרת ליבם. שניה ליבם ולא שניה לבעל – אסורה ליבם ומותרת לבעל. שניה לזנה ולזנה – אסורה לזנה ולזנה. אין

לה לא כתובה ולא פרות ולא מזונות ולא בלאות ותולד בשר. בופין אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתונה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין – ויש להן כתובה:

גמ' השניות מדברי סופרין, שניה לבעל ולא שניה ליכם – אסורה לבעל ומוותרת ליכם. מהו שיהא לה כתובה אצל חיכם? מאחר שהיא מותרת לו יש לה כתובה. או מאחר שכתבתה על נכסי בעלה הראשון והיא אסורה לו אין לה כתובה. שניה ליכם ולא שניה לבעל – אסורה ליכם ומוותרת לבעל. מהו שיהא לה כתובה אצל חיכם? מאחר שהיא אסורה לו אין לה כתובה. או מאחר שכתבתה על נכסי בעלה הראשון והיא מותרת לו יש לה כתובה: ולא פרות – אמר רבי ירמיה: שאין לו עליה אלא אכילת פרות בלבד. תני רבי יוסי ציידניה קומי ר' ירמיה, ופליג על רבי ירמיה: וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה.

[דף נ"ב ע"א]

מהו ולא פרות? שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פרות שאכל. אמר רבי יוסה: כל שעה הוויא רבי אילה אמר לי, תני מתניתך – 'יורשה ומטמא לה'. ותני בן, מטמא הוא אדם לאשתו הפשירה. ואינו מיטמא באשתו פסולה. ר' אבון בעא קומי רבי מנא: עבדי שניות, מהו שיאכלו בתרומה? אמר ליה: שתק ויפה לך! היא אוכלת ועבדיה אינן אוכלין. תמן תנינן, גט מעשה, בישראל – בשר, ובגזים – פסול. שמואל אמר: פסול, ופוסל לכהונה. ומר שמואל: אכרוזון בקרויבון – פסול ופוסל בכהונה. שמואל אמר: אין מעשין אלא לפסולין. שמואל אמר: אין מעשין אלא בגזון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. והא תנינן שניות! לא בגין דא אמר שמואל. והא תנינן, המדיר את אשתו מלחנות לו עד שלשים יום – יעמיד פרנס, יותר מיפן – יוציא ויתן כתובה. שמענו שהוא מוציא, שמענו בופין. מה בין אילו לאילו? אלא על ידי שהן דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חזוק, לפיכך יש להן כתובה. ואילו על ידי שהן דברי סופרין ודברי סופרין צריכין חזוק, לפיכך אין להן כתובה. אית דבעי מימר: אילו על ידי שקנסן בידן ובגיד תולד ולא קנסו בהן דבר אחר – לפיכך יש להן כתובה. ואילו על ידי שאין קנסן בידן ובגיד תולד וקנסו בהן דבר אחר – לפיכך אין לה כתובה. מה נפק מן ביניהון? המזהיר את גרושתו משנשאת, מאן דאמר אילו על ידי שהן דברי תורה. וזו הואיל והוא דבר תורה לפיכך יש להן כתובה. ואית דבעי מימר: אילו על ידי שקנסן בידן ובגיד תולד. וזה הואיל ואין קנסם בידה ובגיד תולד לפיכך אין לה כתובה. רבי יעקב בר אחא אמר: רבי זעירה ורבי הילא תריהון אמרין, במזונות פליגין. רבי יוחנן אמר: יש לה מזונות. אמר ליה: ר' לעזר אומר לה 'הוציא' ואת אמר הכין?

הוון בעין מימר בן: בתניי בתובה פליגין. כל עמא מודי שאין לה מוזנות. בירשיה קנסו, לא כל שכן ביה? ומאן דמר במוזנות פליגין, הא בתניי בתובה לא, למח? ביה קנסו ולא קנסו בירשיה:

הלכה ה מתני' בת ישראל מארסת לפהו, מעברת מפהו, שומרת יבם לפהו, וכן בת פהו לישראל – לא תאכל בתרומה. בת ישראל מארסת ללוי, מעברת מלוי, שומרת יבם ללוי, וכן בת לוי לישראל – לא תאכל

[דף נ"ב ע"ב]

במעשר. בת לוי מארסת לפהו, מעברת מפהו, שומרת יבם לפהו, וכן בת פהו ללוי – לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר:

גמ' בת ישראל מארסת לפהו. "כל טהור בביתך יאכלנו", ולית היא גו ביתה. מפהו – "ליליד בית", אין כאן יליד בית. לשומרת יבם לפהו – "כל טהור בביתך יאכלנו", ולית היא גו ביתה. וכן בת פהו לישראל – "ובת פהו פי תהיה לאיש זר". מעברת מישראל שומרת יבם לישראל – "ושבה אל בית אביה", פרט לשומרת יבם – "בנעוריה", פרט למעברת בת ישראל מארסת ללוי. "אתם וביתכם", ולית היא גו ביתה. מעברת מלוי – "יליד בית", ואין כאן יליד בית. אמר רבי יוסי: כלום בתיב יליד בית אלא בכהן, כהן דתימר תמן, הילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל. הכא נמי הילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל. שומרת יבם ללוי – "אתם וביתכם", ולא היא גו ביתה. וכן בת לוי ובת פהו פי תהיה לאיש זר. ולא בת פהו בתיב. אמר רבי יוסי: בת אחת בת כהן, ואחת בת לוי. בת כהן שנשאת לישראל – חוזרת ואוכלת. בת ישראל שנשאת לפהו – חוזרת ואינה אוכלת. מעברת מישראל, שומרת יבם לישראל – "ושבה אל בית אביה", פרט לשומרת יבם. "בנעוריה", פרט למעברת. בת לוי מארסת לפהו – "כל טהור בביתך יאכלנו", ולית היא גו ביתה. מעברת מפהו – "יליד בית" ואין כאן יליד בית. שומרת יבם לפהו – "כל טהור בביתך יאכלנו", ולית היא גו ביתה. וכן בת פהו ללוי לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר. ניהא בתרומה לא תאכל. במעשר, מה נפשה, בהנת היא – תאכל. לוייה היא – תאכל! רבי הילא בשם רבי יוחנן: במאן דאמר אין נותנין מעשר לפהנה. הוי הוא דאמר: נותנין מעשר לפהנה:

הלכה ו מתני' בת ישראל שנשאת לפהו – תאכל בתרומה. מות וליה ממנו בן – תאכל בתרומה. נשאת ללוי – תאכל במעשר. מות וליה ממנו בן – תאכל במעשר. נשאת לישראל – לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר: [המשך ירושלמי בעמוד אחרון של תוספתא...]

מִסְכַּת סוּטָה פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ה, א, הַמִּקְנָא לְאַרוּסָתוֹ וּלְשׁוּמְרַת יָבָם שְׁלוֹ, אִם מִשְׁנִכְנֶסָה נִסְתֶּרָה – או שׁוֹתָה או לֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה. הָרוּבָא שֶׁנִּשְׂא עֲקָרָה וְזָקְנָה, וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים – או שׁוֹתוֹת או לֹא נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה. מְעַבְרַת עֲצָמוֹ וּמִינִיקַת עֲצָמוֹ – או שׁוֹתוֹת או לֹא נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה.

ה, ב, כְּהֵנֶת לִוְיָהּ וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂאוּ לְכֹהֵן וְלוֹי וְיִשְׂרָאֵל, מִמְּזֵרֶת לְמִמְזֵר, נִתְיָנָה לְנִתְיָן, וְאַשְׁתִּי גֵר לְגֵר, וְעֶבֶד מִשְׁחָרֵר וְאִילֻנִית – או שׁוֹתוֹת או נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִילֻנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ה'): "וְנִקְתָּה וְנִזְרַעַת זֶרַע" – שְׂרָאוֹי לְזֹרֵעַ, פֶּרֶט לְאִילֻנִית שְׂאִינָה רְאוּיָה לְזֹרֵעַ. אָבֵל הַמִּקְנָא לְאַרוּסָתוֹ וּלְשׁוּמְרַת יָבָם שְׁלוֹ, וְעַד שֶׁלֹּא כְּנֶסָה נִסְתֶּרָה – לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה. הָרוּבָא שֶׁנִּשְׂא עֲקָרָה וְזָקְנָה, וְאִין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים – לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה. מְעַבְרַת חִבְרוֹ וּמִינִיקַת חִבְרוֹ – לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ וּלְהַחֲזִירָהּ אַחֵר זְמַן.

ה, ג, עַל יְדֵי כָּל עֲרִיּוֹת מִקְנָאִין, חוּץ מִן הַקָּטָן וּמִי שְׂאִינוֹ אִישׁ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: יִשְׁקָנָהּ, שְׂמָא נִתְפַּקַּח הַחֵרֶשׁ, וְנִשְׁתַּפָּה הַשּׁוּטָה, וְהַגְדִּיל הַקָּטָן, או שֶׁהֵלֵךְ בַּעֲלָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, או שֶׁהָיָה בַּעֲלָהּ חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים – יִשְׁקָנָה.

ה, ד, הַמְסוּלֶּלֶת בְּבִנָּה קָטָן וְהַעֲרָה בָּהּ; בֵּית שְׂמָאִי אוֹמְרִים: פֶּסְלָהּ מִן הַכְּהוּנָה. וּבֵית הַלֵּל מְכַשִּׁירִין. עַד אוֹמֵר נְטִמָּאת, וְעַד אוֹמֵר לֹא נְטִמָּאת, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נְטִמָּאת, וְאַשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא נְטִמָּאת – או שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטֶלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא כָּל הַיָּמָנוּ עַד אֶחָד לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ, אֲלֵא עַד אוֹמֵר נְטִמָּאת וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נְטִמָּאת, שְׁנַיִם אוֹמְרִים נְטִמָּאת וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא נְטִמָּאת, כָּטֵל יָחִיד בְּמַעוּטוֹ.

ה, ה, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כִּשְׁם שְׂדֵעוֹת בְּמֵאכָל, כִּךְ דַּעוֹת בְּנָשִׁים, יֵשׁ לָהּ אָדָם שֶׁהַזָּכוּב עוֹבֵר עַל גְּבִי כּוֹסוֹ מִנִּיחוֹ וְאִינוֹ טוֹעֵמוֹ – זֶה חֵלֶק רַע בְּנָשִׁים, שֶׁנֶּתַן עֵינָיו בְּאַשְׁתּוֹ לְגִרְשָׁהּ. יֵשׁ לָהּ אָדָם שֶׁהַזָּכוּב שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ כּוֹסוֹ, וְזוֹרְקוֹ וְאִין שׁוֹתָהּ – כִּגוֹן פְּפוּס בֶּן יְהוּדָה שֶׁנֶּעַל דָּלֶת בְּפָנָי אִשְׁתּוֹ וַיֵּצֵא. וְיֵשׁ לָהּ אָדָם שֶׁהַזָּכוּב נּוֹפֵל בְּתוֹךְ כּוֹסוֹ, וְזוֹרְקוֹ וְשׁוֹתָהּ – זוּ מֵדַת כָּל אָדָם, שְׂרׁוּאָה אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁמְדַבֵּרֶת עִם שְׂכִנְיָהּ וְעִם קְרוֹבוֹתֶיהָ וּמִנִּיחָהּ. יֵשׁ לָהּ אָדָם שֶׁהַזָּכוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ תַּמְחוּי שְׁלוֹ, נּוֹטֵלוֹ וּמוֹצְצוֹ, וְזוֹרְקוֹ, וְאוֹכֵל אֶת מֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ – זוּ מֵדַת אָדָם רָשָׁע. שְׂרׁוּאָה אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹצֵאת, וְרֹאשָׁה פְּרוּעַ, יוֹצֵאת וְצִדְדֶיהָ פְּרוּמוֹן, לְבָהּ גַּם בַּעֲבָרָהּ, יוֹצֵאת וְטוֹה בְּשׁוֹק, רִצָּת וּמִשְׁחָקֶת עִם כָּל אָדָם – מִצְוָה לְגִרְשָׁהּ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כד): "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעִלָּהּ וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" – הַכְּתוּב קִרְאוּ 'אַחֵר', שְׂאִינוֹ בֶּן זִוגוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן, הָרֹאשׁוֹן הוֹצִיאָהּ מִפְּנֵי עֲבָרָהּ, בָּא זֶה וְנִתְקַל בָּהּ, אִם זָכָה הַשֵּׁנִי לְשִׁמּוּם – מוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יָדוֹ. אִם לֹא – לְסוֹף קוֹבְרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן" וְגו', כִּדָּאִי הָאִישׁ הַזֶּה לְמִיתָהּ, שֶׁכֵּנֶס אִשָּׁה זֹאת לְבֵיתוֹ, הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּאַשְׁתּוֹ שְׂתִמּוֹת וְיִירֶשְׁנָהּ, או שְׂתִמּוֹת וְיִשְׂא אֶת אַחֲוָתָהּ, לְסוֹף שֶׁקוֹבְרָתוֹ. וְכֵן הִיא שֶׁנֶּתְנָה עֵינֶיהָ בַּבַּעֲלָהּ, שְׂמִימוֹת וְתִנְשָׂא לְאַחֵר – סוֹף שֶׁקוֹבְרָהּ.

ה, ו, הַמִּקְדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹשׂ מֵאַחִיהָ מִקְרוֹבֶיהָ, לְסוֹף שֶׁקוֹבְרָתוֹ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׂה מֵאָבִיו, מֵאָחָיו מִקְרוֹבָיו לְסוֹף שֶׁקוֹבְרָהּ, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹנֶגֶת לוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לְאִוִּין, מִשּׁוּם (וַיִּקְרָא יט): "כָּל תִּקָּם", מִשּׁוּם "כָּל תִּטָּר", "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיהָ בְּלִבָּבָהּ", "וְאַהֲבַת לְרַעְיָהּ כְּמוֹךָ", (וַיִּקְרָא כה): "וְחִי אַחִיהָ עִמָּךְ", וְלֹא עוֹד אֲלֵא שֶׁמְכַטֵּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה מִן הָעוֹלָם.

מִסְכַּת סוּטָה פָּרָק שִׁישִׁי

ו,א רבי יהודה אומר משום בן פטירי: הרי הוא אומר (איוב כז, ב): "חי אל הסיר משפטי וגו'"; ללמדך, שאין אדם נודר בחיי המלך, אלא אם כן אוהב את המלך. משם רבי נתן אומר: הרי הוא אומר (איוב יג, טז): "גם הוא לי לישועה". רבי מאיר אומר: נאמר "ירא אלהים" באברהם, ונאמר "ירא אלהים" באיוב, מה "ירא אלהים" האמור באברהם – מאהבה עשה, אף "ירא אלהים" האמור באיוב – מאהבה עשה. ושאר כל התרעומות האמור בפרשה – לא נאמרה אלא מתוך המורא.

ו,ב דרש רבי עקיבא: בשעה שעלו ישראל מן הים, בקשו לומר שירה, שרתה עליהן רוח הקדש ואמרו שירה, כיצד אמרו שירה? כגדול המקרא את ההלל בבית הכנסת והן עונין אחריו על כל ענין וענין, משה אמר (שמות טז): "אשירה לה", והן עונין אחריו "אשירה לה", משה אמר: "עזי וזמרת יי", והן אמרו: "אשירה לה", משה אמר: "עזי וזמרת יי". רבי יוסי הגלילי אומר: כקטן שקורא את ההלל בבית הספר, ועונין אחריו על כל דבר ודבר. משה אמר: אשירה לה, וישראל אמרו: אשירה לה, עזי וזמרת יי. וישראל אמרו: "עזי וזמרת יי". משה אמר: "ה' איש מלחמה" וגו'. רבי נחמיה אומר: כסופר הפורס שמע בבית הכנסת, שנאמר: "אז ישיר משה לאמר". ומה תלמוד לומר "לאמר"? מלמד שהיה משה פותח תחלה בדבר, וישראל עונין אחריו וגומרין עמו. משה אמר "אז ישיר". וישראל אמרו: "אשירה לה" כי גאה גאה" וגו'. משה אמר: "עזי וזמרת יי", וישראל אמרו: "זה אלי ואנוהו". משה אמר: "ה' איש מלחמה", וישראל אמרו: "ה' שמו". רבי יוסי הגלילי אומר: כיון שעלו ישראל מן הים, וראו את אויביהם פגרים מתים ומטלין על שפת

הז, האומרת לבעלה: 'השמים ביני לבינך' – יעשה דרך בקשה ביניהן, שכן מצינו בפרה אמנו, שאמרה לאברהם (בראשית טז): "ישפט ה' ביני ובינך", אלא כך אמרה לו (בראשית כא): גרש האמה הזאת ואת בנה, מלמד שהיתה שרה אמנו רואה את ישמעאל בונה במסין וצד חגבין ומקטירן לעבודת כוכבים. אמרה: שמא ילמד יצחק בני כך, וילך ויעבד כך, ונמצא שם שמים מתחלל בדבר. אמר לה: לאחר שזכין לו לאדם חבין לו? לאחר שעשינוה מלכה, אחר שעשינוה גבירה, והכנסנוה לגדלה זו – נטרדנה מתוך בתינו? מה הכריות אומרות עלינו? לא נמצא שם שמים מתחלל בדבר? אמרה לו: הואיל ואתה אומר חלול השם בדבר הזה – יכריע המקום בין דברי לדבריה, הכריע המקום בין דבריה לדבריו, שנאמר (שם): "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", שאין תלמוד לומר 'כל', ומה תלמוד לומר 'כל'? מלמד שהכריע לשניה והכריע לראשונה, מה שניה על אודות הגר, אף הראשונה על אודות הגר.

ה,ח דרש רבי עקיבא: "וכל כלי חרש וגו' יטמא" (ויקרא יא), אינו אומר 'טמא' אלא 'יטמא' – לטמא אחרים, ללמד ככר שני שטמא את השלישי, כיצד? תגור תחלה ככר הנוגע בככר שלישי. אמר רבי יהושע: כך היה דורש יהודה בן פטירי: "ומדתם מחוץ לעיר" וגו' (במדבר לה). ומקרא אחד אומר: "מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב", אי אפשר לומר 'אלפים באמה', שכבר נאמר 'אלף אמה', ואי אפשר לומר 'אלף אמה' שכבר נאמר 'אלפים באמה', ולמה נאמר 'אלף אמה'? ולמה נאמר 'אלפים באמה'? אלא 'אלף אמה' – מגרש ו'אלפים' – תחום שבת. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: אלפים אמה תחום ערי הלויים, צא מהן אלף אמה מגרש, נמצא רביע מגרש והשאר שדות וכרמים.

הֵימָּה, אָמְרוּ כֻלָּם שִׁירָה, עוֹלָל מְטֵל בֵּין בְּרָכִי אִמּוֹ, כִּיּוֹן שָׂרָאָה אֶת הַשְּׂכִינָה, הַגְּבִיָּה עוֹלָל צִוְּאָרוּ וְתִינוּק שְׁמֵט פִּיּוּ מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, וְעֵנּוּ כֻלָּם שִׁירָה, וְאָמְרוּ: "זֶה אֵלֵי וְאִנּוּהוּ". הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מִנֵּין שְׁאֵפְלוּ עֲבָרִין שְׁבַמְעֵי אִמָּן אָמְרוּ שִׁירָה עַל הֵימָּה? שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים סח, כז): "בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". וּמִנֵּין שְׁתִּינוּק שְׁמֵט יָד מִפִּיּוּ וְאָמַר שִׁירָה? שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים ח, ג): "מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנְקִים" וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעַה הִצִּיצוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת, קָשְׁרוּ קִטְגוֹר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשַׁעַה שְׁבָרָא אָדָם הָרָאשׁוֹן, וְאָמְרוּ לִפְנֵינוּ: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם (שם): "מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְגו' וְתַחֲסִרְהוּ מַעַט מֵאֱלֹהִים וְגו' תִּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו צָנָה וְאֶלְפִים וְגו' צָפוֹר שְׁמִים" וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעַה אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת: בּוֹאוּ וְרֹאוּ שִׁירָה שְׁבָנֵי אוֹמְרִין לִפְנֵי, אֵף הֵן כִּיּוֹן שָׂרָאוּ אָמְרוּ גַם כֵּן שִׁירָה, מָה שִׁירָה אָמְרוּ? "ה' אֲדוֹנֵינוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ וְגו', מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנְקִים וְגו' ה' אֲדוֹנֵינוּ" וְגו' (תְּהִלִּים ח, ב). רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְיָסָא אֹמֵר: לֹא נִאֲמָרָה פְּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא עַל יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם לְעִנְיַן עֲקֵדָה.

וְגַם אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי: אֲרֻכָּה דְּבָרִים הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ, וְדָבָרֵי נִרְאִין מִדְּבָרָיו. דָּרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא (בְּרֵאשִׁית כא, ט): "וְתָרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק" – אֵין צָחוּק הָאָמּוֹר כָּאֵין אֶלָּא עֲבוּדָת כּוֹכָבִים, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת לא): "וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְוּמוּ לְצָחָק" – מִלְּמַד שֶׁהִיָּתָה אִמְנוּ שָׂרָה רוֹאָה אֶת יִשְׁמַעְעָל שֶׁהִיָּה בּוֹנָה בְּמִסִּין וְצַד חֲגָבִים, וּמַעֲלָה וּמִקְטִיר קִטְרֵת לְעֲבוּדָת כּוֹכָבִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֹמֵר: אֵין צָחוּק הָאָמּוֹר כָּאֵין אֶלָּא גִלּוּי עֲרִיּוֹת, שְׁנֵאֲמַר (בְּרֵאשִׁית לט): "כָּא אֵלֵי הָעֶבֶד וְגו' לְצָחָק בִּי", מִלְּמַד שֶׁהִיָּתָה שָׂרָה אִמְנוּ רוֹאָה אֶת יִשְׁמַעְעָל מִכְבֵּשׁ אֶת הָאֲמוֹת, וּמַעֲנָה אֶת הַנָּשִׁים. רַבִּי יִשְׁמַעְעָל אֹמֵר: אֵין לִשׁוֹן צָחוּק אֶלָּא שְׁפִיכוֹת דָּמִים, שְׁנֵאֲמַר

(שְׁמוּאֵל ב, ב): "וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל יוֹאָב יְקוֹמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לִפְנֵינוּ וְגו' וַיִּקְוּמוּ וַיַּעֲבְרוּ בְּמִסְפָּר וְגו', וַיַּחֲזִיקוּ אִישׁ בְּרֹאשׁ רֵעֵהוּ וַיַּחֲרִבוּ בְּצַד רֵעֵהוּ וַיִּפְּלוּ יַחְדָּיו"; מִלְּמַד שֶׁהִיָּתָה אִמְנוּ שָׂרָה רוֹאָה אֶת יִשְׁמַעְעָל נוֹטֵל קֶשֶׁת וְחֻצִּים, וּמִזְרֹק כִּלְפֵי יִצְחָק שְׁנֵאֲמַר (מִשְׁלֵי כז): "כִּמְתַּלְהֵלָה הִיָּרָה זָקִים וְגו' כֵּן אִישׁ רָמָה אֶת רֵעֵהוּ" וְגו'. וְאֵנִי אֹמֵר, חֵס וְשָׁלוֹם, שִׁיָּהִיָּה בְּבִיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק הַהוּא כֶּף. אֲפָשָׁר מִי שְׁנֵאֲמַר עָלָיו (בְּרֵאשִׁית יח): "כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה" וְגו' – יֵהָא בְּבִיתוֹ עֲבוּדָת כּוֹכָבִים, גִּלּוּי עֲרִיּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים?! אֶלָּא אֵין צָחוּק הָאָמּוֹר כָּאֵין אֶלָּא לְעִנְיַן יְרוּשָׁה, שְׁכַשְׁנוּלָד אָבִינוּ יִצְחָק לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, הָיָה הַכֹּל שְׁמַחִין וְאוֹמְרִין: נוֹלָד בֶּן לְאַבְרָהָם! נוֹלָד בֶּן לְאַבְרָהָם! נוֹחַל אֶת הָעוֹלָם וְנוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים! וְהִיָּה יִשְׁמַעְעָל מִצְחָק בְּדַעְתּוֹ, וְאֹמֵר: אֵל תְּהוּ שׁוֹטִים! אֵל תְּהוּ שׁוֹטִים! אֵל תְּהוּ שׁוֹטִים! אֵנִי בְּכוֹר וְאֵנִי נוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים! שְׁמַתְשׁוּבָת הַדְּבָר אֶתָּה לָמַד, שְׁנֵאֲמַר (בְּרֵאשִׁית כא): "כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן הָאָמָה" וְגו' וְרוֹאָה אֵנִי אֶת דְּבָרֵי מִדְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

וְדָרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא (בְּמִדְבָּר יא): "הַצֵּאן וּבָקָר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם". וְכִי מִסְפִּיק לָהֶם "אִם אֶת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֶף" וְגו', וְכִי הוּא מִסְפִּיק לָהֶם, כְּגוֹן שְׁנֵאֲמַר (וַיִּקְרָא יב): "וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָה דִּי שָׁה", וְכִי אֵיזָה קֶשֶׁה? זֹו, אוֹ (בְּמִדְבָּר כא): "שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים"?!! הָיָה אֹמֵר: זֹו קֶשֶׁה יוֹתֵר מִשְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים, אֶלָּא שְׁמַחֲלֵל שֵׁם שְׁמִים בְּסִתֵּר – מַחֲסִכִּין עָלָיו. בְּגִלּוּי – נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ. וְזֶה שְׁבַסְתֵּר חִסְדָּךְ עָלָיו הַמָּקוֹם, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: אֵף זֶה שְׁבַסְתֵּר לֹא חִסְדָּךְ עָלָיו הַמָּקוֹם, שְׁנֵאֲמַר (בְּמִדְבָּר יא): "עֲתָה תִרְאָה הִיקְרָךְ דְּבָרֵי אִם לֹא", וְאֵנִי אֹמֵר: חֵס וְשָׁלוֹם שְׁתַּעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל צָדִיק זֶה, שְׁיֵאֲמַר אֵין הַמָּקוֹם מִסְפִּיק לְתֵת לָנוּ וּלְבִהְמִתָּנוּ, אֲפָשָׁר לָמִי שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (בְּמִדְבָּר יב): "לֹא כֵן עֲבָדִי מִשָּׁה" וְגו' תַּעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׁיֵאֲמַר אֵין הַמָּקוֹם

מספיק לנו ולבהמתנו? והלא כשהיו ישראל במצרים, נהר נילוס מספיק דגים להם ולמצרים, מספיק בהמות להם ולמצרים, אלא לענין שנאמר (במדבר יא): "לא יום אחד תאכלון וגו' עד חדש ימים", אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! כך הגון להם שתתן להם ותמיתם? אומרים לאדם: 'טול ככר ורד לשאול'? אומרים לחמור: 'טול כור שעורין ונחתך את ראשך'? יהא אומרים עלי ועליך: אין בשר מוצאת? אמר לו: וכי הגון להם שיאמרו, אין המקום מספיק לנו ולבהמתנו? אלא יאבד הן ואלף כיוצא בהן, ולא תהא ידי קצרה לפני אפלו שעה אחת. שנאמר (שם): "ויאמר ה' אל משה ה' תקצר" וגו'. רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: אי אפשר לעמד על תפלותם, אם תתן להם בשר בהמה גסה - יאמרו: בשר בהמה דקה בקשנו! תתן להם בשר בהמה דקה - יאמרו: בשר חיה ועוף אנו מבקשים! אם תתן להם בשר חיה ועופות - יאמרו: בשר דגים וחגבים אנו מבקשים! שנאמר (שם): "הצאן ובקר ישחט להם". השיבתו רוח הקדש (שם): "עתה תראה היקרך דברי אם לא"; ורואה אני את דברי מדברי רבי עקיבא.

והדרש רבי עקיבא הרי הוא אומר (יחזקאל לג) בן אדם יושבי החרבות האלה וגו' והלא דברים קל וחמר ומה אברהם שלא עבד אלא אלוה אחד ירש את הארץ אנו שעובדין אלהות הרבה אינו דין שנירש את הארץ.

והרבי נחמיה אומר: ומה אברהם שלא היה לו אלא בן אחד, והקריבו - ירש את הארץ. אנו שמקריבין בנינו לעבודת כוכבים - אינו דין שנירש את הארץ? רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: ומה אברהם שלא היה לו במי לתלות - ירש את הארץ, אנו שיש לנו במי לתלות, אינו דין שנירש את הארץ? ואני אומר: ומה אברהם שלא נצטנה אלא מצוה

יחידית - ירש את הארץ, אנו שנצטוינו על כל מצות, אינו דין שנירש את הארץ? תדע, שכן תשמע מתשובה שהנביא משיכן אתה למד, שנאמר (יחזקאל לג): "כה אמר ה' על הדם תאכלו וגו' עמדתם על חרבכם וגו' והארץ תירשו". "על הדם תאכלו" - זה אבר מן החי. "ועיניכם תשאו אל גלוליתכם" - זו עבודת כוכבים. "ודם תשפכו" - זו שפיכות דמים. "עמדתם על חרבכם" - זו ענוי הדין וגזל. "עשיתן תועבה" - זו משכב זכור. "ואיש את אשת רעהו טמאתם" - זו גלוי ערוה. והלא דברים קל וחמר, ומה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח - לא עשיתן לפני, ואתם אומרים ירש את הארץ? ורואה אני את דברי מדברי רבי עקיבא.

והדרש רבי עקיבא: הרי הוא אומר (זכריה ח): "כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי" וגו'. צום הרביעי - זה תשעה בתמוז, שבו הבקעה העיר, שנאמר: "ביום הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר". ולמה נקרא שמו רביעי? שהוא רביעי לחדשים. צום החמישי - זה תשעה באב, יום שנשרף בו בית אלקינו, ולמה נקרא שמו חמישי? שהוא חמישי לחדשים. צום השביעי - זה שלשה בתשרי, יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם שהרגו ישמעאל בן נתניה. ללמדך, שקשה מיתתן של צדיקים לפני המקום כחורבן בית המקדש, ולמה נקרא שמו שביעי? שהוא שביעי לחדשים. ומי הרגו? ישמעאל בן נתניה, שקשה מיתתן של צדיקים לפני המקום כחורבן בית המקדש. צום העשירי - זה עשרה בטבת, יום שבו סמך מלך בבל את ידו על ירושלים, שנאמר (יחזקאל כד): "ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי וגו' בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים". ולמה נקרא שמו העשירי? עשירי לחדשים, ולמה נכתב

הַבְּרִיּוֹת שָׁאִין לוֹ מִמּוֹן אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וְטוֹעֵנוּ וּמִשְׁבִּיעוֹ, וְגוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת. "וְאֵל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לִשְׁקֹר" – כְּמִשְׁמְעוֹ. כָּל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה בְּמִמוֹנוֹ, זֶה בְּמִמוֹנוֹ וּבְגוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלְתּוֹ וְאֵת עֲצֵיו וְאֵת אֲבָנָיו"; בֹּא וּרְאֵה, דְּבָרִים שָׁאִין הָאֵשׁ וְהַמִּים מְכַלָּה אוֹתָן שְׁבוּעַת שְׁקֹר מְכַלָּה אוֹתָן, כָּל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה – בְּמִמוֹנוֹ, וְזֶה בְּמִמוֹנוֹ וּבְגוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִלְתּוֹ וְאֵת עֲצֵיו" וְגו'.

ז,ב אִם אָמַר: 'אִינִי נִשְׁבָּע' – פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִיד, וְאִם אָמַר: 'הֲרִינִי נִשְׁבָּע', הַעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִים זֶה לָזֶה (בַּמִּדְבָּר טז): "סוֹרֵר נָא מֵעַל אֱהִלִּי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה".

ז,ג וּמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּשְׁבוּעָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כד): "וְאֶשְׁבִּיעְךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ", וְכִשְׁמִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ אוֹמְרִין לוֹ: הִי יוֹדֵעַ שְׁלֹא עַל דַּעַתְךָ אֲנוּ מִשְׁבִּיעִין אוֹתְךָ, אֲלֵא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְדַעַת בֵּית דִּין, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בַּמִּשָּׁה רַבֵּנוּ, כְּשֶׁהִשְׁבִּיעַ מִשָּׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲרֻבוֹת מוֹאָב, אָמַר לָהֶם: לֹא עַל תְּנָאִי שְׁבַלְכְּבֶכֶם אֲנִי מִשְׁבִּיעַ אֲתֶכֶם, אֲלֵא עַל תְּנָאִי שְׁבַלְכְּבֶנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כט): "וְלֹא אֲתֶכֶם לְבִדְכֶם וְגו' כִּי אֵת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה וְאֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה", אֵין לִי אֲלֵא אֲתֶכֶם, מִנִּין לְדוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְלִגְרָם שֶׁנִּתְּסָפוּ עֲלֵיכֶם. תִּלְמוּד לומר "וְלֹא אֲתֶכֶם לְבִדְכֶם", אֲלֵא (שם): "וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם", וְאֵין לִי אֲלֵא מִצּוֹת שֶׁקִּבְּלוּ מֵהַר סִינַי, מִצּוֹת הַעֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מִקְרָא מַגִּלָּה, מִנִּין? תִּלְמוּד לומר (אֶסְתֵּר ט): "קִימוֹ וְקִבְּלוּ וְגו' וְלֹא יַעֲבֹר" – קִימוֹ מֵה שֶׁקִּבְּלוּ כְּבָר.

ז,ד בְּרַכַּת הַלֵּל וְשִׁמְעַת וּתְפִלָּה נֶאֱמְרִין בְּכָל לִשׁוֹן. רַבִּי אוֹמַר: אוֹמַר אֲנִי, שָׁאִין שְׁמַע נֶאֱמַר אֲלֵא בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו): "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" וְגו'.

ז,ה בְּרַכַּת פְּהִינִים אֵלּוּ בְּשַׁעַת שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים עַל מַעֲלוֹת הָאוֹלָם. הַכֹּל כְּפָרִין

זָאן, וְהֵלֵא הִיָּה רָאוּי זֶה לְכַתֵּב רִאשׁוֹן? אֲלֵא לְסֹדֵר הַחֲדָשִׁים כְּתוּבָן, וְאֲנִי אֵינִי אוֹמֵר כֵּן, אֲלֵא "צוּם הַעֲשִׁירִי" – זֶה חֲמִשָּׁה בְּטַבַּת, שָׁבוּ בָּאתָה שְׁמוּעָה לְבְנֵי גוֹלָה שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לג): "וַיְהִי בִשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּעֲשִׁירֵי בַחֲמִישֵׁי לַחֲדָשׁ לְגִלּוֹתָנוּ בָּא אֵלַי הַפָּלִיט לֵאמֹר הִכְתָּה הָעִיר", וְעָשׂוּ יוֹם שְׁמוּעָה כְּיוֹם שְׂרָפָה, וְנִרְאִין דְּבָרֵי מִדְּבָרָיו, שָׁאִין אוֹמֵר עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְהוּא אוֹמֵר עַל רִאשׁוֹן אַחֲרוֹן וְעַל אַחֲרוֹן רִאשׁוֹן, אֲלֵא שֶׁהוּא מוֹנֶה לְסֹדֵר חֲדָשִׁים, וְאֵין מוֹנֶה לְסֹדֵר פְּרָעֻנוֹת.

מִסְכַּת סוֹטָה פָּרָק שְׁבִיעִי

ז,א שְׁבוּעוֹת הָעֵדוּת וְהַדִּינִים הֵנָּאמַר בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁהֵן שׁוֹמְעִים, וְאָמְרוּ לוֹ 'אִמֵּן' – הֲרִי אֵלּוּ חֲיִבִּין שְׁבוּעַת הַדִּינִין, כִּיצַד? הֲרִי מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה לְחֲבֵרוֹ, אוֹמְרִין לוֹ: הִי יוֹדֵעַ שְׁכָּל הָעוֹלָם כֹּלּוֹ נִזְדַּעַזַּע כְּשֶׁאֱמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסִינִי (שְׁמוֹת כ): "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא", וְכָל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה כְּתוּב בָּהֶן: "וְנִקְהָה", וְכֵאֵן נֶאֱמַר "לֹא יִנְקָה". וְכָל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וּמִכָּל הָעוֹלָם, וְיֵהָא עוֹן הָעוֹלָם כֹּלּוֹ תְלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ד): "אֵלֶּה וְכַחַשׁ וְגו' עַל כֵּן תֹּאכַל הָאָרֶץ", כָּל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְזוֹ מִמֶּנּוּ וּמִקְרוֹבָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ה): "אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחִטָּיָא אֶת בִּשְׂרִיךָ", וְאֵין בִּשְׂרוֹ אֲלֵא קְרוֹבוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּהוּ נח): "וּמִבְּשָׂרְךָ אֵל תִּתְעַלֵּם".

וְכָל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְזוֹ נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם, וְיֵהָא עוֹן הָעוֹלָם כֹּלּוֹ תְלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵלֶּה וְכַחַשׁ וְגו', וְכְתִיב: "מִפְּנֵי אֵלֶּה אֲבָלָה הָאָרֶץ עַל כֵּן תֹּאכַל הָאָרֶץ וְאֵמָלַל כָּל יוֹשְׁבֵי בָּהּ", וְכָל עֲבֻרוֹת שִׁבְתוֹרָה, אִם יֵשׁ לוֹ – תוֹלִין לוֹ לְשָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת, וְזוֹ נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ לְאַלְתֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (זכְרְיָה ה, ד): "הוֹצֵאֲתִיהָ נָאִם ה' צָבָאוֹת וּבָאָה אֵל בֵּית הַגָּנֹב וְאֵל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לִשְׁקֹר וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלְתּוֹ וְאֵת עֲצֵיו וְאֵת אֲבָנָיו". "הוֹצֵאֲתִיהָ וּבָאָה אֵל בֵּית הַגָּנֹב" – זֶה הַגּוֹנֵב דַּעַת

לַעֲלוֹת בַּמַּעֲלוֹת הָאוֹלָם, בֵּין תַּמִּימִים בֵּין בַּעֲלֵי מוֹמִין, בֵּין בַּמִּשְׁמֶר שְׁלוֹ בֵּין בַּמִּשְׁמֶר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ, חוּץ מִמִּי שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם בְּפָנָיו בִּידָיו וּבְרַגְלָיו, שְׁלֹא יֵשֶׁא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהֵעָם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, וְכֵשֶׁם שֶׁנִּשְׂאֹת כַּפִּים בַּמִּקְדָּשׁ – כֵּךְ נִשְׂאֹת כַּפִּים בְּגִבּוֹלִין.

זוּ מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן חֲסִמָּא שֶׁבָּאוּ מִכִּנְהַל לָלוּד, וְהִקְבִּילוּ אֶת פָּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִפְּקִיעִין, אָמַר לָהֶם: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מָה חֲדוּשׁ הִיָּה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַיּוֹם? אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי! תִּלְמִידֶךָ אָנוּ, וּמִיָּמֶיךָ אָנוּ שׁוֹתִין. אָמַר לָהֶם: אֵי אֲפֹשֶׁר שִׁיָּהָא בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּלֹא חֲדוּשׁ, שִׁבְתָּ שֶׁל מִי הִיָּתָה? אָמְרוּ לוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר לָהֶם: וּבִמָּה הִיָּתָה הַגָּדָה הַיּוֹם? אָמְרוּ לוֹ: בִּפְרֹשֶׁת הַקֹּהֵל (דְּבָרִים ל"א): "הַקֹּהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף". אָמַר לָהֶם: מָה דָּרֵשׁ בָּהּ? אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי! כֵּךְ דָּרֵשׁ בָּהּ: אִם אֲנָשִׁים בָּאוּ לִלְמַד – נָשִׁים בָּאוּ לְשִׁמוּעַ, טַפִּין לָמָּה בָּאוּ? כִּדִּי לִתֵּן שָׂכָר לְמִבְּאִיָּהֶן. אָמַר לָהֶם: מְרַגְלִיּוֹת טוֹבָה הִיָּתָה בִּידְכֶם, וּבִקְשַׁתֶּם לֵאבֹד מִמֶּנִּי? וְעוֹד אַחֲרֵת דָּרֵשׁ (דְּבָרִים כ"ו): "אֵת ה' הָאֲמַרְתָּ הַיּוֹם וְה' הָאֲמִירָךְ הַיּוֹם". אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: כֵּשֶׁם שֶׁעָשִׂיתֶם אוֹתִי חֲטִיבָה אַחַת בַּעוֹלָם הַזֶּה, אַף אֲנִי אַעֲשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בַּעוֹלָם הַבָּא.

זוּ וְעוֹד דָּרֵשׁ (קֹהֶלֶת י'): "דְּבָרֵי חֲכָמִים כְּדִרְבּוֹנוֹת וּכְמִסְמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסָפוֹת נִתְּנוּ מִרְוּעָה אֶחָד", לָמָּה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה לְדָרְכָן מִה דָּרְכָן זֶה מִכּוֹן אֶת הַפֶּה לְתַלְמִיָּה, לְהִבְיֵא חַיִּים לַעוֹלָם, אַף דְּבָרֵי תוֹרָה מְכוֹנִים אֶת לוֹמְדֵיהֶם לְהִבְיֵאם מִדְּרָכֵי מִיתָה לְדְרָכֵי חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי א'): "עֵץ חַיִּים הִיא" וְגו'. אִי מָה דָּרְכָן זֶה מִטְּלִטֵל, יְכוֹל אַף דְּבָרֵי תוֹרָה כֵּן? תִּלְמוּד לומר מִסְמְרוֹת, אִי מָה מִסְמֵר זֶה חֶסֶד וְלֹא יִתִּיר, אַף דְּבָרֵי תוֹרָה כֵּן? תִּלְמוּד לומר נְטוּעִים! מָה נְטִיעָה פָּרָה וְרִבָּה, אַף דְּבָרֵי תוֹרָה פְּרִין וְרִבִּין. "בַּעֲלֵי אֲסָפוֹת" – אֵלּוּ תִלְמִידֵי

חֲכָמִים שֶׁנִּכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין אֲסָפוֹת וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, וְאוֹמְרִים עַל טָמָא טָמָא וְעַל טָהוֹר טָהוֹר, עַל טָמָא בְּמִקְוָמוֹ וְעַל טָהוֹר בְּמִקְוָמוֹ, שֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם בְּדַעְתּוֹ, הוּאִיל וּבֵית שְׁמַאי מְטַמְּאִין וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין, אִישׁ פְּלוֹנִי אוֹסֵר אִישׁ פְּלוֹנִי מִתִּיר, הֵיאָךְ אֲנִי לְמַד תּוֹרָה מֵעֵתָּה? תִּלְמוּד לומר "כֻּלָּם נִתְּנוּ מִרְוּעָה אֶחָד", אֵל אֶחָד בְּרָאָן, פְּרִנָּס אֶחָד כְּתִבָּן, אֲדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה". "דְּבָרִים" – "הַדְּבָרִים" – 'אֵלֶּה הַדְּבָרִים', 'כָּל הַדְּבָרִים', כֻּלָּם נִתְּנוּ מִרְוּעָה אֶחָד, אַף אֵתָּה עֲשֵׂה אֲזַנְךָ כְּאֶפְרָכֶסֶת וַעֲשֵׂה לְבָךְ חֲדָרֵי חֲדָרִים, לְכַנּוֹס בּוֹ דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי וְדְבָרֵי בֵּית הֵלֵל, וְקִנְה לָךְ לֵב לְשִׁמוּעַ אֶת דְּבָרֵי מְטַמְּאִין וְאֶת דְּבָרֵי מְטַהְרִין, אֶת דְּבָרֵי אוֹסְרִין וְאֶת דְּבָרֵי מִתִּירִין, אֶת דְּבָרֵי פּוֹסְלִין וְאֶת דְּבָרֵי מְכַשִּׁירִין, אָמַר לָהֶן: אֵין דּוֹר יְתוֹם שְׂרָפִי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שְׂרָפִי בְּתוֹכוֹ.

זוּחַ בִּימָה שֶׁל עֵץ הָיוּ עוֹשִׂין לוֹ בַּעֲזָרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ. רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר: בְּהַר הַבֵּית, שֶׁנֶּאֱמַר (נִחְמִיָּה ח'): "וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרָחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמִּים מִן הָאֹרֶז עַד מַחְצִית הַיּוֹם וְגו'", וַיַּעֲמֵד עֲזָרָא הַסּוֹפֵר עַל מַגְדֵּל עֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ לְדַבֵּר וְגו', וַיִּפְתַּח עֲזָרָא הַסּוֹפֵר לַעֲיִנֵּי כָּל הָעָם וְגו', וַיִּבְרָךְ עֲזָרָא אֶת ה' הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם אָמֵן אָמֵן וְגו'. וְאוֹמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' כ"ג): "וַיִּתְּרָא וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד עַל עַמּוּדוֹ בְּמִכּוֹא וְהַשָּׁרִים וְהַחֲצוּצוֹת עַל הַמֶּלֶךְ" וְגו'. אוֹתוֹ הַיּוֹם עָמְדוּ כִּהְנִים בְּגִדְרִים וּבִפְרָצוֹת, וְהַחֲצוּצוֹת שֶׁל זָהָב בִּידֵיהֶם, וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין, כָּל כֹּהֵן שָׂאִין בִּידוֹ חֲצוּצְרוֹת, אוֹמְרִין: דּוּמָה זֶה שָׂאִין הוּא כֹהֵן. שָׂכָר גָּדוֹל הִיָּה לְאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁמִּשְׁכִּירִין חֲצוּצְרוֹת בְּדִינָר זָהָב, בּוֹ כִּיּוֹם רָאָה רַבִּי טְרַפּוֹן חֲגֵר עוֹמֵד וּמִתְרַיעַ בַּחֲצוּצְרוֹת, מִשֶּׁם אָמְרוּ חֲגֵר תּוֹקַע בַּמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוֹם רִבֵּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמַר: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה

נְתַחֲבוּ יִשְׂרָאֵל כְּלִיָּה שֶׁחֲנִיפוּ לְאַגְרִיפּס הַמֶּלֶךְ.

ט. קורא מתחלה (דברים א): "אלה הדברים" עד "שמע והיה אם שמוע תשמעו", "עשר תעשר", "וכי תכלה לעשר", רבי אומר: לא היה צריך להתחיל מראש הספר, אלא שמע והיה אם שמוע תשמעו, עשר תעשר, וכי תכלה לעשר, ופרשת המלך, עד שגומר את כלה, ודרשות נדרשות בה וגו' עד סוף (דברים ב): "כי ה' אלהיכם ההולך עמכם", זה השם שנתון בארון שנאמר (במדבר לא): "וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס, מגיד שפינחס משוח מלחמה. וכלי הקדש זה הארון, שנאמר (במדבר ד): "ולא יבאו לראות כבלע" וגו'. ויש אומרים: אלו בגדי כהונה, שנאמר (שמות כט): "ובגדי הקדש" וגו'. רבי יהודה בן לקיש אומר: שני ארונות היו אחד שיוצא עמהן למלחמה, ואחד ששרוי עמהן במחנה, זה שיוצא עמהן למלחמה, היה בו ספר תורה, שנאמר (במדבר י): "וארון ברית ה' נוסע לפניהם" וגו', וזה ששרוי עמהן במחנה, זה שהיה בו שבירי לוחות, שנאמר (במדבר יד): "וארון ברית ה' ומשה לא משו מן המחנה".

זי פעמים יוצא ומדבר עמהם, אחד בספר ואחד במערכי המלחמה שבספר, מה הוא אומר? ילך וישמע דברי כהן במערכי מלחמה, מה הוא אומר (דברים כ): "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו", נפל בית ובנאו, הרי זה חוזר, רבי יהודה אומר: אם חדש בו דבר - חוזר. ואם לאו - אין חוזר. רבי אליעזר אומר: אנשי שרון לא היו חוזרין לבתיהן, מפני שהיו מחדשים אותן פעם אחת בשבוע.

זיא (דברים כ): "ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישוב לביתו", אחד הנוטע את הכרם ואחד חמשה אילני מאכל מחמשת המינין, אפלו בחמש עירות - הרי

זה חוזר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אין לי במשמע אלא כרם.

זיב (דברים כ): "ומי האיש אשר ארש אשה", אחד המאריס ואחד המיבם, אפלו שומרת יבם לחמשה אחין, ואפלו חמשה אחין ששמעו שמת אחיהם במלחמה - כלן חוזרין ובאין, אין לי אלא בנה ביתו ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה, בנה בית וחנכו, ולא שהה שנים עשר חדש. נטע כרם וחללו ולא שהה שנים עשר חדש. ארס אשה ולקחה ולא שהה שנים עשר חדש. מנין שאין זזין ממקומן? תלמוד לומר (דברים כד): "כי יקח איש אשה חדשה", דבר זה בכלל היה, ולמה יצא? להקיש אליו, מה זה מיחד שארס אשה ולקחה ולא שהה שנים עשר חדש שאין זז ממקומו - אף כלן בן.

זיג למדה תורה דרך ארץ, נזדמנה לאדם פרנסה יקח לו בית, חזר נזדמנה פרנסה לו - יקח לו שדה, חזר, נזדמנה - יקח לו אשה, שנאמר (דברים כ): "מי האיש אשר בנה ומי האיש אשר נטע", ומי האיש אשר ארש אשה, וכן שלמה אמר בחכמתו (משלי כד): "הכן בחוץ מלאכתך" וגו'. "הכן בחוץ מלאכתך" - זה בית. "ועתדה בשדה" - זה שדה. "אחר ובנית ביתך" - זו אשה. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" - זו מקרא. "ועתדה בשדה לך" - זו מדרש. "אחר ובנית ביתך" - זה מקרא ומשנה. "ועתדה בשדה לך" - זה מדרש. "אחר ובנית ביתך" - אלו הלכות. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" - זה מדרש. "ועתדה בשדה לך" - אלו הלכות. "אחר ובנית ביתך" - אלו אגדות. דבר אחר: "הכן בחוץ מלאכתך" - אלו הלכות. "ועתדה בשדה לך" - אלו אגדות. אחר ובנית ביתך" - זו תלמוד. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" - זה מקרא, משנה ותלמוד.

"וְעַתְדָה בְּשֻׁדָּה לָךְ" – אֵלּוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים.
 "אַחַר וּבִנְיַת בֵּיתְךָ" – בֹּא דֹרֵשׁ וְקַבֵּל שְׂכָר.

ז, יד (דברים כ): "וַיִּסְפּוּ הַשּׁוֹטְרִים וְגו' הִירָא
 וְרַף הַלֵּכֶב" – הַמַּתִּירָא מִן הָעֵבֶרִיָּה שְׂבִידוֹ,
 שְׁנֶאֱמַר (תהלים מט): "לִמָּה אִירָא בִימֵי רַע עוֹן
 עֲקִיבֵי יוֹסִיפִנִי", דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי. רַבִּי
 עֲקִיבָא אָמַר: "מִי הָאִישׁ הִירָא" כְּמִשְׁמַעוֹ,
 מִה תִּלְמֹד לֹמַר שׁוֹב "וְרַף הַלֵּכֶב",
 שְׁאֵפְלוּ גְבוּר שִׁבְגָבוּרִים וְחִזְק שִׁבְחָזְקִים
 וְהָיָה רַחֲמָן – הָיָה חֲזוֹר, שְׁנֶאֱמַר (דברים כ):
 "וְלֹא יִמָּס אֶת לֵבָב אָחִיו כְּלָבְבוֹ". רַבִּי
 שְׁמַעוֹן אָמַר: כָּל הַשּׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי כֹהֵן
 בְּמַעֲרֻכּוֹת מִלְחָמָה וְאֵינוֹ חֲזוֹר, לְסוֹף שֶׁהוּא
 נוֹפֵל בַּחֲרָב, וּמִפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֲרָב,
 וּמִגָּלָה אוֹתָם מֵאַרְצָם, וּבֹאֵין אֲחֵרִים
 וַיּוֹשְׁבִין בְּאַרְצָם, שְׁנֶאֱמַר (שם): "וְאִישׁ אַחֵר
 יִקְחָנָה", יָכוֹל דוּדוֹ וְכֵן דוּדוֹ, נֶאֱמַר כָּאֵן
 'אַחֵר' וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן 'אַחֵר', מִה 'אַחֵר'
 הָאֱמֹר לְהֵלֵן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, אִף 'אַחֵר'
 הָאֱמֹר כָּאֵן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים. שְׁמַע שְׁמַת אָחִיו
 בְּמִלְחָמָה, עַד שֶׁלֹּא נָתַן בְּמִשָּׂא – חֲזוֹר,
 מִשְׁנָתָן בְּמִשָּׂא – אֵין חֲזוֹר.

ז, טו יֵשׁ יוֹצֵאֵין וְחוֹזְרִין יוֹצֵאֵין וְאֵין חוֹזְרִין,
 וְיֵשׁ שְׂאֵין יוֹצֵאֵין כָּל עֵקֶר, כָּל אֵלּוּ שְׁאֵמְרוּ
 יוֹצֵאֵין וְחוֹזְרִין – נוֹתְנִין לְפָסִי הָעִיר,
 וּמִסְפָּקִין מִים וּמִזּוֹן לְמִלְחָמָה, וּמִתַּנְקִים אֶת
 הַדֶּרְכִּים, וְשָׂאֵר כֵּלָן – אֵין חוֹזְרִין. כָּל אֵלּוּ
 שְׁאֵמְרוּ אֵין יוֹצֵאֵין כָּל עֵקֶר, הַבּוֹנֶה בֵּית
 וְחִנְכוֹ, וְלֹא שֶׁהָ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. נִטַּע
 כֶּרֶם וְחִלְלוֹ, וְלֹא שֶׁהָ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ,
 אִרְסָ אִשָּׁה וְלִקְחָהּ וְלֹא שֶׁהָ שְׁנִים עֶשֶׂר
 חֹדֶשׁ הִלְלוֹ – אֵין נוֹתְנִין פְּסִי הָעִיר, וְאֵין
 מִסְפָּקִין מִים וּמִזּוֹן לְמִלְחָמָה, וְאֵין מִתַּנְקִים
 אֶת הַדֶּרְכִּים. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה קוֹרָא
 לְמִלְחָמַת הָרְשׁוֹת מִלְחָמַת מִצְוָה, אֲבָל
 מִלְחָמַת חוּבָה – הַכֹּל יוֹצֵא, אֲפִלּוּ חֲתָן
 מִחֲדָרוֹ וְכֻלָּה מִחֲפָתָה.

מִסֶּכֶת סוּטָה פָּרָק שְׁמִינִי

א. בְּרֻכּוֹת וְקִלְלוֹת אֵלּוּ שְׁאֵמְרוּ יִשְׂרָאֵל,
 בְּשַׁעָה שְׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הִירְדֵן, שְׁנֶאֱמַר

(דברים כז): "וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבֹרוּ אֶת
 הִירְדֵן", פִּיּוּצַד עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הִירְדֵן?
 כָּכָל יוֹם הָיָה אֲרוֹן נּוֹסֵעַ אַחֵר שְׁנֵי דָגְלִים,
 וְהַיּוֹם נּוֹסֵעַ תַּחֲלָה, שְׁנֶאֱמַר (יהושע ג): "הִנֵּה
 אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ עוֹבֵר לִפְנֵיכֶם".
 כָּכָל יוֹם הָיָה לְוִים נוֹשָׂאֵין אֶת הָאֲרוֹן, וְהַיּוֹם
 נִשְׂאוּהוּ כֹהֲנִים, שְׁנֶאֱמַר (שם): "וְהָיָה כִּנְח
 כַּפּוֹת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים" וְגו'. רַבִּי יוֹסִי אָמַר:
 בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים נִשְׂאוּ אֶת הָאֲרוֹן,
 אַחַת כְּשֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הִירְדֵן, וְאַחַת
 כְּשֶׁסָּבְבוּ אֶת יְרִיחוֹ, וְאַחַת כְּשֶׁהִחֲזִירוּהוּ
 לְמִקְוָמוֹ.

ב. וְכֵינֵן שֶׁהוֹטְבִלוּ מִקְצַת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים
 בַּמַּיִם, עָמְדוּ הַמַּיִם, שְׁנֶאֱמַר (יהושע ג):
 "וַיַּעֲמְדוּ הַמַּיִם" וְגו'. וְכִמָּה גוּבְהֵן שֶׁל
 מַיִם? שְׁנִים עֶשֶׂר מִל עַל שְׁנִים עֶשֶׂר מִל
 כְּנֶגֶד מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְכִי אֵיזָה קֵל,
 אָדָם אוֹ מַיִם? הָיָה אָמַר מַיִם קֵלִין יוֹתֵר
 מִבְּנֵי אָדָם! אִם כֵּן, בָּאוּ מַיִם וְשׁוֹטְפִין
 אוֹתוֹ, אֲלֹא מִלְמַד שֶׁהָיָה הַמַּיִם מְגִדִּשִׁין
 וְעוֹלִין לְמַעַלָּה כַּפִּין עַל גְּבִי כַּפִּין, כְּשֶׁלֶּשׁ
 מֵאוֹת מִל, עַד שָׂרְאוּ אוֹתָם כָּל מַלְכֵי
 הָאֲמּוֹת, שְׁנֶאֱמַר (יהושע ה, א): "וַיְהִי כְּשִׁמְעַ
 כָּל מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי אֲשֶׁר עָבְרוּ הִירְדֵן יָמָּה,
 וְכָל מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם, אֶת אֲשֶׁר
 הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי הִירְדֵן, מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 עַד עָבְרָם, וַיִּמָּס לְבָבָם וְלֹא הָיָה בָם עוֹד
 רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". וְכֵן רָחַב אֱמָרָה
 לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע ב): "כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת
 אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוּף מִפְּנֵיכֶם וְגו'
 וְנִשְׁמַע וַיִּמָּס לְבָבָנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד" וְגו'.

ג. עוֹדָם עוֹבְרִים הִירְדֵן, אָמַר לָהֶם
 יְהוֹשֻׁעַ: עַל מִנַּת כֵּן אַתֶּם נִכְנָסִין לְאַרְץ
 שְׁתוּרִישׁוֹ אֶת יוֹשְׁבֵיהָ, שְׁנֶאֱמַר (במדבר לג):
 "וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
 וְאֲבָדְתֶּם" וְגו'. אִם אַתֶּם עוֹשִׂין כֵּן – מִטָּב,
 וְאִם אֵין אַתֶּם מְקַבְּלִין – בָּאֵין מַיִם וְשׁוֹטְפִין
 אֶתְכֶם. עוֹדָם בִּירְדֵן, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ
 (יהושע ד): "הֲרִימוּ לָכֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל
 שְׁכָמוֹ לְמַסְפָּר שְׁבָטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם),

לְשׁוֹן. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַתֵּם גִּזְרֵי דִינָן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְבָאֵר שְׁחַת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַל הַסִּיד כְּתוּבוֹ. כִּי־צַד? כִּידוּהוּ וְסִידוּהוּ בְּסִיד, וְכָתוּבוֹ עָלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, וְכָתוּבוֹ לְמִטָּה (דְּבָרִים ט): "לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם" וְגו', אִם אַתֶּם חוֹזְרִין בְּכֶם – אֲנִי מִקְבְּלִין אֶתְכֶם.

ו. בֹּא וּרְאֵה כִּמָּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן, וּבָאוּ לְהַר גְּרִיזִים וּלְהַר עֵיבֵל יוֹתֵר מִשְׁשִׁים מִל, וְלֹא הָיָה בְּרִיָּה יְכוּלָה לַעֲמֹד בִּפְנֵיהֶם, וְכָל הָעוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם – מִיד נִתְרַז, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כג): "אֵת אִימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֵיךָ וְהִמַּתָּה אֵת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תִּבְאֵה בָהֶם". וְאוֹמֵר (שְׁמוֹת טו): "תִּפּוֹל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחַד וְגו' עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ הַיָּם" – זֶה בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה. "עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנִּית" – זֶה בִּיאָה שְׁנִיָּה. אֲמֹר מַעֲתָה: רֵאוּנָה הֵיוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם נֶס בְּבִיאָה שְׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שְׁנַעֲשׂוּ נִסִּים עַל הַיָּם, אֲלֹא שֶׁגֵּרָם הַחֲטָא. וְאַחֵר כִּךְ הִבִּיאוּ אֲבָנִים וּבָנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְסִידוּהוּ בְּסִיד, וְכָתוּבוֹ עָלֵיהֶם אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, שְׁנֵאמַר: "בָּאֵר הַיֵּטֵב". וְהָעֵלּוּ עָלָיו עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, וַיֵּשְׁבוּ וַאֲכָלוּ וְשָׁתוּ, וְקִפְּלוּ אֵת הָאֲבָנִים, וּבָאוּ וּלְנֹו בְּמִקְוָמָן, שְׁנֵאמַר (יְהוֹשֻׁעַ ט): "וְהִעֲבַרְתֶּם אֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן". יְכוּל בְּמִלּוֹן, תִּלְמוּד לֹוֹמֵר (שְׁמ: ט): "בְּמִלּוֹן אֲשֶׁר תִּלְנִינּוּ בּוֹ הַלִּילָה". וְכָתִיב (שְׁמ: ט): "וְאֵת שְׁתֵּים עָשָׂרָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקַחוּ"; הֵא לְמַדָּת, שֶׁבִּגְלָגֶל הָעֵמִידוֹם.

ז. כִּי־צַד אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת? שָׁשָׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִיזִים וְשָׁשָׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר עֵיבֵל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאֲרֹן עוֹמְדִים לְמִטָּה בְּאֶמְצַע, הַכֹּהֲנִים מְקִיפִין אֶת הָאֲרֹן, וְהַלְוִיִּם אֵת הַכֹּהֲנִים, וְכָל יִשְׂרָאֵל מִכָּאן וּמִכָּאן, שְׁנֵאמַר (יְהוֹשֻׁעַ ח): "וְכָל יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו עוֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאֲרֹן", מִזֶּה תִּלְמוּד לֹוֹמֵר "חֲצִי אֶל מוֹל הַר גְּרִיזִים וְחֲצִי אֶל מוֹל הַר עֵיבֵל"? מִלְּמַד שֶׁשְׁלוּחֵי הַר גְּרִיזִים מְרַבִּין מְשֻׁלּוּחֵי

"וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם וְגו' תַּחַת מִצֵּב רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים" (יְהוֹשֻׁעַ ד, ט): "לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאַלּוּן בְּנֵיכֶם מִחֵר לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה" וְגו'. סִימָן לְבָנִים שֶׁעָבְרוּ אֲבוֹת אֵת הַיַּרְדֵּן. עוֹדֵם בִּירְדֵּן, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ (שְׁמ: ט): "שָׂאוּ לָכֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמִּצֵּב רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, הֵכֵן שְׁתִּים עָשָׂרָה אֲבָנִים וְהִעֲבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן". יְכוּל בְּכָל מִלּוֹן וּמִלּוֹן? תִּלְמוּד לֹוֹמֵר: – "אֲשֶׁר תִּלְנִינּוּ בּוֹ הַלִּילָה". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲבֵא חֲלִפְתָּא, וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן מִתְיָא, וְחֲנִנְיָא בֶּן עֲכִינָאִי עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים, וְשָׁעְרוּ כָּל אַחַת וְאַחַת מִשָּׂאוֹ אַרְבָּעִים סָאָה, מִכָּאן אִתָּהּ מִחֲשָׁב לְאֲשָׁכּוֹל כִּמָּה הָיָה בְּאֲשָׁכּוֹל. וְכִיּוֹן שֶׁעָלָה הָאֲחֵרוֹן שְׁבִישִׁי־יִשְׂרָאֵל מִן הַיַּרְדֵּן – חֲזָרוּ מִי הַיַּרְדֵּן לְמִקְוָמָן, שְׁנֵאמַר (שְׁמ: ט): "וַיֵּשְׁבוּ מִי הַיַּרְדֵּן לְמִקְוָמָם, וַיֵּלְכוּ כְּתָמוֹל שְׁלֹשׁוֹם עַל כָּל גְּדוּתֵיהֶם", נִמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל לְצַד אֶחָד וְאֶרֶון וְנוֹשְׂאָיו לְצַד אֶחָד. נִשָּׂא אֶרֶון אֵת נוֹשְׂאָיו וְהִעֲבִירָן בִּירְדֵּן, שְׁנֵאמַר: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לַעֲבֹר וַיַּעֲבֹר אֶרֶון ה' וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם".

ח. ד. נִמְצְאָה אִתָּהּ אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִינֵי אֲבָנִים הֵן, אַחַת שֶׁהָקִים מִשָּׁה עַל שְׁפַת הַיַּרְדֵּן בְּעִרְבוֹת מוֹאָב, וְאַחַת שֶׁהָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן, שְׁנֵאמַר: "וּשְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים הָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן". וְאַחַת שֶׁהָקִים בְּגִלְגָּל, שְׁנֵאמַר: "וְאֵת שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקַחוּ" וְגו'.

ח. ה. כִּי־צַד עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ כְּתוּבָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן: לְדִבְרִיךָ, הַאִיךְ לְמַדּוּ אוֹתָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵת הַתּוֹרָה? אָמַר לוֹ: מִלְּמַד שֶׁנִּתֵּן לָהֶם בִּינָה בְּלֵב כָּל אִמָּה וּמִלְכוּת, וְשֶׁגֵּרָו נֹוֹטְרִין שְׁלֵהֶן, וְקִלְפוֹ אֵת הַסִּיד, וְהִשְׂיָאוּ אֵת הַכֶּתֶב מִגְּבֵי הָאֲבָנִים בְּשִׁבְעִים

¹ פְּרוּשׁ: שֶׁהָיָה הַסִּיד לְמַעַלָּה מִן הַכֶּתֶב

חָלַל - הָיוּ עוֹרְפִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִי אַתָּה מוֹדֶה, שָׁאֵם הִיָּה חֲנוּק וּמָטָל בְּאַשְׁפָּה, שָׁאִין עוֹרְפִין, לְכָךְ נֶאֱמַר חָלַל, אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר נּוֹפֵל? אֵלָּא שְׁאַפִּילוּ הָרוּג וְתִלּוּי בְּאִילָן - לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שְׁאַפִּילוּ נִמְצָא בְּעִלִּיל - לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שְׁמַצָּה לְעַסֵּק בְּמִדָּה.

ב. כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִין וְנוֹטְלִין סִימָנִים, וְחוֹפְרִין וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וּמְצִינִין אֶת מְקוֹמוֹ, עַד שְׂכִיבֹאוּ לְבֵית דִּין שֶׁבִּלְשַׁכַּת הַגִּזִּית וּמוֹדִדִין.

ג. נִמְצָא סִמּוּךְ לִסְפָּר, בְּעִיר שֵׁישׁ בֶּה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אוֹ בְּעִיר שָׁאִין בֶּה בֵּית דִּין - מוֹדִדִין לְעִיר שֵׁישׁ בֶּה בֵּית דִּין. אִם הִיָּה עִיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בֵּינְתֵימִס, אוֹ סִמּוּכָה לִירוּשָׁלַיִם - לֹא הָיוּ מוֹדִדִין אֵלָּא מְנִיחָה אוֹתָהּ וּמוֹדִדִין לָהּ חוּצָה.

ד. מְקוֹם גִּתָּה וּתְפִיסָתָה - הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה, כִּמָּה הִיא תְּפִיסָתָה? אַרְבָּעִים. רַבִּי אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים אַמָּה.

ה. הַזְקָנִים אוֹמְרִים (דְּבָרִים כא): "יָדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ". כֹּהֲנִים אוֹמְרִים (שם): "כִּפּוּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָהּ ה'" וגו'. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת (שם): "וְנִכְפָּר לָהֶם הַדָּם". שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים - מִי שְׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֵר (בְּמִדְבָּר יג): "כִּי אֲנִי אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנִי" - אָמַר יְהוֹשֻׁעַ. כָּלֵב אָמַר (שם): "עֲלֵה נַעֲלֵה וִירָשֶׁנוּ אוֹתָהּ". מְרֻגְלִים אָמְרוּ (שם): "אִפְסֵי כִי עַז הָעָם הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ"; שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה - מִי שְׁאָמַר זֶה, לֹא אָמַר זֶה. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לח): "וַתֹּאמֶר הָכֵר נָא לְמִי הַחוֹתֶמֶת" וגו' - אֶמְרָה תִּמְרָר. (שם): "צִדְקָה מִמֶּנִּי" - אָמַר יְהוֹנָדָה. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת (שם): "וְלֹא יֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּהּ" - שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה, מִי שְׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה, וּמִי שְׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל א ד): "אִוִּי לָנוּ מִי יַצִּילֵנוּ מִיַּד

הַר עֵיבָל, מִפְּנֵי שְׁמַקְצָת שְׁכִטּוֹ שֶׁל לֹוִי לְמָטָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לוֹמַר לֹוִי לְמָטָה, שְׁכָכָר נֶאֱמַר לֹוִי לְמַעְלָה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לֹוִי לְמַעְלָה, שְׁכָכָר נֶאֱמַר לֹוִי לְמָטָה, אָמַר מַעְתָּה: זָקְנִי כִּהְנֵה וּלְוִיָּה לְמָטָה, וְשֹׁאֵר לְמַעְלָה. רַבִּי יֵאֻשִׁיָּה אוֹמֵר: הָרְאוּנִי לְשֶׁרֶת עוֹמְדִין לְמָטָה, וְשָׁאִין רְאוּנִי לְשֶׁרֶת עוֹמְדִין לְמַעְלָה, הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כָּלִפִּי הַר גְּרִיזִים וּפְתַחוּ בְּבִרְכָּה: "בְּרוּךְ הָאֵישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבֶת ה' מַעֲשֶׂה יְדֵי חֲרָשׁ", וְהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין וְאוֹמְרִין אִמֵּן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כָּלִפִּי הַר עֵיבָל, וּפְתַחוּ בְּקִלְלָה (דְּבָרִים כז): "אֲרוּר הָאֵישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה" וגו', וְהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אִמֵּן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כָּלִפִּי הַר גְּרִיזִים, פְּתַחוּ בְּבִרְכּוֹת: "בְּרוּךְ אֲשֶׁר יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה". כָּלִפִּי הַר עֵיבָל פְּתַחוּ בְּקִלְלוֹת (שם): "אֲרוּר הָאֵישׁ אֲשֶׁר לֹא יָקִים" וגו'. אֲרוּר בְּכָלֵל אֲרוּר בְּפֶרֶט, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת, אַרְבַּע עַל אַרְבַּע - הָרִי שְׁמוֹנֶה עַל שְׁמוֹנֶה, הָרִי שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה עַל שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה, וְשֶׁשׁ כְּרֶתוֹת עִם כָּל אַחַת וְאַחַת - הָרִי אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה כְּרֶתוֹת. וְכֵן בְּעִרְבוֹת מוֹאָב. רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹצִיא שֶׁל הַר גְּרִיזִים וְשֶׁל הַר עֵיבָל, וּמִבִּיא שֶׁל אֶהֱל מוֹעֵד, וְאִין לָךְ כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁלֹא נִכְרְתוּ עָלָיו בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה כְּרֶתוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כֶּפֶר עָכּוּ אָמַר מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִין לָךְ כָּל דָּבָר וְדָבָר בַּתּוֹרָה שֶׁלֹא נִכְרְתוּ עָלָיו חֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים כְּרֶתוֹת, כִּיּוֹצֵא מִצְרִים. אָמַר רַבִּי: אִם לְדָבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כֶּפֶר עָכּוּ, שְׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִין כָּל דָּבָר וְדָבָר בַּתּוֹרָה שֶׁלֹא נִכְרְתוּ עָלָיו שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּרֶתוֹת. וְיֵשׁ עִם כָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן - שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים.

מִסְכַּת סוּטָה פֶּרֶק תִּשְׁעִי

א. נִמְצָא בְּעֶבֶר הִירְדָן, הָיוּ עוֹרְפִין, שְׁנֶאֱמַר (דְּבָרִים כא): "כִּי יִמְצָא חָלַל" וגו', לְרִבּוֹת עֶבֶר הִירְדָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּכָלֵן אִם הִיָּה

הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים הָאֵלֶּה" - אָמְרוּ כְּשֶׁרִין שָׁבֵהָן. רָשָׁעִים שָׁבֵהָן אָמְרוּ (שׁ): "אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמְכִּים" וּגּו'. לִישָׁנָא אַחֲרַת, עֶשֶׂר מִכּוֹת הָיוּ לוֹ, וּשְׁלֹמוֹ עֶשֶׂר מִכּוֹתָיו בְּמִצְרַיִם - גְּבוּרִים שָׁבֵהָן אָמְרוּ. (שׁ): "הִתְחַזְקוּ וְהָיוּ לְאֻנָּשִׁים" - פִּלְשְׁתִּים, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה. פִּיּוּצָא בְּדָבָר אֲתָה אֹמֵר (שׁוּפְטִים ה): בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה" וּגּו' - אָמְרָה אִמּוֹ שֶׁל סִיסְרָא. וּמִי שָׁאֵמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. (שׁ) חֲכָמוֹת - שְׁרוּתֶיהָ אָמְרוּ. הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחְלְקוּ שְׁלָל כֵּן יֵאבְדּוּ כָּל אוֹיְבֶיהָ ה' - אָמְרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ; שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה, מִי שָׁאֵמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. פִּיּוּצָא בְּדָבָר אֲתָה אֹמֵר (יִרְמְיָהוּ כו): "מִיכָה הַמּוֹרֶשֶׁתִּי הִיָּה נָבִיא בִּימֵי חֲזָקִיהָ מֶלֶךְ יְהוּדָה", וּמָה הִיָּה מִתְנַבֵּא? (שׁ): "וַיֹּאמֶר אֶל כָּל עַם יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צִיּוֹן שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ וִירוּשָׁלַיִם עֵינִים תִּהְיֶה, וְהָרֵב הַבֵּית לְבָמוֹת יַעֲר". "הֶהָמַת הַמִּיתוּהוּ" - חֲזָקִיהָ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכָל יְהוּדָה. "הֲלֹא יֵרָא אֵת ה' וַיַּחֲלֵל אֵת פָּנָיו ה' וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֵיהֶם וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ" - אֹמְרִים כְּשֶׁרִים שָׁבֵהָם. רָשָׁעִים שָׁבֵהָן אָמְרוּ (שׁ): "וְגַם אִישׁ הִיָּה מִתְנַבֵּא בִשְׁם ה' אֹרִיָּה בֶן שִׁמְעִיָּהוּ מִקְרִית הַיַּעֲרִים וַיִּתְנַבֵּא עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל הָעִיר הַזֹּאת כְּכֹל דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ וּגּו', וַיִּשְׁמַע אֹרִיָּהוּ וַיֵּרָא וַיִּבְרַח וַיָּבֹא מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח בַּמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים אֲנָשִׁים מִצְרַיִם וּגּו', וַיְבִיאֻהוּ אֶל הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וַיַּכְהוּ בַּחֲרֹב" וּגּו'. אָמְרוּ כְּשֶׁם שְׁאוּרִיָּהוּ נִתְנַבֵּא וְנִהְרַג - כִּךְ יִרְמְיָהוּ חָיִב לַהֲרֹג, שְׁנֵאֲמַר (שׁ): "אֵךְ יָד אֲחִיקָם בֶּן שָׁפָן הִיָּתָה אֶת יִרְמְיָהוּ לְבִלְתִּי תַתּוֹת אוֹתוֹ בְּיַד הָעָם לְהַמִּיתוֹ", כָּל פְּרִשָּׁה זוֹ עֲרוּבֵי דְּבָרִים, מִי שָׁאֵמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. פִּיּוּצָא בְּדָבָר אֲתָה אֹמֵר (נְחֻם א): "מִשָּׂא נִינְוָה סֵפֶר חֲזוֹן נְחֻם הָאֱלֵקְשִׁי אֵל קָנָא וְנוֹקֵם ה' נוֹקֵם וּגּו', ה' אֲרָךְ אִפִּים וּגְדֹל כֹּחַ וּגּו' נוֹעֵר בֵּינָם וּגּו', כָּל פְּרִשָּׁה זוֹ עֲרוּבֵי דְּבָרִים, מִי שָׁאֵמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. פִּיּוּצָא בְּדָבָר אֲתָה אֹמֵר (תְּהִלִּים נח): "לְמַנְצָח אֵל תִּשְׁחַת לְדוֹד מִכְתָּם הָאֲמָנָם אִלֵּם צָדֵק וּגּו',

א. בזמן שצדיקים באין לעולם - טובה
באה לעולם ופרעניות מסתלקת מן העולם.
וכשנפטרים מן העולם - פרעניות באה
לעולם וטובה מסתלקת מן העולם. בזמן
שהרשעים באין לעולם - פרעניות באה
לעולם וטובה מסתלקת מן העולם.
וכשמסתלקין מן העולם - טובה באה
לעולם ופרעניות מסתלקת מן העולם.
ומניין שכשהצדיקים באין לעולם טובה
באה לעולם ופרעניות מסתלקת מן
העולם? שנאמר (בראשית ה): "ויקרא את
שמו נח לאמר זה ינחמנו ממצע שינוי" וגו'.
ומניין וכשנפטרינ מן העולם פרעניות באה
לעולם וטובה מסתלקת מן העולם?
שנאמר (ישעיהו נז): "הצדיק אבד ואין איש
שם על לב". ואומר (שם): "בא שלום ונחור
על" וגו'. הולך שלום אל הקבר. ואומר
(שם): "ואתם קרבו הנה בני עוננה זרע
מנאף" וגו'. ומניין כשהרשעים באין
לעולם? פרעניות באה לעולם וטובה
מסתלקת מן העולם? שנאמר (משלי יא):
"בבא רשע בא גם בוז" וגו'. ומניין
שכשמסתלקין מן העולם טובה באה
לעולם ופרעניות מסתלקת מן העולם?
שנאמר (שם): "ובאבד רשעים רנה". ואומר
(דברים יג): "למען ישוב ה' מחרון אפיו" וגו'.
כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף
לעולם, אבדו מן העולם - נסתלק חרון אף
מן העולם. ולא שהצדיקים תולין לעולם
בחייהן בלבד, אלא אף אחרי מיתתן,
שנאמר (בראשית ז): "ויהי לשבעת הימים ומי
המבול" וגו'. ומה טיבן של שבעת הימים

לְמַצְרִים הָיָה רָעַב, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית מו): "כִּי זֶה שְׁנָתִים הָרָעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" וגו', מִשִּׁירָד מָהוּ אוֹמֵר? (בְּרֵאשִׁית מו): "הָא לָכֶם זֶרַע וְזֹרַעְתֶּם אֶת הָאֲדָמָה". אָמַר רַבִּי יוֹסִי: כִּינּוּ שְׁמַת יַעֲקֹב אָבִינוּ, חֲזַר הָרָעַב לְיוֹשְׁנָיו, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית ז): "וַעֲתָה אֵל תִּירָאוּ אֲנִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם" וגו', נֶאֱמָר כָּאן כִּלְפוּל, וְנֶאֱמָר לְהֵלֵךְ כִּלְפוּל, מָה כִּלְפוּל הָאֱמֹר לְהֵלֵךְ – רָעַב, אֲפִי כִלְפוּל הָאֱמֹר כָּאן – רָעַב, כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה יוֹסֵף וְשִׁבְטוֹ קְנִימִים – הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְנַהֲגִים בְּגִדְלָה וְכְבוֹד, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת א): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּכְבְּדוּ" וגו', מִשְׁמַת, מָהוּ אוֹמֵר? "וַיָּמָת יוֹסֵף וְגו', וַיָּקָם מֶלֶךְ חֲדָשׁ וְגו', וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ וְגו', הִבֵּה נִתְחַפְּמָה לוֹ" וגו'.

מִסְפַּקַת סוּטָה פָּרָק אַחַד עָשָׂר

א. כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה מְרִים קִימָת – הָיְתָה בָּאָר מִסְפַּקַת אֶת יִשְׂרָאֵל. מִשְׁמַתָּה מְרִים מָה אוֹמֵר? (בְּמִדְבָּר כ): "וַתָּמָת שֵׁם מְרִים" וגו', וְלֹא הָיָה מִים לַעֲדָה – שֶׁנִּסְתַּלְּקָה הַבָּאָר. כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה אֶהְרֹן קִיָּם עֲמֹד עֲנָן מִנְהִיג אֶת יִשְׂרָאֵל, מִשְׁמַת אֶהְרֹן מָהוּ אוֹמֵר (בְּמִדְבָּר כא): "וַיִּשְׁמַע הַכִּנְעֲנִי מֶלֶךְ עַרְדַּי יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב" וגו', נִעֲשֶׂה יָדִים לְאוֹתוֹ רָשָׁע וְכֹא וְנִלְחַם אֶת יִשְׂרָאֵל, אָמַר: אֵיךְ הֵלֶךְ הַתִּיר שְׁלֹהֶם הַמִּכְבִּישׁ לָהֶם אֶת הָאָרֶץ.

ב. כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה מִשָּׁה קִיָּם – הָיָה מִן יוֹרֵד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מִשְׁמַת מִשָּׁה מָהוּ אוֹמֵר? (יְהוֹשֻׁעַ ה): "וַיֵּשְׁבֶת הַמֶּן מִמִּחֶרֶת", וְלֹא שֶׁהַמֶּן הָיָה תוֹלָה לָהֶם בְּחִיּוֹ אֲלֵא אֲפִי בְּמִיתָתוֹ, שֶׁמֶן הַמֶּן שֶׁלְקָטוּ בְּיוֹם שְׁמַת מִשָּׁה, אֲכָלוּ הֵימָנוּ מִשְׁבְּעָה בְּאֶדָר וְעַד שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן שְׁלִשִּׁים וַתִּשְׁעָה יָמִים עַד שֶׁהִקְרִיבוּ אֶת הָעֹמֶר בְּגִלְגָּל, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת טז): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכָלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד בּוֹאֵם אֶל אֶרֶץ נוֹשְׁבָת", שָׁאִין תִּלְמוּד לומר "עַד בּוֹאֵם", מָה תִּלְמוּד לומר "עַד בּוֹאֵם אֶל קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן", אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁמֶן הַמֶּן שֶׁלְקָטוּ בְּיוֹם שְׁמַת בּוֹ מִשָּׁה אֲכָלוּ הֵימָנוּ, מִשְׁבְּעָה בְּאֶדָר וְעַד שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר

הֵלְלוּ? אֵלּוּ שְׁבַעַת יָמֵי אֲבָלוֹ שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח הַצִּדִּיק שֶׁעָכְבוּ אֶת הַפְּרָעָנוּיּוֹת מִלְּבֹא לַעֲוֹלָם, לְכֹךְ נֶאֱמָר: "וַיְהִי לְשְׁבַעַת הַיָּמִים". דָּבָר אַחֵר: מָה טִיבָן שֶׁל שְׁבַעַת הַיָּמִים הֵלְלוּ? מִלְּמַד שֶׁנִּתְּן לָהֶם הַמָּקוֹם שְׁבַעַת יָמִים לְאַחֵר גְּזֹרָה, שְׁמָא יַעֲשׂוּ תִּשְׁבּוּכָה וְלֹא עָשׂוּ, לְכֹךְ נֶאֱמָר: "וַיְהִי לְשְׁבַעַת הַיָּמִים". דָּבָר אַחֵר, "וַיְהִי לְשְׁבַעַת הַיָּמִים", מָה טִיבָן שֶׁל שְׁבַעַת הַיָּמִים הֵלְלוּ? מִלְּמַד שֶׁשִּׁנְיָה לָהֶם הַמָּקוֹם סְדוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהָיְתָה חֲמָה יוֹצֵאת בְּמַעֲרֹב וְשׁוֹקַעַת בְּמִזְרָח, לְכֹךְ נֶאֱמָר: "וַיְהִי לְשְׁבַעַת הַיָּמִים". דָּבָר אַחֵר, מָה טִיבָן שֶׁל שְׁבַעַת הַיָּמִים הֵלְלוּ? מִלְּמַד שֶׁנִּתְּן לָהֶם הַמָּקוֹם שְׁבַעַת יָמִים מֵאֲכָל וּמִשְׁתָּה, וַיִּשְׁבּוּ וְאֲכָלוּ וְשָׁתוּ. וְהִרְאָם מַעֲיֵן הָעוֹלָם הַבָּא, כֹּל כֹּךְ לָמָּה? כְּדֵי שֶׁיִּכְיִירוּ וַיִּדְעוּ מָה אֲבָדוּ.

ב. כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה אֲבָרְהָם קִיָּם – הָיָה שְׁבַע, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית כד): "וַיְהִי בֶרֶךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל", מִשְׁמַת אֲבָרְהָם (שם): "וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ". בָּא יִצְחָק – הָיָה שְׁבַע, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית כו): "וַיִּזְרַע יִצְחָק" וגו'. כֹּל זְמַן שֶׁאֲבָרְהָם הָיָה קִיָּם – הָיָה הַבְּאֵרוֹת נּוֹבְעוֹת מִים, מִשְׁמַת אֲבָרְהָם מָה הוּא אוֹמֵר? (שם): "וְכָל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ" וגו'. אָמְרוּ, הוּאֵיל וְאִין נּוֹבְעוֹת מִים אִינָם אֲלֵא תַקְלָה לָנוּ מִפְּנֵי הַגִּיּוֹסוֹת, עֲמָדוֹ וְסִתְמוֹ, בָּא יִצְחָק, הָיוּ הַבְּאֵרוֹת נּוֹבְעוֹת מִים, שֶׁנֶּאֱמָר (שם): "וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרוֹת הַיָּמִים וְגו' וַיַּחְפֹּר עַבְדִּי" וגו'.

ג. כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה יִצְחָק קִיָּם – הָיְתָה בְּרָכָה לְזֶרַע, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית כו): "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהִיא" וגו', עַד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב לְאֶרֶם נְהָרִים לֹא נִתְבָּרַךְ בֵּיתוֹ שֶׁל לָבֵן הָאֲרָמִי, שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית לו): "כִּי מַעַט אֲשֶׁר הָיָה לָךְ לִפְנֵי וַיִּפְרֹץ לְרֹב וַיִּבְרָךְ ה' אוֹתָךְ לְרִגְלִי". וְאוֹמֵר (שם): "נִחַשְׁתִּי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלָה". עַד שֶׁלֹּא יָרַד יוֹסֵף לְמַצְרַיִם – לֹא נִתְבָּרַךְ בֵּיתוֹ שֶׁל פּוֹטִיפָר, מִשִּׁירָד, מָהוּ אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לט): "וַיִּבְרָךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְגָּל יוֹסֵף", עַד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב

בְּנִיסָן שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעָה יוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ
עֹמֶר בְּגִלְגָּל, לֹא פֶסֶק הָמָן, וְלֹא רָצוּ לֵאכֹל
מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה
אוֹמֵר: מִשְׁלוֹ מִשָּׁל, לָמָּה הִדְבֵּר דּוֹמָה?
לְמַלְךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֶׁאָמַר לַעֲבֹדוֹ: מִזֵּג לִי
בַחֲמִין, אָמַר לוֹ: אֵין כָּאֵן חֲמִין. אָמַר לוֹ:
אִם לֹאוּ, מִזֵּג לִי בְּצֹנָן, לְהוֹדִיעַךָ כִּמָּה הִיָּה
יָפָה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאֵלוּ יִרְדָּ מִן לְיִשְׂרָאֵל
לֹא אָכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן. שָׁנָה שִׁינְאוּ
בָּהּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בִּשְׁשָׁה עָשָׂר בְּאֵיר יִרְדָּ
מִן לְיִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבַעַה בְּאֶדֶר פֶּסֶק מִלִּירָה.
אוֹתוֹ הַיּוֹם מֵת מֹשֶׁה, וּבִשְׁשָׁה עָשָׂר בְּנִיסָן
כָּלָה מָה שֶׁבִידָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיֹּאכְלוּ
מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בִּשְׁנָה הַהִיא". דָּבָר
אַחֵר: מָה תִּלְמוּד לּוֹמַר? (שם): "וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הָהָמָן אַרְבָּעִים שָׁנָה". וְהֵלֵךְ
חֲסִרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲלֵא שֶׁאָכְלוּ עֹגוֹת
מִצּוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ בִידָן מִמִּצְרַיִם, שֶׁהִיָּה יּוֹת
לָהֶם כְּמֶן.

ג. וּמִנֵּין שֶׁבִּשְׁבַעַה בְּאֶדֶר נולָד מֹשֶׁה,
שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לא): "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם", שְׁאֵין תִּלְמוּד
לוֹמַר "הַיּוֹם", וְמָה תִּלְמוּד לוֹמַר 'הַיּוֹם'?
מִלְּמַד שֶׁהַיּוֹם מְלֹאוֹ שְׁנוּתוֹ. דָּבָר אַחֵר, מָה
תִּלְמוּד לוֹמַר "הַיּוֹם"? מִלְּמַד שֶׁהֵן מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מְכוּנוֹת מִיּוֹם לַיּוֹם. דָּבָר אַחֵר,
מָה תִּלְמוּד לוֹמַר 'הַיּוֹם', מִלְּמַד שֶׁהִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא מִשְׁלֵם שְׁנוּתוֹן שֶׁל צְדִיקִים
בְּרִצּוֹן וּבְשִׁמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כג): "אֵת
מִסְפַּר יְמֵיךָ אֲמַלֵּא", וּמִנֵּין שֶׁבִּשְׁבַעַה בְּאֶדֶר
מֵת מֹשֶׁה? שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לד): "וַיָּבֹכּוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים
יוֹם" וְגו'. (יְהוֹשֻׁעַ א): "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה
עֶבֶד ה' וְגו' וַעֲתָה קוֹם עֲבוֹר וְגו' וַיֵּצֵאוּ
יְהוֹשֻׁעַ אֶת שׁוֹטְרֵי הָעָם לֵאמֹר עֲבְרוּ בְּקֶרֶב
הַמַּחֲנֶה וְגו', וְאוֹמַר (יְהוֹשֻׁעַ ד): "וְהָעָם עָלוּ
מִן הַיַּרְדֵּן בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן" וְגו', צֹא
מִמֶּנּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה לַמִּפְרָע, וְאַתָּה מוֹצֵא
שֶׁבִּשְׁבַעַה בְּאֶדֶר מֵת מֹשֶׁה.

ד. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּיּוֹן שִׁינְאוּ
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם נִתְּמַנּוּ לָהֶן שְׁלֹשָׁה פְּרָנָסִים

טוֹבִים, אֵלוֹ הֵן: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם,
בְּזִכְוֹתָן נִתְּנוּ לָהֶם שְׁלֹשׁ מִתְּנוֹת - בְּאֶר
וְעַמּוּד עֲנָן וּמָן. בְּאֶר - בְּזִכְוֹת מִרְיָם. עַמּוּד
עֲנָן - בְּזִכְוֹת אַהֲרֹן. מָן - בְּזִכְוֹת מֹשֶׁה. מִתָּה
מִרְיָם - בְּטִלָּה הַבָּאָר, וְחִזְרָה בְּזִכְוֹת מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן. מֵת אַהֲרֹן - בְּטִל עַמּוּד הָעֲנָן, וְחִזְרוּ
שְׁנֵיהֶם בְּזִכְוֹת מֹשֶׁה. מֵת מֹשֶׁה - בְּטִלוּ
שְׁלִשְׁתָּן וְלֹא חִזְרוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה יא):
"וַאֲכַחֲדִי אֵת שְׁלִשְׁתֵּי הָרוּעִים בִּירַח אֶחָד"
וְגו', וְהִצְרָעָה לֹא עָבְרָה אֶת הַיַּרְדֵּן, אֲלֵא
עֲמָדָה עַל שְׁפַת הַיַּרְדֵּן וְזָרְקָה בָּהֶן מָרָה.

ה. כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ יְהוֹשֻׁעַ וְהַזִּקְנִים קִיָּמִים לֹא
עָמַד שִׁיקְרָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הִזִּיקוּ
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים
ב): "וַיַּעֲבֹדוּ הָעָם אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל
יְמֵי הַזִּקְנִים אֲשֶׁר הָאֲרִיכוּ יָמִים אַחֲרָיו
יְהוֹשֻׁעַ", מִשְׁמַת יְהוֹשֻׁעַ וְהַזִּקְנִים, מָהוּ
אוֹמֵר? (שׁוֹפְטִים ג): "וַיַּעֲבֹדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
כּוֹשֶׁן רִשְׁעִיתִים שְׁמוֹנָה שָׁנִים"; לָמָּה נִקְרָא
שְׁמוֹ רִשְׁעִיתִים? דְּשַׁעֲשָׂה שְׁתֵּי רִשְׁעוֹת, אַחַת
שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וְאַחַת שֶׁעָבַר עַל
הַשְּׁבוּעָה.

ו. כָּל זְמַן שֶׁהִיָּה שְׁמוּאֵל קִיָּם - הָיוּ
פְּלִשְׁתִּים נוֹפְלִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׁמוּאֵל א ז): "וַתְּהִי יַד ה' בְּפִלְשְׁתִּים כָּל יְמֵי
שְׁמוּאֵל", מִשְׁמַת שְׁמוּאֵל, מָהוּ אוֹמֵר?
(שְׁמוֹת כה): "וַיָּמָת שְׁמוּאֵל וַיֹּאסְפוּ וַיִּקְבְּצוּ
פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחֲנֵיהֶם לְצָבָא לְהִלָּחֵם עִם
יִשְׂרָאֵל", כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "וּשְׁמוּאֵל מֵת"
וְגו', וְכְתִיב: "וַיָּמָת שְׁמוּאֵל" וְגו', אֲלֵא
שְׁמוּאֵל, מֵת - זֶה מִיתָה וְדַאי. וַיָּמָת שְׁמוּאֵל
- לְעֵנִינוּ שֶׁל שְׁאוּל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָרִי
הוּא אוֹמֵר (שם): "וַיֹּאמֶר לָהּ מָה תֵּאָרוּ
וְתֹאמְרוּ אִישׁ זֶקֶן עוֹלָה", שֶׁלֹּא תַעֲלֶה עַל
דַּעְתָּךְ שֶׁלֹּא מֵת שְׁמוּאֵל, אֲלֵא מֵת הוּא,
וְאוֹמֵר (שְׁמוֹת כח): "וַיִּסְפְּדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל
וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּרָמָה בְּעִירוֹ"; וְכִי אֵין אֲנוּ
יודְעִין שֶׁהִרְמָה עִירוֹ? אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁסְּפָדוּ
לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל כְּדֶרֶךְ שֶׁסְּפָדוּהוּ בְּרָמָה.

ז. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אוֹמֵר? (שְׁמוּאֵל-א י, ב):
 "בְּלִכְתָּךְ הַיּוֹם מֵעַמְדִי וְגו' בְּצִלְצַח", הִכָּא
 מְצִינוּ שְׁנִקְבְּרָה רַחֵל בְּגִבּוּל בְּנִימִן
 בְּצִלְצַח? וְהִלָּא לֹא נִקְבְּרָה אֶלָּא בְּבֵית לָחֶם
 חִלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה? שְׁנֵאמַר (בְּרֵאשִׁית לה):
 "וַתָּמָת רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת", וְאֵין
 אֶפְרַת אֶלָּא חִלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שְׁנֵאמַר (מִיכָה
 ה): "וְאַתָּה בֵּית לָחֶם אֶפְרַתָּה צִעִיר לִהְיוֹת
 בְּאַלְפֵי יְהוּדָה", אֶלָּא אָמַר לוֹ, עֲכָשׁוּ שְׂאֵנִי
 מִדָּבָר עֲמָךְ הֵנָּה עַל קְבֻרוֹת רַחֵל אֶתְּהָ
 הוֹלֵךְ, וְהֵן בָּאֵין, וּמוֹצֵא אֶתְּהָ אוֹתָן בְּגִבּוּל
 בְּנִימִן בְּצִלְצַח. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אוֹמֵר
 (שְׁמוּאֵל א כב): "וְיִשְׁאוּל יוֹשֵׁב בְּגִבְעָה תַּחַת
 הָאֵשֶׁל בְּרֶמָה וַחֲנִיתוֹ בֵּידוֹ", אִם בְּגִבְעָה אֵין
 בְּרֶמָה, וְאִם בְּרֶמָה אֵין בְּגִבְעָה, אֶלָּא מִי
 מַעֲמִיד רְגְלֵי שֶׁל שְׁאוּל בְּגִבְעָה? בֵּית דִּינוֹ
 שֶׁל שְׁמוּאֵל הִרְמִיתִי. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ
 אוֹמֵר (תְּהִלִּים קכב): "עוֹמְדוֹת הָיוּ רְגְלֵינוּ
 בְּשַׁעְרֵיךְ יְרוּשָׁלַיִם", אִפְשָׁר לומר כֵּן? אֶלָּא
 מִי מַעֲמִיד רְגְלֵינוּ בַּמִּלְחָמָה? בְּתֵי דִינִין שֶׁל
 דָּוִד שִׁיּוֹשְׁבִים בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם, כִּיּוֹצֵא
 בְּדָבָר אֶתְּהָ אוֹמֵר (זְכַרְיָה יד): "יֵסוּב כָּל הָאָרֶץ
 כְּעָרְבָה מְגֻבַּע לְרֵמוֹן גִּבְ יְרוּשָׁלַיִם"; וְהִלָּא
 גִּבְ יְרוּשָׁלַיִם מִישׁוּר הִיָּה, וְגֻבַּע וְרֵמוֹן
 מְקוֹם טָרְשִׁין וְקִפְקָסִין? אֶלָּא מָה גֻבַּע
 וְרֵמוֹן עֲתִידוֹת לִהְיוֹת מִישׁוּר נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם,
 כֵּךְ כָּל אֲרָצוֹת עֲתִידוֹת לִהְיוֹת מִישׁוּר נֶגֶד
 יְרוּשָׁלַיִם.

ח. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל-ב כא):
 "וְאַתָּה חֲמֹשֶׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת שְׁאוּל אֲשֶׁר
 יָלְדָה לְעָדְרִי אֶל וְגו' הִמְחִלְתִּי", הִיכָן מְצִינוּ
 שְׁנֵתְנָה מִיכַל לְעָדְרִיָּאל הִמְחִלְתִּי? וְהִלָּא לֹא
 נִתְּנָה אֶלָּא לְפִלְטִי בֶן לִישׁ אֲשֶׁר מִגְלִים?
 שְׁנֵאמַר (שְׁמוּאֵל א כה): "וְיִשְׁאוּל נָתַן אֶת מִיכַל
 בַּתּוֹ אֶשֶׁת דָּוִד לְפִלְטִי בֶן לִישׁ", אֶלָּא מִקִּישׁ
 נִשְׁוֹאֵי מִיכַל לְנִשְׁוֹאֵי מִרְב, מָה נִשְׁוֹאֵי מִרְב
 בְּעַבְרָה - אֵף נִשְׁוֹאֵי מִיכַל לְפִלְטִי בֶן לִישׁ
 בְּעַבְרָה הִיָּה.

ט. שְׁאֵלוֹ תִּלְמִידֵיו אֶת רַבִּי יוֹסִי: הָאֵיךְ נִשָּׂא
 דָּוִד אֲחֻת אִשְׁתּוֹ. אָמַר לָהֶן: לְאַחֵר מִיתַת
 מִרְב נִשָּׂאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר:
 שְׁלֹא הָיוּ קְדוּשָׁיו קְדוּשֵׁין גְּמוּרִים, שְׁנֵאמַר
 (שְׁמוּאֵל ב ג): "תִּתֵּן אֶת אִשְׁתִּי אֶת מִיכַל אֲשֶׁר
 אֲרֻשְׁתִּי לִי" וְגו'. כָּשֶׁם שְׁלֹא הָיוּ קְדוּשָׁיו
 קְדוּשֵׁין גְּמוּרִים, כֵּךְ לֹא הָיוּ נִשְׁוֹאֵיו נִשְׁוֹאֵין
 גְּמוּרִים. כְּתוּב אַחַד אוֹמֵר: (שְׁמוּאֵל ב כא):
 "וְאַתָּה חֲמֹשֶׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת שְׁאוּל אֲשֶׁר
 יָלְדָה לְעָדְרִיָּאל וְגו' הִמְחִלְתִּי", וְכְתוּב אַחַד
 אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל ב ו): "וּלְמִיכַל בַּת שְׁאוּל לֹא
 הָיָה לָהּ וָלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ", כִּיצַד יִתְקַיֵּמוּ
 שְׁנֵי כְּתוּבִין הַלָּלוּ? אָמור מַעֲתָה, בָּנִים שֶׁל
 מִרְב הָיוּ, יָלְדָה מִרְב וְגִדְלָה מִיכַל אוֹתָן,
 וְנִקְרָא עַל שְׁמָהּ, שְׁנֵאמַר (רִית ד): "וַתִּקְרָאנָהּ
 לוֹ הַשְׁכֵּנּוֹת שֵׁם לֹאמַר יוֹלֶד בֶּן לְנֻעַמִי",
 וְאוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר ג): "וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת אֶהְרֹן
 וּמִשָּׁה" וְגו'.

תִּלְמוּד

מִסֶּכֶת יְבֻמוֹת

יְרוּשָׁלַיִם

הִלְכָה ז מִתְנִי' מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל - תֹּאכַל בְּמַעֲשֶׁר, מְלוֹי - תֹּאכַל בְּתְרוּמָה. מֵת בְּנֵה מִכְּהֵן - לֹא
 תֹּאכַל לֹא בְּתְרוּמָה וְלֹא בְּמַעֲשֶׁר:

הִלְכָה ח מִתְנִי' בַּת בֶּהֶן שְׁנֵשִׂאָת לְיִשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכַל בְּתְרוּמָה. מֵת וְלָהּ מִמּוֹנָה בֶּן - לֹא תֹאכַל
 בְּתְרוּמָה. נִשְׂאָת לְלוֹי - תֹּאכַל בְּמַעֲשֶׁר. מֵת וְלָהּ מִמּוֹנָה בֶּן - תֹּאכַל בְּמַעֲשֶׁר. נִשְׂאָת לְכֹהֵן - תֹּאכַל
 בְּתְרוּמָה. מֵת וְלָהּ מִמּוֹנָה בֶּן - תֹּאכַל בְּתְרוּמָה. מֵת בְּנֵה מִכְּהֵן - לֹא תֹאכַל בְּתְרוּמָה. מְלוֹי - לֹא תֹאכַל
 בְּמַעֲשֶׁר. מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל - חוּזְרֵת לְבֵית אֲבִיהָ, עַל זֹו נֵאמַר: "וְשָׁכְחָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ בְּנֻעְוִיהָ":

גמ' רַבִּי לִיּוֹנָטִי בְּעֵא קוֹמִי ר' יוֹנָה: נִיחָא בַּת בֶּהֶן שְׁנֵשִׂאָת לְיִשְׂרָאֵל חוּזְרֵת וְאוֹכֶלֶת.

וידבר י-הוה אל-משה בהר סיני לאמר:

ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

בהר סיני – מה ענין שמטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני. כך שנויה בתורת כהנים, ונראה לי נשך פרושה: לפי שלא מצינו שמטת קרקעות שנושנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כן נאמרו מסיני. וכא הפתוב ולמד פאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, כללותיה ודקדוקיה, וחסרי ונשנו בערבות מואב.

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם פי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לי-הוה:

מליל עם בני ישראל ותימר להון ארי תיעלון לארעא דאנא יהיב לכוון ותשמיט ארעא שמטתא קדם יי:

שבת לה' – לשם ה', בשם שנאמר בשבת בראשית.

שש שנים תזרע שדה ושש שנים תזמר פרמך ואספת את-תבואתה:

שית שנין תזרע חקלך ושית שנין תכסח פרמך ותכנוש ית עללתה:

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לי-הוה שדה לא תזרע ופרמך לא תזמר:

ובשמתא שביעיתא נוח שמטתא יהי לארעא דתשמיט קדם יי חקלך לא תזרע ופרמך לא תכסח:

יהיה לארץ – לשדות ולפרמים. לא תזמר – שקוצצין נמורותיה. ותרגמו "לא תכסח", ודומה לו "קוצים פסוחים", "שרפה באש, פסוחה".

את ספיח קצירך לא תקצור ואת-ענבי גזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:

ית פתי חצדך לא תחצוד וית ענבי שבך לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא:

את ספיח קצירך – אפלו לא זרעתה, והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי "ספיח". לא תקצור – להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל. גזירך – שהגזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם. לא תבצר – אותם אינה בוצר, אלא מן המפקר.

והייתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך:

ותהי שמטת ארעא לכוון למיכל לך ולעבדך ולאמתך ולאגירך ולתותבך דדירין עמך:

והיתה שבת הארץ וגומר – אף על פי שאסרתים עליה, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית; אלא הכל יהיו שווים בה, אתה ושכירך ותושבך. שבת הארץ לכם לאכלה – מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן השמור. לך ולעבדך ולאמתך – לפי שנאמר "ואכלו אבני עמך", יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים תלמוד לומר: "לך ולעבדך ולאמתך" – הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן. ולשכירך ולתושבך – אף הגוים.

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהנה כל-תבואתה לאכל:

ולבעירך ולחיתא דבארעא תהי כל עללתה למיכל:

ולבהמתך ולחיה – אם טיה אוכלת, בהמה לא כל שכן שמזונותיה עליה מה תלמוד לומר "ולבהמתך" מביש בהמה לחיה: כל זמן שחיה אוכלת מן השדה – האכל לבהמתך מן הבית; כלה לחיה מן השדה – כלה לבהמתך מן הבית.

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע ויהיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה:

ותמני לך שבע שמטון דשנין שבע שנין שבע זמנין ויהיו לך יומי שבע שמטון דשנין ארבעין ותשע שנין:

שבתות שנים – שמטות שנים. יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יוכל אחריהם תלמוד לומר: "שבע שנים שבע פעמים" – הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה. והיו לך ימי שבע וגומר – מגיד לך שאף על פי שלא עשית שמטות, עשה יוכל לסוף תשע וארבעים שנה. ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר תשע וארבעים.

והעברת שופר תרועה בתדוש השבלי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם:

ותעבר שופר יבבא בירחא שביעאה בעשרא לירחא ביומא דכפוריא תעבירו שופרא בכל ארעכוון:

והעברת – לשון "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפרים – ממשמע שנאמר "ביום הכפרים" איני יודע שהוא בעשור לחדש אם כן למה נאמר "בעשור לחדש" אלא לומר לך: תקיעה בעשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם; ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית דין בלבד.

| | |
|---|---|
| וקדשׁתם את שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וקראתם דְּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל־יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וּשְׁבַתְּם אִישׁ אֶל־אֶחָזְתּוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ: | וּתְקַדְּשׁוּן יָת שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין וּתְקַרוּן חִירוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יִתְבָּהָא יוֹבִילָא הִיא תְּהִי לְכוֹן וּתְתוּבוּן גְּבֵר לְאַחְסָנְתִּיהּ וּגְבֵר לְזַרְעִיתִיהּ תְּתוּבוּן: |
|---|---|

וקדשׁתם – בְּכִנְיֻסְתָּהּ. מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין, וְאוֹמְרִים: "מְקַדְּשֶׁת הַשָּׁנָה". וקראתם דְּרוֹר – לַעֲבָדִים: בֵּין נֶרְצָע, בֵּין שְׁלָא כְּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשְׁנָמְכֵךְ. אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה: מַהוּ לְשׁוֹן "דְּרוֹר" כְּמַדְיִיר בִּי דַּיִירָא וּמִסְחָר בְּכָל מְדִינָה – שְׂדֵר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה וְאִינוּ בְּרִשּׁוֹת אֲחֵרִים. יוֹבֵל הוּא – שָׁנָה זֹאת מְבַדֶּלֶת מִשְׁאָר שָׁנִים בְּנִקְיַת שֵׁם לָהּ לְבִדָּה. וּמָה שְׁמָה "יוֹבֵל" שְׁמָה, עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר. וּשְׁבַתְּם אִישׁ אֶל אֶחָזְתּוֹ – שֶׁהַשְׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ – לְרִבּוֹת אֶת הַנֶּרְצָע.

| | |
|--|---|
| יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־גִּזְרֶיהָ: | יוֹבִילָא הִיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוֹן לֹא תִזְרְעוּן וְלֹא תִחְצְדוּן יָת פְּתִיחָא וְלֹא תִקְטְפוּן יָת שְׁבָקֵהָא: |
|--|---|

יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה – מָה תִּלְמוּד לומר לִפִּי שְׁנָאָמַר "וקדשׁתם" וגוֹמַר, כְּדֹאִיתָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבַתּוֹרַת כְּהֻנִּים. אֶת גִּזְרֶיהָ – אֶת הָעֲבָדִים הַמִּשְׁמָרִים, אֲכָל בּוֹצֵר אֶתָּה מִן הַמִּפְקָרִים. כִּשֵּׁם שְׁנָאָמַר בְּשִׁבְעִיעִית כֶּף נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל, נִמְצָאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זו לְזוֹ: שְׁנַת תִּשְׁעֵי וָאַרְבָּעִים שְׁמִטָּה וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים יוֹבֵל.

| | |
|--|---|
| כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֹתָהּ תְּבוֹאָתָהּ: | אֲרִי יוֹבִילָא הִיא קוֹדֶשָׁא תְּהִי לְכוֹן מִן חִקְלָא תִּיכְלוּן יָת עַלְלָתָהּ: |
|--|---|

קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם – תּוֹפֶסֶת דְּמִיָּה כְּהִקְדָּשׁ. יָכוֹל תִּצָּא הִיא לְחִלּוּן תִּלְמוּד לומר: "תִּהְיֶה" – בְּהִנָּתָה תִּהְיֶה. מִן הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ – עַל יְדֵי הַשְּׂדֵה אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַבֵּית, שָׂאֵם כָּלָה לַחֲיָה מִן הַשְּׂדֵה – צְרִיף אֶתָּה לְבַעֵר מִן הַבֵּית; כִּשֵּׁם שְׁנָאָמַר בְּשִׁבְעִיעִית כֶּף נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל.

| | |
|---|---|
| בשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֶּה תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל־אֶחָזְתּוֹ: | בְּשַׁתָּא דְּיוֹבֵלָא הַזֶּה תְּתוּבוּן גְּבֵר לְאַחְסָנְתִּיהּ: |
|---|---|

תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אֶחָזְתּוֹ – וְהָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר "וּשְׁבַתְּם אִישׁ אֶל אֶחָזְתּוֹ" אֲלָא לְרִבּוֹת הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ וְעַמֵּד בְּנוּ וְגִאָּלָהּ, שְׁחֻזְרַת לְאַבְיוּ בְּיוֹבֵל.

| | |
|--|--|
| וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְּךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עַמִּיתְּךָ אֶל־תוֹנוֹ אִישׁ אֶת־אֶחָיו: | וְאֲרִי תִזְבִּין וְזִבְיִין לְחִבְרָךְ אוֹ תִזְבּוֹן מִיַּד חִבְרָךְ לֹא תוֹנוֹן גְּבֵר יָת אֶחָיוֹהִי: |
|--|--|

וְכִי תִמְכְּרוּ וגוֹמַר – לִפִּי כְּשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמָעוֹ. וְעוֹד יֵשׁ דְּרָשָׁה: מִנֵּין כְּשֶׁאֶתָּה מוֹכֵר, מְכוֹר לְיִשְׂרָאֵל חִבְרָךְ תִּלְמוּד לומר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְּךָ" מְכוֹר. וּמִנֵּין שָׂאֵם בְּאֵת לְקִנּוּת, קִנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל חִבְרָךְ תִּלְמוּד לומר: "אוֹ קִנְיָה" – מִיַּד עַמִּיתְּךָ. אֵל תוֹנוֹ – זוֹ אוֹנָאָת מָמוֹן.

| | |
|--|--|
| בַּמִּסְפָּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְּךָ בַּמִּסְפָּר שָׁנֵי־תְּבוֹאָת יִמְכְּרֶךָךְ: | בְּמִנְיָן שָׁנִיָּא בְּתֵר יוֹבִילָא תִזְבּוֹן מִן חִבְרָךְ בְּמִנְיָן שָׁנֵי עַלְלָתָא יִזְבִּין לָךְ: |
|--|--|

בַּמִּסְפָּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה – זֶהוּ כְּשׁוּטוֹ לִישָׁב הַמִּקְרָא עַל אֶפְנֵי: עַל הָאוֹנָאָה בֹּא לְהַזְהִיר, כְּשֶׁתִּמְכֹּר אוֹ תִקְנֶה קֶרֶקַע דַּעוּ כְּמָה שָׁנִים יֵשׁ עַד הַיּוֹבֵל, וּלְפִי הַשָּׁנִים וּתְבוֹאוֹת הַשְּׂדֵה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת יִמְכּוֹר הַמוֹכֵר וְיִקְנֶה הַקּוֹנֶה, שֶׁהָרִי סוֹפּוֹ לְהַחֲזִירָהּ לוֹ בְּשַׁת הַיּוֹבֵל. וְאֵם יֵשׁ שָׁנִים מַעֲשׂוֹת וְזֶה מוֹכְרָה בְּדָמִים יְקָרִים, הָרִי נִתְאַנָּה לִזְקָם. וְאֵם יֵשׁ שָׁנִים מְרִבּוֹת וְאֲכָל מִמֶּנָּה תְּבוֹאוֹת הַרְבֵּה, הָרִי נִתְאַנָּה מוֹכֵר. לְפִיכָךְ צְרִיף לְקִנּוּתָהּ לִפִּי הַזְּמַן, וְזֶהוּ שְׁנָאָמַר: "בַּמִּסְפָּר שָׁנֵי תְּבוֹאוֹת יִמְכְּרֶךָךְ" – לִפִּי מִנְיָן שָׁנֵי תְּבוֹאוֹת שֶׁתִּהְיֶה עוֹמֶדֶת בִּיַּד הַלּוֹקֵם תִּמְכּוֹר לוֹ. וְרִבּוּתִינוּ דְּרִשׁוּ מִכָּאן שֶׁהַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ אִינוּ רִשְׁאֵי לְגֵאֻל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמֹד שְׁתֵּי שָׁנִים בִּיַּד הַלּוֹקֵם מִיּוֹם לְיוֹם; וְאֲפִלּוּ יֵשׁ שְׁלֹשׁ תְּבוֹאוֹת בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמְכָרָהּ לוֹ בְּקִמּוֹתֶיהָ. ו"שָׁנִי" אִינוּ יוֹצֵא מִכְּשׁוּטוֹ, כְּלומר: מִסְפָּר שָׁנִים שֶׁל תְּבוֹאוֹת וְלֹא שֶׁל שְׂדֵפּוֹן, וּמַעֲשׂוֹת "שָׁנִים" שָׁנִים.

| | |
|--|---|
| לְפִי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנֵתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנֵתוֹ כִּי מִסְפָּר תְּבוֹאוֹת הוּא מִכֶּר לָךְ: | לְפֻם סְגִיּוֹת שָׁנִיָּא תִסְגִּי זְבִינֹהִי וּלְפֻם זַעֲרִיּוֹת שָׁנִיָּא תִזְעֵר זְבִינֹהִי אֲרִי מִנְיָן עַלְלָתָא הוּא מִזְבִּין לָךְ: |
|--|---|

תִּרְבֶּה מִקְנֵתוֹ – תִּמְכְּרָנָהּ בְּיוֹקֵר. תִּמְעִיט מִקְנֵתוֹ – תִּמְעִיט בְּדָמִיָּה.

| | |
|--|---|
| וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֶ־לִּהְיֶה כִּי אֲנִי יִ־הוּא אֶ־לִּהְיֶכֶם: | וְלֹא תוֹנוּן גְּבֵר יָת חִבְרִיָּה וּתְדַחַל מֵאַלְהֶךָ אֲרִי אֲנָא יִי אֱלֹהֶכּוֹן: |
|--|---|

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ – כֹּאן הַזְּהִיר עַל אוֹנָאָת דְּבָרִים: שְׁלָא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חִבְרוֹ, וְלֹא יִשְׁאֲנֻ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגַת לוֹ לִפִּי דְּרַכּוֹ וְהִנָּאָתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאֵם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אֵם נִתְכַּנְנְתִּי לְרַעָה לְכַךְ נֶאֱמַר: "וְיִרְאֵת מֵאֶ־לִּהְיֶה" – הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת הוּא יוֹדֵעַ. כֹּל דְּכֵר הַמִּסְוֵר לְלֵב, שְׂאִין מִכִּיר אֲלָא מִי שֶׁהִמְחִשְׁבָה בְּלִבּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: "וְיִרְאֵת מֵאֶ־לִּהְיֶה".

| | |
|---|---|
| וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אִתְּם וַיִּשְׁבַּתְּם עַל־הָאָרֶץ לְבִטָּח: | וּתַעֲבִדוּן יָת קִיָּמִי וְיָת דִּינֵי תִטְרוּן וּתַעֲבִדוּן יָתִהוֹן וּתִתְבוּן עַל אֲרַעָא לְרַחֲצוֹן: |
|---|---|

וַיִּשְׁבַּתְּם עַל הָאָרֶץ לְבִטָּח – שְׁבַעֲזוֹן שְׁמִטָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שְׁנָאָמַר: "אֲזַ תִּרְצָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ", וְהִרְצַת אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ. וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּכָל כְּנָגֵד שְׁבָעִים שְׁמִטוֹת שֶׁבִטְלוּ הָיוּ.

וַתִּתֵּן הָאֶרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשֹׁבְעֵי וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח עָלֶיהָ:
וַתִּתֵּן הָאֶרֶץ וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח עָלֶיהָ – שְׁלֹא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצֻרְתָּ. וְאָכַלְתֶּם לְשֹׁבְעֵי – אַף בְּתוֹךְ הַמַּעֲשִׂים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָכָה.

וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ:
וְאִרִי תִימְרוּן מֵאֵיכָל בְּשִׁנְתָּא שְׁבִיעִיתָא הָא לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף יֵת עַל־לִתְנָא:

וְלֹא נֶאֱסַף – אֵל הַבֵּית. אֶת תְּבוּאָתֵנוּ – כְּגוֹן יֵין, וּפְרוֹת הָאֵילָן, וּסְפִיחֵי הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם.

וַצִּוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂיתָ אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:
וְאֶפְקִיד יֵת בְּרַכְתִּי לָכוֹן בְּשִׁנְתָּא שְׁתִּיתִיתָ וְתַעֲבִיד יֵת עַל־לִתָּא לַתִּלַּת שָׁנִין:

לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים – לַקָּצֵת הַשְּׁשִׁית מִנִּסּוֹן וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלִשְׁבִיעִית, וְלִשְׁמִינִית, שִׁנְזָרְעוּ בְּשְׁמִינִית בְּמִרְחָשָׁן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן.

וְנִזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשֹׁן עַד ׀ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יָשֹׁן:
וְתִזְרַעוּן יֵת שְׁתָּא תְּמִינִיתָא וְתִיכְלוּן מִן עַל־לִתָּא עַתִּיקָא עַד שְׁתָּא תְּשִׁיעִיתָא עַד מֵיעַל עַל־לִתָּהּ תִּיכְלוּן עַתִּיקָא:

עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית – עַד חֹג הַסְּכּוֹת שֶׁל תְּשִׁיעִית, שֶׁהוּא עַת בּוֹא תְּבוּאָתָהּ שֶׁל שְׁמִינִית לְתוֹךְ הַבֵּית, שֶׁכָּל יָמוֹת הַקֵּץ הָיוּ בַשָּׂדֶה בַּגִּרְנוֹת, וּבִתְשֻׁרֵי הוּא עַת הָאֶסִּיף לְבֵית. וּפְעָמִים שֶׁהִיָּתָה צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת לְאַרְבַּע שָׁנִים: בַּשְּׁשִׁית שֶׁלִּפְנֵי הַשְּׁמִטָּה הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהָיוּ בְּטָלִין מֵעֲבוּדַת קֶרֶקַע שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת, הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל. וּמִקְרָא זֶה נֶאֱמַר בַּשָּׂדֶה הַשְּׁמִטוֹת כָּלֵן.

וְהָאֶרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּהּ כִּי־לִי הָאֶרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי:
וְאֶרְעָא לֹא תִזְדַּבּוּן לְחִלוּשִׁין אִרִי דִּילִי אֶרְעָא אִרִי דְזִירִין וְתוֹתְבִין אִתּוֹן קִדְמִי:

וְהָאֶרֶץ לֹא תִמְכַּר – לִתֵּן לֹא עַל חֲזָרַת שְׂדוֹת לְבַעֲלִים בְּיוֹבֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה הַלּוּקָם כּוֹבֵשָׁה. **לְצִמְתָּהּ –** לַפְסִיקָה, לְמַכִּירָה פְּסוּקָה עוֹלָמִית. **כִּי לִי הָאֶרֶץ –** אֵל תִּרְעַע עֵינֶךָ בָּהּ שְׁאִינָה שְׁלֹךְ.

וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם גֹּאֲלָה תִתֵּנוּ לְאֶרֶץ:
וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם – לְרִבּוֹת בָּתִּים וְעַבְדֵי עֲבָרִי, וְדָבָר זֶה מְפָרֵשׁ בְּקִדּוּשֵׁיין בְּפָרֶק רֹאשׁוֹן. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ סְמוּךְ לְפָרֹשֶׁה שְׁלֹאֲחֶרִי, שֶׁהַמּוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ רִשְׁאִי לְגֹאֲלָה לְאַחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים, אוֹ הוּא אוֹ קְרוֹבּוֹ, וְאֵין הַלּוּקָם יָכוֹל לַעֲכָב.

כִּי־יִמְוֹךְ אֲחִידָה וּמִכָּר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וּגֹאֵל אֶת מִמְכָּר אֲחִידָה:
אִרִי יִתְמַסְכּוּן אֲחִידָה וַיִּזְבִּין מֵאֲחֻזַּתְהָ וַיִּתֵּי פְרִיקָהּ דְקָרִיב לִיהָ וַיִּפְרוֹק יֵת זְבִינִי אֲחִידָה:

כִּי יִמְוֹךְ אֲחִידָה וּמִכָּר – מִלְמַד שֶׁאֵין אָדָם רִשְׁאִי לְמַכּוֹר שְׂדֵהוּ אֵלָּא מִחֲמַת דּוֹחַק עֲנִי. **מֵאֲחֻזָּתוֹ –** וְלֹא כָלָה. לְמַדָּה תוֹרָה דְּרַךְ אֶרֶץ שִׁישִׁיר שְׂדֵה לַעֲצָמוֹ. וּגֹאֵל אֶת מִמְכָּר אֲחִידָה – וְאֵין הַלּוּקָם יָכוֹל לַעֲכָב.

וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁיִגָהּ יָדוֹ וּמִצָּא כְּגִדִּי גֹאֲלָתוֹ:
וּגְבֵר אִרִי לֹא יִהְיֶה פְרִיק וְתִדְבִּיק יָדֶיהָ וַיִּשְׁפַּח כְּמַסַּת פּוֹרְקָנִיהָ:

וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל – וְכִי יֵשׁ לָהּ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גֹּאֲלִים אֵלָּא גֹאֵל שְׂוִיכָל לְגֹאֵל מִמְכָּרוֹ.

וַחֲשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהִשִּׁיב אֶת־הָעֵדָף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ:
וַיִּחְשַׁב יֵת שְׁנֵי זְבִינֵיהָ וַיִּתֵּיב יֵת מוֹתָרָא לְגְבֵר דְּזִבִּין לִיהָ וַיִּתּוֹב לְאֲחֻזַּתְהָ:

וַחֲשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ – כַּמָּה שָׁנִים הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל כֹּךְ וְכָךְ. וּבְכַמָּה מְכַרְתִּיהָ לָהּ כֹּךְ וְכָךְ. עֲתִיד הָיִיתָ לְחֲזוֹרָה בְּיוֹבֵל, נִמְצָאתָ קוֹנָה מִסְפָּר הַתְּבוּאוֹת כְּכִי חֲשָׁבוֹן שֶׁל כָּל שָׁנָה. אָכַלְתָּ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבַּע, הוֹצָאתָ דְמִיהֶן מִן הַחֲשָׁבוֹן וְטוֹל אֶת הַשָּׂאָר. וְזֶהוּ "וְהִשִּׁיב אֶת הָעֵדָף" – בְּדַמִּי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שֶׁאֲכָלָה, וַיִּתְּנָם לַלּוֹקָם. **לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ –** הַמּוֹכֵר הַזֶּה שָׁבָא לְגֹאֲלָהּ.

וְאִם לֹא־מִצָּאָהּ יָדוֹ דִּי הִשִּׁיב לוֹ וְהִנֵּה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּהֵל אִתּוֹ עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל וְנִצָּא בִּיבֹל וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ:
וְאִם לֹא אֲשַׁפַּחַת יָדֶיהָ כְּמַסַּת דְּיִתֵּיב לִיהָ וַיִּהְיֶה זְבִינֵיהָ בְּיַד דְּזָבּוֹן יִתִּיהָ עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבִילָא וַיִּפּוֹק בְּיוֹבִילָא וַיִּתּוֹב לְאֲחֻזַּתְהָ:

דִּי הִשִּׁיב לוֹ – מִכָּאֵן שֶׁאֵינּוּ גֹאֵל לְחֻצָּאִין. **עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל –** שְׁלֹא יִכְנַס לְתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם, שֶׁהַיּוֹבֵל מְשַׁמֵּט בְּתַחֲלָתוֹ.

וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹר בֵּית־מוֹשֶׁב עִיר חוֹמָה וְהִתְהַלְּאָלָתוֹ עַד־תֵּתֵם שָׁנָת מִמֶּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ:
וְגִבֹר אָרִי יִזְבִּין בֵּית מוֹתֵב קֶרְתָּא מִקָּפָא שׁוּר וִיְהִי פוֹרְקָנִיה עַד מַשְׁלֵם שְׂתָא דְזַבִּינְוֵהִי עֲדָן בְּעֲדָן יְהִי פוֹרְקָנִיה:

בית מושב עיר חומה – בית בתוך עיר המקפת חומה מימות יהושע בן נון. **והיתה גאולתו** – לפי שנאמר בשדה שיכול לגאולה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאולה, הצריך לפרש בזה שהוא חלוף: שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גאולה, ולאחר מכאן אינו גאולה. **והיתה גאולתו** – של בית. **ימים** – ימי שנה שלמה קרויים "ימים", וכן: "תשב הנערה אֶתְנוּ יָמִים".

וְאִם לֹא־יִגְאֹל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ לֹא חֲמָה לַצִּמִּיתָת לִקְנָה אִתּוֹ לְדַרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:
וְאִם לֹא יתְפָּרִיק עַד מַשְׁלֵם לִיה שְׂתָא שְׁלֵמָתָא וִיקוּם בֵּיתָא דְבִקְרָתָא דְלִיה שׁוּרָא לְחִלוּטִין לְדַזְבֹּן יְתִיה לְדַרוּהִי לֹא יפּוּק בִּיבִילָא:

וקם הבית.. לצמיתת – יצא מכחו של מוכר, ועומד בכחו של קונה. **אשר לא חמה** – "לו" קרינו. אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אף על פי שאין לו עכשיו, הואיל והיתה לו קדם לכן. **"עיר"** נקבה היא, והצריך לכתב "לה" אלא מתוך שצריך לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" במסורת, זה נופל על זה. **לא יצא ביבול** – אמר רב ספרא: אם פגע בו יובל בתוך שנתו – לא יצא.

ובתי התצרים אשר אין־להם חמה סביב על־שדה הארץ יחשב גאולה תהיה־לוֹ וביבול יצא:
ובתי פצצתיא דלית להון שור מקף סחור סחור על חקל ארעא יתחשבון פורקנא יהי להון וביבילא יפקון:

ובתי התצרים – פתגמו "פצחין": עירות פתוחות מאין חומה. הרבה יש בספר יהושע: "הערים ונצריהם", "בנצריהם ובסירתם". **על שדה הארץ יחשב** – הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל, ויוצאין ביבול לבעלים אם לא נגאלו. **גאולה תהיה לו** – מיד אם ירצה. ובהן נפה כחו מכת שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. **וביבול יצא** – בתנאם.

וערי הלויים בתי ערי אחזתם גאולת עולם תהיה ללויים:
וקרוי ליואי בתי קרוי אחסנתהון פורקן עלם יהי לליואי:

וערי הלויים – ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם. **גאולת עולם** – גואל מיד. אפילו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה – גואלין לעולם, ואינו חלוט לסוף שנה.

ואשר יגאל מן־הלויים ויצא ממכר־בית ועיר אחזתו ביבול כי בתי ערי הלויים הוא אחזתם בתוך בני ישראל:
ודיפרוק מן ליואי ויפקון זביני ביתא וקרוי אחסנתיה ביובילא ארי בתי קרוי ליואי אנין אחסנתהון בגו בני ישראל:

ואשר יגאל מן הלויים – ואם יקנה בית או עיר מהם, ויצא ביבול אותו ממכר של בית או של עיר וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל; ו"גאולה" זו לשון מכירה. דבר אחר: לפי שנאמר "גאולת עולם תהיה ללויים", יכול לא דבר הפתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט תלמוד לומר: "ואשר יגאל מן הלויים" אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם. **ויצא ממכר בית** – הרי זו מצנה אחרת: ואם לא גאולה יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה בבית של ישראל. **כי בתי ערי הלויים הוא אחזתם** – לא היו להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם. לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם.

ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי־אחזת עולם הוא להם:
וחקל רוח קרויהון לא יזדבן ארי אחסנת עלם הוא להון:

ושדה מגרש עריהם לא ימכר – מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאולה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לפנהנים ביובל כמו שנאמר בישראל: "ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד". אבל בן לוי גואל לעולם.

וכי־ימיר אחיה ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב ותי עמך:
וארי יתמספן אחוה ותמוט ידיה עמך ותתקיף ביה ידור ויתותב וייתי עמך:

והחזקת בו – אל תניחהו שיגרד ויפול ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד. למה זה דומה למשאוי שעל הסמור: עודהו על הסמור, אחד תופס בו ומעמידו. נפל לארץ, תמשה אין מעמידין אותו. **גר ותושב** – אף אם הוא גר או תושב. ואינהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות.

אל־תקח מאתו גשף ומרבית ויראת מא־להיה ותי אחיה עמך:
לא תסב מניה חיבולינא ורבייתא ותדחל מאלקה וייתי אחוה עמך:

נִשְׁדָּה וְתַרְבִּית – סד שׁוֹינָהוּ רַבָּנָן, וְלַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיֹן. וְיִרְאֶת מֶאֱ-לֹהֶיךָ – לִפִּי שְׂדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם גִּמְשָׁכֶת אַחֵר הַרְבִּית, וְקִשָּׁה לִפְרוֹשׁ הַיָּמָנוּ, וּמוֹרָה לַעֲצֻמוֹ הַתֵּר בְּשִׁבִּיל מַעֲוִתָיו שֶׁהָיוּ בְּטָלוֹת אֲצִלוֹ, הֶצֶרֶךְ לֹמֵר "וְיִרְאֶת מֶאֱ-לֹהֶיךָ". אוֹ הַתּוֹלָה מַעֲוִתָיו בְּנִכְרֵי כְּדֵי לְהַלְוֹתָם לַיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּית, הָרִי זֶה דְּבַר הַמַּסּוֹר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם וּמִתְשַׁבְּתוֹ, לִכְךָ הֶצֶרֶךְ לֹמֵר: "וְיִרְאֶת מֶאֱ-לֹהֶיךָ".

אֶת־כִּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁדָּה וּבְמִרְבִּית לֹא־תִתֵּן
אֲכָלְךָ:
יֵת כִּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לִיה בְּחִיבּוּלִיא וּבְרַבִּיתָא לֹא תִתֵּן
מִיכְלָךְ:

אֲנִי יִ-הְוֶה אֶ-לֹהֶיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לַהֲיוֹת לָכֶם
לֹא־לֹהִים:
אֲנֹא יִי אֱלֹהֶכֶן דְּאַפִּיקִית יִתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמִתֵּן
לְכוֹן יֵת אֶרְעָא דְּכְנַעַן לְמַהוּי לְכוֹן לְאַלְהֵ:

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וְגוֹמֵר – וְהַבְּחִנְתִּי בֵּין בְּכוֹר לְשֹׁאִינֹו בְּכוֹר, אִף אֲנִי יוֹדַע וְנִפְרָע מִן הַמַּלְלָה מַעֲוֹת לַיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּית וְאוֹמֵר שֶׁל נִכְרֵי הַסֵּ. דְּבַר אַחֵר: "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" – עַל מִנֵּת שֶׁתִּקְבְּלוּ עָלֵיכֶם מִצּוֹתַי, וְאִפְלוּ הֵן כְּבֻדּוֹת עָלֵיכֶם. **לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן** – בְּשִׁכְר שֶׁתִּקְבְּלוּ מִצּוֹתַי. **לַהֲיוֹת לָכֶם לֹא־לֹהִים** – שֶׁכֵּל הָדָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲנִי לוֹ לֹא־לֹהִים, וְכֵל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה.

רַבִּיעִי
וְכִי־יָמוּךְ אֶחָיֶךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבָדָת
עָבָד:
וְאִרִי יִתְמַסְכֵּן אֶחָיֶךָ עִמָּךְ וַיִּזְדַּבֵּן לָךְ לֹא תִפְלַח בֵּיה פּוֹלְחָן
עֲבָדִין:

עֲבָדָת עָבָד – עֲבוֹדָה שֶׁל גָּנָאִי, שֶׁיֵּהָא נִכְר בָּהּ כְּעָבָד: שֶׁלֹּא יוֹלִיד כָּלִיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא יִנְעוֹל לוֹ מִנְעָלָיו.

כְּשִׁכְרִי כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שָׁנָת הֵיכָל יַעֲבֹד עִמָּךְ:
עִמָּךְ:
כְּשִׁכְרִי כְּתוֹשֵׁב – עֲבוֹדַת קֶרֶקַע וּמִלְאַכַּת אֲמָנוֹת כְּשֶׁאֵר שְׁכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ. **עַד שָׁנָת הֵיכָל** – אִם פָּגַע בּוֹ יוֹכֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹכֵל מוֹצִיאֹו.

וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־
אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:
וַיִּפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמָּיה וַיִּתּוּב לְזִרְעִיתִיה
וּלְאַחֲסָנָת אֲבִיהֶתוּהִי יָתוּב:

הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ – אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִם הוּא נִמְכָּר, בָּנָיו מִי מִכְּרָן אֶלָּא מִכָּאן שֶׁרַבּוּ חָיִב בְּמִזְוֹנוֹת בָּנָיו. וְאֵל אַחֲזַת אֲבֹתָיו – אֵל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו, וְאֵין לְזַלְזֹלוֹ בְּכָהּ. אַחֲזַת – חֲזָקָת.

כִּי־עָבָדִי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עָבָד:
אִרִי עָבָדִי אֲנוֹן דְּאַפִּיקִית יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא
יִזְדַּבְּנוּן זָבוּן עֲבָדִין:

כִּי עָבָדִי הֵם – שְׁטָרֵי קוֹדֶם. לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עָבָד – בְּהִכְרָזָה: כֹּאן יֵשׁ עָבָד לְמַכּוֹר וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֲכֹן הַלְקָת.

לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ וְיִרְאֶת מֶאֱ-לֹהֶיךָ:
לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ – מִלְאַכָּה שֶׁלֹּא לְצוּרָה, כְּדֵי לַעֲנוֹתוֹ. אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֲתָם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה", וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדוֹר תַּסַּח הַגָּפֶן עַד שֶׁאֲבוֹא". שְׁמָא תֹאמַר: "אֵין מִכִּיר בְּדָבָר אִם לְצוּרָה אִם לֹאוּ, וְאוֹמֵר אֲנִי לוֹ שֶׁהוּא לְצוּרָה" – הָרִי הַדְּבָר הַזֶּה מַסּוֹר לְלֵב, לִכְךָ נֹאמַר "וְיִרְאֶת".

וְעָבָדְךָ וְאַמְתָּךְ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹלִים אֲשֶׁר
סָבִיבְתִיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עָבָד וְאַמָּה:
וְעָבָדְךָ וְאַמְתָּךְ דִּיהוֹן לָךְ מִן עַמְּמִיא דְּבַסְתְּרַנִּיכוֹן מִנְהוֹן
תִּקְנוֹן עָבָדִין וְאַמָּהוּ:

וְעָבָדְךָ וְאַמְתָּךְ אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ – אִם תֹּאמַר: אִם כֵּן בְּמָה אֲשַׁתְּמַשׁ בְּעָבָדִי אֵינִי מוֹשֵׁל, בְּאוֹמוֹת אֵינִי נוֹחַל שֶׁהָרִי הַזֶּהרַתִּנִּי "לֹא תַסִּיחַ כָּל נְשָׁמָה". אֶלָּא מִי יִשְׁמַשְׁנִי מֵאֵת הַגּוֹלִים – הֵם יִהְיוּ לָךְ לַעֲבָדִים. אֲשֶׁר סָבִיבְתִיכֶם – וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ גְּבוּל אֶרֶצְכֶם, שֶׁהָרִי בְּהֶם אֲמַרְתִּי "לֹא תַסִּיחַ כָּל נְשָׁמָה".

וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ
וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ
לָכֶם לְאַחֲזָה:
וְאִף מִבְּנֵי תוֹתִבִּיא עַרְלִיא דְּדִירִין עִמָּכֶן מִנְהוֹן תִּקְנוֹן
וּמִזִּרְעִיתֶהוֹן דְּעִמָּכֶן דְּאַתִּילְדוּ בְּאַרְעָכוֹן וַיִּהְיוּ לְכוֹן
לְאַחֲסָנָא:

וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים – שֶׁבָּאוּ מִסְבִּיבְתִיכֶם לִשְׂא נָשִׁים בְּאַרְצְכֶם, וַיִּלְדוּ לָהֶם. הַבֵּן הוֹלִיד אַחֵר הָאֵב וְאֵינוֹ בְּכָלֵל "לֹא תַסִּיחַ", אֶלָּא אִתָּה מִתֵּר לְקַנּוֹתוֹ בְּעָבָד. מֵהֶם תִּקְנוּ – אוֹתָם תִּקְנוּ.

| | |
|--|---|
| והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בקהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו לא־תרצה בו בפרד: | ותחסנו יתהון לבניכון בתריכון לירותת אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחיהי לא תפלח ביה בקשיו: |
| והתנחלתם אתם לבניכם – הסזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם. ולא יתכן לפרש "הנחילים לבניכם", שאם כן היה לו לכתוב "והנחלתם אותם לבניכם". "והתנחלתם" כמו "והתחזקתם". איש באחיו – להביא נשיא בעמיו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרד. | וכי תשיג נד גר ותושב עמך ומך אחיה עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר: |
| נד גר ותושב – גר והוא תושב, כמרגומו "ערל ותותב", וסופו מוכיח: "ונמכר לגר תושב". וכי תשיג נד גר ותושב עמך – מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך. ומך אחיה עמו – מי גרם לו שימוך דבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו. משפחת גר – זה הגוי. כלשהוא אומר "לעקר" – זה הנמכר לעבודה זרה עצמה להיות לה שמש; ולא לאלהות אלא לחטוב עצים ולשאב מים. | במר דאנדבן פורקנא יהי ליה חד מאחיהי יפרקניה: |
| גאלה תהיה לו – מיד, אל תניחהו שיטמע. | או־דלו או כו־דלו וגאלנו או־משאר בשורו ממשפחתו וגאלנו או־השיגה ידו ונגאל: |
| וחשב עם־קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והנה פסח ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהנה עמו: | ויחשיב עם זבניה משתא דאנדבן ליה עד שתא דיובילא ויהי פסח זבינוהי במנין שניא פיומי אגירא יהי עמיה: |
| עד שנת היובל – שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למטה: "ויצא בשנת היבל". ובגוי שתחת ידך הכתוב מדבר, ואף על פי כן לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול השם. אלא כשבא לגאל ידקדק בחשבון, לפי המגיע בכל שנה ושנה ינקה לו הגוי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הגוי עבודת שנה במנה, ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא לגאל – ינקה לו חמשה מנים ויתן לו העבד חמשה עשר מנים. וזהו "והנה פסח ממכרו במספר שנים, כימי שכיר יהנה עמו" – חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשב, כאלו נשכר עמו כל שנה במנה, וינקה לו. | אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מפסח מקנתו: |
| אם עוד רבות בשנים – עד היובל. לפיהן וגומר – הפל כמו שפרשתי. | ואם־מעט נשאר בשנים עד־שנת היבל וחשב־לו כפי שניו ישיב את־גאלתו: |
| כשכיר שנה בשנה יהנה עמו לא־ירדנו בפרד לעיניו: | כאגיר שנה בשנה יהי עמיה לא יפלח ביה בקשיו לעיניו: |
| לא ירדנו בפרד לעיניו – כלומר: נאמה רואה. | ואם־לא יגאל בגלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו: |
| ואם לא יגאל בגלה, ואינו נגאל בשש. הוא ובניו עמו – הגוי סבב במזונות בניו. | פי־לי בני־ישראל עבדים עבדי הם אשר־הוצאתי אותם מארץ מצרים אני י־הנה א־להיכם: |
| פי לי בני ישראל עבדים – שטרי קודם. אני ה' א־להיכם – כל המשעבדן מלמטה, כאלו משעבדו מלמעלה. | לא־תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא־תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתתות עליה פי אני י־הנה א־להיכם: |
| לא תעבדו לכוז טעון וצילם וקמא לא תקימו לכוז ואבן סגדא לא תתנו בארעכון למסגד עלה ארי אנא יי אלהכון: | לא תעבדו לכוז טעון וצילם וקמא לא תקימו לכוז ואבן סגדא לא תתנו בארעכון למסגד עלה ארי אנא יי אלהכון: |

לא תעשו לכם אלילים – כנגד זה הנמכר לגוי, שלא יאמר: "הואיל ורבי מגלה עריות, אף אני כמותו", "הואיל ורבי עובד עבודה זרה, אף אני כמותו", "הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו" – לכה נאמרו מקראות הללו. ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר: בתחלה הנהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית – סופו למכר משלטיו. לכה סמך לה: "וכי תמכרו ממכר". לא חזר בו – סוף מוכר אחרתו. לא חזר בו – סוף מוכר את ביתו. לא חזר בו – סוף לנה ברבית. כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות: לא חזר בו – סוף מוכר את עצמו. לא חזר בו – לא דיו לישראל אלא אפלו לגוי. **ואבן משפית** – לשון פסוי, כמו "ושפתי כפי", שמכסין הקרקע ברצפת אבנים. להשתחות עליה – אפלו לשמים. לפי שהשתחאה בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות כן חוץ מן המקדש.

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני י-הוה:

ית יומי שביא דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחליו
אנא יי:

אני ה' – נאמן לשלם שכר.

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: **אם בקימי תהכון וית פקודי תטרון ותעבדון יתהון:**

אם בחקתי תלכו – יכול זה קיום המצות כשהוא אומר: **ואת מצותי תשמרו**, הרי קיום המצות אמור; הא מה אני מקיים: **אם בחקתי תלכו** שתהיו עמלים בתורה. **ואת מצותי תשמרו** – הווי עמלים בתורה על מנת לשמר ולקיים, כמו שנאמר: "ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם".

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו:
ונתתי מטריוכו בעדנהון ותתין ארעא עללתה ואילן חקלא יתין אביה:

בעתם – בפעם שאין דרוך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות ובלילי רביעיות. **ועץ השדה** – הן אילני סרק, וצמידין לעשות פרות.

והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את גזרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:
ויערע לכוון דישא לקטפא וקטפא יערע לאפוקי בר זרעא ותיכלון לחמכון למשבע ותתבון לרוחצון בארעכון:

והשיג לכם דיש את בציר – שיהא הדיש מרבה, ואתם עסוקים בו עד הבציר; ובבציר תעסקו עד שעת הגזרע. **ואכלתם לחמכם לשבע** – אוכל קמחא, והוא מתברך במעיו.

ונתתי שלום בארץ וישכבתם ואין מתריד והשפתי תנה רעה מוהארץ וחרב לא תעבר בארצכם:
ונתתי שלום בארעא ותשרון ולית דמניד ואבטיל חיתא בשמא מן ארעא ודקטליו בתרבא לא יעדון בארעכון:

ונתתי שלום – שמא תאמרו: הרי מאכל וברי משתה, אם אין שלום אין כלום תלמוד לומר אחר כל זאת: **ונתתי שלום בארץ**; מכאן שהשלום שקול כנגד הכל. וכן הוא אומר: "עושה שלום ובורא את הכל" **וחרב לא תעבר בארצכם** – אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפלו לעבר דרוך ארצכם ממדינה למדינה.

ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב:

ותרדפון ית בעלי דבביכון ויפלוו קדמיכון לחרבא:

לפניכם לחרב – איש בחרב רעהו.

ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:
וירדפון מנכון חמשא למאה ומאה מנכון לרבותא יערקון ויפלוו בעלי דבביכון קדמיכון לחרבא:

ורדפו מכם – מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם. **חמשה מאה ומאה מכם רבבה** – וכי כך הוא הסשבון נהלא לא הנה צריך לומר אלא: מאה מכם שני אלפים ירדפו. אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרבין העושין את התורה. **ונפלו איביכם לפניכם לחרב** – שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ.

ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם ונקימתי את בריתי אתכם:
ונתפני במימרי לאיטבא לכוון ואפיש יתכון ואסגי יתכון ואקים ית קימי עמכון:

ופניתי אליכם – אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם. משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים וכולי, כדאימת בתורת פהנים והפריתי אתכם – בפריה ורביה. **והרביתי אתכם** – בקומה וקופה. **ונקימתי את בריתי אתכם** – ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר: "זכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית הראשונה".

חמישי

ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו:

ותיכלון עתיקא דעתיק ועתיקא מן קדם חדתא תפנון:

ונאכלתם יִשְׁנֹן נוֹשָׁן – הפרות יהיו משתמרים וטובים להתנשן, שִׁיחָא יִשְׁנֹן הנושן של שלש שנים יפה לאכל משל אשתקד. ויִשְׁנֹן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תוֹצִיאֻהוּ – שִׁיחָיו הגרנות מלאות חֲדָשׁ והאוצרות מלאות יִשְׁנֹן, ויצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר לתת החֲדָשׁ לתוכן.

ונתתי משפני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם: **ואתיו משפני ביניכון ולא ירחיק מימרי יתכון:**

ונתתי משפני – זה בית המקדש. **ולא תגעל נפשי** – אין רוחי קצה בכם. כל "געילה" – לשון פליטת דבר הפלוע בדבר אחר, כמו: "כי שם נגעל מגן גבורים", לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור בחלב מבשל כדי להחליק מעליו מפת חץ או חנית, שלא יקב העור.

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לא-להים ואתם תהיו-לי לעם: **ואשרי שכינתי ביניכון ואהוי לכו לאלה ואתון תהון קדמי לעם:**

והתהלכתי בתוכם – אטיל עמכם בגן עדן כאחד מהם, ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תיראו ממני תלמוד לומר: **והייתי לכם לא-להים**.

אֲנִי י-הוָה א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהלל אתם עבדים ואשבר מטת עלכם ואולל אתכם קוממיות: **אֲנִי יי אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים מלמהוי להון עבדין ותברית ניר עממיא מנכון ודברית יתכון בחירותא:**

אֲנִי ה' א-להיכם – כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שִׁחָרִי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים. **מטת** – כמין יתד התחובה בשני ראשי העל, המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ונתיר הקשר, כמו: "עשה לה מוסרות ומטות", קונינוגל"א בלעז. **קוממיות** – בקומה זקופה.

ואם-לא תשמעו לי ולא תעשו את פל-המצות ואם לא תקבלון למימרי ולא תעבדון ית פל פקודי האלה:

ואם לא תשמעו לי – להיות עמלים בתורה, לדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות כשהוא אומר: "ולא תעשו" וגומר, הרי קיום מצות אומר; הֵא מֵה אֲנִי מְקִים: **ואם לא תשמעו לי** להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי אין לי אלא זה המפיר את רבוננו ומתפנון למרד בו. וכן בנמרוד: "גבור ציד לפני ה'", שִׁמְכִירוֹ ומתפנון למרד בו. וכן באנשי סדום: "רעים וחסאים לה' מאד", מפירים את רבונם ומתפננים למרד בו. **ולא תעשו** – משלא תלמדו – לא תעשו; הרי שתי עברות.

ואם-בחקתי תמאסו ואם את-משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את-פל-מצותי להפרכם את-בריתי: **ואם בקימי תקוצו ואם ית דיני תרחיק נפשכון בדיל דלא למעבד ית פל פקודי לאשניותכון ית קימי:**

ואם בחקתי תמאסו – מואס באחרים העושים. **משפטי תגעל נפשכם** – שונא החכמים. **לבלתי עשות** – מונע את אחרים מעשות. **את פל מצותי** – כופר שלא צויתם, לכך נאמר: **את פל מצותי**, ולא נאמר: "את פל המצות". **להפרכם את בריתי** – כופר בעקר. הרי שבע עברות, הראשונה גוררת השנאה, וכן עד השביעית, ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעקר.

אף-אֲנִי אַעֲשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת-הַשִּׁחָפָה וְאֶת-הַקְדָּחַת מַכְלֹת עֵינַיִם וּמַדִּיבַת נֶפֶשׁ וְזַרְעָתָם לָרִיק זֶרְעָכֶם וְאָכְלוּ אוֹיְבֵיכֶם: **אף אֲנִי אַעֲבִיד דא לכוֹן ואסער עליכון ביהולתא שחפתא וקדחתא מחשכו עיניו ומפתן נפש ותזרעון לריקנו זרעכון וייכלוניה בעלי דבביכון:**

והפקדתי עליכם – וצויתי עליכם. **שחפת** – חלי שמשחף את הבשר, אנפולי"ש בלעז, דומה לנפוח שהוקלה נפיתתו ומראית פניו זעופה. **קדחת** – חלי שמקדים את הגוף ומחממו ומבעירו, כמו: "כי אש קדחה באפי". **מכלות עינים ומדיבת נפש** – העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא, וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאנה שאינה באה ותוחלת ממשכה קרויה כליון עינים. **וזרעתם לריק** – תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח, **ואכלוהו איביכם**. **אגדת תורת פהנים מפרשה זו:** אף אני אַעֲשֶׂה זאת – איני מדבר אלא באף; וכן: "והלקחתי אף אני עמכם בקרי". **והפקדתי עליכם** – שִׁיחָיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו; עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה. **בהלה** – מכה המבהלת את הבריות, ואיזו, זו מפת מתן. **את השחפת** – יש לה אדם שהוא חולה ומטל במטה, אבל בשרו שמור עליו; תלמוד לומר **שחפת**, שהוא נשחף. או עתים שהוא נשחף, אבל נוס ואינו מקדים, תלמוד לומר: **ואת הקדחת**, מלמד שהוא מקדים. או עתים שהוא מקדים, אבל סבור הוא בעצמו שִׁיחָיה, תלמוד לומר: **מכלות עינים**. או הוא אינו סבור בעצמו שִׁיחָיה, אבל אחרים סבורים שִׁיחָיה, תלמוד לומר: **ומדבות נפש**. **וזרעתם לריק זרעכם** – זורעה ואינה מצמחת. ומעתה, מה איביכם באים ואוכלים, ומה תלמוד לומר: **ואכלוהו איביכם** הֵא כיצד זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת; שנה שניה, מצמחת, ואיביכם באים ומוציאים תבואה לימי המזור, ושכפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. **דבר אחר:** **וזרעתם לריק זרעכם** – כנגד הפנים והפנות הפתוב מדבר, שאמה עמל בהם ומגדלו, והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר: "אשר טפחתי ורבייתי איבי כלם".

**וְנִתַּתִּי פָנַי בְּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֲבִיכֶם וְרָדוּ בְכֶם
שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתַּם וְאִין־רָדָה אֶתְכֶם:**

**וְאֶתִּין רוּגְזִי בְכוֹן וְתִתְבָּרוּן קָדָם בַּעֲלֵי דְבִיכוֹן וִירְדּוּן
בְכוֹן שְׁנֵאֵיכוֹן וְתַעֲרְקוּן וְלִית דְּרָדִיָּה יִתְכוֹן:**

נִתַּתִּי פָנַי – פָּנָא שְׁלִי, פֻּנְהָ אֲנִי מְכַל עֲסָקִי לְהִרְעֵ לָכֶם. **וְרָדוּ בְכֶם שְׁנֵאֵיכֶם** – כְּמִשְׁמַעוֹ, יִשְׁלֹטוּ בְכֶם. **וְנִתַּתִּי פָנַי בְכֶם** – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּטוֹבָה: "וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם", כִּד נֶאֱמַר בְּרַעְיָה: **וְנִתַּתִּי פָנַי**, מִשְׁלוֹ מִשְׁלֵ, לְמַלְךְ שֶׁאֲמַר לַעֲבָדוֹ: פֻּנְהָ אֲנִי מְכַל עֲסָקִי וְעוֹסֵק אֲנִי עִמָּכֶם לְרַעְיָה. **וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֲבִיכֶם** – שִׁיָּהָא הַמִּנּוֹת הוֹרֵג אֶתְכֶם מִבְּפָנִים, וּבַעֲלֵי דְבִיכוֹן מְקִיפִין אֶתְכֶם מִבְּחוּץ. **וְרָדוּ בְכֶם שְׁנֵאֵיכֶם** – שְׁאִינִי מַעֲמִיד שְׁוֹנָאִים אֵלָּא מִפְּסֵם וּבְכֶם. שְׁבִשְׁעָה שְׁאֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדִים עַל יִשְׂרָאֵל, אֵינָם מְבַקְּשִׁים אֵלָּא מַה שְׁבִגְלוּי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדִּנְן וַעֲמַלְק וּבְנֵי קָדָם וְגוֹמֵר וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ". אֲבָל בְּשִׁעָה שֶׁאֲעֲמִיד עֲלֵיכֶם מִפְּסֵם וּבְכֶם, הֵם מְחַפְּשִׁים אַחֵר הַמְטַמְּוִנִיּוֹת שְׁלָכֶם. וְכֵן הוּא אֹמֵר: "וְאֶשֶׁר אָכְלוּ שָׂאֵר עֲמִי וְעוֹרֶם מֵעֲלֵיהֶם הַפְּשִׁיטוּ" וְגוֹמֵר. **וְנִסְתַּם** – מִפְּנֵי אֵימָה. **וְאִין רָדָה אֶתְכֶם** – מִבְּלִי כַח.

**וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְנִסְפַּתִּי לִנְסָרָה אֶתְכֶם
שְׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:**

**וְאִם עַד אֵלֶּיךָ לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְנִסְפַּתִּי לִנְסָרָה אֶתְכֶם
שְׁבַע עַל חֻבִּיכוֹן:**

וְאִם עַד אֵלֶּה – וְאִם בְּעוֹד אֵלֶּה הַמִּכּוֹת עִמָּכֶם לֹא תִשְׁמָעוּ. **וְנִסְפַּתִּי** – עוֹד יִסּוּרִין אַחֲרֵיכֶם. **שְׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם** – שְׁבַע פְּרַעְנִיּוֹת עַל שְׁבַע הַעֲבֵרוֹת הָאֲמֹרוֹת לְמַעֲלָה.

**וְשִׁבְרַתִּי אֶת־גְּאוֹן עֲזָכֶם וְנִתַּתִּי אֶת־שְׁמִיכֶם כְּבִרְזָל
וְאֶת־אַרְצְכֶם כְּנֹחֶשֶׁה:**

**וְאֶתְבַּר יִת יִקָּר תוֹקֶפְכוֹן וְאֶתִּין יִת שְׁמִיָּא דְעֵלְוִיכוֹן
תְּקִיפִין כְּבִרְזָלָא מְלֶאכְתָּא מְטָרָא וְאַרְעָא דְתַחֲתִיכוֹן
חֲסִינָא כְּנֹחֶשֶׁא מְלַמְעָבַד פִּירִין:**

וְשִׁבְרַתִּי אֶת גְּאוֹן עֲזָכֶם – זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אֹמֵר: "הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֲזָכֶם". **וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמִיכֶם כְּבִרְזָל וְאֶת אַרְצְכֶם כְּנֹחֶשֶׁה** – זֶה קֶשֶׁה מִשְׁלֵ מִשְׁלֵ, שֶׁשֶּׁם הוּא אֹמֵר: "וְהָיוּ שְׁמִידָא אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ נִחֲשֶׁת" וְגוֹמֵר, שִׁיָּהִיו הַשְּׂמִים מִזִּיעִין כְּדָרְךְ שֶׁהִנְחִשְׁתָּ מִזִּיעָה, וְהָאָרֶץ אֵינָה מִזִּיעָה כְּדָרְךְ שְׁאִין הַבִּרְזָל מִזִּיעַ, וְהִיא מְשַׁמֶּרֶת פְּרוּתִיהָ. אֲבָל כָּאן, הַשְּׂמִים לֹא יִהְיוּ מִזִּיעִין כְּדָרְךְ שְׁאִין הַבִּרְזָל מִזִּיעַ, וְהִיא חֲרֵב בְּעוֹלָם, וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה מִזִּיעָה כְּדָרְךְ שֶׁהִנְחִשְׁתָּ מִזִּיעָה, וְהִיא מְאֻבָּדֶת פְּרוּתִיהָ.

**וְתִם לָרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא־תִתּוּ אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ
הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ:**

**וְיִסוּף לְרִיקָנוּ חֵילְכוֹן וְלֹא תִתִּין אַרְעֲכוֹן יִת עֲלֵלְתָהּ
וְאֵילָן חֲקֵלָא לֹא יִתִּין אֲבִיָּה:**

וְתִם לָרִיק כְּחֶכֶם – הָרִי אָדָם שְׁלֹא עָמַל, שְׁלֹא חָרַשׁ, שְׁלֹא זָרַע, שְׁלֹא נָכַשׁ, שְׁלֹא כִסֶּס, שְׁלֹא עָדַר, וּבִשְׁעַת הַקְצִיר – בָּא שְׂדֵפוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, אֵין בְּכָה כְלוּם. אֲבָל אָדָם שֶׁעָמַל וְחָרַשׁ וְזָרַע וְנָכַשׁ וְכִסֶּס וְעָדַר, וּבָא שְׂדֵפוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, הָרִי שְׁנִיּוֹ שֶׁל זֶה קִהוּת. **וְלֹא תִתּוּ אַרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ** – אִף מַה שְׁאֵתָה מוֹבִיל לָהּ בִּשְׁעַת הַזָּרַע. **וְעֵץ הָאָרֶץ** – אֲפֵלוּ מִן הָאָרֶץ יִהְיֶה לְקוּי, שְׁלֹא יִתְּנִיט פְּרוּתִיו בִּשְׁעַת הַתְּנִיטָה. **לֹא יִתֵּן** – מִשְׁמַשׁ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, אֲעֵץ וְאֲפִרִי. **לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ** – כְּשֶׁהוּא מְפָרָה – מִשִּׁיר פְּרוּתִיו. הָרִי שְׁמִי קִלְלוֹת, וְיֵשׁ כָּאן שְׁבַע פְּרַעְנִיּוֹת.

**וְאִם־תִּלְכוּ עִמִּי לָרִי וְלֹא תֵאָבוּ לְשִׁמְעֵ לִי וְנִסְפַּתִּי
עֲלֵיכֶם מִכָּה שְׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם:**

**וְאִם תִּהְיוּ בְכוֹן קָדָמִי בְּקִשְׁיִי וְלֹא תִיבּוֹן לְקִבְלָא לְמִימָרִי
וְאִוְסִיָּה לְאִיתָאָה עֲלֵיכֶם מִחָא שְׁבַע כְּחֻבִּיכוֹן:**

וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי לָרִי – רַבּוּתִינוּ אֲמָרוּ: עֲרָאִי, בְּמִקְרָה, שְׁאִינוּ אֵלָּא לְפָרְקִים, כֵּן תִּלְכוּ עֲרָאִי בְּמִצּוֹת. וּמִנְחָם פֶּרֶשׁ לְשׁוֹן מְנִיעָה; וְכֵן: "הֲקָר רִגְלָךְ", וְכֵן: "יִקָּר רִוּחַ". וְקָרוֹב לְשׁוֹן זֶה לְתַרְגּוּמוֹ שֶׁל אֲנָקְלוֹס, לְשׁוֹן קִשִּׁי, שְׁמִקְשִׁים לָכֶם לְהַמְנִיעַ מִהַתְקָרֵב אֵלַי. **שְׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם** – שְׁבַע פְּרַעְנִיּוֹת אַחֲרֵיכֶם בְּמִסְפַּר שְׁבַע, כְּחַטֹּאתֵיכֶם.

**וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת־חֵית הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם
וְהִכְרִיתָהּ אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמָו
דְּרִכֵּיכֶם:**

**וְאִשְׁלַח בְכוֹן יִת חֵית בְּרָא וְתִתְפִּיל יִתְכוֹן וְתִשְׁיַצִּי יִת
בְּעִירְכוֹן וְתִזְעַר יִתְכוֹן וְיִצְדְּנוּ אוֹרְחֵתְכוֹן:**

וְהִשְׁלַחְתִּי – לְשׁוֹן גְּרוּי. **וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם** – אֵין לִי אֵלָּא סִיָּה מְשַׁכֶּלֶת, שְׂדִרְכָּה בְּכָה; בְּהֵמָה, שְׁאִין דִּרְכָּה בְּכָה, מִנִּין תִּלְמוּד לֹאֲמַר: "וְשׁוֹן בְּהֵמוֹת אִשְׁלַח בָּם", הָרִי שְׁתִּים. וּמִנִּין שֶׁתִּהְיֶה מְמִיתָה בְּנִשְׁכֶּתָה תִּלְמוּד לֹאֲמַר: "עַם חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרָיִם"; מַה אֵלוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין, אִף אֵלוּ נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין. כִּבֵּר הָיוּ שְׁנַיִם בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, חֲמוּר נוֹשֵׁךְ וּמְמִית, עֲרוּד נוֹשֵׁךְ וּמְמִית. **וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם** – אֵלוּ הַקְטָנִים. **וְהִכְרִיתָהּ אֶת בְּהֶמְתְּכֶם** – מִבְּחוּץ. **וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם** – מִבְּפָנִים. **וְנִשְׁמָו דְּרִכֵּיכֶם** – שְׁבִילִים גְּדוּלִים וְשְׁבִילִים קְטָנִים. הָרִי שְׁבַע פְּרַעְנִיּוֹת: שְׁוֹן בְּהֵמָה, וְשׁוֹן סִיָּה, חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרָיִם, וְשִׁפְלָה, וְהִכְרִיתָהּ, וְהִמְעִיטָה, וְנִשְׁמָו.

וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִנָּסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:

וְאִם בְּאֵלֶיךָ לֹא תִתְרַדּוּן לְמִימָרִי וְתִהְיוּ קָדָמִי בְּקִשְׁיִי:

לֹא תִנָּסְרוּ – לְיָשׁוּב אֵלַי.

**וְהִלַּכְתִּי אַח־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי
שְׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:**

**וְאִהְיֶה אִף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקִשְׁיִי וְאֵלַי יִתְכוֹן אִף אֲנִי שְׁבַע
עַל חֻבִּיכוֹן:**

והבאתי עליכם חרב נקמת נקם-ברית ונאספתם אלי-
עריכם ושלחתי דבר בתוכם ונתתם ביד-אויב:

ואיתי עליכון דקטליון בחרבא ויתפרעון מזכון
פורענותא על דעברתון על אורייתא ותתפנשון
לקרניכון ואגרי מותנא ביניכון ותתמסרון ביד שונאה:

נקם ברית – ויש נקם שאינו בברית כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקהו. דבר אחר: נקם ברית – נקמת בריתי אשר עברתם. כל
הבאת חרב שבמקרא היא מלקמת חילות אויבים. ונאספתם – מן החוץ אל תוך הערים, מפני המצור. ושלחתי דבר בתוכם – ועל ידי
הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם. לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו, נתנים ביד אויב.

בשברי לכם מטה-לחם ואפו עשר נשים לתמכם
בתנור אחד והשיבו לתמכם במשקל ואכלתם ולא
תשבעו:

בדאתבר לכון סעיד מיכלא וייפנו עשר נשין לתמכון
בתנורא חד ויתיבון לתמכון במתקלא ותיכלון ולא
תשבעון:

מטה לחם – לשון משען, כמו: מטה עז. בשברי לכם מטה לחם – אשבר לכם כל מסעד אכל, והם חצי רעב. ואפו עשר נשים לתמכם בתנור
אחד – מחסר עצים. והשיבו לתמכם במשקל – שתהא התבואה נרקקת, ונעשית פת נפולה ומשתפרת בתנור, והן יושבות ושוקלות את
השברים לסלקם ביניהם. ואכלתם ולא תשבעו – זו מארה בתוך המעים. הרי שבע פרעניות: חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם, חסר עצים,
פת נפולה, מארה במעים. "ונתתם" אינה מן המנין, שהיא הסרב.

ואם-בזאת לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי:

ואם בדא לא תקבלון למימרי ותהכון קדמי בקשיו:

והלכתי עמכם בחמת-קרי ויסרתי אתכם אף-אני
שבע על-חטאתיכם:

ואהד עמכון בתקוף רגז וארדי יתכון אף אנא שבע על
חוביכון:

ואכלתם בשר בניכם ובשר בנתיכם תאכלו:

ותיכלון בסר בניכון ובסר בנתכון תיכלון:

והשמדתי את-במתיכם והכרתי את-חמניכם ונתתי
את-פגריכם על-פגרי גלוליכם וגעלה נפשי אתכם:

ואשיצי ית במתכון ואקציץ ית חנסנסיכון ואמין ית
פגריכון על פגור טעותכון וירחיק מימרי יתכון:

במתיכם – מגדלים ובירניות. חמניכם – מין עבודה נרה שמעמידין על הגנות; ועל שם שמעמידין בחמה, קרויין חמנים. ונתתי את פגריכם
– תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה. וגעלה נפשי אתכם – זה סלוק שכינה.

ונתתי את-עריכם חרבה והשמותי את-מקדשיכם
ולא אריח בריח נוחחכם:

ואמין ית קרויכון חרבא ואצדי ית מקדשיכון ולא
אקביל ברענא קורבן פנישתכון:

ונתתי את עריכם חרבה – יכול מאדם כשהוא אומר: "והשמתי אני את הארץ", הרי אדם אמור; הא מה אני מקים חרבה מעובר ושב.
והשמותי את מקדשיכם – יכול מן הקרבנות כשהוא אומר: ולא אריח, הרי קרבנות אמורים; הא מה אני מקים: והשמותי את מקדשיכם,
מן הגדודיות, שירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פרעניות: אכילת בשר בנים ובנות, והשמדת פמות, הרי שמים.
כרימת חמנים – אין כאן פרענות, אלא על ידי השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגנות ויכרתו. "ונתתי את פגריכם" וגומר, הרי
שלוש. סלוק שכינה, ארבע. חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא אריח קרבנות, הרי שבע.

והשמתי אני את-הארץ ושממו עליה איביכם
הישבים בה:

ואצדי אנא ית ארעא ויצדון עליה בעלי דבביכון דיתבין
בה:

והשמתי אני את הארץ – זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצכם, שתהא שוממה מיושביה.

ואתכם אנרה בגולים והריקתי אתריכם חרב והיתה
ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה:

ויתכון אבדר ביני עממיא ואגרי בתריכון דקטליון
בחרבא ויהי ארעכון צדנא וקרויכון יהיון חרבא:

ואתכם אנרה בגולים – זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד – רואים זה את זה ומתנחמין; וישראל נזרו כבמזרה, כאדם
הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה. והריקתי – כששולף הסרב מתרוקן הנדן. ומדרשו: חרב הנשמטת אתריכם אינה
חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור. והיתה ארצכם שממה – שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה,
נראות לכם חרבות. שבשעה שאדם גולה מביתו ומפרמו ומעירו וסופו לחזור, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, כך שנויה בתורת פהגנים.

אז תרצה הארץ את-שבתתיה כל ימי השממה ואתם
בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את-
שבתתיה:

בכין תרעי ארעא ית שמטהא כל יומין דצדיאא ואתון
בארע בעלי דבביכון בכין תשמיט ארעא ותרעי ית
שמטהא:

אז תרצה – תפיס את פעם המקום, שפעם על שמוותיה. והרצת – למלך את שבתותיה.

כל־ימי השמה תשבת את אשר לא־שבתה כל יומין דצדיאת תשמיט ית דלא שמיטת בשמיטכון בשבתתיכם בשבתכם עליה:
כד הויתון יתבין עליה:

כל ימי השמה – לשון "העשות", ומ"ם דגש במקום כפל "שמה". **אשר לא שבתה** – שבעים שנה של גלות בבל, הן היו כנגד שבעים שנות השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משונכסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים; הוא שונאמר בייחזקאל: "ואתה שכת על צדך השמאלי" וגו' "וכלית את אלה ושכת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום". ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין. ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושלש. ואם תאמר: שנות מנשה חמשים וחמש היו מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתים שנה, דכתיב: "ויעש אשרה כאשר עשה אחאב", ואחאב מלך עשרים ושתים שנה, כמו שאמרו באגדת חלק. ושל אמון שנים, ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשב לארבע מאות ושלשים ושלש שנה, שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה, ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות. הרי לארבע מאות שנה – ששים וארבע. לשלשים ושלש שנה – חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתרה שונכסה בשמיטה המשלמת לשבעים. ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים, וכן הוא אומר בדברי הימים: "עד רצתה הארץ את שבתותיה למלאת שבעים שנה".

והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם בארצת איביהם ורצה אתם קול עליה נדה ונסו מנסת־תרב ונפלו ואין רצה:
ודישתארו בכון ואעיל תברא בלבהון בארעתא דשנאיהון וירדוף יתהון קל טרפא דשקיה ויערקון מערק כד מן גדם דקטליו בתרפא ויפלו ולית דרדיה:

והבאתי מרד – פחד ורד לבב. מ"ם של מרד יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של "מועד" ושל "מוקש" ונסו מנסת תרב – כאלו רודפים הורגים אותם. **עלה נדה** – שהרוח דוחפו ומכהו על עליה אחר ומקשקש ומוציא קול. וכן תרגומו: "קל טרפא דשקיה", לשון חבטה. "שדופות קדים", "שקיפו קדום", לשון "משקוף", "משקופי".

וכשלו איש־באחיו כמפני־תרב ורצה אין ולא־תהיה לכם תקומה לפני איביכם:
וימקלון גבר באחיהו כד מן גדם דקטליו בתרפא ורדיה לית ולא תהי לכון תקומה גדם בעלי דבביכון:

וכשלו איש באחיו – כשירצו לננס, וכשלו זה בזה, כי יבדלו לרוץ. **כמפני תרב** – כאלו בורחים מלפני הורגים, שיהא בלבכם פחד, וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו: **וכשלו איש באחיו**, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערבין זה לזה.

ואבדתם בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם:
ויתבדון ביני עממיא ותגמר יתכון ארע בעלי דבביכון:

ואבדתם בגוים – כשתהיו פזורים, תהיו אבודים זה מזה. **ואכלה אתכם** – אלו המתים בגולה.

והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו:
ודישתארו בכון יתמסון בחוביהון בארעתא דסנאיכון ואף בחובי אבהתהון בישא דאחידיו בידהון יתמסון:

ואף בעונת אבתם אתם – כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. **ימקו** – לשון המסה, כמו: "ימסו"; "נמקו סבורתי".

והתנדו את־עונם ואת־עון אבתם במעלם אשר מעלו־בי ואף אשר־הלכו עמי בקרי:
וינדון ית חוביהון וית חובי אבהתהון בשקרהון דשקרו במימרי ואף דהליכו קדמי בקשיו:

אף־אני אלף עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם או־אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את־עונם:
אף אנא אהד עמהון בקשיו ואעיל יתהון בארע בעלי דבביהון או בכין יתבר לבהון טפשא ובכין ירעון ית חוביהון:

והבאתי אתם – אני בעצמי אביאם. זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים: הואיל וגלינו בין האמות, נעשה כמעשיהם; אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שנאמר: "והעלה על רוחכם ה' לא תהיה" וגומר "חי אני" וגומר "אם לא ביד חזקה" וגומר. **או אז יכנע** – כמו: "או נודע כי שור נגח הוא"; אם אז יכנע. לשון אחר: **אולי**, שמה אז יכנע לבכם וגומר. **ואז ירצו את עונם** – כפרו על עונם ביסוריהם.

ונכרתי את־בריתי יעקוב ואף את־בריתי יצחק ואף את־בריתי אברהם אפר והארץ אפר:
ודכירנא ית קימי דעם יעקוב ואף ית קימי דעם יצחק ואף ית קימי דעם אברהם אנא דכיר וארעא אנא דכיר:

ונכרתי את בריתי יעקוב – בחמשה מקומות נכתב מלא, ואלהיו חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון, שיבא ויבשר גאלת בניו. **ונכרתי את בריתי יעקוב** – למה נמנו אבות אחרנית כלומר: כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו; ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח.

| | |
|---|---|
| וְהָאָרֶץ תַּעֲלֹב מֵהֶם וְתִרְצַן אֶת־שִׁבְתֹּתֶיהָ בְּהִשְׁמָהּ מֵהֶם וְהֵם יִרְצֻוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבִלְעָן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ וְאֶת־חֻקְתִּי גָעֲלָה נַפְשָׁם: | וְאִרְעָא תִתְרַטִּישׁ מִנְהוֹן וְתִרְעִי יִת שְׁמִטָּהּ בְּדַדְדִּיאָת מִנְהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוּן יִת חוּבִיהוֹן לְוִטִּין חִלָּה בְּרָכָאן אִיתִי עֲלִיהוֹן דְּבִדְיָנִי קִצּוּ וְיִת קִימִי רַחֲמִיקַת נַפְשָׁהוֹן: |
| יַעַן וּבִלְעָן – גָּמוּל וּבִגְמוּל אֲשֶׁר בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ. | |
| וְאִי־גַם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵּיהֶם לֹא־מֵאֲסָתִים וְלֹא־גָעֲלָתִים לְכָל־תָּם לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיהֶם: | וְאִף בְּרַם דָּא בְּמַהוּיָהוֹן בְּאַרְע בַּעֲלִי דְבִבְיָהוֹן לֹא אֲרִטּוּשְׁנוֹן וְלֹא אֲרַחֲמִיקְנוֹן לְשִׁיחֲיוּתָהוֹן לְאַשְׁנָאָה קִימִי עֲמָהוֹן אֲרִי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן: |
| וְאִף גַּם זֹאת – וְאִף אֶפְלוּ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפְּרָעוּת אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵּיהֶם, לֹא אֲמַאֲסֵם לְכָל־תָּם וְלַהֲפִיר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם. | |
| וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רַאשֵׁינִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהַזְכִּיר לָהֶם לֹא־לָהֶם אֲנִי יְ-הוָה: | וְזָכִירְנָא לְהוֹן קִיָּם קִדְמָאִי דְאַפִּיקִית יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמִיָּא לְמַהוּי לְהוֹן לְאַלֶּה אָנָּא יְיָ: |
| בְּרִית רַאשֵׁינִים – שָׁל שְׁכֻטִּים. | |
| אֲלֹהֵי הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְ-הוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה: | אֲלִין קִימִיָּא וְדִינִיָּא וְאוֹרִיָּתָא דִּיהֵב יְיָ בֵּין מִימָרִיָּה וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְסִינַי בִּידָא דְמֹשֶׁה: |
| וְהַתּוֹרָה – אֶחָת בְּכֶתֶב וְאֶחָת בְּעַל פֶּה; מִגִּיד שְׁכָלָם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. | |
| שִׁישִׁי פֶרֶשֶׁת הָעֲרָכִים | |
| וַיִּדְבֹּר יְ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: | וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: |
| דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא גִדֹּר בְּעָרְכָּךְ נַפְשׁוֹת לִי־הוָה: | מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גָּבֵר אֲרִי יִפְרִישׁ גִּדֹּר בְּפוֹרְסֹן נַפְשָׁתָא קָדָם יְיָ: |
| כִּי יִפְלֹא – יִפְרִישׁ בְּפִיּוֹ. בְּעָרְכָּךְ נַפְשׁוֹת – לִתֵּן עָרֹךְ נַפְשׁוֹ, לֹא־מֵר: עָרֹךְ דְּכָר שְׁנַפְשׁוֹ תְּלִיזָה בּוֹ עָלִי. | |
| וְהָיָה עָרְכָּךְ הַזֵּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עָרְכָּךְ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל בְּכֶסֶף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: | וְהִי פּוֹרְסָנִיָּה דְדַכְרָא מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְעַד בֶּר שְׁתִּין שָׁנִין וְהִי פּוֹרְסָנִיָּה חֲמִשִּׁין סְלַעִין דְכֶסֶף בְּסְלַעִי קוּדְשָׁא: |
| וְהָיָה עָרְכָּךְ וּגּוֹמֵר – אִין 'עָרֹךְ' זֶה לְשׁוֹן 'דְּמִים', אֲלֹא בֵּין שְׁהוּא יָקָר בֵּין שְׁהוּא זוֹל, כְּפִי שָׁנִין הוּא הָעָרֹךְ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפֶרֶשֶׁה זוֹ. עָרְכָּךְ – כְּמוֹ 'עָרֹךְ'; וְכָפֶל הַכְּפִי"ן, לֹא יִדְעָתִי מֵאֵיזָה לְשׁוֹן הוּא. | |
| וְאִם־נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עָרְכָּךְ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל: | וְאִם נּוֹקְבָתָא הִיא וְהִי פּוֹרְסָנָה תְּלָתִין סְלַעִין: |
| וְאִם מִבֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עָרְכָּךְ הַזֵּכֶר עֶשְׂרִים שָׁקֶלִים וּלְנִקְבָּה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים: | וְאִם מִבֶּר חֲמִישׁ שָׁנִין וְעַד בֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְהִי פּוֹרְסָנִיָּה דְדַכְרָא עֶסְרִין סְלַעִין וּלְנוֹקְבָתָא עֶשֶׂר סְלַעִין: |
| וְאִם מִבֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים – לֹא שְׁיָהָא הַנּוֹדֵר קֶטָן, שְׁאִין בְּדַבְרֵי קֶטָן כְּלוּם; אֲלֹא גְדוֹל שְׁאָמַר: עָרֹךְ קֶטָן זֶה, שְׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים, עָלִי. | |
| וְאִם מִבֶּן־חֲדָשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עָרְכָּךְ הַזֵּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים בְּכֶסֶף וּלְנִקְבָּה עָרְכָּךְ שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים בְּכֶסֶף: | וְאִם מִבֶּר יֶרְחָא וְעַד בֶּר חֲמִישׁ שָׁנִין וְהִי פּוֹרְסָנִיָּה דְדַכְרָא חֲמִישׁ סְלַעִין דְכֶסֶף וּלְנוֹקְבָתָא פּוֹרְסָנָה תְּלָת סְלַעִין דְכֶסֶף: |
| וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה אִם־זָכֹר וְהָיָה עָרְכָּךְ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר שָׁקֶל וּלְנִקְבָּה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים: | וְאִם מִבֶּר שְׁתִּין שָׁנִין וּלְעִילָא אִם דַּכּוּרָא וְהִי פּוֹרְסָנִיָּה חֲמִישׁ עֶשֶׂר סְלַעִין וּלְנוֹקְבָתָא עֶשֶׂר סְלַעִין: |
| וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וּגּוֹמֵר – כְּשִׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה, הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ; לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחַת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעָרְכּוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחַתָּת אֲלֹא שְׁלִישׁ בְּעָרְכָּהּ. דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי: סָבָא בְּבִיתָא, פָּחָא בְּבִיתָא; סָבָתָא בְּבִיתָא, סִימָא בְּבִיתָא וְסִימָנָא טָבָא בְּבִיתָא. | |

| | |
|--|--|
| <p>וְאִם-מָדָּה הוּא מַעֲרָפָה וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיגַל יָד הַנִּזְלָר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן:</p> | <p>וְאִם מִסֵּכֵן הוּא מִפּוֹרְסָנִיָּה וּיְקִימָנִיָּה קִדָּם כֹּהֲנָא וַיִּפְרוֹס יְתִיָּה כֹהֲנָא עַל כּוֹם דְּתַדְבִּיק יָד נִזְרָא יִפְרָסָנִיָּה כֹהֲנָא:</p> |
| <p>וְאִם מָדָּה הוּא – וְשָׂאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לַתָּן הָעֶרֶף הֵנָּה. וְהַעֲמִידוּ – לַנֶּעֱרָף לִפְנֵי הַכֹּהֵן, וַיַּעֲרִיכֵנוּ לִפִּי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיף. עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיגַל – לִפִּי מַה שִּׁישׁ לוֹ יִסְדְּרֵנוּ, וַיִּשְׂאִיר לוֹ כַּדֵּי סִיּוֹ: מָטָה, כֶּרֶךְ וְכֶסֶת, וְכָלִי אֲמָנוּת; אִם הֵנָּה חֲמָר, מִשְׂאִיר לוֹ חֲמוּרָא.</p> | <p>וְאִם-בִּהְמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנֶּה קָרְבָּן לִי-הִנֵּה כָּל דִּיתִין אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לִי-הִנֵּה יִהְיֶה-קֹדֶשׁ:</p> |
| <p>כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ – אָמַר: רִגְלָה שֶׁל זֶה עוֹלָה, דְּבָרָיו קִנְיִין, וְתַמְכָּר לְצָרְכֵי עוֹלָה; וְנִדְמִיָּה חֲלִין, חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ הָאֶבֶר.</p> | <p>וְאִם בְּהִמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנֶּה קָרְבָּן לִי-הִנֵּה וְהָיָה-הוּא וְתַמְכוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ:</p> |
| <p>לֹא יִחְלִיפֵנוּ וְלֹא-יִמָּיר אֹתוֹ טוֹב בָּרַע אִוִּירַע בָּטוֹב וְאִם-הִמָּר יִמָּיר בִּהְמָה בִּבְהִמָּה וְהָיָה-הוּא וְתַמְכוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ:</p> | <p>לֹא יִחְלִיפֵנוּ וְלֹא-יִמָּיר אֹתוֹ טוֹב בָּרַע אִוִּירַע בָּטוֹב וְאִם-הִמָּר יִמָּיר בִּהְמָה בִּבְהִמָּה וְהָיָה-הוּא וְתַמְכוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ:</p> |
| <p>טוֹב בָּרַע – תָּם בְּבַעַל מוֹם. אוֹרַע בָּטוֹב – וְכָל שֶׁכֵּן טוֹב בָּטוֹב וְרַע בָּרַע.</p> | <p>וְאִם כָּל-בִּהְמָה טָמְאָה אֲשֶׁר לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנֶּה קָרְבָּן לִי-הִנֵּה וְהַעֲמִיד אֶת-הַבִּהְמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:</p> |
| <p>וְאִם כָּל בִּהְמָה טָמְאָה – בְּבַעֲלַת מוֹם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהִיא טָמְאָה לְהַקְרִיבָהּ; וְלִמָּדָה הַכְּתוּב שֶׁאֵין קֹדָשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לַחֲלִין בְּפִדְיוֹן, אֲלֵא אִם כֵּן הוּמָמוּ.</p> | <p>וְאִם כָּל בִּהְמָה טָמְאָה אֲשֶׁר לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנֶּה קָרְבָּן לִי-הִנֵּה וְהַעֲמִיד אֶת-הַבִּהְמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:</p> |
| <p>וְהַעֲרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּעֲרָפָה הַכֹּהֵן כֹּן יִהְיֶה:</p> | <p>וַיִּפְרוֹס כֹּהֲנָא יְתֵה בֵּין טוֹב וּבֵין בִּישׁ כְּפּוֹרֶסֶן כֹּהֲנָא כֹּן יִהְיֶה:</p> |
| <p>כַּעֲרָפָה הַכֹּהֵן כֹּן יִהְיֶה – לְשַׁאֵר כָּל אֲדָם הַבָּא לַקְּנוּתָה מִיַּד הַקֹּדֶשׁ.</p> | <p>וְאִם-גֵּאֵל יִגְאֹלָנָה וַיִּסֹּף חֲמִישָׁתוֹ עַל-עֲרָפָהּ:</p> |
| <p>וְאִם גֵּאֵל יִגְאֹלָנָה – בְּבַעֲלִים הַחֲמִיר הַכְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִשׁ. וְכֹן בְּמַקְדִּישׁ בֵּית, וְכֹן בְּמַקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה, וְכֹן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שָׁנִי, הַבְּעָלִים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ, וְלֹא שֹׁאֵר כָּל אֲדָם.</p> | <p>וְאִם גֵּאֵל יִגְאֹלָנָה וַיִּסֹּף חֲמִישָׁתוֹ עַל-עֲרָפָהּ:</p> |
| <p>וְאִישׁ כִּי-יִקְדָּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לִי-הִנֵּה וְהַעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֹּן יִקּוּם:</p> | <p>וּגְבֵר אֲרִי יִקְדִּישׁ יְתֵה בֵּיתִיָּה קוֹדֶשׁ־אֲשֶׁא קִדָּם יִי וַיִּפְרָסָנִיָּה כֹהֲנָא בֵּין טוֹב וּבֵין בִּישׁ כְּמָא דִּיִּפְרוֹס יְתִיָּה כֹהֲנָא כֹן יִקּוּם:</p> |
| <p>וְאִם-הַמַּקְדִּישׁ יִגְאֵל אֶת-בֵּיתוֹ וַיִּסֹּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף-עֲרָפָה עָלָיו וְהָיָה לוֹ:</p> | <p>וְאִם דְּאִקְדִּישׁ יִפְרוֹק יְתֵה בֵּיתִיָּה וַיִּוְסִיף חוֹמֶשׁ כֶּסֶף פּוֹרְסָנִיָּה עָלָיו וְהָיָה לִיָּהּ:</p> |
| <p>שְׂבִיעִי</p> | <p>שְׂבִיעִי</p> |
| <p>וְאִם מִשְׁגָּה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לִי-הִנֵּה וְהָיָה עֲרָפָה לִפִּי זֶרַעוֹ זָרַע חֲמָר שְׂעָרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף:</p> | <p>וְאִם מִחֻקֵּל אֲחֻזָּתִיָּה יִקְדִּישׁ גְּבֵר קִדָּם יִי וְהָיָה פּוֹרְסָנִיָּה לְכוֹם זֶרַעִיָּה בֵּית זָרַע כּוֹר שְׂעָרִין בְּחֻמְשֵׁין סִלְעִין דְּכֶסֶף:</p> |
| <p>וְהָיָה עֲרָפָה לִפִּי זֶרַעוֹ – וְלֹא כִּפִּי שְׂוִיָּה; אֲחֻזַּת שְׂדֵה טוֹבָה וְאֲחֻזַּת שְׂדֵה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁנָה, בֵּית כּוֹר שְׂעוּרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶלִים, כֹּה גִזְרַת הַכְּתוּב. וְהוּא שָׂבָא לְגֹאֲלָהּ בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. וְאִם בָּא לְגֹאֲלָהּ בְּאַמְצָעוֹ, נוֹתֵן לִפִּי הַחֲשֹׁבּוֹן, סִלְע וּפּוֹנְדִיּוֹן לְשָׁנָה; לִפִּי שְׂאִינָה הַקֹּדֶשׁ אֲלֵא לְמִנְיֵן שְׁנֵי הַיּוֹבֵל, שְׂאִם נִגְאֹלָה – הָרִי טוֹב; וְאִם לֹא, הַגִּזְבָּר מוֹכֶרָה בְּדָמִים הַלָּלוּ לְאַחֵר, וְעוֹמְדַת בֵּינָה הַלּוֹקֵס עַד הַיּוֹבֵל, כַּאֲשֶׁר כָּל הַשָּׂדוֹת הַמְּכוּרוֹת. וְכַשֵּׁהיא יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ, חוֹזְרַת לַכֹּהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שֶׁהַיּוֹבֵל פּוֹגַע בּוֹ וּמִתְחַלֶּקֶת בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ הַמִּשְׁפָּט הָאֲמוּר בְּמַקְדִּישׁ שְׂדֵה. וְעַכְשָׁו אֶפְרָשְׁנוּ עַל סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת.</p> | <p>וְהָיָה עֲרָפָה לִפִּי זֶרַעוֹ – וְלֹא כִּפִּי שְׂוִיָּה; אֲחֻזַּת שְׂדֵה טוֹבָה וְאֲחֻזַּת שְׂדֵה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁנָה, בֵּית כּוֹר שְׂעוּרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶלִים, כֹּה גִזְרַת הַכְּתוּב. וְהוּא שָׂבָא לְגֹאֲלָהּ בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. וְאִם בָּא לְגֹאֲלָהּ בְּאַמְצָעוֹ, נוֹתֵן לִפִּי הַחֲשֹׁבּוֹן, סִלְע וּפּוֹנְדִיּוֹן לְשָׁנָה; לִפִּי שְׂאִינָה הַקֹּדֶשׁ אֲלֵא לְמִנְיֵן שְׁנֵי הַיּוֹבֵל, שְׂאִם נִגְאֹלָה – הָרִי טוֹב; וְאִם לֹא, הַגִּזְבָּר מוֹכֶרָה בְּדָמִים הַלָּלוּ לְאַחֵר, וְעוֹמְדַת בֵּינָה הַלּוֹקֵס עַד הַיּוֹבֵל, כַּאֲשֶׁר כָּל הַשָּׂדוֹת הַמְּכוּרוֹת. וְכַשֵּׁהיא יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ, חוֹזְרַת לַכֹּהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שֶׁהַיּוֹבֵל פּוֹגַע בּוֹ וּמִתְחַלֶּקֶת בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ הַמִּשְׁפָּט הָאֲמוּר בְּמַקְדִּישׁ שְׂדֵה. וְעַכְשָׁו אֶפְרָשְׁנוּ עַל סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת.</p> |
| <p>אִם-מִשְׁגָּת הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂגָהוּ כַּעֲרָפָה יִקּוּם:</p> | <p>אִם מִשְׁתָּא דִּיּוֹבִילָא יִקְדִּישׁ חֻקְלִיָּה כְּפּוֹרְסָנִיָּה יִקּוּם:</p> |
| <p>אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ וְגוֹמֵר – אִם מִשְׁעֶבְרָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, מִיָּד הַקְדִּישָׁה, וְכֹא לְגֹאֲלָהּ מִיָּד. כַּעֲרָפָה יִקּוּם – כַּעֲרָפָה הֵנָּה הָאֲמוּר יִהְיֶה, חֲמִשִּׁים כֶּסֶף יִתֵּן.</p> | <p>אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ וְגוֹמֵר – אִם מִשְׁעֶבְרָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, מִיָּד הַקְדִּישָׁה, וְכֹא לְגֹאֲלָהּ מִיָּד. כַּעֲרָפָה יִקּוּם – כַּעֲרָפָה הֵנָּה הָאֲמוּר יִהְיֶה, חֲמִשִּׁים כֶּסֶף יִתֵּן.</p> |

| | |
|--|--|
| וְאִם-אַחֵר הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שָׁזָהוּ וַחֲשַׁב-לוֹ הַכֶּהֱן אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל וַנִּגָּרַע מֵעֶרְכָּהּ: | וְאִם בְּתֵר יוֹבִילָא יִקְדִּישׁ חַקְלִיה וַיַּחֲשִׁיב לִיה כְּהֵנָּא יַת כְּסָפָא עַל פּוּם שְׁנִיָּא דְאַשְׁמַאֲרָא עַד שְׁמָא דְיוֹבִילָא וַיִּתְּמַנַּע מִפּוֹרְסָנִיה: |
|--|--|

וְאִם אַחֵר הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ – וְכֵן אִם הַקְדִּישָׁה מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל, וְנִשְׁתַּהֲה בִּיד גִּזְבָּר, וְכֵן זֶה לִגְאָלָה אַחֵר הַיּוֹבֵל. וַחֲשַׁב לוֹ הַכֶּהֱן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת – כְּפִי חֲשָׁבוֹן. כִּיצַד הָרִי קָצַב דְּמִיָּה שֶׁל אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, חֲמִשִּׁים שָׁקֶל. הָרִי שָׁקֶל לְכָל שָׁנָה, וְשָׁקֶל יָמֵר בֵּין כָּלָן, וְהַשָּׁקֶל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה פּוֹנְדִּיּוֹנִין, הָרִי סֵלַע וּפּוֹנְדִּיּוֹן לְשָׁנָה. אֲלֹא נִשְׁחַסֵּר פּוֹנְדִּיּוֹן אֶחָד לְכָלָן, וְנֶאֱמְרוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁאוֹתוֹ פּוֹנְדִּיּוֹן – קֶלְבוֹן לְפָרוּטְרוֹט; וְהִבָּא לִגְאָל, וַתֵּן סֵלַע וּפּוֹנְדִּיּוֹן לְכָל שָׁנָה לְשָׁנִים הַנּוֹתָרוֹת עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל. וַנִּגָּרַע מֵעֶרְכָּהּ – מִנֵּן הַשָּׁנִים שֶׁמִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל עַד שָׁנַת הַפְּדִיּוֹן.

| | |
|--|---|
| וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂזָה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ וַיִּסֹּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף-עֶרְכָּהּ עָלָיו וְקָם לוֹ: | וְאִם מִפְּרָק יִפְרוֹק יַת חַקְלָא דְאַקְדִּישׁ יִתִּיה וַיּוֹסִיף חוֹמְשָׁא כְּסָף פּוֹרְסָנִיה עָלוּהִי וַיִּקּוּם לִיה: |
|--|---|

וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל – הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ, יוֹסִיף חֲמִשׁ עַל הַקְצָבָה הַזֹּאת.

| | |
|--|--|
| וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂזָה וְאִם-מִכָּר אֶת-הַשָּׂזָה לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִגְאֹל עוֹד: | וְאִם לֹא יִפְרוֹק יַת חַקְלָא וְאִם זָבִין יַת חַקְלָא לְגַבֵּר אַחֵר לֹא יִתְפָּרִיק עוֹד: |
|--|--|

וְאִם לֹא יִגְאֹל אֶת הַשָּׂזָה – הַמִּקְדִּישׁ. וְאִם מִכָּר – הַגִּזְבָּר. אֶת הַשָּׂזָה לְאִישׁ אַחֵר, לֹא יִגְאֹל עוֹד – לְשׁוּב לֵיד הַמִּקְדִּישׁ.

| | |
|--|--|
| וְהָיָה הַשָּׂזָה בְּצִאתוֹ בַּיּוֹבֵל קָדֵשׁ לִי-הוָה כְּשִׂזָּה חֲתָרָם לַכֶּהֱן תִּהְיֶה אַחֲזָתוֹ: | וְהָיָה חַקְלָא בְּמִפְקִיָּה בְּיוֹבִילָא קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ כַּחַקְלָא תִרְמָא לְכַהֲנָא תִּהִי אַחֲסָנִתִּיה: |
|--|--|

וְהָיָה הַשָּׂזָה בְּצִאתוֹ בַּיּוֹבֵל – מִיד הַלּוֹקָחוֹ מִן הַגִּזְבָּר, כְּדָרָךְ שְׁאֵר שְׁדוֹת הַיּוֹצֵאוֹת מִיד לּוֹקְחֵיהֶם בַּיּוֹבֵל. קָדֵשׁ לַה' – לֹא שָׁיֵשׁוּב לְהַקְדִּישׁ בְּדָן הַבַּיִת לִיד הַגִּזְבָּר, אֲלֹא כְּשִׂזָּה חֲתָרָם הַנָּתוּן לַכֹּהֲנִים, שְׁנַעֲמַר: "כָּל חֲתָרָם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה"; אִם זֶה תִּתְחַלֵּק בַּיּוֹבֵל לַכֹּהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שְׁיוֹם הַכְּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹגַע בּוֹ.

| | |
|--|--|
| וְאִם אֶת-שִׂזָּה מִקְנָתוֹ אֲשֹׁר לֹא מִשִּׂזָּה אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ לִי-הוָה: | וְאִם יַת חַקְלָא זָבִינוּהִי דְלֹא מִחַקְלָא אַחֲסָנִתִּיה יִקְדִּישׁ קָדָם יְיָ: |
|--|--|

וְאִם אֶת שִׂזָּה מִקְנָתוֹ וְגוֹמֵר – חֲלוּק יֵשׁ בֵּין שִׂזָּה מִקְנָה לְשִׂזָּה אַחֲזָה; שִׂשִּׂזָּה מִקְנָה לֹא תִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל, לְפִי שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁה אֲלֹא עַד הַיּוֹבֵל, שֶׁהָרִי בַּיּוֹבֵל הִנָּה עֲתִידָה לְצֵאת מִידוֹ וּלְשׁוּב לְבָעָלִים; לְפִיכָךְ אִם כֹּא לִגְאָלָה, יִגְאֹל בְּדָמִים הַלְלוֹ הַקְצוּבִים לְשִׂזָּה אַחֲזָה. וְאִם לֹא יִגְאֹל, וַיִּמְכְּרֶנָּה גִּזְבָּר לְאַחֵר, אוֹ אִם לֹא יִגְאֹל הוּא, בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂזָה לְאֲשֹׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ, אוֹתוֹ שֶׁהַקְדִּישָׁה. וְכֵן תֵּאֱמַר: לְאֲשֹׁר קָנָהּ הַלּוֹקֵם הֵנָּה הָאֲחֲרוֹן מֵאִתּוֹ, וְנָהוּ הַגִּזְבָּר לְכָךְ הִצָּרָה לוֹמַר: "לְאֲשֹׁר לוֹ אַחֲזָתָה הָאֶרֶץ" מִירוּשַׁת אֲבוֹת, וְנָהוּ בְּעָלִים הָרַאשׁוֹנִים שֶׁמְכַרְוֶה לְמִקְדִּישׁ.

| | |
|---|---|
| וַחֲשַׁב-לוֹ הַכֶּהֱן אֶת מַכְסַּת הָעֶרְכָּה עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל וַנָּתַן אֶת-הָעֶרְכָּה בַּיּוֹם הַהוּא קָדֵשׁ לִי-הוָה: | וַיַּחֲשִׁיב לִיה כְּהֵנָּא יַת גָּסִיב פּוֹרְסָנִיה עַד שְׁמָא דְיוֹבִילָא וַיִּתֵּן יַת פּוֹרְסָנִיה בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ: |
|---|---|

| | |
|--|---|
| בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂזָה לְאֲשֹׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ לְאֲשֹׁר-לוֹ אַחֲזָתָה הָאֶרֶץ: | בְּשְׁמָא דְיוֹבִילָא יִתּוּב חַקְלָא לְדִזְבְּנִיה מִנִּיה לְדִדִּילִיה אַחֲסָנָתָא אֶרְעָא: |
|--|---|

| | |
|--|--|
| וְכָל-עֶרְכָּה יִהְיֶה בְּשָׁקֶל הַקָּדֵשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל: | וְכָל פּוֹרְסָנִיה יִהִי בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מַעֲזִין יִהִי סִלְעָא: |
|--|--|

וְכָל עֶרְכָּה יִהְיֶה בְּשָׁקֶל הַקָּדֵשׁ – כָּל עֶרְכָּה שֶׁכְּתוּב בּוֹ שְׁקָלִים, יִהְיֶה בְּשָׁקֶל הַקָּדֵשׁ. עֶשְׂרִים גֵּרָה – עֶשְׂרִים מְעוֹת. כֶּךָ הָיוּ מִתְחַלְתָּה, וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן הוֹסִיפוּ שְׁתוֹת וְנֶאֱמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: שֵׁשׁ מְעָה כְּסָף דִּינָר, עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מְעוֹת לְסִלְעָה.

| | |
|--|---|
| אֲדָם-בְּכוֹר אֲשֹׁר-יִבְכֹּר לִי-הוָה בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם-שֹׁר אִם-שִׂזָּה לִי-הוָה הוּא: | בָּרָם בּוֹכְרָא דִּיתְבַּכֵּר קָדָם יְיָ בְּבַעֲרָא לֹא יִקְדִּישׁ גָּבֵר יִתִּיה אִם תּוֹר אִם אִמֵּר דִּינִי הוּא: |
|--|---|

לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ – לְשֵׁם קֶרְבֵּן אַחֵר, לְפִי שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ.

| | |
|---|---|
| וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָהּ בְּעֶרְכָּהּ וַיִּסֹּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם-לֹא יִגְאֹל וְנִמְכָּר בְּעֶרְכָּהּ: | וְאִם בְּבַעֲרָא מִסְּאָבָא וַיִּפְרוֹק בְּפּוֹרְסָנִיה וַיּוֹסִיף חוֹמְשָׁהּ עָלוּהִי וְאִם לֹא יִתְפָּרִיק וַיִּזְדָּבֵן בְּפּוֹרְסָנִיה: |
|---|---|

וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וְגוֹמֵר – אִין הַמִּקְרָא הֵנָּה מוֹסָב עַל הַבְּכוֹר, שְׁאִין לוֹמַר בְּבָכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה: "וּפְדָהּ בְּעֶרְכָּהּ". וְנִחְמוֹר אִין זֶה, שֶׁהָרִי אִין פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר אֲלֹא טָלָה, וְהוּא מִתְּנָה לַכֶּהֱן וְאִינוֹ לְהַקְדִּישׁ. אֲלֹא הַכְּתוּב מוֹסָב עַל הַהַקְדָּשׁ, שֶׁהַכְּתוּב שְׁלֹמְעֵלָה דָּבַר בְּפִדְיוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה

שְׁהוּמָמָה, וְכָאן דָּבַר בְּמַקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְבָדֵק הַבַּיִת. וּפָדָה בְּעֶרְכָּהּ – כְּפִי מִה שִׁיעָרִיכָנָה הַכֹּהֵן. וְאִם לֹא יִגָּאֵל – עַל יְדֵי בְּעָלִים. וְנִמְכָּר בְּעֶרְכָּהּ – לְאַחֲרִים.

אֲךְ-כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִתְּרֵם אִישׁ לִי-הִנֵּה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ
מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁנֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכָר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל-
חֶרֶם קֹדֶשׁ-קֳדָשִׁים הוּא לִי-הִנֵּה:
בָּרֵם כָּל חֶרֶם דִּיתְּרִים גָּבֵר קֶדֶם יְיָ מִכָּל דְּלִיָּה מֵאֲנָשָׁא
וּבַעֲרִיא וּמִחֻקֵּל אֲחֻסָּנִיתָיָה לֹא יִזְדָּבֵן וְלֹא יִתְּפָרִיק כָּל
חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁין הוּא קֶדֶם יְיָ:

אֲךְ כָּל חֶרֶם וּגּוֹמֵר – נִחְלָקוּ רַבּוּתֵינוּ בַּדָּבָר. יֵשׁ אוֹמְרִים: סֶתֶם חֲרָמִים לְהַקְדֵּשׁ, וְיָמָּה אֲנִי מְקַנֵּם "כָּל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לַיהוָה", בְּחֲרָמֵי כֹהֲנִים, שְׁפָרַשׁ וְאָמַר: "הֲרִי זֶה חֶרֶם לִפְנֵינוּ"; וְיֵשׁ שֹׁאֲמְרֵי: סֶתֶם חֲרָמִים לִפְנֵינוּ. לֹא יִמָּכָר וְלֹא יִגָּאֵל – אֲלֵא יִנָּתֵן לִפְנֵינוּ. לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: סֶתֶם חֲרָמִים לִפְנֵינוּ, מִפְּרֹשׁ מִקְרָא זֶה בְּסֶתֶם חֲרָמִים; וְהָאוֹמֵר: סֶתֶם חֲרָמִים לְבָדֵק הַבַּיִת, מִפְּרֹשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֲרָמֵי כֹהֲנִים. שֶׁהַכָּל מוֹדִים שֶׁחֲרָמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן עַד שִׁיבֹאוּ לִיד כֹּהֵן, וְחֲרָמֵי גְבוּה נִפְדִּים. כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא – הָאוֹמֵר: סֶתֶם חֲרָמִים לְבָדֵק הַבַּיִת, מִבֵּיא רֵאזִיָּה מִפָּאן; וְהָאוֹמֵר: סֶתֶם חֲרָמִים לִפְנֵינוּ, מִפְּרֹשׁ כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לֵה', לְלַמֵּד שֶׁחֲרָמֵי כֹהֲנִים חָלִים עַל קֹדֶשִׁי קֳדָשִׁים וְעַל קֳדָשִׁים קָלִים, וְנוֹתֵן לִפְנֵינוּ, כְּמוֹ שִׁשְׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת עֲרֻכִּין: אִם גָּדַר – נוֹתֵן דְּמִיתָה; וְאִם נָדְבָה – נוֹתֵן אֶת טוֹבָתָה. מֵאֲדָם – כָּגוֹן שֶׁהַחֲרָם עֲבָדִיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכֹּנְעָנִים.

כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִתְּרֵם מִן-הָאֲדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמֶת:
כָּל חֶרֶם דִּיתְּרֵם מִן אֲנָשָׁא לֹא יִתְּפָרִיק אֲתִקְטָלָא
יִתְקַטִּיל:

כָּל חֶרֶם אֲשֶׁר יִתְּרֵם וּגּוֹמֵר – הַיּוֹצֵא לְהַרְגַּ וְאָמַר אַחַד: עֲרֻכוּ עָלַי, לֹא אֶמַר כָּלוּם. מוֹת יוֹמֶת – הֲרִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, לִפְיָכָהּ לֹא יִפְדָּה אֵין לוֹ לֹא דְמִים וְלֹא עֲרֹךְ.

וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לִי-הִנֵּה
הוּא קֹדֶשׁ לִי-הִנֵּה:
וְכָל מַעֲשֵׂר אֶרֶץ מִזֶּרַע אֶרֶץ דְּאֶרֶץ מִפְּרִי אֵילָנָא דִּינִי הוּא
קֹדֶשׁ אֲדָם יְיָ:

וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ – בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַכְּתוּב מְדַבֵּר. מִזֶּרַע הָאָרֶץ – דָּגוּן. מִפְּרִי הָעֵץ – תִּירוּשׁ וְיִצְהָר. לֵה' הוּא – קִנְאוּ ה', וּמִשְׁלַחֲנוּ צִוָּה לַיהוָה וְלֵאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דָּגְנְךָ תִּירוּשָׁה" וּגּוֹמֵר.

וְאִם-יִגָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו:
וְאִם מִפְּרִי יִפְרוֹק גָּבֵר מִמַּעֲשָׂרֵיָה חוֹמִישִׁיָה יוֹסִיף
עָלָיו:

מִמַּעֲשָׂרוֹ – וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר חֲבָרוֹ; הַפּוֹדָה מַעֲשֵׂר שֶׁל חֲבָרוֹ אֵין מוֹסִיף חֲמִישׁ. וְיָמָּה הִיא גָּאֵלָתוֹ כְּדִי לְהַתִּירוֹ בְּאֲכִילָה בְּכָל מְקוֹם. וְהַמְּעוֹת יַעֲלֶה וְיֵאכַל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: "וְנָתַתְּ בְּכֶסֶף" וּגּוֹמֵר.

וְכָל-מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לִי-הִנֵּה:
וְכָל מַעֲשֵׂר תּוֹרִין וְעֹאן כָּל דִּיעֲבַר תַּחַת חוֹטְרָא
עֲשִׂירָאָה יִהְיֶה קֹדֶשׁ אֲדָם יְיָ:

תַּחַת הַשֶּׁבֶט – כְּשֶׁבֶט לַעֲשָׂרוֹ, מוֹצִיאֵן בְּפֶתַח זֶה אַחֵר זֶה, וְהָעֲשִׂירִי מִכָּה בְּשֶׁבֶט צְבוּעַ בְּסִקְרָא, לְהַיּוֹת גֶּבֶר שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, כֵּן עוֹשֶׂה לְטָלָאִים וְלַעֲגָלִים שֶׁל כָּל שְׁנָה וְשְׁנָה. יִהְיֶה קֹדֶשׁ – לְקֶרֶב לְמִזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאִמּוֹרִיו, וְהַבָּשָׂר גָּאֵל כֻּלָּם; שֶׁהֲרִי לֹא נִמְנָה עִם שְׂאֵר מִתְּנוֹת כֹּהֲנָה, וְלֹא מַצִּינוּ שִׁיָּהָ נִתֵּן לִפְנֵינוּ.

לֹא יִבְקָר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְיָרְנוּ וְאִם-הִמָּר יִמְיָרְנוּ
וְהִנֵּה-הוּא וְתִמּוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
לֹא יִבְקָר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יִבְקָר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יִתְּלַפְּנִיָה וְאִם תְּלַפָּא
יִתְּלַפְּנִיָה וְיִהְיֶה הוּא וְתִלּוּפִיָה יִהְיֶה קֹדֶשׁ אֲדָם יְיָ יִתְּפָרִיק:

לֹא יִבְקָר וּגּוֹמֵר – לִפִּי שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָל מִבְחָר נִדְרִיכֶם"; יָכוֹל יִהְיֶה בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיָּפֶה תִּלְמוּד לֹמֵר: לֹא יִבְקָר בֵּין טוֹב לָרַע; בֵּין תָּם בֵּין בַּעַל מוֹם – חָלָה עָלָיו קִדְשָׁה. וְלֹא שִׁינְקָרִיב בַּעַל מוֹם, אֲלֵא יֵאָכַל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר, וְאִסּוּר לִגְזֹל וְלַעֲבֹד.

אֲלֵה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה י-הִנֵּה אֶת-מִשְׁנֵה אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי:
אֲלֵינוּ פְּקוּדֵיָא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מִשְׁנֵה לִוְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא
דְּסִינַי:

תִּזְק תִּזְק תִּזְק וְנִתְחַזֵּק!!!

לח וַיִּשְׁמָע שְׁפֹטָיָה בֶן־מֶתָן וַיַּגְדִּלְהוּ בֶן־פִּשְׁחֹר
 וַיּוֹכֵל בֶּן־שְׁלֹמִיָּהוּ וּפִשְׁחֹר בֶּן־מִלְכָּיָה אֶת־
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִרְמְיָהוּ מְדַבֵּר אֶל־כָּל־הָעָם לֵאמֹר:
 כֹּה אָמַר יְיָ הֵנָּה הֵיטֵב בְּעֵינֵי הַזֹּאת יָמוּת בַּחֶרֶב
 בָּרֶעֱב וּבַדָּבָר וְהֵיכָא אֶל־הַפְּשָׁדִים וְחָלָה וְהָיְתָה־
 לוֹ נִפְשׁוֹ לְשָׁלָל וְחַי: כֹּה אָמַר יְיָ הֵנָּה הִנֵּתָן תְּנִיתָן
 הָעֵינִי הַזֹּאת בֶּיַד חַיִּל מִלֶּךְ־בָּבֶל וּלְכָדָה: וַיֹּאמְרוּ
 הַשָּׂרִים אֶל־הַמֶּלֶךְ יוֹמֶת נָא אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה כִּי־
 עַל־כֵּן הוּא־מִרְפָּא אֶת־יָדַי אֲנֹשִׁי הַמִּלְחָמָה
 הַנִּשְׁאָרִים | בְּעֵינֵי הַזֹּאת וְאֵת יָדַי כָּל־הָעָם לְדָבָר
 אֲלֵיהֶם כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי | הָאִישׁ הַזֶּה אֵינָנו
 דֹּרֵשׁ לְשָׁלוֹם לָעָם הַזֶּה כִּי אִם־לְרָעָה: וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ הִנֵּה־הוּא בְּיָדְכֶם כִּי־אֵין הַמֶּלֶךְ
 יוֹכֵל אֶתְכֶם דָּבָר: וַיִּקְחוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ
 אֶל־הַבּוֹר | מִלְכָּיָהוּ בֶן־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲצָר
 הַמִּטְרָה וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ בַּחֲבָלִים וּבַבּוֹר אֵין־
 מַיִם כִּי אִם־טֵיט וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטֵיט: וַיִּשְׁמָע
 עֶבֶד־מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי אִישׁ סָרִיס וְהוּא בְּבֵית הַמֶּלֶךְ
 כִּי־נָתְנוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ אֶל־הַבּוֹר וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב
 בְּשַׁעַר בִּנְיָמִן: וַיֵּצֵא עֶבֶד־מֶלֶךְ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ
 וַיַּדְּבָר אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הִרְעוּ
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשׂוֹ לִירְמְיָהוּ
 הַנָּבִיא אֶת אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֶל־הַבּוֹר וַיָּמָת תַּחֲתָיו
 מִפְּנֵי הָרָעָב כִּי אֵין הֶלֶחֶם עוֹד בְּעִיר: וַיֵּצֵא
 הַמֶּלֶךְ אֶת עֶבֶד־מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי לֵאמֹר קַח בִּידְךָ מִזֶּה
 שְׁלֵשִׁים אָנָשִׁים וְהַעֲלִית אֶת־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא מִן־
 הַבּוֹר בְּטָרֶם יָמוּת: וַיִּקַּח | עֶבֶד־מֶלֶךְ אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וַיָּבֵא בֵּית־הַמֶּלֶךְ אֶל־תַּחַת הָאוֹצָר
 וַיִּקַּח מִשָּׁם בָּלוֹן סִתְבוֹת וּבָלוֹן מִלְּחִים וַיִּשְׁלַח־
 אֶל־יִרְמְיָהוּ אֶל־הַבּוֹר בַּחֲבָלִים: וַיֹּאמֶר עֶבֶד־
 מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי אֶל־יִרְמְיָהוּ שָׁמַיִם נָא בָּלוּאִי הַסִּתְבוֹת
 וְהַמִּלְחִים תַּחַת אַצְלוֹת יָדְיָךָ מִתַּחַת לַחֲבָלִים וַיַּעַשׂ
 יִרְמְיָהוּ כֵן: וַיִּמְשְׁכוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ בַּחֲבָלִים וַיַּעֲלוּ
 אֹתוֹ מִן־הַבּוֹר וַיִּשָּׁב יִרְמְיָהוּ בַּחֲצָר הַמִּטְרָה:
 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ וַיִּקַּח אֶת־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא
 אֲלָיו אֶל־מְבוֹא הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר בְּבֵית יְיָ הֵנָּה
 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יִרְמְיָהוּ שְׂאֵל אֲנִי אֶתְּךָ דְּבָר אֶל־
 תַּכְתֵּד מִמָּנִי דָּבָר: וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל־צִדְקִיָּהוּ כִּי

אֲנִיד לְךָ הַלּוֹא הִמָּת תְּמִיתָנִי וְכִלִּי אֵינֶנּוּ לֹא
 תִשְׁמָע אֵלַי: וַיִּשְׁכַּע הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶל־יִרְמְיָהוּ
 בַּסֶּתֶר לֵאמֹר חַי־יְיָ הֵנָּה אֲשֶׁר עָשָׂה־לָּנוּ אֶת־הַנֶּפֶשׁ
 הַזֹּאת אִם־אֲמִיתָךְ וְאִם־אֶתְנֶךָ בְּיַד הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
 אֲשֶׁר מִבְּקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ: וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל־
 צִדְקִיָּהוּ כֹה־אָמַר יְיָ הֵנָּה אֶל־לֵהִי צֶבֱאוֹת אֶל־לֵהִי
 יִשְׂרָאֵל אִם־יֵצֵא תֵצֵא אֶל־שָׂרֵי מֶלֶךְ־בָּבֶל וְחָיְתָה
 נַפְשְׁךָ וְהָעֵינִי הַזֹּאת לֹא תִשְׁרָף בָּאֵשׁ וְחָיְתָה אַתָּה
 וּבֵיתְךָ: וְאִם לֹא־תֵצֵא אֶל־שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וְנִתְּנָה
 הָעֵינִי הַזֹּאת בְּיַד הַכַּשְׁ-דִּים וְשָׂרְפוּךָ בָּאֵשׁ וְאַתָּה
 לֹא־תִמָּלֵט מִיָּדָם: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶל־
 יִרְמְיָהוּ אֲנִי דָאָג אֶת־יְהוּדִים אֲשֶׁר נִפְלוּ אֶל־
 הַכַּשְׁ-דִּים כֹּה־יִתְּנוּ אֹתִי בְיָדָם וְהִתְעַלְלוּ־בִּי:
 וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ לֹא יִתְּנוּ שְׁמַע־נָא | בְּקוֹל יְיָ הֵנָּה
 לֹא־אֲשֶׁר אֲנִי דָבָר אֲלֵיךָ וַיִּיטֵב לְךָ וְתָחִי נַפְשְׁךָ:
 וְאִם־מָאֵן אַתָּה לֵצָאֵת זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר הִרְאֵנִי
 יְיָ הֵנָּה: וְהִנֵּה כָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׁאָרוּ בְּבֵית
 מֶלֶךְ־יְהוּדָה מוֹצְאוֹת אֶל־שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִנֵּה
 אִמְרַת הַסִּיתוּךָ וַיִּכְלוּ לְךָ אֲנֹשִׁי שְׁלֹמֶךָ הִטְבְּעוּ
 בְּכֶץ רִגְלֶךָ נִסְגּוּ אַחֲוֶר: וְאֶת־כָּל־נָשִׁיךָ וְאֶת־בְּנֶיךָ
 מוֹצְאִים אֶל־הַכַּשְׁ-דִּים וְאַתָּה לֹא־תִמָּלֵט מִיָּדָם כִּי
 בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל תִּתְּפֹשׁ וְאֶת־הָעֵינִי הַזֹּאת תִּשְׂרָף
 בָּאֵשׁ: וַיֹּאמֶר צִדְקִיָּהוּ אֶל־יִרְמְיָהוּ אִישׁ אֶל־יָדְעַ
 בַּדְּבָרִים־הָאֵלֶּה וְלֹא תָמוּת: וְכִי־יִשְׁמָעוּ הַשָּׂרִים
 כִּי־דִבַּרְתִּי אִתְּךָ וַיָּבֹאוּ אֲלֵיךָ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיךָ הַגִּידָה־
 נָא לָנוּ מִה־דִּבְרֶת אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶל־תַּכְתֵּד מִמָּנִי וְלֹא
 נִמְיָתָךְ וּמִה־דָּבָר אֲלֵיךָ הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמְרָת אֲלֵיהֶם
 מִפִּיל־אֲנִי תַחֲנֹנִתִּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי הַשִּׁיבֵנִי בֵּית
 יְהוֹנָתָן לָמוּת שָׁם: וַיָּבֹאוּ כָל־הַשָּׂרִים אֶל־
 יִרְמְיָהוּ וַיִּשְׁאָלוּ אֹתוֹ וַיַּגֵּד לָהֶם כָּל־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּלֶךְ וַיַּתְּרִשׁוּ מִמָּנִי כִּי לֹא־
 נִשְׁמָע הַדָּבָר: וַיִּשָּׁב יִרְמְיָהוּ בַּחֲצָר הַמִּטְרָה עַד־
 יוֹם אֲשֶׁר־נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם וְהָיָה כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה
 יְרוּשָׁלַם:

לט בַּשָּׁנָה הַתְּשַׁעִּית לְצִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בַּחֲדָשׁ
 הָעֲשׂוֹרִי בָּא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וְכָל־חִילוֹ אֶל־
 יְרוּשָׁלַם וַיִּצְּרוּ עָלֶיהָ: בַּעֲשָׂתִי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 לְצִדְקִיָּהוּ בַּחֲדָשׁ הָרְבִיעִי בַּתְּשַׁעָה לַחֲדָשׁ הַבְּקָעָה

הָעִיר: וַיָּבֹאוּ כָּל שָׂרֵי מֶלֶךְ-בָּבֶל וַיָּשָׁבוּ בְשַׁעַר הַתְּנוּף גִּרְגָּל שְׂרָאֲצָר סַמָּא־רִנְבּוֹ שׂוֹר־סָכִים רַב־סוּרִים גִּרְגָּל שְׂרָאֲצָר רַב־מָג וְכָל־שְׂאֲרֵית שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָם צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְכָל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַיִּבְרָחוּ וַיֵּצְאוּ לָלֶזֶל מִן־הָעִיר דֶּרֶךְ גֶּן הַמֶּלֶךְ בְּשַׁעַר בֵּין הַחֲמֹתִים וַיֵּצֵא דֶרֶךְ הָעֲרָבָה: וַיִּירָדְפוּ חֵיל־פְּשָׁדִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אֶת־צִדְקִיָּהוּ בַּעֲרֻבוֹת יָרָחוֹ וַיִּקְחוּ אוֹתוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל־נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל רַב־לְתָה בְּאַרְץ חֲמַת וַיַּדְבֵּר אִתּוֹ מִשְׁפָּטִים: וַיִּשְׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת־בְּנֵי צִדְקִיָּהוּ בָּרְבֵּלָה לַעֲיִנָּיו וְאֶת כָּל־חָרֵי יְהוּדָה שָׁחַט מֶלֶךְ בָּבֶל: וְאֶת־עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עָוָר וַיֹּאסְרֵהוּ בַּנְּחָשְׁתִּים לָבִיא אִתּוֹ בָּבֶלָה: וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בֵּית הָעָם שָׂרְפוּ הַכֹּשֵׁ־דִים בְּאֵשׁ וְאֶת־חֲמוֹת יְרוּשָׁלַם נָתְצוּ: וְאֶת יֵתֶר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר וְאֶת־הַנְּפִלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עָלָיו וְאֶת יֵתֶר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים הִגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים בָּבֶל: וּמִן־הָעָם הַדָּלִים אֲשֶׁר אִין־לָהֶם מְאוּמָה הִשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים בְּאַרְץ יְהוּדָה וַיִּתֵּן לָהֶם כֶּרֶמִים וַיַּגְבִּים בָּיוֹם הַהוּא: וַיֵּצְאוּ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַל־יִרְמְיָהוּ בֶּנֶד נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים לֵאמֹר: יִקְחֲנוּ וַעֲיִנִּיךָ שִׁים עָלָיו וְאֶל־תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה רָע כִּי כַּאֲשֶׁר יַדְבֵּר אֵלֶיךָ כֵּן עֲשֵׂה עִמּוֹ: וַיִּשְׁלַח נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים וּנְבוּשַׁזְנָן רַב־סוּרִים וְגִרְגָּל שְׂרָאֲצָר רַב־מָג וְכָל רַבֵּי מֶלֶךְ־בָּבֶל: וַיִּשְׁלָחוּ וַיִּקְחוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ מִחֲצָר הַמִּטְרָה וַיִּתְּנוּ אִתּוֹ אֶל־גִּדְלִיָּהוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן לְהוֹצֵאֵהוּ אֶל־הַבַּיִת וַיָּשֶׁב בְּתוֹךְ הָעָם: וְאֶל־יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְיָ הָיָה בְּהִיתוֹ עֲצוֹר בַּחֲצָר הַמִּטְרָה לֵאמֹר: הֲלוֹךְ וְאִמְרָתָ לַעֲבַד־מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְיָ־הוֹה צֶ־בָאוֹת אֶ־לֵּהִי יִשְׂרָאֵל הַנִּגְזֵר מִבִּי אֶת־דְּבָרֵי אֶל־הָעִיר הַזֹּאת לָרַעַה וְלֹא לְטוֹבָה וְהָיוּ לַפְּגִיָּה בָיוֹם הַהוּא: וְהִצַּלְתִּיךָ בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְיָ הָיָה וְלֹא תִנָּתֵן בְּיַד הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־אֵתָה יָגוּר מִפְּנֵיהֶם: כִּי מִלֵּט אֲמַלְטֶךָ וּבַחֲרֹב לֹא תִפֹּל וְהִתְהַלַּךְ נִפְשֶׁךָ לִשְׁלָל כִּי־בַטַּחְתָּ בִּי נְאֻם־יְיָ הָיָה:

מ ׁהַדְבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְיָ־הוֹה אַחֵר ׀ שִׁלַּח אִתּוֹ נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים מִן־הָרֶמָּה

בְּקִרְיָתוֹ אִתּוֹ וְהוּא־אֶסּוּר בְּאֲזָקִים בְּתוֹךְ כָּל־גָּלוּת יְרוּשָׁלַם וַיְהוּדָה הַמִּגְלִים בָּבֶלָה: וַיִּקַּח רַב־טַבָּחִים לְיִרְמְיָהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ־הוֹה אֶ־לֵּהִיךָ דְבַר אֶת־הָרַעַה הַזֹּאת אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה: וַיָּבֹא וַיַּעַשׂ יְיָ־הוֹה כַּאֲשֶׁר דְּבַר כִּי־תִטְּאֲתֶם לִי־הוֹה וְלֹא־שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי וְהִנֵּה לָכֶם הַדְּבַר הַזֶּה: וַעֲתָה הִנֵּה פִתַּח־תֵּיךְ הַיּוֹם מִן־הָאֲזָקִים אֲשֶׁר עַל־יָדְךָ אִם־טוֹב בְּעֵינֶיךָ לָבוֹא אִתִּי בָבֶל בֹּא וְאָשִׁים אֶת־עֵינִי עָלֶיךָ וְאִם־רָע בְּעֵינֶיךָ לָבוֹא־אִתִּי בָבֶל חֲדַל רֹאה כִּי־הָאָרֶץ לַפְּגִיָּה אֶל־טוֹב וְאֶ־ל־הַיִּשָּׁר בְּעֵינֶיךָ לָלֶכֶת שָׁמָּה לָךְ: וְעוֹדְנוּ לֹא־יָשׁוּב וְשָׁבָה אֶל־גִּדְלִיָּה בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן אֲשֶׁר הַפְּקִיד מֶלֶךְ־בָּבֶל בַּעֲרֵי יְהוּדָה וַשֵּׁב אִתּוֹ בְּתוֹךְ הָעָם אֹו אֶל־כָּל־הַיִּשָּׁר בְּעֵינֶיךָ לָלֶכֶת לָךְ וַיִּתֵּן־לוֹ רַב־טַבָּחִים אַרְבָּעָה וּמִשְׁאֵת וַיִּשְׁלַחֵהוּ: וַיָּבֹא יִרְמְיָהוּ אֶל־גִּדְלִיָּה בֶן־אֲחִיקָם הַמַּצְפָּתָה וַיָּשֶׁב אִתּוֹ בְּתוֹךְ הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בְּאַרְץ: וַיִּשְׁמַעֻ כָּל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הָמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם כִּי־הַפְּקִיד מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־גִּדְלִיָּהוּ בֶן־אֲחִיקָם בְּאַרְץ וְכִי ׀ הַפְּקִיד אִתּוֹ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף וּמִדְּלַת הָאָרֶץ מֵאֲשֶׁר לֹא־הָגְלוּ בָבֶלָה: וַיָּבֹאוּ אֶל־גִּדְלִיָּה הַמַּצְפָּתָה וַיִּשְׁמַעֲאֵל בֶּן־נַתַנְיָהוּ וַיּוֹחֲנָן וַיּוֹנָתָן בְּנֵי־קָרֵם וַיִּשְׂרִיָּה בֶן־תַּנְחֻמֶת וּבְגִי ׀ עֵיפִי הַנְּטָפְתִּי וַיִּזְנִיָּהוּ בֶן־הַמַּעֲכָתִי הָמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם: וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גִּדְלִיָּהוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן וְלֹאֲנָשִׁיהֶם לֵאמֹר אֶל־תִּירָאוּ מֵעַבְדֵי הַכּוּשִׁדִים שָׁבוּ בְּאַרְץ וְעַבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּיטֹב לָכֶם: וְאֲנִי הַנָּגִי יֹשֵׁב בַּמַּצְפָּה לַעֲמֹל לַפְּגִי הַכּוּשִׁדִים אֲשֶׁר יָבֹאוּ אֵלָינוּ וְאַתֶּם אֲסַפּוּ יָיִן וְקִיץ וְשָׁמֶן וְשִׁמּוּ בַכֵּלִיכֶם וּשְׁבוּ בַּעֲרִיכֶם אֲשֶׁר־תִּפְשֹׁתֶם: וְגַם כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר־בְּמוֹאָב ׀ וּבְבִנְיָ־עַמּוֹן וּבְאֲדוֹם וְאֲשֶׁר בְּכָל־הָאֲרָצוֹת שָׁמְעוּ כִּי־נָתַן מֶלֶךְ־בָּבֶל שְׂאֲרֵית לַיהוּדָה וְכָל הַפְּקִיד עֲלֵיהֶם אֶת־גִּדְלִיָּהוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן: וַיָּשָׁבוּ כָל־הַיְּהוּדִים מִכָּל־הַמָּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נָדְחוּ־שָׁם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ־יְהוּדָה אֶל־גִּדְלִיָּהוּ הַמַּצְפָּתָה וַיֹּאסְפוּ יָיִן וְקִיץ הַרְבֵּה מְאֹד: וַיּוֹחֲנָן בֶּן־קָרֵם וְכָל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בָּאוּ אֶל־גִּדְלִיָּהוּ הַמַּצְפָּתָה: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנָּדַע תִּדַּע כִּי בַעֲלִים ׀ מֶלֶךְ בְּנִי־

עמון שלח את־ישמעאל בן־נתניה להפתח גפש ולא־האמין להם גדליהו בן־אחיקם: ^{טו}ויוחנן בן־קרח אמר אל־גדליהו בסתר במצפה לאמר אלכה נא ואפה את־ישמעאל בן־נתניה ואיש לא ידע למה יפכה נפש ונפצו כלי־הודעה הנקבצים אליה ואבדה שארית יהודה: ^{טז}ויאמר גדליהו בן־אחיקם אל־יוחנן בן־קרח אל־תעשה את־הדבר הזה כי־שקר אתה דבר אל־ישמעאל:

מא ^{יז}ויהי בתדש השביעי בא ישמעאל בן־נתניה בן־אלישמע מזרע המלוכה ורבי המלך ועשרה אנשים איתו אל־גדליהו בן־אחיקם המצפתה ויאכלו שם לחם יחדו במצפה: ^{יח}ויקם ישמעאל בן־נתניה ועשרת האנשים אשר־היו איתו ויפו את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן בחרב וימת איתו אשר־הפקיד מלך־בבל בארץ: ^{יט}ואת כל־היהודים אשר־היו איתו את־גדליהו במצפה ואת־הפשוטים אשר נמצאו־שם את אנשי המלחמה הפכה ישמעאל: ^כויהי ביום השני להמית את־גדליהו ואיש לא ידע: ^{כא}ויבאו אנשים משכם משלז ומשמרון שמנים איש מגלתי זקן וקרעי בגדים ומתגדדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית י־הוה: ^{כב}ויצא ישמעאל בן־נתניה לקראתם מן־המצפה הלך הלך ובכה ויהי כפגש אתם ויאמר אליהם באו אל־גדליהו בן־אחיקם: ^{כג}ויהי כבואם אל־תוד העיר וישחטם ישמעאל בן־נתניה אל־תוד הבור הוא והאנשים אשר־איתו: ^{כד}ועשרה אנשים נמצאו־בם ויאמרו אל־ישמעאל אל־תמתנו כי־יש־לנו מטמנים בשדה חטים ושערים ושמן ודבש ויחדל ולא המיתם בתוד אחיהם: ^{כה}והבור אשר השליך שם ישמעאל את ^{כז}כל־פגרי האנשים אשר הפכה ביד־גדליהו הוא אשר עשה המלך אסא מפני בעשא מלך־ישראל איתו מלא ישמעאל בן־נתניהו חללים: ^{כח}וישב ישמעאל את־כל־שארית העם אשר במצפה את־בנות המלך ואת־כל־העם הנשארים במצפה אשר הפקיד נבוזראדן רב־טבחים את־גדליהו בן־אחיקם וישבם ישמעאל בן־נתניה וילך לעבר אל־בני עמון: ^{כט}וישמע יוחנן בן־קרח

וכל־שרי החילים אשר איתו את כל־הרעה אשר עשה ישמעאל בן־נתניה: ^לויקחו את־כל־האנשים וילכו להלחם עם־ישמעאל בן־נתניה וימצאו איתו אל־מים רבים אשר בגבעון: ^{לא}ויהי פראות כל־העם אשר את־ישמעאל את־יוחנן בן־קרח ואת כל־שרי החילים אשר איתו וישמחו: ^{לב}ויסבו כל־העם אשר־שבה ישמעאל מן־המצפה וישבו וילכו אל־יוחנן בן־קרח: ^{לד}וישמעאל בן־נתניה נמלט בשמנה אנשים מפני יוחנן וילך אל־בני עמון: ^{לה}ויקח יוחנן בן־קרח וכל־שרי החילים אשר־איתו את כל־שארית העם אשר השיב מאת ישמעאל בן־נתניה מן־המצפה אחר הפכה את־גדליה בן־אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסים אשר השיב מגבעון: ^{לו}ויילכו וישבו בגרות כמהם אשר־אצל בית לחם ללכת לבוא מצרים: ^{לז}מפני הפשדים כי יראו מפניהם כִּי־הפכה ישמעאל בן־נתניה את־גדליהו בן־אחיקם אשר־הפקיד מלך־בבל בארץ:

מב ^אויגשו כל־שרי החילים ויוחנן בן־קרח וינניה בן־הושעיה וכל־העם מקטן ועד־גדול: ^בויאמרו אל־ירמיה הנביא תפל־גא תחנתנו לפניה והתפלל בעדנו אל־י־הוה א־להיה בעד כל־השארית הזאת כי־נשארונו מעט מהרבה פאשר עיניך ראות אתנו: ^גויגד־לנו י־הוה א־להיה את־הדרך אשר גלך־בה ואת־הדבר אשר נעשה: ^דויאמר אליהם ירמיה הנביא שמעתי הגני מתפלל אל־י־הוה א־להיכם בדבריהם והיה כל־הדבר אשר־יענה י־הוה אתכם אגיד לכם לא־אמנע מכם דבר: ^הוהמה אמרו אל־ירמיהו יהי י־הוה לנו לעד אמת ונאמן אם־לא ככל־הדבר אשר ישלחך י־הוה א־להיה אלינו כן נעשה: ^ואם־טוב ואם־רע בקול י־הוה א־להינו אשר אנחנו שלתים אתך אליו נשמע למען אשר ייטב־לנו כי נשמע בקול י־הוה א־להינו: ^זויהי מקץ עשרת ימים ויהי דבר י־הוה אל־ירמיהו: ^חויקרא אל־יוחנן בן־קרח ואל כל־שרי החילים אשר איתו ולכל־העם למקטן

ועד-גדול: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר י-הוָה א-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּם אֹתִי אֵלָיו לְהַפִּיל תַּחֲנוּתְכֶם לְפָנָיו: אִם-שׁוּב תָּשׁוּבוּ בָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְגִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא אֶהְרֵס וְנִטְעַתִּי אִתְּכֶם וְלֹא אֶתּוֹשׁ כִּי נִחַמְתִּי אֶל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לָכֶם: «אֶל-תִּירְאוּ מִפְּנֵי מֶלֶךְ בְּכָל אֲשֶׁר-אַתֶּם יֹרְאִים מִפְּנֵיו אֶל-תִּירְאוּ מִמֶּנּוּ נְאֻם-י-הוָה כִּי-אַתֶּם אֲנִי לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וּלְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ: » וְאַתֶּן לָכֶם רַחֲמִים וְרַחֵם אֶתְכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל-אֲדֹמַתְכֶם: וְנֹאֻם-אֲמָרִים אִתְּם לֹא נָשַׁב בָּאָרֶץ הַזֹּאת לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ בְּקוֹל י-הוָה א-לֵהֵיכֶם: «לֹאֹמַר לֹא כִּי אָרֶץ מִצְרַיִם נִבּוֹא אֲשֶׁר לֹא-נִרְאָה מִלְחָמָה וְקוֹל שׁוֹפָר לֹא נִשְׁמָע וּלְלַחֵם לֹא-נִרְעַב וְשָׁם נָשַׁב: » וְעַתָּה לָכֵן שִׁמְעוּ דְּבַר-י-הוָה שְׂאֵרֵי יְהוּדָה כֹּה-אָמַר י-הוָה צ-בָאוֹת א-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִם-אַתֶּם שׁוֹם תִּשְׁמֹון פְּנִיכֶם לָבֹא מִצְרַיִם וּבְאַתֶּם לָגוֹר שָׁם: וְהִיתָה הַחֶרֶב אֲשֶׁר אִתְּם יֹרְאִים מִמֶּנָּה שָׁם תִּשְׁיֵג אֶתְכֶם בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהָרַעַב אֲשֶׁר-אַתֶּם | דֹּאֲגִים מִמֶּנּוּ שָׁם יִדְבֹק אַחֲרֵיכֶם מִצְרַיִם וְשָׁם תָּמֹתוּ: וַיִּהְיוּ כָל-הָעָנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁמוּ אֶת-פְּנִיָּהֶם לָבֹא מִצְרַיִם לָגוֹר שָׁם יָמוּתוּ בַּחֶרֶב בָּרַעַב וּבַדָּבָר וְלֹא-יִהְיֶה לָּהֶם שָׂרִיד וּפְלִיט מִפְּנֵי הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עָלֵיהֶם: «כִּי כֹה אָמַר י-הוָה צ-בָאוֹת א-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר נִתְּן אִפִּי וְחִמְתִּי עַל-יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם כֵּן תִּתֶּן חֲמָתִי עָלֵיכֶם בְּבֹאְכֶם מִצְרַיִם וְהִיִּיתֶם לְאֵלָה וּלְשִׁמָּה וּלְקַלְלָה וּלְחֶרֶף וְלֹא-תִרְאוּ עוֹד אֶת-הַמָּקוֹם הַזֶּה: » דְּבַר י-הוָה עָלֵיכֶם שְׂאֵרֵי יְהוּדָה אֶל-תִּבְּאוּ מִצְרַיִם יָדַעַ תִּדְעוּ כִּי-הִעִידְתִּי בָכֶם הַיּוֹם: כִּי הִתְעִיתֶם בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי-אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי אֶל-י-הוָה א-לֵהֵיכֶם לֹאֹמַר הִתְפַּלֵּל בְּעַדְנוּ אֶל-י-הוָה א-לֵהֵינוּ וְכָכָל אֲשֶׁר יֹאמַר י-הוָה א-לֵהֵינוּ כֵּן הִגַּדְנוּ וְעָשִׂינוּ: וְנֹאֲגַד לָכֶם הַיּוֹם וְלֹא שִׁמְעַתֶּם בְּקוֹל י-הוָה א-לֵהֵיכֶם וּלְכָל אֲשֶׁר-שְׁלַחְתִּי אֵלֵיכֶם: וְעַתָּה יָדַעַ תִּדְעוּ כִּי בַּחֶרֶב בָּרַעַב וּבַדָּבָר תָּמוּתוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר חִפַּצְתֶּם לָבֹא לָגוֹר שָׁם:

מג וַיִּהְיֶה כְּכֹלֹת יִרְמְיָהוּ לְדַבֵּר אֶל-כָּל-הָעָם אֶת-כָּל-דְּבָרֵי י-הוָה א-לֵהֵיכֶם אֲשֶׁר שְׁלָחוּ י-הוָה

א-לֵהֵיכֶם אֲלֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַיֹּאמֶר עֲזַרְיָה בן-הוֹשַׁעְיָה וַיּוֹחֲנָן בן-קֶרֶחַ וְכָל-הָעָנָשִׁים הַזֵּהִים אֲמָרִים אֶל-יִרְמְיָהוּ שֶׁקָּרָא אֹתָהּ מִדְּבַר לֹא שְׁלָחוֹ י-הוָה א-לֵהֵינוּ לֹאֹמַר לֹא-תִבְּאוּ מִצְרַיִם לָגוֹר שָׁם: כִּי בָרוּךְ בן-נִרְיָה מִסִּית אֹתְךָ בָּנוּ לְמַעַן תֵּת אֶתְנוּ בְּיַד-הַפֶּשַׁע-דִּים לְהָמִית אֹתְנוּ וּלְהַגְלוֹת אֶתְנוּ בְּכָל: וְלֹא-שָׁמַעַ יּוֹחֲנָן בן-קֶרֶחַ וְכָל-שְׂרֵי הַחִילִים וְכָל-הָעָם בְּקוֹל י-הוָה לִשְׁבֹת בָּאָרֶץ יְהוּדָה: וַיִּקְלַח יּוֹחֲנָן בן-קֶרֶחַ וְכָל-שְׂרֵי הַחִילִים אֶת כָּל-שְׂאֵרֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר-שָׁבוּ מִכָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר נִדְּחוּ-שָׁם לָגוֹר בָּאָרֶץ יְהוּדָה: וְאַתְּ הַגְּבָרִים וְאַתְּ הַנָּשִׁים וְאַתְּ הַטָּף וְאַתְּ-בָּנוֹת הַמֶּלֶךְ וְאַתְּ כָּל-הַנָּפֶשׁ אֲשֶׁר הָיְתָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים אֶת-גְּדֻלְיָהוּ בן-אֲחִיקָם בן-שִׁשְׁכַן וְאֶת יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא וְאַתְּ-בָּרוּךְ בן-נִרְיָהוּ: וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל י-הוָה וַיָּבֹאוּ עַד-תַּחֲפֹנְתָם: וַיִּהְיֶה דְּבַר-י-הוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ בַּתַּחֲפֹנְתָם לֹאֹמַר: עַקֵּז בִּידְךָ אֲבָנִים גְּדֻלוֹת וְטַמְנָתָם בַּמַּלְטָה בַּמַּלְכָן אֲשֶׁר בִּפְתַח בֵּית-פְּרָעָה בַּתַּחֲפֹנְתָם לְעֵינַי אֲנָשִׁים יְהוּדִים: וְאַמְרַתְּ אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר י-הוָה צ-בָאוֹת א-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי שֹׁלֵחַ וְלִקְחָתִי אֶת-נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל עֶבְדִּי וְשִׁמְתִּי כֶסֶף מִמַּעַל לְאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר טַמְנָתִי וְנָטָה אֶת-שִׁפְרִירוֹ עָלֵיהֶם: וְיָבֹא וְהִפָּה אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר לִמְנוֹת לַמּוֹת וְאֲשֶׁר לִשְׁבִי לִשְׁבִי וְאֲשֶׁר לַחֶרֶב לַחֶרֶב: וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּבֵתִי א-לֹהֵי מִצְרַיִם וּשְׂרָפָם וּשְׂבָם וְעָטָה אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּאֲשֶׁר-יַעֲטָה הָרָעָה אֶת-בְּגָדוֹ וַיֵּצֵא מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם: וְנִשְׁבַּר אֶת-מַצְבּוֹת בֵּית שְׁמֶשׁ אֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת-בֵּתִי א-לֹהֵי מִצְרַיִם יִשְׂרָף בָּאֵשׁ:

מד וְהַדְּבַר אֲשֶׁר הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ אֵל כָּל-הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בָּאָרֶץ מִצְרַיִם הַיֹּשְׁבִים בַּמִּגְדָּל וּבַתַּחֲפֹנְתָם וּבְנֶף וּבָאָרֶץ פַּתְרוֹס לֹאֹמַר: כֹּה-אָמַר י-הוָה צ-בָאוֹת א-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּם רֵאִיתֶם אֶת כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עַל-יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל-עַרְי יְהוּדָה וְהַגָּם חֶרֶבָה הַיּוֹם הַזֶּה וְאִין בָּהֶם יוֹשֵׁב: מִפְּנֵי רָעַתְם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְהַכְעִסְנִי לָלֶכֶת לְקַטֹּר לַעֲבֹד לֹא-לֵהִים אַחֲרֵים אֲשֶׁר לֹא יַדְעוּם הַמָּה

אתם ואבותיכם: וַאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַגְּבִיאִים הַשְּׂפִימִים וְשַׁלַּח לֵאמֹר אֲלֵי־גֹאֲלֵיכֶם תַּעֲשׂוּ אֵת דְּבַר־הַתַּעֲבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי: וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא־הָטוּ אֶת־אָזְנָם לְשׁוּב מִרַעְתָּם לְבִלְתִּי קַטֹּר לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים: וַתִּתְּן חֲמַתִּי וְאִפִּי וַתִּבְעַר בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם וַתַּהַיִּינָה לְחֻרָפָה לְשִׁמְמָה כִּיּוֹם הַזֶּה: וַעֲתָה כֹה־אָמַר יְיָ־הוֹה אֱלֹהֵי צִבְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵמָּה אַתֶּם עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה אֲלֵי־נַפְשֹׁתְכֶם לְהַכְרִית לָכֶם אִישׁ־וְאִשָּׁה עוֹלִל וְיוֹגֵק מִתּוֹךְ יְהוּדָה לְבִלְתִּי הוֹתִיר לָכֶם שְׂאֲרִית: לְהַכְעִסְנִי בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיכֶם לְקַטֹּר לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר־אַתֶּם בָּאִים לְגֹר שָׁם לְמַעַן הַכְרִית לָכֶם וּלְמַעַן הִיֹּתְכֶם לְקַלְלָה וּלְחֻרָפָה בְּכָל־גּוֹי הָאָרֶץ: הַשְׁכַּחְתֶּם אֶת־רְעוֹת אֲבוֹתֵיכֶם וְאֶת־רְעוֹת מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת־רְעוֹת נָשָׁיו וְאֶת־רְעוֹתְכֶם וְאֶת־רֶעַת נְשִׁיכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם: לֹא זָכָאוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְלֹא יֵרָאוּ וְלֹא־הִלְכוּ בְּתוֹרַתִּי וּבְחֻקֹּתִי אֲשֶׁר־נִתַּנְתִּי לִפְנֵיכֶם וּלְפָנַי אֲבוֹתֵיכֶם: לָכֵן כֹּה־אָמַר יְיָ־הוֹה צִבְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי שָׁם פָּנִי בָכֶם לְרַעָה וּלְהַכְרִית אֶת־כָּל־יְהוּדָה: וְלִקְחֹתִי אֶת־שְׂאֲרִית יְהוּדָה אֲשֶׁר־שָׁמּוּ פְּנֵיהֶם לָבוֹא אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְגֹר שָׁם וְתָמּוּ כָּל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְפָלוּ בְּחֻרֵב בְּרָעֵב יִתָּמוּ מִקֶּטֶן וְעַד־גָּדוֹל בְּחֻרֵב וּבְרָעֵב יָמָתוּ וְהָיוּ לְאֵלָה לְשִׁמָּה וּלְקַלְלָה וּלְחֻרָפָה: וּפְקַדְתִּי עַל־הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר פָּקַדְתִּי עַל־יְרוּשָׁלַם בְּחֻרֵב בְּרָעֵב וּבְדָבָר: וְלֹא יִהְיֶה פְּלִיט וְשָׂרִיד לְשְׂאֲרִית יְהוּדָה הַבָּאִים לְגֹר־שָׁם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּלְשׁוּב מִן־הָאָרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר־הִמָּה מִנְּשָׂאִים אֶת־נַפְשָׁם לְשׁוּב לְשִׁבְתָּ שָׁם כִּי לֹא־יָשׁוּבוּ כִּי אִם־פְּלִטִים: וַיַּעֲזֹנוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַיֹּדְעִים כִּי־מִקְטָרוֹת נִשְׁיָהֻם לֹא־לֵהִים אֲחֵרִים וְכָל־הָנָשִׁים הָעֹמְדוֹת קָהָל גָּדוֹל וְכָל־הָעָם הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּפִתְרוֹס לֵאמֹר: הַדְּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֵלֵינוּ בְּשֵׁם יְיָ־הוֹה אֵינָנו שֹׁמְעִים אֵלֶיךָ: כִּי עָשִׂה נַעֲשֶׂה אֶת־כָּל־הַדְּבָר וְאֲשֶׁר־יֵצֵא מִפִּינוּ לְקַטֹּר לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְהַסִּיד־לָהּ נִסְכִּים כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ אֲנַחְנוּ וְאֲבֹתֵינוּ מִלְכֵינוּ וְשָׂרֵינוּ בְּעָרֵי

יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם וְנִשְׁבַּע־לָהֶם וְנִהְיָה טוֹבִים וְרָעָה לֹא רָאִינוּ: וַיִּמְן־אֹז חֲדָלְנוּ לְקַטֹּר לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְהַסִּיד־לָהּ נִסְכִּים חֲסָרְנוּ כָּל וּבְחֻרֵב וּבְרָעֵב תָּמְנוּ: וַיְכִי־אֲנַחְנוּ מִקְטָרִים לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְלַהֲסֹד לָהּ נִסְכִּים הַמְּבַלְעֵדִי אֲנָשֵׁינוּ עָשִׂינוּ לָהּ כְּוֹנִים לְהַעֲצֹבָה וְהַסִּיד לָהּ נִסְכִּים: וַיֵּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל־כָּל־הָעָם עַל־הַגְּבָרִים וְעַל־הַנָּשִׁים וְעַל־כָּל־הָעָם הָעֹנִים אִתּוֹ דְּבָר לֵאמֹר: הִלּוֹא אֶת־הַקַּטֹּר אֲשֶׁר קִטַּרְתֶּם בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם אַתֶּם וְאֲבוֹתֵיכֶם מִלְכֵיכֶם וְשָׂרֵיכֶם וְעַם הָאָרֶץ אַתֶּם זָכַר יְיָ־הוֹה וַתַּעֲלֶה עַל־לְבוֹ: וְלֹא־יִוָּכַל יְיָ־הוֹה עוֹד לְשֹׂאת מִסְּכָלִי רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִסְּכָנִי הַתּוֹעֵבָת אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם וַתִּהְיֶה אֶרְצְכֶם לְחֻרָפָה וּלְשִׁמָּה וּלְקַלְלָה מֵאִין יוֹשֵׁב כִּיּוֹם הַזֶּה: מִסְּכָנִי אֲשֶׁר קִטַּרְתֶּם וְאֲשֶׁר חָטַאתֶם לִי־הוֹה וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹל יְיָ־הוֹה וּבְתַרְתּוֹ וּבְחֻקֹּתָיו וּבְעֻדוֹתָיו לֹא הִלַּכְתֶּם עַל־פִּי קִרְאת אֶתְכֶם הָרָעָה הַזֹּאת כִּיּוֹם הַזֶּה: וַיֵּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וְאֵל כָּל־הַנָּשִׁים שָׁמְעוּ דְּבַר־יְיָ־הוֹה כָּל־יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: כֹּה־אָמַר יְיָ־הוֹה צִבְאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַתֶּם וְנָשִׁיכֶם וַתַּדְּבַרְנָה בְּפִיכֶם וּבִידֵיכֶם מִלֵּאתֶם לֵאמֹר עָשִׂה נַעֲשֶׂה אֶת־נִדְרֵינוּ אֲשֶׁר נִדְרְנוּ לְקַטֹּר לְמַלְכַת הַשָּׁמַיִם וְלַהֲסֹד לָהּ נִסְכִּים הַקִּים תְּקִימָנָה אֶת־נִדְרֵיכֶם וַעֲשֶׂה תַעֲשִׂינָה אֶת־נִדְרֵיכֶם: לָכֵן שָׁמְעוּ דְּבַר־יְיָ־הוֹה כָּל־יְהוּדָה הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִנְנִי נִשְׁבַּעְתִּי בְּשָׁמַי גָּדוֹל אָמַר יְיָ־הוֹה אִם־יִהְיֶה עוֹד שָׁמַי נִקְרָא בְּפִי וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה אָמַר חִי־אֲדַנִּי יְיָ־הוֹה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: הִנְנִי שֹׁקֵד עֲלֵיהֶם לְרַעָה וְלֹא לְטוֹבָה וְתָמוּ כָּל־אִישׁ יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּחֻרֵב וּבְרָעֵב עַד־כְּלוֹתָם: וּפְלִיטֵי חֻרֵב יִשְׁבּוּ מִן־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרֶץ יְהוּדָה מִתִּי מִסְפָּר וַיִּדְעוּ כָּל־שְׂאֲרִית יְהוּדָה הַבָּאִים לְאֶרֶץ־מִצְרַיִם לְגֹר שָׁם דְּבַר־מִי יָקוֹם מִמֶּנִּי וּמֵהֶם: וַיִּזְאֲתוּ־לָכֶם הָאוֹת נְאֻם־יְיָ־הוֹה כִּי־פָקַד אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּמָקוֹם הַזֶּה לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי קוֹם יָקוּמוּ דְּבָרֵי עֲלֵיכֶם לְרַעָה: כֹּה־אָמַר יְיָ־הוֹה הִנְנִי נֹתֵן אֶת־פְּרֻעָה חֲפָרַע מִלֶּךְ־מִצְרַיִם בֶּיֶד אִיָּבּוֹ וּבֶיֶד

מִבְקָשֵׁי נַפְשׁוֹ פֶּאֶשֶׁר נָתַתִּי אֶת־צִדְקָתָהּ מִלֶּדֶךְ־
יְהוּדָה בֶּן־דָּבִיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אִיָּבּוֹ וּמִבְקָשׁ
נַפְשׁוֹ:

מִזֶּה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְרֵמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־בְּרוּךְ
בֶּן־נְרִיָּה בְּכַתְּבוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל־סֵפֶר מִפִּי
יְרֵמְיָהוּ בַּשָּׁנָה הָרַבְעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן־יִיאֲשִׁיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר: כֹּה־אָמַר יְ-הוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל עָלַי בְּרוּךְ: אֲמַרְתָּ אוֹיֵינָא לִי כִי־יִסָּף
יְ-הוָה יָגוֹן עַל־מִכְאֲבֵי יַגְעָתִי בְּאַנְחָתִי וּמְנוּחָה לֹא
מָצָאתִי: כֹּה | תֹּאמַר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְ-הוָה הִנֵּה
אֲשֶׁר־בְּנִיתִי אֲנִי הָרֶם וְאֵת אֲשֶׁר־נִטְעַנְתִּי אֲנִי נִתַּשׁ
וְאֵת־כָּל־הָאָרֶץ הִיא: וְאַתָּה תִּבְקֹשׁ־לָךְ גְּדֻלּוֹת
אֶל־תִּבְקֹשׁ כִּי הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־כָּל־בָּשָׂר נְאֻם־
יְ-הוָה וְנָתַתִּי לָךְ אֶת־נַפְשְׁךָ לְשָׁלָל עַל כָּל־
הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר תֵּלֶךְ־שָׁם: מוֹ־אֲשֶׁר תִּהְיֶה דְּבַר־
יְ-הוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ הַנָּבִיא עַל־הַגּוֹיִם: בְּלִמְצוֹרִים
עַל־חֵיל פָּרָעָה גָּבוֹר מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר־הָיָה עַל־
נְהַר־פָּרָת בְּכַרְפֶּמֶשׁ אֲשֶׁר הָפָה נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ
בָּבֶל בַּשָּׁנָה הָרַבְעִית לִיהוֹיָקִים בֶּן־יִיאֲשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה: גִּעְרָכוֹ מִגֵּן וּצְנָהּ וּגְשׁוֹ לַמִּלְחָמָה: וְאַסְרוּ
הַסּוֹסִים וְעַלּוּ הַפָּרָשִׁים וְהִתְיַצְבוּ בְּכוֹבָעִים מִרְקוֹ
הָרִמָּתִים לִבְשׁוֹ הַסְרִיגָה: מִדּוֹעַ רִאֲתִי הִמָּה
חֲתִים גְּסָגִים אַחֲוִי וְגִבּוֹרֵיהֶם יִפְתּוּ וּמָנוֹס גָּסוּ וְלֹא
הִפְּנוּ מִגּוֹר מִסָּבִיב נְאֻם־יְ-הוָה: וְאַל־יִנּוֹס הַקָּל
וְאַל־יִמְלֹט הַגָּבוֹר צְפוּנָה עַל־יַד נְהַר־פָּרָת כְּשָׁלוֹ
וְנָפְלוּ: זִמְיָזָה כִּי־אֶר יַעֲלֶה בְּנִהְרֹת יִתְגַּעֲשׂוּ
מִיָּמָיו: מִצְרַיִם כִּי־אֶר יַעֲלֶה וּכְנַהְרֹת יִתְגַּעֲשׂוּ
מִיָּם וַיֹּאמֶר אֲעֲלֶה אֶכְסֶה־אָרֶץ אֲבִידָה עִיר וְיִשְׁבֵּי
בָּהּ: עַלּוּ הַסּוֹסִים וְהִתְהַלְלוּ הָרֶכֶב וַיִּצְאוּ
הַגְּבוּרִים כּוֹשׁ וּפּוֹט תִּפְשׁוּ מִגֵּן וְלוֹדִים תִּפְשׁוּ
דָּרָכֵי קָשָׁת: וְהַיּוֹם הַהוּא לֹא־דָנִי יְ-הוָה צְבָאוֹת
יוֹם נִקְמָה לְהַנָּקָם מִצְרַיִם וְאֶכְלֶה חֶרֶב וְשִׁבְעָה
וָרוּתָה מִדָּמָם כִּי זָבַח לֹא־דָנִי יְ-הוָה צְבָאוֹת
בָּאָרֶץ צָפוֹן אֶל־נְהַר־פָּרָת: עָלִי גִלְעָד וּקְחִי צָרִי
בְּתוֹלַת בֵּית־מִצְרַיִם לִשְׂוֹא הָרַבִּית רַפְּאוֹת תַּעֲלֶה
אִין לָךְ: שְׁמָעוּ גוֹיִם קְלוֹנִים וְצוּחְתֶּךָ מְלֵאָה הָאָרֶץ
כִּי־גָבוֹר בְּגִבּוֹר כְּשָׁלוֹ יִתְּצִיּוּ נַפְלֵי שְׁנֵיהֶם: הַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְ-הוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבֹא

נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַפֹּת אֶת־אָרֶץ מִצְרַיִם:
וְהִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בְּנֶחֱ
וּבִתְחַפְנָחַס אֲמָרוּ הִתְיַצַּב וְהִכּוּ לָךְ כִּי־אֶכְלֶה חֶרֶב
סְבִיבֶיךָ: מִדּוֹעַ גִּסְתָּה אֲבִירֶיךָ לֹא עָמְדוּ כִּי יְ-הוָה
הִדְּפוּ: הָרַבָּה כּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רַעְיָהּ
וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמָּנוּ וְאֶל־אָרֶץ
מוֹלֶדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: וְקָרְאוּ שֵׁם פָּרָעָה
מִלֶּדֶךְ־מִצְרַיִם שְׁאוֹן הַעֲבִיר הַמּוֹעֵד: חִי־אֲנִי נְאֻם־
יְ-הוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְּתוּב בְּהָרִים
וּכְכֹרֶמֶל בְּיָם יָבוֹא: כָּל־יְהוָה עָשִׂי לָךְ יוֹשְׁבַת
בֵּית־מִצְרַיִם כִּי־נָח לְשִׁמָּה תִּהְיֶה וְנִצַּחְתָּ מֵאִין
יוֹשֵׁב: נִעְגְלָה יִפְה־פִיָּה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצָּפוֹן בָּא
בָּא: גַּם־שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרֶבָהּ כְּעַגְלֵי מִרְבֶּקֶ כִּי־גַם־
הִמָּה הִפְּנוּ גָסוּ יִתְּצִיּוּ לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם אֵינָם בָּא
עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם: כֹּה־קוֹלָה כְּנַחֲשׁ יִלְךְ כִּי־בִתְחִיל
יִלְכוּ וּבְקֶרֶד־מוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים: כִּכְרֹתָ
יַעֲרָה נְאֻם־יְ-הוָה כִּי לֹא יִתְקַר כִּי רַבּוֹ מֵאַרְבֶּה
וְאִין לָהֶם מִסָּפֶר: הַבִּישָׁה בֵּית־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד
עַם־צָפוֹן: כֹּה־אָמַר יְ-הוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל־אֶמּוֹן מִנְּאֻ וְעַל־פָּרָעָה וְעַל־מִצְרַיִם
וְעַל־אֶל־יָהּ וְעַל־מִלְכִּיהָ וְעַל־פָּרָעָה וְעַל
הַבְּטָחִים בּוֹ: וְנָתַתִּים בְּיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד־עַבְדּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן
תִּשְׁכּוּ כִּי־מִי־קָדָם נְאֻם־יְ-הוָה: וְאַתָּה אֶל־תִּירָא
עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשַׁעֲךָ
מִרְחוֹק וְאֶת־נְרַעֲךָ מֵאָרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב
וְשָׁקַט וְשָׁאֲנוּ וְאִין מִתְרִיד: אֲמַתָּה אֶל־תִּירָא
עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־יְ-הוָה כִּי אֲתָךְ אֲנִי כִּי אֲעֲשֶׂה
כָּל־הַכִּלְהָגוֹת | אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךָ שְׁמָה וְאַתָּה לֹא־
אֲעֲשֶׂה כָל־הָיִסְרַתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקָּה לֹא אֲנַקֶּךָ:

מִזֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה דְּבַר־יְ-הוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־
פְּלִשְׁתִּים בְּטָרָם יִכֶּה פָּרָעָה אֶת־עֲזָה: כֹּה | אָמַר
יְ-הוָה הִנֵּה־מָיִם עֲלִים מִצָּפוֹן וְהִיוּ לְגִחַל שׁוֹטֵף
וַיִּשְׁטְפוּ אָרֶץ וּמְלוֹאָהּ עִיר וְיִשְׁבֵּי בָּהּ וְזַעֲקוּ
הָאָדָם וְהִילָּל כָּל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: גִּמְלוֹל שְׁעֵטַת
פָּרָסוֹת אֲבִירָיו מִרַעַשׁ לִרְכָּבוֹ הִמּוֹן גִּלְגָּלִיו לֹא־
הִפְּנוּ אָבוֹת אֶל־בָּנִים מִרְפִּיּוֹן יָדִים: עַל־הַיּוֹם
הַבֹּא לְשִׁדּוֹד אֶת־כָּל־פְּלִשְׁתִּים לְהַכְרִית לְצַר

וּלְצִידוֹן כָּל שָׂרִיד עֶזְרָא כִּי־שָׁדַד יִהְיֶה אֶת־
פְּלִשְׁתִּים שְׂאֲרִית אִי כַפְתּוֹר׃ הַבָּאָה קִרְחָה אֶל־
עֵזְרָה בְּדַמְתָּה אֲשַׁקְלוֹן שְׂאֲרִית עִמָּקָם עַד־מָתִי
תִּתְגַּדְּדִי׃ הָיִי תָרֵב לִי־הִנֵּה עַד־אַנָּה לֹא תִשְׁקָטִי
הָאֶסְפִּי אֶל־תַּעֲרֹךְ הַרְגָעִי וְדָמִי׃ אֵיךְ תִּשְׁקָטִי
וַי־הָיָה צוּה־לָּהּ אֶל־אֲשַׁקְלוֹן וְאֶל־תּוֹף הַיָּם שֵׁם
יַעֲזָה׃

מח אֶל־מוֹאֵב כַּה־אָמַר יִהְיֶה צֶ־בָאוֹת אֶ־לְהִי
יִשְׂרָאֵל הָיִי אֶל־גִּבּוֹ כִּי שָׁדַדָּה הִבִּישָׁה בְּלִפְדָּה
קִרְיָתִים הִבִּישָׁה הַמִּשְׁגָּב וְחִתָּה׃ בָּאִין עוֹד תִּתְּלֶת
מוֹאֵב בְּחִשְׁבוֹן חֲשָׁבוּ עָלֶיךָ רָעָה לָכוּ וּבְכִרְיָתָנָה
מִגֹּי גַם־מִדָּמֹן תִּדְמִי אֶתְרִיךְ תִּלְךְ תָּרֵב׃ קוֹל
צַעֲקָה מִחֻרּוֹנִים שָׁד וְשָׂכָר גָּדוֹל׃ גִּשְׁבָּרָה מוֹאֵב
הַשְׁמִיעוּ זַעֲקָה צַעֲרִיָּה׃ הִכִּי מַעֲלָה הִלַּחִית בְּכִי
יַעֲלֶה־בְּכִי כִּי בְּמוֹרֵד חוֹרָנִים צָרִי צַעֲקַת־שָׂכָר
שָׁמַעוּ׃ גָּסוּ מִלְטוֹ נַפְשָׁכֶם וְתִהְיֶינָה כַּעֲרוּעָר
בְּמִדְבָּר׃ הִכִּי יַעֲן בְּטַחֲךָ בְּמַעֲשֶׁיךָ וּבְאֻצְרוֹתֶיךָ גַם־
אֶת תִּלְכִּדִי וַיֵּצֵא כְמוֹשׁ בַּגּוֹלָה כַּהֲנִיו וְשָׁרֵיו יִתְּדוּ׃
וַיִּבְאֵא שָׁדָד אֶל־כָּל־עִיר וְעִיר לֹא תִמָּלֵט וְאֶבֶד
הַעֲמָק וּנְשַׁמַּד הַמִּישׁוֹר אֲשֶׁר אָמַר יִהְיֶה׃ תִּתְּנוּ־
צִיץ לְמוֹאֵב כִּי נֵצֵא תַצֵּא וְעָרֶיהָ לְשִׁמְהָ תִּהְיֶינָה
מֵאִין יוֹשֵׁב בָּהֶן׃ אֲרוּר עֲשֵׂה מְלֹאכֶת יִהְיֶה רַמְיָהּ
וְאֲרוּר מִנְעַ תָּרָבוּ מִדָּם׃ שִׁאֲנוּ מוֹאֵב מִנְעוּרָיו
וְשִׁקָּט הוּא אֶל־שִׁמְרָיו וְלֹא־הוֹרֵק מִכָּלִי אֶל־כָּלִי
וּבַגּוֹלָה לֹא הִלְךְ עַל־כֹּן עָמַד טַעֲמוֹ בּוֹ וְרִיתּוֹ לֹא
נָמַר׃ לֵכֹן הִנֵּה־יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְשִׁלַּח־תִּי־
לֹו צַעִים וַצַּעֲהוּ וְכָלְיוּ יִרְיָקוּ וְנִבְלִיָּהֶם יִנְפְּצוּ׃
וַיִּבֶשׁ מוֹאֵב מִכְּמוֹשׁ כַּאֲשֶׁר־בָּשׂוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
מִבֵּית אֵל מִבְּטָחָם׃ אֵיךְ תִּאֲמָרוּ גְבוּרִים אֲנַחְנוּ
וְאֲנֹשֵׁי־חֵיל לְמַלְחָמָה׃ שָׁדָד מוֹאֵב וְעָרֶיהָ עָלָה
וּמִבְּתָר בְּחוּרָיו יִרְדּוּ לַטֵּבַח נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה
צֶ־בָאוֹת שָׁמוֹ׃ תִּקְרֹב אִיד־מוֹאֵב לְבֹא וְרַעֲתוֹ
מִתְּרָה מְאֹד׃ יִגְדּוּ לֹו כָל־סִבִּיבָיו וְכָל יִדְעֵי שָׁמוֹ
אֲמָרוּ אֵיכָה נִשְׁבַּר מִטָּה־עֵז מִקָּל תִּפְאָרָה׃ יִרְדִּי
מִכְּבוֹד וְשָׁבִי בְּצִמָּא יִשְׁבֹּת בַּת־דִּיבּוֹן כִּי־שָׁדָד
מוֹאֵב עָלָה בָּךְ שִׁחַת מִבְּצָרֶיךָ׃ אֶל־יִצְרָךְ עִמָּדִי
וְצַפִּי יוֹשְׁבַת עָרוּעָר שְׂאֵל־יָגֵס וּנְמַלְטָה אֲמָרִי מִה־
גְּהִיתָה׃ הִבִּישׁ מוֹאֵב כִּי־חִתָּה הִילִילוּ וַיַּעֲקוּ

הֲגִידוּ בְּאַרְנוֹן כִּי שָׁדָד מוֹאֵב׃ וַיִּמְשַׁכְּטוּ בָּא אֶל־
אֶרֶץ הַמִּישׁוֹר אֶל־חִלּוֹן וְאֶל־יְהֻצָּה וְעַל־מִיפְעֹת׃
וְעַל־דִּיבּוֹן וְעַל־גִּבּוֹ וְעַל־בֵּית דְּבִלְתִּים׃ וְעַל־
קִרְיָתִים וְעַל־בֵּית גָּמוּל וְעַל־בֵּית מַעֲוֹן׃ וְעַל־
קִרְיֹות וְעַל־בְּצָרָה וְעַל כָּל־עָרֵי אֶרֶץ מוֹאֵב
הִרְחָקוֹת וְהַקְּרִבּוֹת׃ וַיִּגְדָּעָה קֶרֶן מוֹאֵב וַיִּזְרַעוּ
נִשְׁבָּרָה נְאֻם יִהְיֶה׃ וַיִּשְׁכַּח־הוּ כִּי עַל־יִהְיֶה
הַגִּדִיל וְסָפַק מוֹאֵב בְּקִיאוֹ וְהִנֵּה לִשְׁחָק גַם־הוּא׃
וְנְאֻם לֹא הִשְׁחָק הָיָה לָךְ יִשְׂרָאֵל אִם־בְּגִבּוֹתֶיךָ
נִמְצָא כִּי־מִדֵּי דְבָרֶיךָ בּוֹ תִתְּנוּדָד׃ וַיַּעֲזְבוּ עָרִים
וְשָׁכְנוּ בְּסָלַע יִשְׁבִּי מוֹאֵב וְהָיוּ כִּיּוֹנָה תִקְנֹן בְּעִבְרֵי
כִּי־פָתַח׃ וַיִּשְׁמַעְנוּ גְּאוֹן־מוֹאֵב גְּאוֹה מְאֹד גְּבָהּ
וּגְאוֹנוֹ וּגְאוֹתוֹ וְרָם לָבוֹ׃ וַאֲנִי יִדְעַתִּי נְאֻם־יְהוָה
עֲבָרְתוֹ וְלֹא־כֹן בְּדָיו לֹא־כֹן עָשׂוֹ׃ וַיַּעֲלֶכֶן עַל־
מוֹאֵב אֵילִיל וּלְמוֹאֵב כָּלָה אֶזְעַק אֶל־אֲנָשֵׁי קִיר־
תָּרֵשׁ יְהֻצָּה׃ וַיִּמְכְּרִי יַעֲזָר אֶבְכָּה־לָךְ הַגָּפֹן שְׁבָמָה
נְטִישַׁתֶּיךָ עָבְרוּ לָם עַד יָם יַעֲזָר נִגְעוּ עַל־קִינָךְ
וְעַל־בְּצִירֶךָ שָׁדָד נָפַל׃ וַיִּנְאָסְפָה שִׁמְחָה וְגִיל
מִכְּרָמַל וּמֵאֶרֶץ מוֹאֵב וַיִּלֵּן מִיִּקְבִּים הַשְׁבָּתִי לֹא־
יִדְרֹךְ הִיָּד הִיָּד לֹא הִיָּדָד׃ וַיִּמְצַעְקַת חֲשָׁבוֹן עַד־
אֶלְעָלָה עַד־יִתְּן נִתְּנוּ קוֹלָם מִצַּעַר עַד־חֻרָנִים
עָגַלְת שְׁלִישִׁיהָ כִּי גַם־מִי נִמְרִים לְמִשְׁמֹת יִתְּנוּ׃
וַיִּשְׁבַּתִּי לְמוֹאֵב נְאֻם־יְהוָה מַעֲלָה בָמָה וּמִקְטִיר
לֹא־לִהְיוּ׃ וַיַּעֲלֶכֶן לָבִי לְמוֹאֵב כַּחֲלָלִים יִהְיֶה וּלְבִי
אֶל־אֲנָשֵׁי קִיר־תָּרֵשׁ כַּחֲלָלִים יִהְיֶה עַל־כֹּן יִתְּרַת
עָשָׂה אֶבְדּוֹ׃ וַיִּכִּי כָל־רֹאשׁ קִרְחָה וְכָל־זָקֹן גִּרְעָה
עַל כָּל־יִדְלִים גִּדְּדָת וְעַל־מִתְּנִים שָׁק׃ וַיַּעֲלֶה כָל־
גִּזּוֹת מוֹאֵב וּבִרְחֻבְתֶּיהָ כָּלָה מִסְפַּד כִּי־שְׁבָרְתִּי
אֶת־מוֹאֵב כְּכִלִּי אִין־תִּפְּץ בּוֹ נְאֻם־יְהוָה׃ וַיִּתְּנוּ
חִתָּה הִילִילוּ אֵיךְ הִפְנָה־עָרָךְ מוֹאֵב בּוֹשׁ וְהִנֵּה
מוֹאֵב לִשְׁחָק וּלְמַחֲתָה לְכָל־סִבִּיבָיו׃ כִּי־כָה אָמַר
יִהְיֶה הִנֵּה כַּאֲשֶׁר יִדְאַה וּפָרֵשׁ כְּנָפָיו אֶל־מוֹאֵב׃
וַיִּלְכְּדָה הַקְּרִיּוֹת וְהַמִּצְדּוֹת נִתְּפָשָׁה וְהָיָה לָב
גְּבוּרֵי מוֹאֵב בַּיּוֹם הַהוּא כָּלָב אִשָּׁה מִצָּרָה׃
וַיִּנְשַׁמַּד מוֹאֵב מֵעַם כִּי עַל־יִהְיֶה הַגִּדִיל׃ וַיִּפְתַּח
וַיִּפְתַּח וַיִּפָּח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב מוֹאֵב נְאֻם־יְהוָה׃ וַיִּהְיֶה הַנֶּסֶם
מִפְּנֵי הַפֶּתַח יָפַל אֶל־הַפֶּתַח וְהָעֵלָה מִן־הַפֶּתַח
יִלְכַּד בַּפֶּתַח כִּי־אֲבִיא אֵלֶיךָ אֶל־מוֹאֵב שְׁנַת פְּקֻדָּתָם

נאמ-י-הוה: ^מבצל חשבון עמדו מפת נסים כי-
אש יצא מחשבון ולהבה מבין סיחון ותאכל פאת
מואב וקדקד בני שאון: ^{מא}אוי-לך מואב אבד עם-
כמוש כי-לקחו בניך בשבי ובנתיך בשביה:
^{מב}ושבתי שבות-מואב באחרית הימים נאמ-י-הוה
עדה-הנה משפט מואב:

מט «לבני עמון כה אמר י-הוה הבנים אין
לישראל אם-יורש אין לו מדוע ירש מלכם את-
גד ועמו בעריו ישב: ^{מג}לכן הנה ימים באים נאמ-
י-הוה והשמעתי אל-רבת בני-עמון תרועת
מלחמה והיתה לתל שממה ובנתיך באש תצתנה
ויירש ישראל את-ירשיו אמר י-הוה: ^{מח}הילולי
חשבון כי שדדה-עי צעקנה בנות רבה חגרנה
שקים ספדנה והתשוטטנה בגדרות כי מלכם
בגולה ילך כהגיו ושריו יחדיו: ^{מט}מה-תתהלל
בעמקים זב עמקך הבת השובבה הבטחה
באצרתיה מי יבוא אלי: ^{נא}הנני עליך פחד
נאמ-א-דני י-הוה צ-באות מפל-סביבך ונדחתם
איש לפניו ואין מקבץ לנגד: ^{נב}ואחרי-כן אשיב
את-שבות בני-עמון נאמ-י-הוה: ^{נג}ולאדום כה
אמר י-הוה צ-באות האין עוד חכמה בתימן
אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם: ^{נד}גסו הפנו
העמיקו לשבת ישבי דגן כי איד עשו הבאתי
עלי עת פקדתיו: ^{נה}אם-בצרים באו לך לא ישארו
עוללות אם-גנבים בלילה השתיתו דים: ^{נו}כי-אני
חשפתי את-עשו גליתלי את-מסתרי ונחבה לא
יוכל שדד זרעו ואתיו ושכניו ואיגנו: ^{נא}עזבה
יתמיה אני אחיה ואלמנותיה עלי תבטחו: ^{נב}כי-
כה | אמר י-הוה הנה אשר-אין משפטם לשמות
הפוס שתו ישתו ואתה הוא נקה תנקה לא תנקה
כי שתה תשתה: ^{נג}כי בי נשבעתי נאמ-י-הוה כי-
לשמה לחרפה לחרב ולקללה תהנה בצרה וכל-
עריה תהינה לחרבות עולם: ^{נד}שמועה שמעתי
מאת י-הוה וציר בגוים שלוח התקבצו ובאו
עליה וקומו למלחמה: ^{נה}כי-הנה קטן נתתיה
בגוים בזוי באדם: ^{נו}תפלצתך השיא אתך זדון
לך שכני בחגני הסלע תפשי מרום גבעה כי-
תגביה כנשר קנף משם אורידך נאמ-י-הוה:

והיתה אדום לשמה כל עבר עליה ישם וישרק
על-פל-מפותה: ^{מא}כמה פלכת סדם ועמרה ושכניה
אמר י-הוה לא-ישב שם איש ולא-יגור בה בן-
אדם: ^{מב}הנה כאר"ה יעלה מגאון הירדן אל-גנה
איתן כי-ארגיעה אריצנו מעליה ומי בחור אליה
אפקד כי מי כמוני ומי יעידני ומי-נה רעה אשר
יעמד לפני: ^{מג}לכן שמעו עצתי-הנה אשר יעץ
אל-אדום ומחשבותיו אשר חשב אל-ישבי תימן
אם-לוא יסתבום צעירי הצאן אם-לא ישים
עליהם גוהם: ^{מח}מקול נפלם רעשה הארץ צעקה
ביום-סוף נשמע קולה: ^{מט}הנה כנשר יעלה וידא
ויפרש כנפיו על-בצרה והיה לב גבורי אדום
ביום ההוא כלב אשה מצרה: ^{נא}לדמשק בוששה
חמת וארפד כי-שמעה רעה שמעו נמגו בים
דאגה השקט לא יוכל: ^{נב}רפתה דמשק הפנתה
לגוס ורשט החזיקה צרה וחבלים אחזתה
פיולדה: ^{נג}איד לא-עזבה עיר תהלת קרית
משושי: ^{נד}לכן יפלו בחוריה ברחבתיה וכל-אנשי
המלחמה ידמו ביום ההוא נאמ י-הוה צ-באות:
^{נה}והצתי אש בחומת דמשק ואכלה ארמנות בן-
הדד: ^{נו}לקצר | ולממלכות חצור אשר הפה
נבוכדראצר מלך-בבל כה אמר י-הוה קומו עלו
אל-קצר ושדדו את-בני-קדם: ^{נא}אחליהם וצאנם
יחורו יריעותיהם וכל-פליהם וגמליהם ישאו
להם וקראו עליהם מגור מסביב: ^{נב}גסו גדו מאד
העמיקו לשבת ישבי חצור נאמ-י-הוה כי-יעץ
עליכם נבוכדראצר מלך-בבל עצה וחשב עליכם
מחשבה: ^{נג}קומו עלו אל-גוי שליו יושב לבטח
נאמ-י-הוה לא-דלתים ולא-ברית לו ביד יושביו:
^{נד}והיו גמליהם לבז והמון מקניהם לשלל וזרתים
לכל-רוע קצוצי פאה ומפל-עבריו אביא את-
אידם נאמ-י-הוה: ^{נה}והיתה חצור למעון תגים
שממה עד-עולם לא-ישב שם איש ולא-יגור בה
בן-אדם: ^{נו}אשר הנה דבר-י-הוה אל-ירמיהו
הנביא אל-עילם בראשית מלכות צדקיה מלך-
יהודה לאמר: ^{מא}כה אמר י-הוה צ-באות הנני
שבר את-קשת עילם ראשית גבורתם: ^{מב}והבאתי
אל-עילם ארבע רוחות מארבע קצות השמים

וְתַרְתִּים לְכָל הַרְחֹת הָאָלָה וְלֹא־יִהְיֶה הַגְּזִי אֲשֶׁר
לֹא־יָבוֹא שָׁם בְּדַחֵי עֵילָם: ִוְהַחֲתַמְתִּי אֶת־עֵילָם
לִפְנֵי אִיבֵיהֶם וּלְפָנַי ׀ מִבְּקָשָׁי בִּפְשָׁם וְהִבֵּאתִי
עֲלֵיהֶם רָעָה אֶת־תַּרְוֹן אֲפִי נְאֻם־יְיָ הוֹה וְשַׁלַּחְתִּי
אֲחֵרֵיהֶם אֶת־הַתָּרֵב עַד כְּלוֹתִי אוֹתָם: ִוְשִׁמַּמְתִּי
כִּסְאֵי בְּעֵילָם וְהִאֲבֹדְתִי מִשְׁעָם מֶלֶךְ וְשָׂרִים נְאֻם־
יְיָ הוֹה: ִוְהָיָה ׀ בְּאַתְרֵית הַיָּמִים אָשִׁיב אֶת־שָׁבוֹת
עֵילָם נְאֻם־יְיָ הוֹה:

בַּעַת קָצִיר מִפְּנֵי תִרְבַּח הַיּוֹנָה אִישׁ אֶל־עַמּוֹ יִפְנוּ
וְאִישׁ לְאָרְצוֹ יָנֹסוּ׃ הִשָּׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל אֲרָנוֹת
הִדְיָחוּ הָרָאשׁוֹן אָכְלוּ מִלֶּךְ אֲשׁוּר וְזֶה הָאֲחֵרוֹן
עַצְמוֹ נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ בָּבֶל׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר
יְ-הוָה צִ-בְאוֹת אֶ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פֹקֵד אֶל־מִלֶּךְ
בָּבֶל וְאֶל־אָרְצוֹ כַּאֲשֶׁר פָּקַדְתִּי אֶל־מִלֶּךְ אֲשׁוּר׃
וְשִׁבְבְּתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶל־נִוְהוֹ וְרַעְיָה הַכַּרְמֶל
וְהַבְּשָׁן וּבְהָר אֶפְרַיִם וְהַגִּלְעָד תִּשְׁבַּע נַפְשׁוֹ׃
בְּיָמִים הֵהֱם וּבַעַת הַהִיא נֹאֲמִי־הוּא יִבְלָשׁ אֶת־
עוֹן יִשְׂרָאֵל וְאִיָּנֹו וְאֶת־חַטָּאת יְהוּדָה וְלֹא
תִמָּצְאִינָה כִּי אֶסְלַח לְאִשֶּׁר אֲשָׁאִיר׃ כֹּה־עַל־הָאָרֶץ
מִרְתִּים עָלָה עָלֶיהָ וְאֶל־יְיֹושְׁבֵי פָקוֹד חֶרֶב וְהַחֲרָם
אֲחֲרִיהֶם נֹאֲמִי־הוּא וַעֲשֵׂה כָכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִיָּה׃
קוֹל מִלְחָמָה בָּאָרֶץ וְשֹׁכֵר גָּדוֹל׃ אִידָּה נִגְדַעַ
וַיִּשְׁכַּר פָּטִישׁ כָּל־הָאָרֶץ אִידָּה הִיתָה לְשִׁמָּה בָּבֶל
בְּגוֹיִם׃ הִקְשַׁתִּי לָהּ וְגַם־נִלְכַּדְתָּ בָּבֶל וְאֵת לֹא
יָדַעְתָּ נִמְצָאתָ וְגַם־נִתְפָּשֶׁתָּ כִּי בִי־הוּא הַתַּגְרִית׃
כֹּה־פָתַח יְ-הוָה אֶת־אוּצְרוֹ וַיּוֹצֵא אֶת־כָּלִי זַעֲמוֹ כִּי־
מִלְאָכָה הִיא לֹא־דָגִי יְ-הוָה צִ-בְאוֹת בָּאָרֶץ
כַּשְׂדִּים׃ כֹּה־אָמַר מִקֵּץ פִּתְחוּ מַאֲבָסֶיהָ סִלּוּהָ
כְמוֹ־עֲרָמִים וְהַחְרִימוּהָ אֶל־תִּתֶּי־לָהּ שְׂאֲרִית׃
כִּי־רָבוּ כָל־פְּרִיָּה יִרְדּוּ לִטְבַח הוּי עָלֵיהֶם כִּי־בָא
יוֹמָם עַת פָּקַדְתֶּם׃ קוֹל נְסִים וּפִלְטִים מֵאָרֶץ בָּבֶל
לְהַגִּיד בְּצִיּוֹן אֶת־נִקְמַת יְ-הוָה אֶ-לֵהִינוּ נִקְמַת
הַיִּכְלוֹ׃ כֹּה־שָׁמִיעוּ אֶל־בָּבֶל רַבִּים כָּל־דֶּרֶכִי קִשְׁת
חֲנוּ עָלֶיהָ סָבִיב אֶל־יְהִי־לָהּ פְּלִיטָה שְׁלֹמוֹ־לָהּ
כַּפְּעָלָה כָכָל אֲשֶׁר עָשִׂיתָה עֲשׂוֹ־לָהּ כִּי אֶל־יְ-הוָה
זָדָה אֶל־קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ לָכֵן יִפְּלוּ בַחֲוָרֶיהָ
בְּרַחֲבֶיהָ וְכָל־אֲנָשֵׁי מִלְחָמָתָה יִדְּמוּ בַיּוֹם הַהוּא
נֹאֲמִי־הוּא׃ כֹּה־הִנְנִי אֹלֶיָּה זָדוֹן נֹאֲמִי־דָגִי יְ-הוָה
צִ-בְאוֹת כִּי בָא יוֹמָךְ עַת פָּקַדְתִּיָּה׃ וְכַשָּׁל זָדוֹן
וְנָפַל וְאִין לוֹ מְקוֹם וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּעַרְיוֹ וְאֶכְלָה כָּל־
סְבִיבָתָיו׃ כֹּה־אָמַר יְ-הוָה צִ-בְאוֹת עֲשׂוּקִים בְּנִי־
יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי־יְהוּדָה יַחְדָּו וְכָל־שְׂבִיֵּיהֶם הִחְזִיקוּ בָם
מֵאֲנוּ שְׁלָחָם׃ הִגְאֵלָם חֲזַק יְ-הוָה צִ-בְאוֹת שָׁמוּ
רִיב יָרִיב אֶת־רִיבָם לְמַעַן הִרְגִיעַ אֶת־הָאָרֶץ
וְהִרְגִּיזוּ לִישְׁבֵי בָבֶל׃ הִתְרַב עַל־כַּשְׂדִּים נֹאֲמִי־
יְ-הוָה וְאֶל־יְיֹושְׁבֵי בָבֶל וְאֶל־שָׂרֶיהָ וְאֶל־חַכְמֶיהָ׃

וְתָרַב אֶל־הַבָּדִים וַנֵּאָלוּ תָרַב אֶל־גְּבוּרֶיהָ וַחֲתוּ:
וְתָרַב אֶל־סוּסָיו וְאֶל־רֶכְבּוֹ וְאֶל־כָּל־הָעָרֹב אֲשֶׁר
בְּתוֹכָהּ וְהָיוּ לְנָשִׁים תָרַב אֶל־אוֹצְרוֹתֶיהָ וּבְזָזוּ:
וְתָרַב אֶל־מִימֶיהָ וַיִּבְשּׁוּ כִּי אֶרֶץ פָּסָלִים הָיָא
וּבְאִימִים יִתְהַלְלוּ: ^ללָכֵן יֵשְׁבוּ צִיִּים אֶת־אֲיִים
וַיִּנָּשׁוּ בָּהּ בָּנוֹת יַעֲנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב עוֹד לְנִצָּחַ וְלֹא
תִשְׁכֹּן עַד־דָּוָר וְדָר: ^מכַּמֶּה־פַּלְתָּ אֶ־לֵּהִים אֶת־סֻדָּם
וְאֶת־עֲמֻמָּהּ וְאֶת־שִׁכְנֶיהָ נָא־מִי־הָיָה לֹא־יֵשֵׁב שָׁם
אִישׁ וְלֹא־יִגְוֹר בָּהּ בְּר־אָדָם: ^{נא}הִנֵּה עַם בָּא מִצָּפוֹן
וְגוֹי גָדוֹל וּמַלְכִּים רַבִּים יַעֲרוּ מִיַּרְכְּתֵי־אֶרֶץ:
מִבְּקָשָׁת וּכְיִדָן יִחְזִיקוּ אֲכַזְרֵי הַמָּה וְלֹא יִרְחֲמוּ
קוֹלָם כִּי־יִהְיֶה וְעַל־סוּסִים יִרְכָּבוּ עָרוֹד פְּאִישׁ
לְמַלְחָמָה עָלֶיךָ בַּת־בָּבֶל: ^{נב}שָׁמַע מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־
שְׁמַעַם וּרְפוּ יָדָיו צָרָה הִחְזִיקָתָהּ חֵיל פִּיּוּלָהָ:
^{נג}הִנֵּה כְּאֶרֶץ יַעֲלֶה מִגָּאוֹן הִיָּדָן אֶל־גִּנֶּה אֵיתָן
כִּי־אֶרְגָּעָה אֲרִיצָם מֵעֲלִיָּה וּמִי בַחֲזוֹר אֲלִיָּה אֶפְקָד
כִּי מִי כְמוֹנִי וּמִי יוֹעֲדֵנִי וּמִי־זֶה רָעָה אֲשֶׁר יַעֲמִד
לִפְנָי: ^{נד}לָכֵן שָׁמְעוּ עֲצַת־יְיָ הָיָה אֲשֶׁר יַעַץ אֶל־
בָּבֶל וּמִחֲשָׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל־אֶרֶץ כַּשְׁדִּים
אִם־לֹא יִסְתָּבּוּם צַעֲרֵי הַצָּאֵן אִם־לֹא יֵשִׁים
עָלֵיהֶם נוֹה: ^{נז}מִקּוֹל נִתְפָּשָׂה בָּבֶל נִרְעָשָׂה הָאֶרֶץ
וַיַּעֲקֶה בְּגוֹיִם נִשְׁמַע:

נא ^אכֹּה אָמַר יְיָ הָיָה הַגָּנִל מֵעִיר עַל־בָּבֶל וְאֶל־יֹשְׁבֵי
לֵב קָמִי רוּחַ מִשְׁחִית: ^בוְשַׁלַּחְתִּי לְבָבֶל זָרִים וְזָרוֹהַ
וַיִּבְקְקוּ אֶת־אֶרֶצָהּ כִּי־הָיוּ עָלֶיהָ מִסְבִּיב בָּנוֹם
רָעָה: ^גאֶל־יִזְרָךְ הַדְרָךְ קָשָׁתוֹ וְאֶל־יִתְעַל בְּסָרִיגוֹ
וְאֶל־תַּחְמָלוֹ אֶל־בַּחֲרִיָּה הִתְרִימוּ כָל־צְבָאָה:
וַיִּנָּפְלוּ חֲלָלִים בָּאֶרֶץ כַּשְׁדִּים וּמִדְּקָרִים
בַּחוּצוֹתֶיהָ: ^דכִּי לֹא־אֶלְמָן יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה
מֵאֶ־לֵּהָיו מִי־הָיָה צֶ־בָאוֹת כִּי אֶרְצָם מְלָאָה אֲשָׁם
מִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: ^הוְגַם ^ומִתּוֹד בָּבֶל וּמִלְטוֹ אִישׁ
נִפְשׁוֹ אֶל־תַּדְמּוּ בַעֲוֹנָה כִּי עַתָּה נִקְמָה הִיא לִי־הָיָה
גָּמוֹל הוּא מִשְׁלָם לָהּ: ^זכּוֹס־זָהָב בָּבֶל בִּיָּד־יְיָ הָיָה
מִשְׁכַּרְת כָּל־הָאֶרֶץ מִיִּינָה שָׁתוּ גוֹלִים עַל־כֵּן
יִתְהַלְלוּ גוֹיִם: ^חפֶּתְאֻם נִפְלָה בָבֶל וּתִשְׁבֹּר הִילִילוּ
עָלֶיהָ קָחוּ צָרִי לְמִכְאוּבָּה אוֹלֵי תִרְפָּא: ^טרָפְאוּ
אֶת־בָּבֶל וְלֹא נִרְפְּתָה עֲזָבוֹהָ וְגִלָּהּ אִישׁ לְאֶרְצוֹ כִּי־
נִגַּע אֶל־הַשָּׁמַיִם מִשְׁפָּטָהּ וְנִשְׂאָ עַד־שָׁחֲקִים:

הוֹצִיא יְיָ הָיָה אֶת־צִדְקָתוֹ בָּאוּ וַיִּסְפְּרָה בְּצִיּוֹן
אֶת־מַעֲשֶׂה יְיָ הָיָה אֶ־לֵּהֵינוּ: ^יהִבְרִיחוּ חֲתָצִים מִלְּאוֹ
הַשְּׁלֹטִים הָעִיר יְיָ הָיָה אֶת־רוּחַ מַלְכִּי מִדִּי כִי־עַל־
בָּבֶל מִזְמָתוֹ לְהַשְׁחִיתָהּ כִּי־נִקְמַת יְיָ הָיָה הִיא
נִקְמַת הַיִּכְלֹ: ^{יא}אֶל־חֹמֹת בָּבֶל שְׂאוּ־נֹס הִחְזִיקוּ
הַמִּשְׁמֵר הַקְלִימוּ שְׁמָרִים הָכִינוּ הָאֲרָבִים כִּי גַם־
זָמַם יְיָ הָיָה גַם־עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר־דָּבָר אֶל־יֹשְׁבֵי
בָּבֶל: ^{יב}שָׁכַנְתָּ עַל־מַיִם רַבִּים רַבַּת אוֹצְרוֹת בָּא קֶצֶף
אֲמַת בַּצֵּעַד: ^{יג}וַיִּשְׁבַּע יְיָ הָיָה צֶ־בָאוֹת בִּנְפֹשׁוֹ כִּי
אִם־מִלֹּאֲתֶיךָ אָדָם פִּילֵק וְעָנּוּ עָלֶיךָ הַיָּדָד: ^{יד}עָשָׂה
אֶרֶץ בְּכַחוֹ מִכֵּין תַּבֵּל בְּחִכְמָתוֹ וּבִתְבוּנָתוֹ נָטָה
שָׁמַיִם: ^{טו}לָקוּל תִּתָּן הַמּוֹן מַיִם בְּשָׁמַיִם וַיַּעַל
נִשְׂאִים מִקְצֵה־אֶרֶץ בְּרָקִים לְמָטָר עָשָׂה וַיּוֹצֵא
רוּחַ מֵאֲצוּרָתוֹ: ^{טז}וַיִּבְעַר כָּל־אָדָם מִדַּעַת הַבִּישׁ כָּל־
צָרָה מִפָּסָל כִּי שָׁקַר נִסְכּוֹ וְלֹא־רוּחַ בָּם: ^{יז}הִבֵּל
הַמָּה מַעֲשֶׂה תַעֲתָעִים בָּעַת פְּקָדְתָם יֹאבְדוּ: ^{יח}לֹא־
כָּאֵלָה חָלַק יַעֲקֹב כִּי־יּוֹצֵר הַכֹּל הוּא וְשָׁבַט נִחַלְתּוֹ
יְיָ הָיָה צֶ־בָאוֹת שָׁמוֹ: ^{יט}מִפֶּ־אֶתָּה לִי כָלִי מִלְחָמָה
וַנִּפְצָתִי בָּךְ גּוֹלִים וְהַשְׁחַתִּי בָּךְ מִמְּלָכוֹת: ^כוַנִּפְצָתִי
בָּךְ סוּס וּרְכָבוֹ וַנִּפְצָתִי בָּךְ רֶכֶב וּרְכָבוֹ: ^{כא}וַנִּפְצָתִי
בָּךְ אִישׁ וְאִשָּׁה וַנִּפְצָתִי בָּךְ זָקֵן וְנָעַר וַנִּפְצָתִי בָּךְ
בַּחֲזוֹר וּבִתּוּלָה: ^{כב}וַנִּפְצָתִי בָּךְ רָעָה וְעַדְרוֹ וַנִּפְצָתִי
בָּךְ אֶפְרַי וְצִמְדוֹ וַנִּפְצָתִי בָּךְ פִּחוֹת וּסְגָנִים:
^{כג}וְשַׁלַּמְתִּי לְבָבֶל וְלָכֵל וַיּוֹשְׁבֵי כַשְׁדִּים אֶת כָּל־
רַעְתָם אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּצִיּוֹן לְעֵינֵיכֶם נָא־יְיָ הָיָה:
^{כד}הַגָּנִי אֲלֶיךָ הָרַח מִשְׁחִית נָא־מִי־הָיָה הַמִּשְׁחִית
אֶת־כָּל־הָאֶרֶץ וְנִשְׁתִּיתִי אֶת־יָדִי עָלֶיךָ וְגִלְגַּלְתִּיךָ
מִן־הַסִּלְעִים וְנִתְתִּיךָ לְהָר שָׁרְפָה: ^{כה}וְלֹא־יִקְחוּ
מִמֶּךָ אֶבֶן לִפְנֶה וְאֶבֶן לְמוֹסְדוֹת כִּי־שִׁמְמוֹת עוֹלָם
תִּהְיֶה נָא־מִי־הָיָה: ^{כו}שְׂאוּ־נֹס בָּאֶרֶץ תִּקְעוּ שׁוֹפָר
בְּגוֹיִם קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ גּוֹלִים הַשְׁמִיעוּ עָלֶיהָ מִמְּלָכוֹת
אַרְרֹט מִנִּי וְאֲשַׁכְּנִז פִּקְדוֹ עָלֶיהָ טַפְסֹר הַעֲלוּ־סוּס
כִּי־לֵק סֹמֵר: ^{כז}קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ גּוֹיִם אֶת־מַלְכִּי מִדִּי
אֶת־פָּחוֹתֶיהָ וְאֶת־כָּל־סִגְיָהּ וְאֶת כָּל־אֶרֶץ
מִמְּשַׁלְתּוֹ: ^{כח}וַתִּרְעַשׂ הָאֶרֶץ וַתִּחַל כִּי קָמָה עַל־בָּבֶל
מִחֲשָׁבוֹת יְיָ הָיָה לְשׁוֹם אֶת־אֶרֶץ בָּבֶל לְשִׁמָּה מֵאִין
יּוֹשֵׁב: ^{כט}יִחַדְלוּ גְבוּרֵי בָבֶל לְהִלָּחֵם יֵשְׁבוּ בְּמִצְדוֹת
נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים הִצִּיתוּ מִשְׁכַּנְתֶּיהָ

נשברו בריחיה: ^אלארץ לקראת־רץ נרוץ ומגיד
לקראת מגיד להגיד למלך בבל כִּי־נִלְכְּדָה עִירוֹ
מִקְצָה: ^בוְהַמַּעֲבָרוֹת נִתְּפְּשׁוּ וְאֶת־הָאֲנָמִים שָׂרְפוּ
בָּאֵשׁ וְאֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה נִבְהָלוּ: ^גכִּי כֹה אָמַר יְיָ־הוֹה
צֶ־בָאוֹת אֶ־לֹּהֵי יִשְׂרָאֵל בַּת־בָּבֶל כָּגֹרֶן עֵת
הַדְּרִיכָה עוֹד מַעֲט וּבָאָה עֵת־הַקָּצִיר לָהּ: ^דוְאֶכְלְנִי
הַמִּמְנִי וְבוֹכְדָרְאצֹּר מֶלֶךְ בָּבֶל הַצִּיגְנִי כְּלִי רִיק
בְּלַעְנִי פִתְּנִין מִלֵּא כִרְשׁוֹ מַעֲדָנִי הַדִּיחְנִי: ^החֲמָסִי
וּשְׂאִרִי עַל־בָּבֶל תֹּאמַר יִשְׁבֹּת צִיּוֹן וְדַמִּי אֶל־יִשְׁבִּי
כֶּשֶׁ־דִּים תֹּאמַר יְרוּשָׁלַם: ^ולָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ־הוֹה
הַנְּגִידָרְב אֶת־רִיבְךָ וְנִקְמָתִי אֶת־נִקְמָתְךָ וְהַחֲרַבְתִּי
אֶת־יִמָּה וְהַבְּשָׁתִי אֶת־מְקוֹרָהּ: ^זוְהִיתָה בָּבֶל
לְגָלִים מַעוֹן־תַּנִּים שָׁמָּה וּשְׂרָקָה מֵאִין יוֹשֵׁב:
^חוְיִתְּדוּ פִּכְפְּרִים יִשְׁאָגוּ נַעֲרוֹ כְּגֹרֵי אַרְיוֹת:
^טוּבְחָמָם אֲנָשִׁית אֶת־מִשְׁתֵּיהֶם וְהַשְׁפָּרְתִּים לְמַעַן
יַעֲלִזוּ וַיִּשְׁנֻ שְׁנַת־עוֹלָם וְלֹא יִקְיֻצוּ נָאִם יְיָ־הוֹה:
^ימְאֻרִידֶם כְּכָרִים לְטְבוֹת כְּאִילִים עַם־עֲתוּדִים:
^{יא}אִיךְ נִלְכְּדָה שִׁשׁוֹ וְתִתְּפֹשׂ תִּהְלֹת כְּלִי־הָאָרֶץ אִיךְ
הִיתָה לְשָׁמָּה בָּבֶל בָּגוּיִם: ^{יב}עָלָה עַל־בָּבֶל הַיָּם
בְּהִמּוֹן גָּלְיוֹ נִכְסְתָה: ^{יג}הִיו עָרִיָּה לְשָׁמָּה אָרֶץ צִיָּה
וְעַרְבָּה אָרֶץ לֹא־יִשָּׁב בָּהֶן כְּלֹא־אִישׁ וְלֹא־יַעֲבֹר
בָּהֶן בֶּן־אָדָם: ^{יד}וּפִקְדָתִי עַל־כָּל בָּבֶל וְהַצֵּאתִי
אֶת־בָּלְעוֹ מִפִּיו וְלֹא־יִנְהָרוּ אֱלֹיו עוֹד גּוֹיִם גַּם־
חֹמַת בָּבֶל נִפְלָה: ^{טו}צָאוּ מִתּוֹכָה עַמִּי וּמִלְטוֹ אִישׁ
אֶת־נַפְשׁוֹ מִחֲרוֹן אֶפֶי־הוֹה: ^{טז}וּפֹן־יָרֹךְ לְבַבְכֶם
וְתִירְאוּ בַּשְּׁמוּעָה הַנִּשְׁמָעַת בָּאָרֶץ וּבָא בַּשְּׁנָה
הַשְּׁמוּעָה וְאַחֲרָיו בַּשְּׁנָה הַשְּׁמוּעָה וְחָמֶס בָּאָרֶץ
וּמִשָּׁל עַל־מִשָּׁל: ^{יז}לָכֵן תִּגָּה יָמִים בָּאִים וּפִקְדָתִי
עַל־פְּסִילִי בָּבֶל וְכָל־אַרְצָהּ תִּבּוֹשׁ וְכָל־חִלְלִיָּהּ
יִפְּלוּ בַּתּוֹכָהּ: ^{יח}וְרָגְנִי עַל־בָּבֶל שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל־
אֲשֶׁר בָּהֶם כִּי מִצָּפוֹן יָבוֹא־לָהּ הַשּׁוֹדְדִים נָאִם־
יְיָ־הוֹה: ^{יט}גַּם־בָּבֶל לְנֶפֶל חִלְלִי יִשְׂרָאֵל גַּם־לְבָבֶל
נִפְּלוּ חִלְלִי כָל־הָאָרֶץ: ^כפְּלָטִים מִתְּרַב הִלְכוּ אֶל־
תַּעֲמָדוֹ זָכְרוּ מֶרְחוֹק אֶת־יְיָ־הוֹה וִירוּשָׁלַם תַּעֲלֶה
עַל־לְבַבְכֶם: ^{כא}בִּשְׁנֹנו כִּי־שָׁמַעְנוּ חֲרָפָה פִּסְתָּהּ
כְּלָמָה פָּגִינוּ כִּי בָּאוּ זָרִים עַל־מִקְדָּשִׁי בֵּית יְיָ־הוֹה:
^{כב}לָּכֵן תִּגָּה־יָמִים בָּאִים נָאִם־יְיָ־הוֹה וּפִקְדָתִי עַל־
פְּסִילִיָּהּ וּבְכָל־אַרְצָהּ יֵאָנֶק חֲלָל: ^{כג}כִּי־תַעֲלֶה בָּבֶל

הַשָּׁמַיִם וְכִי תִבְצָר מִרוֹם עֲזָה מֵאִתִּי יָבֹאוּ שׁוֹדְדִים
לָהּ נָאִם־יְיָ־הוֹה: ^{כד}קוֹל זַעֲקָה מִבָּבֶל וּשְׂבָר גְּדוֹל
מֵאָרֶץ פְּשָׁדִים: ^{כה}כִּי־שָׁעַד יְיָ־הוֹה אֶת־בָּבֶל וְאֶבַד
מִמֶּנָּה קוֹל גְּדוֹל וְהָמוּ גְלִיהֶם כְּמִים רַבִּים נִתַּן
שְׂאוֹן קוֹלָם: ^{כו}כִּי בָּא עָלֶיהָ עַל־בָּבֶל שׁוֹדֵד וְנִלְכְּדוּ
גְבוּרֶיהָ חֲתַתָּה קִשְׁתוֹתֶם כִּי אֵל גְּמָלוֹת יְיָ־הוֹה
שָׁלַם יִשְׁלָם: ^{כז}וְהַשְׁכַּרְתִּי שָׂרִיָּה וְחַכְמָיָה פַּחוּתִיָּה
וּסְגֻלָּתָהּ וְגְבוּרֶיהָ וַיִּשְׁנֻ שְׁנַת־עוֹלָם וְלֹא יִקְיֻצוּ
נָאִם־הַמֶּלֶךְ יְיָ־הוֹה צֶ־בָאוֹת שָׁמוּ: ^{כח}כֹּה־אָמַר
יְיָ־הוֹה צֶ־בָאוֹת חֲמוֹת בָּבֶל הַרְחַבָּה עֲרֵעַר
תַּתְּעַרְעֵר וּשְׁעָרֶיהָ הַגְּבִהִים בָּאֵשׁ יִצְתּוּ וַיִּגְעֻ
עַמִּים בְּדִי־רִיק וּלְאֲמִים בְּדִי־אֵשׁ וַיַּעֲפוּ: ^{כט}הַדְּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְיָ־רַמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶת־שָׂרִיָּה בֶן־נְרִיָּה
בֶּן־מַחְסִיָּה בְּלִכְתּוֹ אֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בָּבֶל
בַּשְּׁנָת הָרַבְעִית לְמָלְכוֹ וּשְׂרָיָה שָׂר מְנוּחָה: ^לוַיִּכְתַּב
יְרַמְיָהוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־תָּבוֹא אֶל־בָּבֶל אֶל־
סֹפֵר אֶחָד אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַכְּתָבִים אֶל־
בָּבֶל: ^{לא}וַיֹּאמֶר יְרַמְיָהוּ אֶל־שָׂרִיָּה כִּבְאֹךְ בָּבֶל
וְרֹאיתִי וְקִרְאתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ^{לב}וַאֲמַרְתָּ
יְיָ־הוֹה אַתָּה דְּבַרְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַכְרִיתוֹ
לְבִלְתִּי הִיוֹת־בוֹ יוֹשֵׁב לְמַאֲדָם וְעַד־בְּהִמָּה כִּי־
שָׁמָּה עוֹלָם תִּהְיֶה: ^{לג}וְהִיָּה כִּכְלֹתְךָ לִקְרֹא אֶת־
הַסֹּפֵר הַזֶּה תִּקְשֹׁר עָלָיו אֲבֹן וְהַשְׁלַכְתּוּ אֶל־תְּרוֹף
פְּרָת: ^{לד}וַאֲמַרְתָּ כֹּכָה תִשְׁלַק בָּבֶל וְלֹא־תִקוֹם מִפְּנֵי
הָרָעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵבִיא עָלֶיהָ וַיַּעֲפוּ עַד־הַנָּה
דְּבָרֵי יְרַמְיָהוּ:

הַלְבוֹת גִּזְלָה וְאַבְדָּה פֶּרֶק י

י, א גוי בעל זרוע שְׁאֵנִים נִכְסֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֵּרֶד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ מִחֲמַת שְׁחִיָּה לֹא חֹב עַל בֶּעַל הַשָּׂדֶה, אוֹ מִחֲמַת שֵׁשׁ לֹא נֶזֶק בִּיד זֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי, אוֹ מִחֲמַת שֶׁהִפְסִיד מִמּוֹנֹו, וְאַחֵר שֶׁתִּקַּח עַל הַשָּׂדֶה מִכָּרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר אֵין הַבְּעָלִים יְכוּלִּין לְהוֹצִיא מִיָּד הַלֹּקָח.

יב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחוּדוֹ הַבְּעָלִים שְׁאֵמַת טַעַן הַגּוֹי הַמּוֹכֵר, אוֹ יַעֲרֹו עָרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁאֵמַת טַעַן הַגּוֹי. וְכֵן אִם הָיָה שָׁם מֶלֶךְ אוֹ שֶׁר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיְכוּל לְכַף אֶת הַגּוֹי שֶׁמִּכָּר לְדִין, וְלֹא תִבְעוּ הַבְּעָלִים אֶת הַגּוֹי אֵינֶן יְכוּלִּין לְהוֹצִיא מִיָּד הַלֹּקָח מִן הַגּוֹי, אִם עַל פִּי שְׂאִינָן מוֹדִין לַגּוֹי וְאִם עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם עֲדִים שְׁאֵמַת טַעַן הַגּוֹי: שֶׁהָיָה הַלֹּקָח אוֹמֵר לַבְּעָלִים, אִם גִּזְלָן הוּא הַגּוֹי, לָמָּה לֹא תִבְעֵתֶם אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם.

יג הַגּוֹיִים הַמְּצִיקִים לְיִשְׂרָאֵל וּמִבְקָשִׁים לְחַרֵּג אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּפְדֶּה עַצְמוֹ מִיָּד הַגּוֹי בְּשִׂדְהוֹ אוֹ בְּבֵיתוֹ, וַיִּתְּנֶנָּה לַמְּצִיק וְאַחֵר כֶּף יַגִּיחֶנּוּ: בְּשִׁירָצָה הַמְּצִיק לְמִכָּר אוֹתָהּ הַקֶּרֶקַע אִם יֵשׁ בִּיד הַבְּעָלִים לָקַח מִן הַמְּצִיק, הֵן קוֹדֵמִין לְכָל אָדָם. וְאִם אֵין בִּיד הַבְּעָלִים לָקַח, אוֹ שִׁשְׁחַת הַקֶּרֶקַע בִּיד הַמְּצִיק שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ כָּל הַקּוֹדֶם וְלָקַח מִן הַמְּצִיק, זָכָה: וּבִלְבָד שִׁיתֵּן לַבְּעָלִים חֲרָאִשׁוֹנִים רְבִיעַ הַקֶּרֶקַע, אוֹ שְׁלִישׁ הַמַּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַמְּצִיק מוֹכֵר בְּזוּל; הוֹאִיל וְקֶרֶקַע שְׂאִינָה שָׁלוֹ הוּא מוֹכֵר חָרִי זֶה מוֹכֵר בְּפָחוּת רְבִיעַ אוֹ קְרוֹב לֹא, וְזֶה חֲרָבִיעַ שֶׁלַּבְּעָלִים, שֶׁהָיָה מִחֲמַת שְׁחִיָּה שֶׁלָּחַן מוֹכֵר בְּזוּל.

יד לְפִיכָף הַלֹּקָח מִן הַמְּצִיק בְּשָׁלוּשִׁים נוֹתֵן לַבְּעָלִים עֲשָׂרָה, אוֹ נוֹתֵן לָהֶם רְבִיעַ הַקֶּרֶקַע, וְאַחֵר כֶּף יִקְנֶה חֶבֶל. וְאִם לֹא נָתַן, חָרִי רְבִיעַ הַקֶּרֶקַע בְּגִזְלָה בִּידוֹ.

יז הַיֹּרֵד לְתוֹךְ שָׂדֶה חֵבֵר שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת, וְנִטְעָה אִם הָיְתָה שָׂדֶה הַעֲשׂוּיָה לְטַע אוֹמְדִין

בַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לְתֵן בְּשָׂדֶה זוֹ לְטַעָה, וְנוֹטֵל מִבְּעַל הַשָּׂדֶה; וְאִם אֵינָה עֲשׂוּיָה לְטַע שָׁמִין לֹא, וַיֵּרֶד עַל הַתְּחַתּוֹנָה.

יח אָמַר לֹא בֶּעַל הַשָּׂדֶה, עֶקֶר אֵילָנָה וְלֶךְ שׁוֹמְעִין לֹא. אָמַר הַנוֹטֵעַ חֲרִינִי עוֹקֵר אֵילָנִי אֵין שׁוֹמְעִין לֹא, מִפְּנֵי שֶׁמִּכְחִישׁ אֶת הַקֶּרֶקַע.

יט הַחֲצֵרוֹת חָרִי הֵן רְאוּיֹת לְבִנְיָן, וְלַחֲסִיף בָּהֶן בָּתִּים וְעֲלִיּוֹת; לְפִיכָף חֲזָרוּ הַגָּאֹנִים, שֶׁהַבּוֹנֶה בַּחֲצֵר חֵבֵר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ חָרִי זֶה בְּנוֹטֵעַ שָׂדֶה הַעֲשׂוּיָה לְטַע, וְשָׁמִין לֹא בַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לְתֵן בְּבִנְיָן זֶה לְבִנּוֹתוֹ: וְהוּא, שֶׁיִּבְנֶה בְּנִין הַמוֹעִיל הָרְאוּי לְאוֹתָהּ חֲצֵר בְּמִנְהַג אוֹתוֹ מָקוֹם.

יח הַיֹּרֵד לְשָׂדֶה חֵבֵר בְּרִשּׁוֹת אֶפְלוֹ נִטְעַ שָׂדֶה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְטַע שָׁמִין לֹא, וַיֵּרֶד עַל הַעֲלִיּוֹנָה: שָׁאֵם הָיְתָה הַחוּצָאָה יִתְּרָה עַל הַשֶּׁבֶת, נוֹטֵל הַחוּצָאָה; וְאִם הַשֶּׁבֶת יִתֵּר עַל הַחוּצָאָה, נוֹטֵל הַשֶּׁבֶת. וּבֶעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, וְהַשֶּׁתֶּף בְּשָׂדֶה שֵׁשׁ לֹא חֶלֶק בָּהּ בַּיֹּרֵד בְּרִשּׁוֹת הֵן, וְשָׁמִין לָהֶם וַיֵּדֶם עַל הַעֲלִיּוֹנָה.

יט הַיֹּרֵד לְשָׂדֶה חֵבֵר שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת, וְנִטְעַ אוֹ בָּנָה, וְאַחֵר כֶּף בָּא בֶּעַל הַשָּׂדֶה וְהַשְּׁלִים הַבְּנִין אוֹ שֶׁשֹּׁמֵר הַנְּטִיעוֹת, וְכִיּוּצָא בְּאֵלּוֹ הַדְּבָרִים שֶׁמִּרְאִין שִׁדְעָתוֹ נוֹטֵחַ לָמָּה שֶׁעָשָׂה זֶה וּבְרִצּוֹנוֹ בָּא חֲדָבֵר שָׁמִין לֹא, וַיֵּרֶד עַל הַעֲלִיּוֹנָה.

יז הַיֹּרֵד לְתוֹךְ חֲרָבְתוֹ שֶׁלַּחֲבֵרוֹ, וּבִנְיָנָה שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת שָׁמִין לֹא, וַיֵּרֶד עַל הַתְּחַתּוֹנָה. וְאִם אָמַר בֶּעַל הַבְּנִין, עֲצִי וְאַבְנֵי אֲנִי נוֹטֵל בְּבֵית, שׁוֹמְעִין לֹא; בְּשָׂדֶה, אֵין שׁוֹמְעִין לֹא, מִפְּנֵי שֶׁמִּכְחִישׁ אֶת הַקֶּרֶקַע. אָמַר לֹא בֶּעַל הַקֶּרֶקַע, טַל מִזֶּה שֶׁבְּנִית שׁוֹמְעִין לֹא.

יזא כָּל מִי שֶׁשָּׁמִין לֹא בֵּין שְׁחִיָּתָה יָדוֹ עַל הַעֲלִיּוֹנָה, בֵּין שְׁחִיָּתָה יָדוֹ עַל הַתְּחַתּוֹנָה אֵינוֹ נוֹטֵל כָּלוּם, עַד שֶׁיִּשְׁבַּע בְּנִקְיֻטַּת חֶפְזָן בַּמָּה הוֹצִיא. וְאִם אָמַר יְבוֹאוּ הַדִּינִים, וַיַּעֲשׂוּ שׁוֹמֵת

ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האמנים בפחות שבשערים שומעין לו, ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבח בלבד, והיתה ידו על העליונה אינו צריך שבועה.

ויב כל ששמוין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר נתתי, והיורד לשדה אומר לא נטלתי היורד נאמן, ונשבע שלא נתן לו כלום ונוטל: שחרי אומרים לבעל השדה, עדין לא שמו לך ולא ידעת כמה אתה חייב לתן, היאך נתת.

ויג אבל אם שמו לו ואמרו לבעל השדה תן לו, ואמר נתתי, אף על פי שעדין לא נשבע היורד חרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת הפת שנתן ויפטור: שהקרקע בחזקת בעליה.

ייד בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו, ואחר כך גרשה אם היה הבעל עצמו ארים נסתלק בעל, נסתלקו אריסין: שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל; ושמוין להם, וידם על התחתונה. ואם אין הבעל ארים על דעת הקרקע ירדו, ושמוין להם כערים.

הלכות גזלה ואבדה פרק יא

יא, א השב אבדה לישראל מצות עשה, שנאמר "השב תשיבם, לאחיד". והרואה אבדת ישראל, ונתעלם ממנה והניחה עובר בלא תעשה, שנאמר "לא-תראה את-שור אחיד..."; ובטל מצות עשה. ואם השיבה, קנים מצות עשה.

יא, ב לקח את האבדה, ולא השיבה בטל מצות עשה, ועבר על שני לאוין: על "לא תוכל, להתעלם", ועל "לא תגזל".

יא, ג אכלו היה בעל האבדה רשע, ואוכל נבלה לתאבון וכיוצא בו מצוה להשיב אבדתו. אבל אוכל נבלה להכעים, חרי הוא מין; והמינין מישראל, והאפיקורסים, ועובדי עבודה זרה, ומחללי שבת בפרהסיא אסור להחזיר להן

אבדה, כגוי.

יא, ד אבדת חגוי מתרת, שנאמר "אבדת אחיד". והמחזירה חרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם. ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה חרי זה משבח. ובמקום שיש חלול השם אבדתו אסורה, וחייב להחזירה. ובכל מקום מכניסין פליהם מפני הגנבים בכלי ישראל, מפני דרכי שלום.

יא, ה טעות חגוי, באבדתו ומתרת: והוא שטעה מעצמו; אבל להטעותו, אסור. כיצד: כגון שעשה חגוי חשבון וטעה. וצריך שיאמר לו ישראל, ראה שעל חשבונך אני סומך, ואיני יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך. כגון זה מתר שמוא יתבון חגוי לבדקו, ונמצא שם שמים מתחלל.

יא, ו עיר שישראל וגוים דרין בה, ומחצה גוים ומחצה ישראל, ומצא בה אבדה נוטל ומכריז; ואם בא ישראל ונתן סימניה, חייב להחזיר.

יא, ז היה רב העיר גוים אם מצא במקום מן העיר שר' המצויים שם ישראל, חייב להכריז. אבל אם מצא בסרטיה ופלטיה גדולים בבתי בנסיות ובבתי מדרשות שהגוים מצויין שם תמיד, ובכל מקום שהרבים מצויין שם חרי המציאה שלו: ואפלו בא ישראל ונתן סימניה שחרי נתיאש ממנה כשנפלה, מפני שהוא אומר גוי מצאה.

יא, ח אף על פי שהיא שלו חרוצה לילה בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבדה לישראל, כשיתן את סימניה.

יא, ט מצא בעיר זו שרפה גוים חבית שליון יינה אסור בהניה, וקנקנה מתר משום אבדה; ואם בא ישראל ונתן סימניה, מתרת בשתייה

לזה שמצאה.

ואי עוף שחטף בשר והשליכו בחצר אחרת
אף על פי שרוב העיר ישראל חרי זה מתר
משום אבדה, שחרי נתיאשו הפעלים ממנו.

ואי המוצא אבדה בזוטו שלים, ובשלו ליתו
שלגהר שאינו פוסק אף על פי שיש בה סימן,
חרי זו שלמוצאה: שנאמר "אשר-תאבד
ממנו, ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצואה
אצל כל אדם; יצאת זו שאבדה ממנו ומפל
אדם, שזה ודאי נתיאש ממנה.

ואיב המאבד ממנו לדעת, אין נזקקין לו.
פיצד: הניח פרתו ברפת שאין לה פתח ולא
קשרה וחלף לו, השליף פיסו ברשות הרבים
וחלף לו, וכל פיוצא בזה חרי זה אבד ממנו
לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה דבר זה לטל
לעצמו, אינו זקוק להחזיר שנאמר "אשר-
תאבד", פרט למאבד לדעתו.

ואיג אבדה שאין בה שוזה פרוטה אינו חייב
להטפל בה, ולא להחזירה. מצא שק או קפה
אם היה חכם או זקן מכבד שאין דרכו לטל
פלים אלו בידו, אינו חייב להטפל בהן; ואומד
את דעתו: אלו היו שלו אם היה מחזירן
לעצמו, כך חייב להחזיר שלחברו; ואם לא היה
מוחל על כבודו, אפלו היו שלו כך בשלחברו,
אינו חייב להחזיר.

ואיד היה דרכו להחזיר פלים פאלו בשדה,
ואין דרכו להחזירן בעיר, ומצאן בעיר אינו
חייב להחזיר; מצאן בשדה חייב להחזירן, עד
שיגיעו לרשות הפעלים, ואף על פי שחרי נכנס
בהן לעיר, ואין דרכו בכך. וכן אם מצא בהמה
והפישא נתחייב להטפל בה ולהחזירה, אף על
פי שאינה לפי כבודו: שחרי התחיל במצוה.

ואטו החזירה וברחה, אפלו מאה פעמים חייב
להחזיר: שנאמר "השב תשיבם" "השב", אפלו
מאה פעמים משמעו. לעולם הוא חייב להטפל

בה, עד שיחזירנה לרשות בעליה למקום
המשתמר; אבל אם החזירה למקום שאין
משתמר, כגון גנה וחרבה, ואבדה משם חייב
באחרייתה.

ואטו החזיר את האבדה בשחרית למקום
שהפעלים נכנסין ויוצאין שם בשחרית אינו
חייב להטפל בה, שחרי הפעלים רואין אותה,
אף על פי שהוא מקום שאינו משתמר. בפח
דברים אמורים, בדבר שאין בו רוח חיים; אבל
בבעלי חיים לעולם חייב להטפל בה עד
שיכניסנה לרשות הפעלים המשתמרת, ואינו
צריך דעת פעלים.

ואיז ראה בהמה שברחה מן הדיר, והחזירה
למקומה חרי קים המצוה, ואינו צריך דעת
הפעלים.

ואיח החולף בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים
משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום,
ואף על פי שאינה לפי כבודו.

ואיט כוחן שראה האבדה בבית הקברות אינו
מטמא להחזירה, שבעת שמקנים מצות עשה
שלחשב אבדה, מבטל עשה של"קדשים יהיו",
ועובר על לא תעשה של"לא יטמא, בעל
בעמיו"; ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.
ואב ראה את האבדה, ואמר לו אביו אל
תחזירנה יחזיר, ולא יקבל ממנו: שאם קבל
מאביו, נמצא בעת שמקנים מצות עשה
של"כבד את-אביו", בטל עשה של"חשב
תשיבם", ועבר על "לא תוכל, להתעלם".

ואכא הרואה מים שוטפין ובאין להשחית
בנין חברו, או להשחית שדהו חייב לגדור
בפניהם ולמנעם: שנאמר "לכל-אבדת אחיך",
לרבות אבדת קרקעו.

הלכות גזלה ואבדה פרק יב

יבא מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו

וְאֶבְרַת חֲבֵרוֹ אִם יָכוֹל לְהַחְזִיר שְׁתִּיחָהּ, חֵיב לְהַחְזִיר. וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהַחְזִיר אֵלָּא אַחַת מֵהֶן אֶבְרַתוֹ קוֹדֶמֶת, וְאֶפְלוּ לְאֶבְרַת אָבִיו אוֹ רַבּוֹ: שְׁלוֹ קוֹדֶם לְכָל אָדָם.

יב, ב פָּגַע בְּאֶבְרַת רַבּוֹ עִם אֶבְרַת אָבִיו אִם הָיָה אָבִיו שָׁקוּל בְּנֶגֶד רַבּוֹ, שְׁלֹאֲבִיו קוֹדֶמֶת; וְאִם לֹא, שְׁלֹרַבּוֹ קוֹדֶמֶת: וְהוּא שְׁתִּיחָהּ רַבּוֹ מִבְּחָק, שָׂרֵב חֲכָמָתוֹ שְׁלֵתוֹרָה מִמֶּנּוּ.

יב, ג הֵנִיחַ אֶבְרַתוֹ, וְהַחְזִיר אֶבְרַת חֲבֵרוֹ אֵין לוֹ אֵלָּא שְׁכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ. פִּיגַד: שְׁטָף נָהָר חֲמורוֹ וְחֲמור חֲבֵרוֹ, שְׁלוֹ יָפָה מָנָה וְשִׁלַּחֲבֵרוֹ מֵאֲתָיִם הֵנִיחַ אֶת שְׁלוֹ, וְהֵצִיל אֶת שִׁלַּחֲבֵרוֹ אֵין לוֹ אֵלָּא שְׁכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ אֲצִיל אֶת שְׁלֹה, וְאַתָּה נֹתֵן לִי דָמִי שְׁלִי, אוֹ שְׁתַּתְּנָה בְּפָנַי בֵּית דִּין חֵיב לָתֵן לוֹ דָּמִי שְׁלֹו. וְאַתָּה עַל פִּי שְׁעָלָה חֲמור שְׁלוֹ מֵאֲלִיו, הוֹאִיל וְלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ, זָכָה בְּמַה שְׁתַּתְּנָה עִמּוֹ. יָרַד לְהֵצִיל, וְלֹא הֵצִיל אֵין לוֹ אֵלָּא שְׁכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ.

יב, ד וְכֵן אִם הָיָה עוֹסֵק בְּמִלְאכָה, וּבִטֹּל מִמִּלְאכָתוֹ שְׁשׂוּזָה דִּינָר, וְהַחְזִיר אֶבְרַת שְׁשׂוּזָה מֵאַחַד דִּינָרִין לֹא יֹאמַר לוֹ תֵּן לִי דִינָר שֶׁחֲפָסְדָתִי, אֵלָּא נֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כְּפוּעֵל בִּטֹּל שֶׁיִּבְטֹל מֵאוֹתָהּ מִלְאכָה שֶׁהָיָה עוֹסֵק בָּהּ. וְאִם הִתְנָה עִם הַכְּעָלִים, אוֹ בְּפָנַי בֵּית דִּין שֶׁיִּטֹּל מַה שֶׁחֲפָסִיד, וְהִרְשׁוּהוּ חָרִי זֶה נֹטֵל. וְאִם אֵין שָׁם בֵּית דִּין וְלֹא בְּעָלִים, שְׁלוֹ קוֹדֶם.

יב, ה וְכֵן שָׁנִים שֶׁהָיוּ בָּאִים בְּדֶרֶךְ, זֶה בַּחֲבִית שְׁלִיין וְזֶה בְּכַד שְׁלֹדְבִשׁ, וְנִסְדָּקָה חֲבֵד שְׁלֹדְבִשׁ, וְקָדֵם שֶׁיִּשְׁפֹּךְ הַדְּבִשׁ לָאָרֶץ, שֶׁפָּךְ זֶה אֶת יַיִנוֹ וְהֵצִיל אֶת הַדְּבִשׁ לְתוֹךְ הַחֲבִית אֵין לוֹ אֵלָּא שְׁכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ; וְאִם אָמַר אֲצִיל אֶת שְׁלֹה, וְאַתָּה נֹתֵן לִי דָמִי שְׁלִי, אוֹ שְׁתַּתְּנָה בְּפָנַי בֵּית דִּין חָרִי זֶה חֵיב לָתֵן לוֹ. וְאִם נִשְׁפָּךְ הַדְּבִשׁ לָאָרֶץ, חָרִי זֶה הַפָּקֵר; וְכָל הַמֵּצִיל, לְעֵצְמוֹ מֵצִיל.

יב, ו הָיָה זֶה בָּא בְּכַד שְׁלֹדְבִשׁ וְזֶה בָּא בְּקַנְקָנִים רִיקָנִים, וְנִסְדָּקָה כַּד הַדְּבִשׁ, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַקַּנְקָנִים אֵינִי מֵצִיל לָךְ דְּבִשׁ זֶה בְּקַנְקָנִי עַד שְׁתֵּתֵן לִי חֲצִיו אוֹ שְׁלִישׁ אוֹ כֶּף וְכֶף דִּינָרִין, וְקָבַל עָלָיו בַּעַל הַדְּבִשׁ וְאָמַר לוֹ הֵינְךָ חָרִי זֶה צָחֵק בּוֹ, וְאֵינּוּ נֹתֵן לוֹ אֵלָּא שְׁכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ: שְׁחָרִי לֹא הִפְסִידוּ כָּלּוּם.

יב, ז וְכֵן מִי שֶׁפָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהִיתָה מִעֲבֻרַת לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ הָעֲבִירָנִי וְאֵנִי נֹתֵן לָךְ דִּינָר, וְהָעֲבִירוּ אֵין לוֹ אֵלָּא שְׁכָרוֹ הָרְאוּי לוֹ. וְאִם הָיָה צֵיד, וְאָמַר לוֹ בִּטֹּל מִצּוֹדְדָתְךָ וְהָעֲבִירָנִי נֹתֵן לוֹ מַה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָח. יב, ח שְׂוִירָה שֶׁהִיתָה מִחֻלְכֶּת בַּמִּדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גֵּימִ וּמִרְפָּה אִם אֵינֶן יְכוּלִין לְהֵצִיל מִיָּדָם, וְעָמַד אַחֵד מֵהֶן וְהֵצִיל הֵצִיל לְעֵצְמוֹ; וְאִם יְכוּלִין הֵן לְהֵצִיל מִיָּדָם, וְקָדֵם אַחֵד מֵהֶן וְהֵצִיל אֵת עַל פִּי שֶׁאָמַר לְעֵצְמִי אֲנִי מֵצִיל, הֵצִיל לְאֻמָּצֵעַ.

יב, ט הָיוּ יְכוּלִין לְהֵצִיל עַל יְדֵי חֶדְחָק כָּל הַמֵּצִיל, מֵצִיל לְאֻמָּצֵעַ, אֵלָּא אִם כֵּן אָמַר לְעֵצְמִי אֲנִי מֵצִיל, חָרִי זֶה מֵצִיל לְעֵצְמוֹ: שְׁפִיזֵן שֶׁשִּׁמְעוּהוּ אוֹמֵר לְעֵצְמִי אֲנִי מֵצִיל, הָיָה לָהֶן לְדַחֵק עֵצְמוֹ וְלְהֵצִיל; וְכִיּוֹן שֶׁיִּשְׁכּוּ וְלֹא הֵצִילוּ, חָרִי נִתְיָאֲשׁוּ מִן חֶבֶל.

יב, י הָיוּ שְׁנֵי שְׁתַּפִּין, וְהֵצִיל אַחֵד מֵהֶן הֵצִיל לְאֻמָּצֵעַ; וְאִם אָמַר לְעֵצְמִי אֲנִי מֵצִיל חָרִי זֶה חָלַק מִחֲבֵרוֹ, וְהֵצִיל לְעֵצְמוֹ. וְכֵן חֲשׂוֹכֵר אֶת הַפוּעֵל לְהֵצִיל כָּל שְׁיֵצִיל, חָרִי הוּא לְמַשְׁפִּיר; וְאִם אָמַר לְעֵצְמִי אֲנִי מֵצִיל, חָרִי חֲזֹר מִן הַשְּׁבִירוֹת, וְכָל שְׁיֵצִיל אַחֵר שֶׁאָמַר כֵּן, חָרִי הוּא שְׁלֹו.

יב, יא שְׂוִירָה שֶׁחֲנִתָּה בַּמִּדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גֵּימִ לְמִרְפָּה, וּפָסְקוּ עִם הַגֵּימִ מִמּוֹן, וְנִתְּנוּ לוֹ מִחֲשָׁבִין לְפִי מִמּוֹנָם, וְאֵין מִחֲשָׁבִין לְפִי נִפְשׁוֹת. וְאִם שְׁכָרוֹ תִּיר לְפָנֵיהֶם לְהוֹדִיעֵם חֲדָרָה, מִחֲשָׁבִין שְׁכָרוֹ לְפִי מִמּוֹן וּלְפִי נִפְשׁוֹת.

וְלֹא יִשְׁנֶה מִמְּנַחֵג הַחֲמֻרִים.

יב, יב רִשְׁאֵין הַחֲמֻרִים לְהַתְּנוֹת בִּינִיחֹן, כָּל מִי שֶׁתֵּאבֹד מִמֶּנּוּ חֲמוֹר מִבְּנֵי חֲשִׁירָה, מַעֲמִידִין לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת; וְאִם פָּשַׁע בָּהּ וְאִבְדָּה, אֵין חֲיָבִין לְהַעֲמִיד לוֹ.

יב, יג אִבְדָּה חֲמוֹרוֹ, וְאָמַר תָּנֹה לִי דְמִיָּה וְאִינִי רוֹצֶה לָקַח חֲמוֹר, וְהִרִינִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֵא מַעֲמִידִין לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת כְּדֵי שִׁיזְרוּ עֲצָמוֹ וְיִשְׁמַר בְּהֻמָּתוֹ. וְאִפְּלוּ הִיתָה לוֹ בְּהֻמָּה אַחֲרָת בְּשִׁירָה, אֵינוֹ דּוֹמָה שׁוֹמֵר אַחַת לְשׁוֹמֵר שְׁתֵּים.

יב, יד סְפִינָה שֶׁהִיתָה מִחֻלְכֶּת בַּיָּם, וְעָמַד עָלֶיהָ נַחֲשׁוֹל לְטַבְּעָה, וְחָקִילוּ מִמַּשְׁאָה מִחֻשְׁבִּין לְפִי מַשְׁאוּי, וְאֵין מִחֻשְׁבִּין לְפִי מִמוֹן. וְאֵל יִשְׁנֶה מִמְּנַחֵג הַסְּפִינִים.

יב, טו רִשְׁאֵין הַסְּפִינִים לְהַתְּנוֹת בִּינִיחֹן, כָּל מִי שֶׁתֵּאבֹד לוֹ סְפִינָה, מַעֲמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֲרָת; פָּשַׁע בָּהּ וְאִבְדָּה, אוֹ שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם שְׂאֵין הַסְּפִינֹת חוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ חֲזָמָן אֵין חֲיָבִין לְהַעֲמִיד לוֹ.

הַלְּבוֹת גִּזְלָה וְאִבְדָּה פֶּרֶק יג

יג, א הַמוֹצֵא אִבְדָּה שְׁחֹא חָיֵב לְהַחֲזִירָה חָיֵב לְהַחֲרִיז עָלֶיהָ וּלְהוֹדִיעָה וְלִזְמַר, מִי שֶׁאִבְדָּה לוֹ מִיָּן פְּלוֹנִי, יְבוֹא וְיִתֵּן סִימָנָיו, וְיִטַּל. אִפְּלוּ הִיתָה שׁוֹרָה פְּרוּטָה בְּעֵת הַמַּצִּיאוֹהָ, וְחֻזְלָה חָיֵב לְהַחֲרִיז עָלֶיהָ. וְאִבֵּן גְּבוּחָה הִיתָה חֻזֵּן לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁעָלֶיהָ הָיוּ מִכְרִיזִין.

יג, ב בִּיצֵד מִכְרִיז: אִם מָצָא מַעֲוָת, מִכְרִיז מִי שֶׁאִבְדָּה לוֹ מִטְבֵּעַ וְכֵן מִכְרִיז מִי שֶׁאִבְדָּה לוֹ כֶּסֶת, אוֹ בְּהֻמָּה, אוֹ שְׁטָרוֹת יְבוֹא וְיִתֵּן סִימָנִים, וְיִטַּל. וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִבְּנֵי שְׁהוֹדִיעַ מִיָּן הָאִבְדָּה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִירָה עַד שִׁיתֵּן סִימָנִים מִבְּחָקִין.

יג, ג בֹּא בַּעַל הָאִבְדָּה, וְנָתַן סִימָנִים שְׂאֵינֶן

מִבְּחָקִין אֵין מַחֲזִירִין לוֹ: עַד שִׁיאָמַר סִימָנִים מִבְּחָקִין. וְהִרְמָאֵי אֵת עַל פִּי שֶׁאָמַר סִימָנִים מִבְּחָקִין אֵין מַחֲזִירִין לוֹ, עַד שִׁיָּבִיא עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלֹו. אָמְרוּ חֲכָמִים "וְהִיָּה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אַחֲרֶיךָ" עַד שֶׁתַּחֲקֹר אַחֵר אַחֲרֶיךָ, אִם רָמָאֵי הוּא אִם לֹאוּ.

יג, ד בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁאִבְדָּה לוֹ אִבְדָּה, וְבֹא וְנָתַן סִימָנָיו מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן חֲזָק רָמָאֵי. מִשְׁרָבוֹ הִרְמָאֵין, הִתְקִינוּ בֵּית דִּין שִׁיְהִי אוֹמְרִין לוֹ, הֵבֵא עֲדִים שְׂאֵין אֵתָה רָמָאֵי וְטַל.

יג, ה הַסִּימָנִים הַמִּבְּחָקִין סוֹמְכִין עָלֵיהֶם וְדָנִין עַל פִּיהֶם בְּכָל מָקוֹם, דִּין תּוֹרָה. וְהַמְּדָה אוֹ הַמְשָׁקֵל אוֹ הַמִּנְיָן אוֹ מָקוֹם הָאִבְדָּה, סִימָנִין מִבְּחָקִין הֵן.

יג, ו בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה נָתַן סִימָנִי הָאִבְדָּה, וְזֶה נָתַן סִימָנָיו כִּמּוֹ שֶׁנָּתַן הָאֲחֵר לֹא יִתֵּן לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה; אֲלֵא תִּהְיֶה מִנְחַת עַד שִׁיּוֹדֶה הָאֲחֵר לְהַבְרֹו, אוֹ יַעֲשֶׂה פְּשָׁרָה בִּינֵיהֶן.

יג, ז נָתַן הָאֲחֵר אֶת הַסִּימָנִים, וְהַשְׁנִי הֵבִיא עֲדִים יִתֵּן לְבַעַל הָעֲדִים; זֶה נָתַן סִימָנִים, וְזֶה נָתַן סִימָנִים וְעַד אֲחֵר הָרִי הָעַד הָאֲחֵר כְּמִי שְׂאֵינֶן, וְיִנִּיחַ.

יג, ח מָצָא שְׁמֻלָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וְזֶה הֵבִיא עֲדֵי אֲרִיגָה שֶׁאֲרָגוּ אוֹתָהּ לוֹ, וְזֶה הֵבִיא עֲדִים שֶׁנִּפְלָה מִמֶּנּוּ יִתֵּן לְעַדֵּי נְפִילָה. זֶה נָתַן מִדַּת אֲרֶבָּה, וְזֶה נָתַן מִדַּת רַחֲבָה יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אֲרֶבָּה: שֶׁאִפְשָׁר שִׁישְׁעַר הִרְמָאֵי מִדַּת רַחֲבָה, כִּשְׁהִיָּה בְּעָלֶיהָ מִתְכַּסֶּה בָּהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אֲרֶבָּה וְרַחֲבָה, וְזֶה כֵּן מְשַׁקְלוֹתֶיהָ יִתֵּן לְמִי שֶׁכֵּן מְשַׁקְלָהּ.

יג, ט זֶה נָתַן מִדַּת אֲרֶבָּה וְרַחֲבָה, וְזֶה נָתַן מִדַּת הָאִמְרִיּוֹת שֶׁבָּהּ יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אֲרֶבָּה וְרַחֲבָה.

יג, י בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁמָּצָא אִבְדָּה חָיָה מִכְרִיז עָלֶיהָ שְׁלֹוּשָׁה רְגָלִים: רְגַל רֵאשׁוֹן אוֹמֵר רֵאשׁוֹן,

שני אומר שני, שלישי מכריז סתם כדי שלא יתחלף לו שני בשלישי. ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריז פעם רביעית, כדי שילך השומע לביתו בשלושה ימים וימשש את כליו, ויחזור בשלושת הימים, וימצא זה המכריז מכריז בשביעי.

וגיא משחרב בית המקדש, התקינו שיהיו מכריזין בבתי פנסיות ובבתי מדרשות; משרבו האנסיין ואמרו המציאה שלמלה היא, התקינו שיהא מודיע לשכניו ולמיהעיו ודין.

וגיב הכריז או חודיע, ולא באו הפעלים תהיה המציאה מנחת אצלו, עד שיבוא אליהו. וכל זמן שהאבדה אצלו אם נגנבה או אבדה, חיב באחריותה; ואם נאנסה, פטור: ששומר אבדה בשומר שבר הוא, מפני שהוא עוסק במצוה, ונפטר מפומה מצוות עשה, כל זמן שהוא עוסק בשמירתה.

וגיג וצריך לבקר את האבדה, ולבדקה כדי שלא תפסד ותאבד מאליה שנאמר "והשבתו לו", ראה היאך תשיבנו לו. ביצד: מצא פסות שלצמר, מנערה אחת לשלושים יום; ולא ינערנה במקל, ולא בשני בני אדם. ושוטחה על גבי מטה לצרפה בלבד, אבל לא לצרפה ולצרפו. נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה בפניהם ואכלו לצרפה, שפא תגנב.

וגיד מצא כלי עץ, משתמש בהן כדי שלא ירקבו. כלי נחשת, משתמש בהן בחמין; אבל לא על ידי האור, מפני שמשחיקן. כלי פסא, משתמש בהן בצונן; אבל לא בחמין, מפני שמשחירן. מצא מגרפות וקרדמות, ישתמש בהן ברד; אבל לא בקשה, מפני שפוחיתן. מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות שלפשתן, חרי זה לא יגע בהן עד שיבוא אליהו. ובדרך שאמרו באבדה, כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו למדינת חים.

וגטו מצא ספרים, קורא בהן אחת לשלושים יום; ואם אינו יודע לקרות, גוללן כל שלושים יום. ולעולם לא ילמד בהן לכתחלה. ולא יקרא פרשה, וישנה; ולא יקרא פרשה, ויתרגם. ולא יפתח בו יתר משלושה דפין. ולא יהיו שנים קוראין בשני ענינות, שפא ימשך זה וימשך זה ויבלה הפסר; אבל קוראין הן בענין אחד. ולא יקראו שלושה בדרך אחד, ואכלו בענין אחד. מצא תפלין, שם דמיהן ומניחן עליו: שדבר מצוי הוא ביד הכל, ואין עשויין אלא למצותן בלבד.

וגטז מצא דבר שיש בו רוח חיים, שחרי צריך להאכילו אם היה דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן שנים עשר חדש מיום המציאה, ושוכרן ולוקח שכרן ומאכילן; ואם היה שכרן יתר, חרי חיתר לפעלים. וכן התרגולין מזכר ביציהן, ומאכילן כל שנים עשר חדש; מפאן ואלה, שם דמיהן עליו וחרי הן שלו ושלפעלים בשתפות, כדין כל השם בהמה מחברו.

וגיז מצא עגלים וסוחרין שלרעי, מטפל בהן שלושה חדשים; ושלבריאה, שלושים יום. אוזים ותרגולין גדולים, מטפל בהן שלושים יום. מצא קטנים וכל דבר שטפולו מרבה משכרו, מטפל בהן שלושה ימים; מפאן ואלה, מוכרן בבית דין. וכן פרות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן, מוכרן בבית דין.

וגיח מה יעשה בדמים ונתנו למוצא, ויש לו רשות להשתמש בהן; לפיכך אם נאנסו, כגון שטרפן גים או טבעו בים חיב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהן: שפיון שיש לו רשות להשתמש בהן, חרי הן אצלו פשאלה.

וגיט פמה דברים אמורים, בדמי האבדה הואיל ונטפל בה; אבל מעות אבדה, לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו באנס פטור,

שְׁחָרִי הוּא שׁוֹמֵר שְׂכָר כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ.

יג, ב כל אותן הימים שִׁמְטָפֵל בְּאַבְדָּה קִדָּם שִׁימְכָרְנָה בְּבֵית דִּין אִם הָאֵכִילָן מִשְׁלֹו, נוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים; וַיֵּרָאָה לִי שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּלֹא שְׂבוּעָה, מִפְּנֵי תַקוּן הָעוֹלָם.

יג, בא חֲמוּצָא מְצִיאתָה לֹא יִשְׁבַּע, מִפְּנֵי תַקוּן הָעוֹלָם: שָׂאֵם אֶתָּה אוֹמֵר יִשְׁבַּע, וַיֵּיחַ הַמְצִיאתָ וְחֻלְדָּה בְּדִי שְׂלֹא יִשְׁבַּע. אִפְּלוּ מִצָּא בִּים, וְטַעַן בַּעַל הַמְצִיאתָ שְׁשָׁנִי בִּיסִים קְשׁוּרִים הָיוּ, וְאִי אִפְשָׁר שִׁימְצָא הָאֶחָד אֶלָּא אִם נִמְצָא הָאֶחָד חֲקֻשׁוֹר עִמּוֹ חֲרִי זֶה לֹא יִשְׁבַּע.

הַלְבוֹת גּוֹזֵל וְאַבְדָּה פֶּרֶק יד

יד, א הַשְׁמָלָה בְּכֻלָּל "כָּל-אַבְדָּת אַחִיד" הִיתָה, וְכֵן חֲשׁוֹר וְחֶשֶׁה וְחֶמְמוֹר. וְלָמָּה פָּרַט הַכְּתוּב חֶמְמוֹר, לְהַחְזִירוֹ בְּסִימָנִי מִרְדֵּעַת; אִם עַל פִּי שְׁחִסְיָמָן בְּדָבָר הַטָּפֵל לוֹ, יִחְזִיר. וְלָמָּה פָּרַט שׁוֹר וְשֶׁה לְהַחְזִיר אִפְּלוּ גְזוּת חֶשֶׁה, אוֹ גִּז זָנֵב חֲשׁוֹר אִם עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבָר מוֹעָט.

יד, ב וְלָמָּה פָּרַט הַשְׁמָלָה, לְלַמֵּד מִמֶּנָּה: מַה הַשְׁמָלָה מִיִּחְדָּת שֵׁישׁ לָהּ סִימָנִין, וְחֻזְקָתָה שֵׁישׁ לָהּ תוֹבְעִין, וְחֵיב לְהַחְזִיר; אִם כָּל דָּבָר שֵׁישׁ לוֹ סִימָנִים חֲרִי הוּא בְּחֻזְקָת שֵׁישׁ לוֹ תוֹבְעִין, וְחֵיב לְהַחְזִיר. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִין, אֶלָּא נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים חֲרִי הוּא שְׁלִמּוּצָאוֹ, אִם עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ סִימָנִים.

יד, ג זֶה הַכָּל בְּאַבְדָּה: כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן פִּיּוֹן שְׂאָבֵד וַיִּדְעוּ בּוֹ הַבְּעָלִים שְׂאָבֵד, חֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׁנִיתִיָּאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעָלָיו, כְּגוֹן מִסְמָר אֶחָד אוֹ מַחַט אֶחָת אוֹ מִטְבֵּעַ אֶחָד, שְׁחָרִי אֵינָן יְכוּלִים לָתֵן סִימָן לְהַחְזִירוֹ לָהֶן; וְלִפְיָכָּהּ חֲרִי הוּא לָזֶה שְׁמִצָּאוֹ.

יד, ד וְכָל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן, כְּגוֹן שְׁמָלָה וּבְהֶמָּה חֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׂלֹא נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעָלָיו: שְׁחָרִי דַּעְתָּן תְּלוּיָהּ לָתֵן סִימָנִין שֵׁישׁ בּוֹ, וַיִּחְזֹר לָהֶן. לְפִיכָּהּ חֲמוּצָא אוֹתוֹ חֵיב

לְהַכְרִיז, אֶלָּא אִם כֵּן יִדַּע שְׁנִיתִיָּאֲשׁוּ הַבְּעָלִים: כְּגוֹן שִׁשְׁמַע אוֹתָם אוֹמְרִים וַיִּלְחַסְרוּן בִּים וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, שְׁמִרְאִין שְׁנִיתִיָּאֲשׁוּ חֲרִי אוֹתָהּ הָאֲבָדָה שְׁלִמּוּצָאָהּ.

יד, ה וְכֵן אִם מִצָּא דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן בִּים וּבְנֶהָר וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אוֹ בְּמִקוֹם שָׂרְבוּ גִוְיִים חֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׁנִיתִיָּאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעָלָיו מִשְׁעָה שְׁנָפֵל; וְלִפְיָכָּהּ חֲרִי הוּא שְׁלִמּוּצָאוֹ, אִם עַל פִּי שְׂלֹא שִׁמַּע הַבְּעָלִים שְׁנִיתִיָּאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ.

יד, ו יֹאשׁ שְׂלֹא מִדַּעַת, אִפְּלוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן אֵינּוּ יֹאשׁ. פִּיּוּצָד: כָּל מִמֶּנּוּ דִּינָר, וְלֹא יִדַּע בּוֹ שְׁנָפֵל אִם עַל פִּי שְׂכַשְׁיָדַע בּוֹ שְׁנָפֵל, יִתְיָאֲשׁ חֲרִי זֶה אֵינּוּ יֹאשׁ עֲתָה: עַד שִׁיִּדְעוּ הַבְּעָלִים שְׁנָפֵל. אֲבָל אִם עֲדִין הַבְּעָלִים אוֹמְרִים שְׂמָא נִתְתִּיו לְפִלּוּנִי, אוֹ שְׂמָא בְּמַגְדֵּל הוּא מִנָּה, אוֹ שְׂמָא טַעִיתִי בְּחֶשְׁבוֹן, וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ אֵין זֶה יֹאשׁ.

יד, ז הִרְאָה חֲבֵרוֹ שְׁנָפֵל מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאָרֶץ, וְלֹא יִדַּע בּוֹ, וְנָטַל הַדִּינָר קִדָּם יֹאשׁ עוֹבֵר עַל עֵשֶׂה וְעַל שְׁנֵי לֹאֲוִין, כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ. וְאִפְּלוּ הַחֲזִיר לוֹ הַדִּינָר לְאַחַר שְׁנִיתִיָּאֲשׁ זֶה מִתְנָה הִיא, וּבְכָר עֹבֵר עַל הָאִפּוּרִים.

יד, ח נָטַל הַדִּינָר לְפָנֵי יֹאשׁ עַל מִנָּת לְהַחְזִירוֹ, וְלְאַחַר יֹאשׁ נִתְפָּוֶן לְגֹזֵל אוֹתוֹ עוֹבֵר מִשׁוּם "חֲשֵׁב תְּשִׁיבָם". הַמִּתִּין לוֹ, וְלֹא הוֹדִיעַ לַבְּעָלִים וְלֹא נָטַל הַדִּינָר עַד שִׁיִּדְעוּ הַבְּעָלִים שְׁנָפֵל, שְׁחָרִי נִתְיָאֲשׁוּ כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ, וְאַחַר כֵּךְ נָטַל הַדִּינָר מִעַל הָאָרֶץ אֵינּוּ עוֹבֵר אֶלָּא מִשׁוּם "לֹא תוֹכֵל, לְחַתְעֵלָם". וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

יד, ט רָאָה סָלַע אוֹ מִטְבֵּעַ שְׁנָפֵל אִפְּלוּ מִשְׁלֹוֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שׁוֹנָה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד וְאַחַד חֵיב לְהַחְזִיר: שְׂמָא שְׁתַּפִּין הֵן, וּמִחַל אֶחָד מֵהֶן חִלְקוּ לְחֶבְרֹו; וְנִמְצָאֵת אֲבָדָתוֹ שְׁלֹזָה שׁוֹנָה פְּרוּטָה.

יד, י רָאָה חֲבֵרוֹ שְׁנָפֵל מִמֶּנּוּ דִּינָר בְּתוֹךְ הַחוּל

או בתוך העפר, ונתעלם ממנו הרי זה כנופל לים או לנהר, וחרו הוא שלמוצאו: שהרי נתיאש ממנו, מפני שאין בו סימן. ואפלו ראה אותו הביא בברה לחפש אחריו, בדעת רעועה הוא מחפש בדרך שמחפשים בעפר שאר חבלשין שלא נפל מהן כלום שמא ימצאו מה שנפל לאחרים; כך הוא זה מחפש, לא מפני שלא נתיאש.

יד, יא המוצא סלע בשוק, מוצאו חברו ואמר לו שלי היא וחדשה היא ושלמדינה פלוגית היא ושלמלך פלוגי היא, אפלו אמר שמי כתוב עליה לא אמר כלום, ואינו חייב לתחזיר: שאין סימני המטבע סימן, מפני שחזקתו להוציאה; אומרים אנו שלו היתה, והוציאה מידו ונפלה מיד אחר, והואיל ואין סימניה סימן שסומכין עליו, משעת נפילה נתיאש וחרו היא שלמוצאה.

יד, יב המוצא דבר שאין בו סימן, בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריזו. בא בעל הסימן, ונטל את שלו ואמר שזה בלבד נפל ממנו וכה המוצא בדבר שאין בו סימן.

יד, יג המוצא פלי חרס וכיוצא בהן מפלים שצורת פלן שווה אם פלים חדשים הן, הרי הם שלו: שהרי הן כמו דינר משאר הדינרים, שאין לו סימן ואין הפעלים מכירים אותן שהרי אינו יודע אם פך זה או צלוחית זו שלו, או שלאחר.

יד, יד ואם היו פלים ישנים שטבעתן העין, חייב להכריזו: שאם יבוא תלמיד חכמים ויאמר אף על פי שאיני יכול לתן בבלי בזה סימן, יש לי בו טביעות עין חייב להראותו לו; אם הפירו ואמר שלי הוא, מחזירין לו.

יד, טו במה דברים אמורים, בתלמיד ותיק שאינו משנה בדבורו כלל אלא בדברי שלום, או במסכתא, או במטה, או בבית שהוא מתארח בו.

יד, טז כיצד: היה עוסק במסכת גדה ואמר במקוות אני שונה, כדי שלא ישאלו אותו שאלות בענין גדה, או שישן במטה זו ואמר בזו אני ישן, שמא ימצא שם קרי, או שנתארח אצל שמעון ואמר אצל ראובן אני מתארח, כדי שלא יטריחו על זה שנתארח אצלו, או שהביא שלום בין אדם לחברו והוסיף וגרע, כדי לחבבן זה לזה הרי זה מתר; אבל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ מדברים אלו, אין מחזירין לו את האבדה בטביעות עין.

הלכות גזלה ואבדה פרק טו

טו, א כל המוצא אבדה בין שיש בה סימן, בין שאין בה סימן אם מציאה דרך הנחה, אסור לגע בה: שמא בעליה הניחה שם, עד שיחזירו לה; ואם יבוא לטל אותה, והיה דבר שאין בו סימן הרי אבד ממון חברו בידו, שהרי אין לו בה סימן לתחזירה בו. ואם היה דבר שיש בו סימן הרי זה הטריחן לרדה אחריה, ולתן סימניה. ולפיכך אסור לו שיגע בה, עד שימצא אותה דרך נפילה.

טו, ב אפלו נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מנח הרי זה לא יגע בו; ואם עבר ונטלו, אסור לו לתחזירו לשם. ואם היה דבר שאין בו סימן וכה בו, ואינו חייב לתחזירו. וכל דבר שיש בו סימן בין דרך הנחה בין דרך נפילה, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים חייב להכריזו.

טו, ג כיצד דרך הנחה: כגון שמצא חמור או פרה רועים בדרך ביום, או שמצא פלי מכסה באשפה הרי זה לא יגע בהן, שנאמר "גדחים". אבל אם מצא חמור וכליו הפוכים, ופרה רצה בין הפרמים, או פלי מגלה באשפה הרי זה אבדה, ונטיל ומכריזו.

טו, ד ראה חמור או פרה רועים בדרך בלילה, הרי זה אבדה. בפנות היום ובנשף אם ראה

אותן שלוש ימים זה אחר זה חרי זו אברה, ונוטל ומכריז.

טו, ראה פרה רצה בדרך אם פניה כלפי העיר, אין זו אברה; כלפי השדה, חרי זו אברה. מצאה רועה בין הפרמים חיב להחזיר, משום אברה הקרקע. לפיכך אם היו הפרמים שלגוי אינה אברה, ואינו חיב להחזיר; ואם חיש שמה יחרג אותה הגוי פשימצאנה, מפני שהפסידה הפרם חרי זו אברה, ונוטל ומכריז. טו, מצא פרה ברשות הרבים אם עומדת חוץ לתחום, חיב להחזיר. היתה רועה בעשבים, או שהיתה ברפת שאינה משמרת ואינה מאבדת לא יגע בה, שאין זו אברה.

טז, מצא קרדום או טלית בצד הגדר, חרי זה לא יגע בהן; מצאן בסרטיה חרי זו אברה, ונוטל ומכריז. וכן כל פיוצא בזה.

טז, מצא גוזלות מקשרין בכנפיהן, ומרדין אחר הגדר, או אחר הגפה, או בשבילין שבשדות חרי זה לא יגע בהן, שמה בעליהן הניחום שם. ואם נטלן, חרי אלו שלגוי; ואם היו קשורין קשר שהוא סימן, חיב להכריז. וכן אם מצאן קבועים במקומן חיב להכריז, שהמקום סימן.

טז, מצא באשפה כלי מבסה, חרי זה לא יגע בו כמו שבארנו. ואם אשפה שאינה עשויה להתפנות היא, ונמלה עליה לפנותה אף על פי שמצאו מבסה, נוטל ומכריז. וכן אם היו כלים קטנים, כגון סבין ושפוד וכיוצא בהן אכלו היו מבסין באשפה הקבועה, נוטל ומכריז.

טז, מצא פרות מפזרין דרך הנחה, לא יגע בהן; דרך נפילה, חרי הן שלגוי. וכן אם מצא פריכות קטנות שלשכלים ברשות הרבים, שחרי אין בהן סימן, או שמצא עגולי דבלה, וכפרות שלנחתום, ומחרוזות שלדגים, וחתכות שלבשר, וגוי צמר הבאות ממדינתן,

ואניצי פשתן, ולשונות שלארנמן חרי אלו שלגוי, מפני שאין בהן סימן. ואם יש בהן סימן, נוטל ומכריז: שסימן העשוי לדרם, חרי הוא סימן.

טז, יא אבל אם מצא פרות שלבעל הבית, וגוי צמר חלקונות מבית האמן, בדי יין ובדי שמן חיב להכריז: שכל אלו יש להם סימנין מבהקין. ואם נפתחו האוצרות שליין ושלשמון חרי אלו שלגוי, ואף על פי שהם רשומין, שכל חבדין בה הן רשומות, ונמצאו אלו חבדין בכפרות הנחתום שיש צורה אחת לכלן ומשקל אחד לכלם.

טז, מצא פריכות ברשות היחיד אם דרך נפילה, חרי אלו שלגוי; ואם דרך הנחה, חיב להכריז, שאף על פי שאין להם סימן, המקום סימן אף על פי שאינו סימן מבהק. מצא אלמות, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים נוטל ומכריז.

טז, יג מצא עגול ובתוכו חרס, פפר ובתוכו מעות, חתכה שלבשר שהיא משנה בחתיכתה, דג נשוח, וכל פיוצא באלו הואיל ויש בהן שנוי חיב להכריז, שלא עשאוהו בעליהן אלא לסימן.

טז, יד מצא פרות מפזרין במקום הגרנות אם היו כמו קב בתוך ארבע אמות או ביתר על ארבע אמות חרי אלו שלגוי, מפני שאין הבעלים מטפלים באסיפתן. היו מפזרין בפחות מארבע אמות לא יגע בהן, שמה הבעלים הניחום שם. היו כמו חצי קב בשתי אמות, או קבים בשמונה אמות, או שהיה הקב משנים שלוש מיניו, כגון שמשמין תמרים ורמונים כל אלו ספק: לפיכך לא יקח; ואם לקח, אינו חיב להכריז.

טז, טו המוצא צבורי פרות, או פרות בכלי, או כלי כמות שהוא חיב להכריז; מצא כלי,

וּלְפָנָיו פְּרוּת חֲרִי אֵלֹו שָׁלוֹ, הַפְּרוּת וְהַכְּלִי:
שְׂאֵנִי אוֹמֵר הַפְּרוּת שְׁלֹא־אֶחָד, וְהַכְּלִי שְׁלֹא־אֶחָד;
וְחֲרִי אֵין בּוֹ סִימָן. וְאִם מֵרֵאִין הַדְּבָרִים שֶׁחַן
שְׁלֹא־אָדָם אֶחָד, חֵיב לְהַכְרִיזוֹ.

טו, טז פִּיכָד: חָיו אַחֲרֵי הַכְּלִי לְפָנֵי הַפְּרוּת, חֲרִי
אֵלֹו שָׁלוֹ; חָיו פָּנֵי הַכְּלִי לְפָנֵי הַפְּרוּת, חוֹשְׁשִׁין
שְׂמָא מִן הַכְּלִי נִשְׁפָּכוּ. וְאִם חָיו לְפָנֵי אֲגָנִים אִם
עַל פִּי שְׂפָנָיו כְּלָפֵי הַפְּרוּת, חֲרִי אֵלֹו שָׁלוֹ, שְׂאֵלֹו
נִשְׁפָּכוּ מִן הַכְּלִי, חָיָה נִשְׂאָר מִחַן בְּתוֹכוֹ מִפְּנֵי
הָאֲגָנִים. חָיו מִקְצַת הַפְּרוּת בְּכָלֹו, וּמִקְצַתָן
בְּאַרְיָן חֵיב לְהַכְרִיזוֹ.

טז, יז הַמוֹצָא קְצִיצוֹת בְּדֶרֶךְ, וְאַפְלֹו בְּצֹד שְׂדֵה
קְצִיצוֹת חֲרִי אֵלֹו שָׁלוֹ. וְכֵן תֵּאֲנֶה שְׂהִיא נֹטָה
לְדֶרֶךְ, וְנִמְצָאוּ תֵּאֲנִים תַּחְתֶּיהָ מִתְּרוֹת מִשּׁוֹם
גִּזְלִי, שֶׁתֵּאֲנֶה וְכִיּוֹצָא בָּהּ עִם נִפְלִיתָהּ נִמְאָסֶת;
וּפְטוּרוֹת מִשּׁוֹם מַעֲשֵׂר. אֲבָל זִיתִים וַחֲרוֹבִין
וְכִיּוֹצָא בָּהֶן, אֲסוּרִין.

טז, יח תְּמָרִים שְׂמִשְׁיִר אוֹתָן חֲרוֹחַ מִתְּרוֹת,
שֶׁחֲבָעִלִים מִחֲלוֹ אוֹתָן לְכָל אָדָם; וְזוֹ הִיא
חֲזָקָתָן. וְאִם חָיו שְׁלִיתוֹמִים, שְׂאִינָן בְּנֵי מַחִילָה
אֲסוּרִין; וְכֵן אִם הִקְפִּיד בַּעַל הַשְּׂדֵה, וְהִקְיֹה מְקוֹם
הָאֵילָנוֹת, אוֹ תֵּקֵן הַמְּקוֹם שִׁנְפָּלֹו בּוֹ הַנּוֹבְלוֹת
עַד שִׁילָקֵט אוֹתָן חֲרִי אֵלֹו אֲסוּרוֹת, שְׂחֲרִי גִלָּה
דַּעַתוֹ שְׁלֹא מַחֲלִי.

טז, יט חֲתוּל רָע שֶׁהוּרָג אֶת הַקְּטָנִים, אֲסוּר
לְקִימוֹ; וְאֵין בּוֹ מִשּׁוֹם גִּזְלִי, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוֹם הֶשֶׁב
אַבְדָּה, אִם עַל פִּי שְׁעוּרוֹ מוֹעִיל; אֲלֹא כָּל
הַמוֹצָאוֹ זָכָה בּוֹ, וְהוּרָגוֹ וְהַעוּר שָׁלוֹ.

טז, כ גוֹזֵל הַנִּמְצָא קְרוֹב לְשׁוֹבֵךְ בְּתוֹךְ הַמְּשִׁים
אִמָּה, חֲרִי הוּא שְׁלֹבַעַל הַשּׁוֹבֵךְ; חוּץ לַחֲמִשִּׁים
אִמָּה, חֲרִי הוּא שְׁלֹמֹצָאוֹ, שְׂאִין הַגּוֹזֵל מִדֶּדֶה
יֵתֵר עַל הַמְּשִׁים אִמָּה. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹבְכוֹת,
חֲרִי הוּא שְׁלֹקְרוֹב; מִנְחָצָה לְמִנְחָצָה, יִחַלְקוּ.

טז, כא בִּמְהָ דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׂחִיו יוֹנֵי שְׁנֵי
הַשּׁוֹבְכוֹת שׁוּרִים בְּמִנְיָנָן; אֲבָל אִם חָיו יוֹנֵי

הָאֶחָד רַבִּים הִלָּךְ אַחֵר חָרָב, אִם עַל פִּי שְׂהוּא
רַחוּק.

הַלְבוֹת גִּזְלָה וְאַבְדָּה פֶּרֶק טז

טז, א הַמוֹצָא מִחֲטִיִּם וְצִנּוּרוֹת וּמִסְמָרִים
וְכִיּוֹצָא בָּהֶן אִם מִצָּאן אַחַת אַחַת, חֲרִי אֵלֹו
שָׁלוֹ; מִצָּא שְׁנַיִם שְׁנַיִם אוֹ יֵתֵר חֵיב לְהַכְרִיזוֹ,
שֶׁחֲמוּנִין סִימָן.

טז, ב וְכֵן הַמוֹצָא מַעוֹת מִפְּזָרִים, חֲרִי אֵלֹו שָׁלוֹ;
אֲפִלּוֹ חָיו מִקְצַת מִטְבַּע זֶה עַל גְּבִי זֶה, חֲרִי חֵן
בְּמִפְזָרִין. אֲבָל אִם מִצָּא צְבוּר מַעוֹת, חֵיב
לְהַכְרִיזוֹ.

טז, ג מִצָּא שְׁלֹוֹשָׁה מִטְבָּעוֹת זֶה עַל גְּבִי מִטְבַּע
זֶה, וְחֵן עֲשׂוּיִין כְּמִגְדָּל, אוֹ שְׂחִיו אֶחָד מִפָּאן
וְאֶחָד מִפָּאן, וְאֶחָד עַל גְּבִיחֹן, אוֹ שְׂחִיו מִקְצַת
זֶה עַל מִקְצַת זֶה, כְּדֵי שְׂאִם יִכְנִים קִיסָם בִּינֵיחֹן
יִנְטִלוֹ בְּבֵת אַחַת חֵיב לְהַכְרִיזוֹ. חָיו עֲשׂוּיִין
כְּשִׁיר, אוֹ כְּשׁוּרָה, אוֹ כְּחִצּוּבָה, אוֹ כְּסָלָם חֲרִי
זֶה סִפְקָא, וְלֹא יִטַּל.

טז, ד הַמוֹצָא מַעוֹת בָּכִים, אוֹ בִּים כְּמוֹת שְׂהוּא
חֵיב לְהַכְרִיזוֹ. מִצָּא בִּים, וּלְפָנָיו מַעוֹת מִפְּזָרִים
חֲרִי אֵלֹו שָׁלוֹ; וְאִם מֵרֵאִין הַדְּבָרִים שֶׁחֲבִים
וְחַמְעוֹת שְׁלֹא־אָדָם אֶחָד, וּמִן חֲבִים נִפְלֹו חֵיב
לְהַכְרִיזוֹ.

טז, ה הַמוֹצָא מַעוֹת בְּחֻנוֹת אִם חָיו בֵּין תֵּבָה
לְחֻנוֹנֵי, חֲרִי חֵן שְׁלֹבַעַל הַחֻנוֹת; וְאִם מִצָּאן עַל
הַתֵּבָה, וְאֵין צָרִיד לֹאמֹר מִתֵּבָה וְלַחוּץ חֲרִי חֵן
שְׁלֹמֹצָאן. וְלִמָּה לֹא תִקְנֶה הַחֻנוֹת לְבַעַל
הַחֻנוֹת: לְפִי שְׂאִינָה חֲצֵר הַמְּשִׁתְּמֶרֶת; וְאִם עַל
פִּי שְׂבַעַל הַחֻנוֹת בְּתוֹכָהּ, צָרִיד לֹאמֹר תִּקְנֶה לִּי
חֻנוֹתִי כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר.

טז, ו מִצָּא מַעוֹת בְּחֻנוֹת הַשְּׁלֹחָנִי בֵּין כִּפָּא
לְשְׁלֹחָנִי, חֲרִי אֵלֹו שְׁלֹשְׁלֹחָנִי. מִצָּאן עַל הַכִּפָּא
לְפָנֵי הַשְּׁלֹחָנִי אֲפִלּוֹ חָיו צְרוּרִין וּמִנְחִין עַל
הַשְּׁלֹחָן, חֲרִי אֵלֹו שְׁלֹמֹצָאן; וְהוּא, שְׂיִחִיו רַב
גּוֹיִים כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוֹ. אֲבָל אִם חָיו רַב יִשְׂרָאֵל,

חַיִּיב לְהַכְרִיז: מִפְּנֵי שֶׁחַן צְרוּרִים, יֵשׁ לָהֶם סִימָן.
טז, ז הַלֹּקֶחַ פְּרוּת מִחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ
פְּרוּת, וּמָצָא בְּתוֹכָן מַעוֹת צְרוּרוֹת נוֹטֵל
וּמַכְרִיז. מִצָּאֵן מִפְּזוּרוֹת, חֲרִי אֵלּוּ שָׁלוֹ. בְּמַח
דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחִיו הַפְּרוּת מִן הַתֵּגֶר, אוֹ
מִבַּעַל הַבֵּית שֶׁלִּקְחָן מִן הַתֵּגֶר; אֲבָל אִם בַּעַל
הַבֵּית דָּשׁ הַפְּרוּת בְּעֶצְמוֹ, אוֹ עַל יְדֵי עֲבָדָיו
וְשִׁפְחוֹתָיו הַפְּנִיעֲנִיִּים חֲרִי זֶה חַיִּיב לְהַחֲזִיר.

טז, ח הַמוֹצֵא מִטְּמוֹן בְּגֵל, אוֹ בְּכוֹתֵל יֵשֶׁן חֲרִי
אֵלּוּ שָׁלוֹ, שְׂאֵנִי אוֹמֵר שְׁלֵגוּיִים הַקְּדָמוֹנִיִּים הֵן;
וְהוּא, שִׁימָצָא אוֹתָן מִטָּח מִטָּח בְּדֶרֶךְ כָּל
הַמִּטְּמוֹנוֹת הַיִּשְׁנוֹת; אֲבָל אִם מֵרֵאִין הַדְּבָרִים
שֶׁחַן מִטְּמוֹן חָדָשׁ, אִפְּלוֹ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדְּבָר חֲרִי
זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, שְׂמָא מִנְּחִים הֵם שָׁם.

טז, ט וְהוֹאִיל וְחֲצָרוֹ שֶׁלְּאָדָם קוֹנֶה לוֹ שֶׁלֹּא
מִדַּעְתּוֹ בְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר, לָמָּה לֹא יִקְנֶה בַּעַל
הַחֲצֵר זֶה הַמִּטְּמוֹן שֶׁבְּתוֹךְ הַכוֹתֵל הַיֵּשֶׁן, אִם עַל
פִּי שֶׁהוּא שְׁלֵאֲמוּרִיִּים, וְתִהְיֶה מִצִּיָּאָה זֶה לְבַעַל
הַחֲצֵר: מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְדוּעָה לוֹ וְלֹא לְאַחֲרִים,
וְחֲרִי זֶה הַמִּטְּמוֹן אֲבוֹד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם;
וְלִפִּיכָּךְ הוּא שְׁלֵמוֹצָאֵן.

טז, י וְיָמָּה אֲבִדָה שֶׁלְּאָדָם אֲמָרָה תוֹרָה "אֲשֶׁר—
תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ, וּמִצִּיָּאָתָּה" מִי שֶׁאֲבִידָה מִמֶּנּוּ,

וּמִצִּיָּוִיָּה אֲצֵל כָּל אָדָם; יִצְאָתָּה זֶה שֶׁנִּפְלָה לָיִם,
שֶׁאֲבִידָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם: קֵל וְחֵמֶר לְמִטְּמוֹן
קְדָמוֹנִי שֶׁלֹּא חָיָה שָׁלוֹ מַעוֹלָם, וְהוּא אֲבוֹד
מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם; לִפִּיכָּךְ הוּא שְׁלֵמוֹצָאֵן.

טז, יא מִצָּא מִטְּמוֹן בְּכוֹתֵל חָדָשׁ אִם הַמִּטְּמוֹן
מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְבַעַל הַבֵּית, חֲרִי הוּא שָׁלוֹ; וְאִם
מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְאַחַד מִן הַשּׁוֹק, חֲרִי הוּא
שְׁלֵמוֹצָאֵן. פִּיֶּצֶד: הַפִּסִּין, חֲרִי הַנֶּצֶב שָׁלוֹ
מוֹכִיחַ; וְהַפִּים, פִּיו מוֹכִיחַ. וְאִם נִמְצָא תוֹךְ
הַכוֹתֵל מִלֵּא מִחֵן, חוֹלְקִין.

טז, יב חָיִיב הָיָה בְּתוֹךְ הַכוֹתֵל מַעוֹת אוֹ לְשׁוֹנוֹת
שְׁלִזְזָהב, שְׂאִין שָׁם מוֹכִיחַ מִחֲצִיו וְלַחֲוִין,
שְׁלֵמוֹצָאֵן; מִחֲצִיו וְלַפְּנִים, שֶׁלְּבַעַל הַבֵּית. וְיִרְאֶה
לִי שְׂאִין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֵלּוּ בְּשִׁטְעֵן בַּעַל
הַבֵּית שֶׁהַמִּטְּמוֹן שָׁלוֹ, אוֹ שֶׁחִיָּה יוֹרֵשׁ שְׂאֵנִי
טוֹעֵנִין לוֹ שְׂמָא שְׁלֵאֲבִיו הֵן; אֲבָל אִם הוֹדָה
שֶׁחַן מִצִּיָּאָה, חֲרִי הֵן שְׁלֵמוֹצָאֵן. לִפִּיכָּךְ אִם חָיָה
מִשְׁפִּיר בֵּיתוֹ לְאַחֲרִים, חֲרִי הֵן שְׁלֵשׁוֹכֵר
הָאֲחֵרוֹן; וְאִם הַשְּׁפִירוֹ לְשִׁלּוֹשָׁה גוֹיִים בְּאַחַת,
חֲרִי עֲשָׂאֵהוּ פְּנִדָּק, וְכָל הַנִּמְצָא בּוֹ אִפְּלוֹ בְּתוֹךְ
הַבֵּית, חֲרִי הוּא שְׁלֵמוֹצָאֵן: מִפְּנֵי שְׂאִין אֶחָד
יָכוֹל לְטַעֵן שֶׁחַן שָׁלוֹ אוֹ שֶׁהוּא טָמֵן, שֶׁחֲרִי
עֲשָׂאֵהוּ פְּנִדָּק.

| | | | | |
|-----------|--------------------|----------|--|--|
| | | | לה לעומר | |
| 18 May | ראשון Sunday | כ 20 | בבלי: שבועות יז ירושלמי: יבמות מו תוספתא: סוטה ה נ"ך: ירמיה לח-לט רמב"ם: גזלה ואבדה י | עלות השחר 4:24 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:38 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:03 שקיעה 8:09 נץ החמה 5:37 סו"ז קר"ש - גר"א 9:14 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:27 צה"כ לשיטת ר"ת 9:22 |
| | | | לו לעומר | |
| 19 May | שני Monday | כא 21 | בבלי: שבועות יח ירושלמי: יבמות מז תוספתא: סוטה ו נ"ך: ירמיה מ-מא רמב"ם: גזלה ואבדה יא | עלות השחר 4:23 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:37 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:02 שקיעה 8:10 נץ החמה 5:36 סו"ז קר"ש - גר"א 9:13 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:23 |
| | | | לז לעומר | |
| 20 May | שלישי Tuesday | כב 22 | בבלי: שבועות יט ירושלמי: יבמות מז תוספתא: סוטה ז נ"ך: ירמיה מב-מג רמב"ם: גזלה ואבדה יב | עלות השחר 4:22 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:37 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:02 שקיעה 8:11 נץ החמה 5:35 סו"ז קר"ש - גר"א 9:13 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:24 |
| | | | לח לעומר | |
| 21 May | רביעי Wednesday | כג 23 | בבלי: שבועות כ ירושלמי: יבמות מט תוספתא: סוטה ח נ"ך: ירמיה מד-מה רמב"ם: גזלה ואבדה יג | עלות השחר 4:21 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:37 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:02 שקיעה 8:11 נץ החמה 5:34 סו"ז קר"ש - גר"א 9:13 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:24 |
| | | | לט לעומר | |
| 22 May | המישי Thursday | כד 24 | בבלי: שבועות כא ירושלמי: יבמות נ תוספתא: סוטה ט נ"ך: ירמיה מו-מז רמב"ם: גזלה ואבדה יד | עלות השחר 4:20 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:36 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:02 שקיעה 8:12 נץ החמה 5:33 סו"ז קר"ש - גר"א 9:12 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:25 |
| | | | מ לעומר | |
| 23 May | ששי Friday | כה 25 | בבלי: שבועות כב ירושלמי: יבמות נא תוספתא: סוטה י נ"ך: ירמיה מח-מט רמב"ם: גזלה ואבדה טו | עלות השחר 4:20 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:36 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:02 שקיעה 8:13 נץ החמה 5:33 סו"ז קר"ש - גר"א 9:12 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:26 |
| | | | בהר - בחקתי, מבה"ח, מא לעומר, פרק ה | |
| 24 May | שב"ק Shabbos | כו 26 | בבלי: שבועות כג ירושלמי: יבמות נב תוספתא: סוטה יא נ"ך: ירמיה נ-נא רמב"ם: גזלה ואבדה טז | עלות השחר 4:19 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:36 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:01 שקיעה 8:14 נץ החמה 5:32 סו"ז קר"ש - גר"א 9:12 סו"ז תפלה - גר"א .. 10:25 צה"כ לשיטת ר"ת 9:27 |

מברכים חודש סיון המולד: דינסטאג צופרי 14 מינוט און 3 חלקים נאך 9. ראש חודש: רביעי

”אפילו ווען א מענטש איז נישט פרייליך, דארף זיך כאטש מאכן אזוי ווי ער איז פרייליך,
און דאס וועט ברענגען אז ער וועט טאקע אמת'דיג ווערן פרייליך. (שיחות הרה"ק סימן ע"ד)